HIERONYMI MERCVRIALIS

Variarum Lectionum,

IN MEDICINÆ SCRIPTORIBVS & alijs,

LIBRI SEX.

Ab auctore hac quoque postrema editione aucti & recogniti.

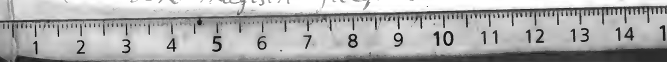
CVM INDICIBVS COPIOSISSIMIS.

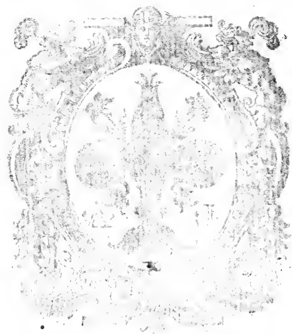
VENETIIS, APVD IVNTAS.

M D XCVIII.

ex dono magistri jacques.

HIERONYMI
MERCVRIALIS
Variarum Lectionum,
IN MEDICINAE SCRIPTORIBVS
& alijs,
LIBRI SEX.
Ab auctore hac quoque postrema editione,
aucti & recogniti.
CVM INDICIBVS COPIOSISSIMIS.

VENETIIS, APVD IVNTAS.

BALTHASARI GRANGERIO D. BARTOLOMEI APVD Nouiodunenses Coenobiarchae, cognato suo,

BONAVENTVRA GRANGERIVS. SALVTEM P. D.

Voties animo meo illud occurrit (cognate clarissime) quod Pythagoram dicere solitum legimus, duo esse hominum generi Deorum munere tributa longè pulcherrima, nimirum veritatem amplecti, & beneficum se in omnes gerere, atque horum vtrumque cum Deorum immortalium operibus comparari posse, eorum studium vehementer laudare soleo, qui cogitationes suas omnes eò referunt, vt publicam vtilitatem, quantum possunt, augeant. Ex quorum numero cùm illos omnibus anteponam, qui rebus illis quas ingenio persequimur, ocium suum transmittẽtes, in disciplinis tractandis, quas veteres excellentiore quadam conditione à natura subornati scriptis suis posteritati reliquerũt, assiduè versantur, obscura illustrando, implicata explicãdo, corrupta restituendo, cantionem illã in plerisque desidero, quam priusquàm aliquid suscipiatur memoria teneri necesse est, vt benè de omnibus merẽdi voluntati prudentia cõiuncta sit. Sic enim illorum permultos, qui hoc tempore cogitationes suas in luce atque oculis omnium versari

volunt, Muſis & Apolline nullo (vt ait ille) litteris mandare animaduertimus, dum nominis et famae deſiderio indulgent, vt irritus omnino ſit illorum labor, in quo neque meritũ eius qui beneficium cõferre ſe putat, vllum agnoſcitur, neque gratia vlla ab eo in quẽ beneficium conferri putatur, rependitur. Tanta eſt ſcilicet quorundam φιλαυτία, vt ſtolidi amatoris more, quem putidus amaſiae polypus etiam delectat, quicquid apud ſe commentati fuerint, quamuis nullũ ſolertis ingenij aut accuratae induſtriae ſpecimen in eo appareat, idipſum aliorum exquiſitiſsimis eruditiſsimisq; ſcriptis antepoñant, nec ſi quid ab alijs rectè dictũ aut factũ fuerit, id vt probent adduci poſsint. Cuius mali vehemẽtia eo deterior eſt, & ab optima ſalutis ſpe remotior, quòd illi ferè qui eo iactantur (vt inquit Plato) nunquã de remedio comparãdo cogitant: etſi tantò magis in eius curam incumbẽdum ſit, quantò maiores animis calamitates infert perniciemq; ingenijs præſentiorem. Quæ non modò illos attingit, qui eo correpti ſunt, verùm etiam cæteros omnes, qui vel diſcendi cupiditate allecti ad illorum cõſuetudinem ſeſe applicant, vel ex illorum ſcriptis ea ex quibus doctiores fieri ſe putant, imprudenter hauriunt. Quemadmodum verò huic hominum generi honeſtæ mercedis loco ſempiternæ infamiæ pœna ſubeunda eſt, ita dici vix poteſt quàm magno doctorum omnium cõſenſu dulciſsimam nominis ſui cõmendationẽ audiãt, qui omnibus rebus inſtructi, quæ ad præclare eruditionis cumulũ cõſequẽdũ expeti poſſunt, ad maiores artes

tractandas, easdemque alijs impartiendas accedunt. In quibus ex permultis, quibus haec abundant tempora, Hieronymum Mercurialem collocare potissimùm soleo, quem ad fastigium verae & solidae eruditionis, summa cum sui nominis gloria, & totius Italiæ singulari ornamento, peruenisse cùm multa confirment, quæ ex illius ore quotidie excipi audimus,

Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως, ἐπεὶ οὐ πολύμυθος,

Οὐτ' ἀφαμαρτοεπὴς, *vt de Menelao scripsit Homerus, tũ verò multæ & variæ de Medicina commentationes quas è manibus dimisit. Ex omnibus autem illis cum primas tenere, doctorum hominum consensum cõspirare antea animaduerteret, quos variarum lectionum libros inscripsit, in quibus ex immensa ingenij sui supellectile quasi literarum delicias quasdam nobis spectandas proponere voluit, collatis in vnum maximis grauissimisque ex omni artium genere quæstionibus, ad priores quatuor libros quos ante duodecim annos in hominum luce versari passus est, quintum librũ aliquot post annis adiecit. Cùmque in eo scribendi genere doctorum omnium approbatione stimulos admouente sibi magnopere placeret, superiore anno sextum librum ad reliquorum numerũ accrescere, eosque in tuo nomine apparere voluit, quasi amoris mutui inter vos olim suscepti sempiternos testes? Fecit verò patris tui de me honesta apud illum commemoratio cum Patauium venisset, quo illius consilio frueretur, vt quæ editioni huic adiecerat in fide mea deponeret, meque eorum quæ in hac postrema edi-*

tione facienda essent procuratorem sibi optaret. Quod onus eò libentiùs suscepi, quòd & summam hominis, cui numquam cognitus fuissem erga me beneuolentiam literis ad me sæpe scriptis expressam vidi, & ad laudem inter meos inueniendam profuturum existimaui, si ab eo quem eruditionis numeros omnes expleuisse consentiunt omnes, subsidia industriæ meæ, si qua est, expeterētur. Hos igitur libros authoris voluntati obsequutus, nomini tuo inscriptos atque dicatos tibi offero, in his commendandis nihil operæ insumens, quòd tibi summo iudicio, & in varijs variorum authorum lectionibus exercitatissimo, horum lectionem omnis commendationis vice facturam satis polliceor: extrema hac epistola id vnum à te petens, vt illius erga te studium atque voluntatem tantò magis grata memoria prosequaris, quantò nominis tui gloriam cum illius perpetua commendatione duraturam tibi polliceri debes. Bene vale.

Lutetiæ Paris. Calend. Martijs. 1585.

AD HIERONYMVM MERCVRIALEM DE SVIS VARIIS LECTIONIBVS.

PHœbææ ſubiens laqueata palatia Circes
Fugit Dulychius mixta venena ſibi,
Tutus Atlantiadis ſacro medicamine, nigra
Cui radix, floris lactea forma fuit.
At tu præſidijs doctrinae arcana recludens,
Hic varia in varijs quæ latuere libris,
Sancta aperis Sophiæ longis erroribus actis
Auſoniæ & Graiæ limina clauſa priùs,
Sic tu Mercurij deductum à nomine, fati
Imperio impoſtum nomen & omen habes.

Bon. Grungerius Pariſ. Medicus.

CATALOGVS AVCTORVM,

Quorum loca vel explicantur vel emendantur.

AEtius.
Aeschylus.
Aelianus.
Aelius Promotus.
Aemilius Probus.
Aeschines.
Agatarchides.
Albertus Magnus.
Alexander Trallianus.
Ammianus Marcellinus.
Amos.
Antigonus.
Apicius.
Apollonius.
Apsyrtus.
Apuleius.
Aristoteles.
Arrianus.
Aristophanes.
Aristophanis interpres.
Archigenes.
Archestratus.
Arcesilaus.
Arnobius.
Asclepiades.
Athenodorus.
Athenaeus.
Aurelius Prudentius.
Auerroes.
Ausonius.
Auicenna.
Auenzoar.
Basilius.
Cato.
C. Caesar.
Caelius Aurelianus.
Callimachus.
Cassius Medicus.
Cassiodorus.
Catullus.
Chalcidius.
Cicero.
Claudianus.
Clemens Alexandrinus.
Cornelius Celsus.
Cornelius Tacitus.
Columella.
Cratinus.
Cyprianus.
Democritus.
Demosthenes.
Dion Cassius.
Dion Nicaeus.
Dionysius Afer.
Dioscorides.
Diphilus.
Diodes.
Diogenes Laertius.
Didymus.
Diodorus Siculus.
Empedocles.
Ennius.
Epiphanius.
Erasistratus.
Erotianus.
Eradius.
Eusebius.
Fauorinus.
Galenus.
Gellius.

Gregorius. (Nazanz.
Halyabbas. (Nyssen.
Heraclitus.
Herodotus.
Heraclides Tarentinus.
Hesiodus.

Hero-

Auctorum.

FINIS.

INDEX CAPITVM
LIBRI PRIMI.

De

LIBRI SECVNDI.

LIBRI TERTII.

LIBRI QVARTI.

LIBRI QVINTI.

Quaedam

LIBRI SEXTI.

Locus

F I N I S.

HIER. MERCVRIALIS VARIARVM IN MEDICINAE Auctoribus, & alijs Lectionum.

Liber Primus.

De Oesophago, & Stomacho locus Galeni emendatus, & Aristotelis conciliatus: Lucretius defensus: Pollucis locus correctus, & alter Hippocratis indicatus de Concoctione. C A P. I.

GALENVS quinto de Locis affectis cap. 5. scriptum reliquit, veteres interstitium illud, quod inter fauces, & ventriculum collocatur, οἰσοφάγον nominasse: posteriores verò Aristotele idem ϛόμαχον dixisse: quamquam & Homerũ in 18. Iliados sic locutum inuenio, vbi scribit:

Α῎ψ δ᾽ ἀναχαζόμενος κατὰ ϛομάχοιο θέμεθλα
Νύξ᾽, ἐπὶ δ᾽ αὐτὸς ἔρεισε βαρείῃ χειρὶ πιθήσας
Αντικρὺ δ᾽ ἀπαλοῖο δι᾽ αὐχένος ἤλυθ᾽ ἀκωκή.

Subiungit Galenus, Aristotelem ipsum eam partem semper antiquo nomine vocasse. Quae verba occasionem multis dederunt, vt Galenum calumniarentur: siquidem Arist. infrequentiùs in ea parte nominanda οἰσοφάγου voce vsus reperitur, quàm ϛομάχου. Is enim primo de Histor. animal. cap. 12. 15. 16. & vltimo: 2. de Histor. cap. 17. item 4. de Hist. cap. 13. & sæpiùs, totum illud spacium faucium & oris ventriculi, quod nos Gulam diximus, ϛόμαχον appellauit. At 1. de Hist. animal. cap. 6. tertio de Partibus animalium, cap. 11. in eadem parte nominanda, οἰσοφάγου nomen interseruit: quod etiam ἀπὸ τοῦ μήκους, καὶ τῆς ϛενότητος, nescio qua ratione, ita vocatum dixit. Vnde cuique perspectum esse potest, aut Galenum errasse, aut illius philo-

sophi scripta oscitanter admodum perlegisse. Quorum vtrunque cùm ego à medicorum Principe, & in peripatetica doctrina maxime versato, longè alienum putem: ad credendum potiùs inducor, textus omnes vulgatos vnius voculae οὐκ defectu fuisse deprauatos: & propterea ita legendos, αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους οὐκ ἀεὶ τῷ παλαιῷ καλοῦντος ὀνόματι τὸ μόριον τοῦτο τοῦ ζώου, hoc est, Aristotele ipso non semper antiquo vocabulo hanc animalis partem nominante. Ad hoc autem iudicandum primò ea ratione moueor, quòd verisimile non videtur, Galenum scriptorem omnium fere post homines natos diligētissimum, in re adeò clara ita dormitasse: Deinde quòd si eius mentem attentiùs cōtemplari velimus, id innuere voluisse videtur, quòd veteres eam partem οἰσοφάγον, posteriores Aristotele στόμαχον nominarint, Aristoteles verò tanquam inter hos tempore medius, vtroque nomine vsus sit; nisi magis placeat totam Galeni sententiam inuertere, vt dixerit, veteres eam partem vocasse στόμαχον, posteriores verò Aristotele οἰσοφάγον. Nam, vt Homerum praeteream, in Hippocratis commētarijs semel tantùm vocē οἰσοφάγος vsurpatam inuenio: in libro περὶ ἀνατομῆς. Semel in libro de locis in homine. στόμαχος verò vocata inuenitur in libro de Alim. de carnibus, de glandulis. 4. de morbis. Vnde neque satis intelligere possum, quomodo Galenus in linguis dicat, Oesophagum Hippocrati significare os ventriculi. nisi haec omnia concludamus cū ijs quae idem libro 4. de vsu partium cap. 1. scribit nēpe οἰσοφάγον esse nomen proprium illius viae, quae ab ore in ventrem ducit cibum, στόμαχον verò esse nomen commune. Illud interim non tacebo Latinos ferè omnes, qui ornatè & purè dicendi studium amplexi sunt, stomachi vocabulum pro ventriculo, quem Seneca epist. 91. & Vegetius lib. 1. Veter. cap. 40. Aqualiculum appellarunt, vt plurimum accepisse. Lucretius in 6.

Flagrabat stomacho flamma vt fornacibus

Hor. *Ieiunus stomachus rarò vulgaria temnit*.

& — *stomachoq; tumultum*

Lenta feret pituita.

Idem Columella. Clarus est Celsus lib. 1. cap. 2. & 8 & lib. 4. ca. 5. qui tamen lib. 4. cap. 1. gulam, stomachum, sed quasi populus ita loqueretur, nominauit: qui etiam aliquando, pro ore ventriculi, ea voce vsus videtur. Quod ipsum etiam alios fecisse, sed καταχρηστικῶς, scribit Galenus 7. Aphoris. 56. Plinius quoque in sexcentis locis, vbi varia pro stomacho remedia proponit, ferè semper ventriculū intelligit: etsi aliter sensisse ab aliquibus malè credatur lib. 11.

cap. 37. quando dixit, Summum gulae, Fauces, extremum Stomachus: Caelius Aurelianus frequentissimè pro vētriculo, & praesertim vbi de stomachicis tractat in 3. Chronicarum passionum, pro gula interdum stomachum accepit. Serenus pro ventriculo toto,

Qui stomachum regem totius corporis esse
Contendunt, vera niti ratione videntur:
Huius enim validus firmat tenor omnia membra,
Et contrà eiusdem firmantur cuncta vigore.

Cum igitur Lucretius in transferendis Thucydidis verbis, ἀντὶ καρδίας, quae os ventriculi ipsi significabat, cor & non stomachum, dicere maluerit; haec ratio sufficere docto cuidā viro ipsum criminanti debebat, quòd stomachus rarò os ventriculi, plerunq; vel totum ventriculum, vel gulā ipsam propriè significaret Latinis. Quo modo etiam Nicander in Alexipharmacis, στομάχοιο δοχαίην vocari id à nonnullis dixit: quasi sit per quod stomachus recipit. Sic etiam post nos Lambinus scripsit Lucretiū pro corde intellexisse stomachū, ad Graecorum imitationē: quemadmodum & Horatium lib. 2. Sat. 3. Ac ne quis Pollucem in 2. lib. mihi adducat, vbi stomachum asperam arteriam quoque vocatā dicere videtur: sciri velim, apud ipsum stomachū eo in loco pro gulae principio, quod ductibus ambobus quasi cōmune est, capi; Vbi etiā litteram Pollucis mēdosam esse reor, quādo scribit, ὁ δὲ στόμαχος ἔγκειται μὲν ἐνδοθεν τῇ ῥάχει, κατατείνει δὲ εἰς πνεύμονα, hoc est, stomachus intus quidē incūbit spinae, pertinet autem in pulmonem: Quo in loco legendum credo, εἰς κοιλίαν; Nam ex his subsequentibus verbis, sic esse legendum apparet: τοῦ δὲ στομάχου καταλήγοντος εἰς κοιλίαν, id est, Stomachus vero cùm in ventrem desinat. Similia his sunt, quae apud Hippocratem in libello de Anatome scripta habētur, hoc modo, οἰσοφάγος δὲ ἀπὸ γλώσσης τὴν ἀρχὴν ποιεύμενος, ἐς κοιλίην τελευτᾷ, ὃν δὴ καὶ ἐπὶ σηπτικῆς κοιλίης στόμαχον καλέουσιν. id est, Oesophagus autē sūpto à lingua initio in ventrē desinit, quē in vētre putrefactorio stomachum nominānt. Nam σῆψιν more antiquo ab Hipp. concoctionem vocari, in nostris Hippocratis adnotationibus monstramus: vt nemo mirari debeat, quòd ventriculum vbi concoctio perficitur, σηπτικὸν vetustissimus auctor dixerit: qui etiam ἀκρόσαπτες pro leuiter concocto in lib. περὶ τροφῆς dixit, sicut Empedocles vocauit vinum ὕδωρ ἐν ξύλῳ σαπέν, id est, concoctum, vt refert Aristoteles 4. Topic. cap. 5. & Plutarchus cap. 2. lib. de Causis Nat. vbi scribit, coctionem esse putrefactionem. Galenus pariter 1. aph. sect. 6. scribit veteres cruda vocasse ἄσηπτα. i. non putrefacta seu non cocta. Ceterum Marcellus

Empiricus cùm à Stomacho Aqualiculum diuersum faciat, pro stomacho fortè os vẽtriculi, pro aqualiculo eiusdẽ fundũ intellexit: Nã & alijs aqualiculum idẽ fuisse, non est rationi, neque sententiae nostrae dissentaneum. Sed de hoc alibi etiam in hisce libris tractatur.

De rabie, siue Hydrophobia, & Elephantiasi, loci Aristotelis, & Medicorum explicati. CAP. II.

Pud Aristotelem 8. Hist. anim. cap. 22. scriptum inuenitur, hominem inter cetera animalia à rabido cane commorsum, neque rabie corripi, neque interire. Eius verba sunt: οἱ δὲ κύνες κάμνουσι νοσήμασι τρισίν; ὀνομάζεται δὲ ταῦτα, λύττα, κυνάγχη, ποδάγρα. τούτων ἡ λύττα ἐμποιεῖ μανίαν, καὶ ὅταν δάκῃ, λυττῶσιν ἅπαντα τὰ δηχθέντα, πλὴν ἀνθρώπου: ἀναιρεῖ δὲ νόσημα τοῦτο τάς τε κύνας, καὶ ὅ τι ἂν δηχθῇ ὑπὸ λυττώσης, πλὴν ἀνθρώπου. Quum autem euentus quotidiani hominẽ non solùm à cane, verùm etiam ab alijs rabidis animalibus commorsum, male affici, atque iugulari (vt Caelius Aurelianus 3. Acutorum scripsit) manifestò declarẽt, multi, vt Aristotelem ab erroris suspicione vindicarent, in eo interpretando laborarunt. Iulius Pollux in 5. sententiam philosophi ita accipiendam voluit, ὅτι πᾶν τὸ ὑπὸ λύττῃ κυνὸς ἐχομένου δηχθὲν ἀναιρεῖται, ἄνθρωπος δὲ μόνος οὐκ ἄνευ κινδύνων περιγίνεται. i. quod omne animal à rabie correpto cane commorsum interit, homo vero solus nõ absq. periculo seruatur. Nicolaus Leonicenus vir doctissimus contextum potiùs deprauatum esse voluit, & loco πλὴν, esse legendum πρὶν, quasi homo commorsus in rabiem & mortẽ deueniret vtique, sed posteriùs ceteris animalibus: quando Galenus aliquos post sextum, & octauum à morsu accepto mensem, vel etiam post annum, Auicena post septimum, Albertus post duodecimum eo morbo laborasse, & necatos fuisse tradunt. Non defuerunt, qui πλὴν χηνὸς legendum maluerint, rudi quadam experientia ducti, quòd anseres saepenumero mordeantur, & nullum ex ijs interire conspiciatur. Augustinus Suessanus in commentarijs super libros de Animalibus sententiam Aristotelis iccirco veram putauit, quia vnus homo ratione praeditus medicamentorum ope seruatur, quo minùs vel non rabie capiatur, vel captus euadat: quamuis non omnes illud obtineant. Hieronymus Fracastorius diuersa à cunctis via in-

via incedens, cetera animalia rabire ob feritatis consortium, quod illis cum cane est, hominem verò ob temperaturae ab illis multum discrepantis excellentiam minimè ei aegritudini subijci ex Aristotelis mente credidit. Sed ego, cùm in vetustissimum codicem manuscriptum inciderim, cui haec verba desunt, καὶ ὅτι ἂν δηχθῇ ὑπὸ λυττώσης, πλὴν ἀνθρώπου, & hanc lectionem vetus quoque Latinus interpres, quem manuscriptum vidi in Bibliotheca, quam Io. Vincentius Pinellus, vir doctissimus, & omnium bonorum patronus, in vsum eruditorum magnis sumptibus instruit, secutus sit, putaui facilè contingere potuisse, vt etiam antiquis temporibus ea verba quae litigandi occasionem dedere, ab aliquibus librarijs ex marginibus intersérta sint: eò praesertim, quòd antiquus auctor Antigonus in synagoge Paradoxarum historiarum, vbi multa ex Arist. fidelissimè recitat, id solum inquit voluisse Aristotelem ὑπὸ κυνὸς λυττώσης λυττᾶν πάντα τὰ δηχθέντα, πλὴν ἀνθρώπου. Veruntamen vt concedam Aristotelicum cõtextum nihil omnino immutandum, neminem adhuc eorum veritatem vsquam assecutum existimo: propterea quòd tempestate Aristotelis morbum hunc in homine nondum cuiquam innotuisse inuenio: vnde iure ipse scriptis mandauit, solum hominẽ commorsum à rabido cane illaesum permanere. Vtrũ verò eo tempore morbus ille nunquam fuerit, sed pòst ortum habuerit: an fuerit quidem, sed cognitus non sit, forsan dubitari possit. Attamen vtrunque fieri potuisse existimo. Plutarchus enim 8. Symposiacorum Problem. 9. hydrophobiam, & elephantiasin morbos fuisse nouos Asclepiadis tempore, qui sub Pompeio Magno Romae in arte medica claruit, ex sententia Athenodori medici testatum fecit, vbi similes morbos, atque etiam alios causis diuersis posse nouiter oriri disputat: quemadmodum rigorem sine febre nouum & peregrinum Symptoma, ob victus nouitatis rationem suo tempore fuisse perhibet Galenus cap. 7. lib. de Rig. trem. Nihilominùs haud rationi quoque dissonum mihi videtur, morbum antiquitus etiam extitisse, neque tunc innotuisse: propterea quòd homines eo morbo multis post acceptum morsum diebus occuparentur; & iccirco à medicis eius causa non aduerteretur. Vtcumque sit, Aristotelis certè tempore minimè cognitum fuit, hominẽ commorsum à rabido cane, vllo morbi aut symptomatum prauorũ genere, & praesertim aquae timore capi. Quod & aliae, praeter Plutarchi modò citatum testimonium, rationes mihi persuadent. Nam ex vetustioribus Asclepiade scriptoribus neminem adhuc inueni, qui huiusce mali mentionem vllam expressam fecerit: Quod si ma-

nifestum fuisset, aequum erat ab aliquibus, & saltem ab vno Hippocrate nominari, nempe qui in commentarijs Epidemicis, & alibi, varia ac prope incredibilia morborum genera recensuit. Nicander item Colophonius, qui ante Pompeij tempora, sub Attalo eius generis postremo Pergami rege floruit, cùm omnia venena ac lethalia homini, siue ex potu ac cibo, siue ex morsu, atque impressione, carminibus persecutus hydrophobiam tacuerit, par est arbitrari, non aliunde eam silentio praeterijsse, nisi quia aetate ipsius nondum apparuerat. Neque Caelij Aureliani auctoritas (siue ipse sit, siue Soranus ab eo Latinus redditus, qui in 3. Acut. de hac passione latissimè disserit) me quicquam mouet. quandoquidem ineptè satis ac indoctè ex vno vel altero Homeri, Menandri, Democriti item & Hippocratis loco falsò, & extra rem inducto, Hydrophobiam veteres auctores nouisse, sese probare credit. Accedit quòd Ouidius, qui paulò post Asclepiadem vixit, Hydrophobiae nullum esse remedium scribens hoc versu,

Soluere nodosam nescit medicina podagram,
Nec formidatis vlla medetur aquis.

indicare videtur, eum morbum nuperrime apparuisse, quippe cuius medicina nondum inuenta esset. Quin & hac in re Plinij, alioquin auctoris grauissimi sententiam probare nequeo, qui vsque ad tempora sua, aquae & aliarum rerum formidinem ex morsu canis ortam incurabilem extitisse, & casu quodam à milite Cynorhodi potionem à matre sibi per literas ex insomnio indicatam huic malo inuentam esse medicinam scribit, quum constet, Cornelium Celsum, & Scribonium Largum, Plinio antiquiores, eius remedia plurima scriptis mandasse; vt silentio praeteream Dioscoridem, atque Caelium Aurelianum, qui Themisonem medicum Asclepiadis sectatorem à cane morsum huiuscemodi timorem incurrisse, & medicamentorum ope incolumen euasisse scribunt. Nisi, Plinij auctoritatem tuentes, dicamus vulneratos à canis dente ante ipsius tempora curatos esse, si in principio medicus accersebatur; at si neglectus longiùs processerat morbus, & timorē aquae pepererat, minimè curari potuisse. Huic sententiae non parum Celsus fauet, inquiens, Aquae timore oppressis in angusto spem esse. Simili pacto Galenum à calumnia vindicare soleo, qui in 6. de Loc. affectis, solos canes rabie tentari scripsit: cui etiam Alexander ille Probl. auctor assensus est. Nam Aristoteles, Caelius Aurelianus, Theodorus Priscianus, Vegetius, Porphyrius, Apsyrtus, Hierocles, Palladius, Auicenna, qui huiusmodi morbum in equis & alijs animalibus ob-

seruarunt, Galeno posteriores extiterunt: inde facilè contigit, vt illius tempestate nondum in quopiam alio, quàm in cane innotuerit, vel saltem id nomen tunc non obtinuerit, quod posteriores in alijs animalibus vsurpauerunt. Nisi dicamus, Galenum haudquaquam Hippiatricem exercuisse, & propterea, si quicquam in ipsa errauit, excusationem mereri, vel potiùs locutum esse de vera rabie, quae à cane immediatè aut mediatè proficiscitur: Etenim caetera animalia, nisi sint à solo cane rabido commorsa, haudquaquam verè rabiunt: quamquam simili quopiam morbo affici possunt qui per similitudinem à scriptoribus sit rabies vocatus. Sed de tota huius morbi natura copiosè egimus, dum publicè morbos capitis explicuimus. Quod verò Plutarchus scribit, Elephantiasim ab Arabum medicis Lepram vocatam, ac morbum vni homini proprium, Asclepiadis solùm ætate sese manifestasse; id ita accipiendum puto, vt, quemadmodum scribit Plinius 26. lib. in Italia tunc apparere coeperit, quoniam eum morbum sub nomine Satyriasis Aristoteles in 4. de Gen. anim. cap. 3. intellexit, vt Michael Ephesius in commentario prudenter notauit. Adhuc in Aegypto anteà vulgatum extitisse declarat etiam Lucretius in 6.

Est elephas morbus, qui Nili flumina propter
Gignitur Aegypto in media, neque praeterea vsquam
Atthide tentantur gressus, oculique in Achaeis
—Finibus.

Elephantiasin autem licet in Italia statim restinctam narret Plinius; in Aegypto tamen frequens durauit vsque ad Galeni tempora, qui eum morbum Alexandriae familiarem, in Germania, Scythia, Mysia frigidis regionibus non grassatum, 2. libro ad Glauconem tradidit. Quod porrò scriptum est, Aegyptiorum reges ea lue captos sanguine humano in balnearum solijs fuso magna populi caede curari solitos, vt non multùm vero simile, sic ferini remedij habuisse speciem opinor.

Restitutus Galeni & Plutarchi locus de Palmulis, & alter declaratus. Nonnulla de oliuis. Papauer fici apud Tertullianum. CAP. III.

PAlmulas & vi quadam peculiari, & quòd magno labore coquantur, ac vaporibus superiora tentent, capitis dolorem generare, scriptum est à Galeno 2. de Comp. medic. s. l. vbi Apollonij ad dolores ex ebrietate scripta recitat; nec non 2. de Alim. fac. & in lib. de Facilè parabilibus ad Solonē: quod anteà Xenophō apud Athenaeum in 14. Dipnos. & Dioscorides affirmant, necnon Plutarchus in Praeceptis connubialibus, vbi cerebrum palmae (Xylander malè Phoenicis transtulit, sed puto haec ignorasse) dulce quidem esse, sed capiti dolorem inducere scribit. Quamquam cerebrum palmae vocatum, & fructum differre nemo ignorat, vt praeter ceteros ex Xenophonte 2. de Cyri expedit. intelligere licet. Ceterùm in 2. de Comp. med. s. l. recensens medicamenta pro curandis capitis doloribus ex stomacho ortis, haec ait: ἔσοι δὲ δύναντα τὸν ἄρτον ἐσθίειν χωρὶς ὄψου, τούτοις ἢ ἐλαίων, ἢ φοινίκων, ἢ τινὸς τοιούτου διδόναι. Ex quibus perspicuum fit, Galenum contraria sibi sentire: nisi dicamus. hunc ipsum contextum deprauatum esse, & loco φοινίκων legendum λευκῶν, vt iuncta dictioni ἐλαίων habeatur oratio in hunc modum, τούτοις ἢ ἐλαίων λευκῶν, ἢ. Quem locum ita restituendum ideo existimo, quoniam Aetius, qui vt infinita propè alia, ita eum contextum ad verbum in 6. lib. cap. 45. induxit. sic & ipse habet. ἄρτου προσφέρεσθαι βραχὺ, ἢ ἐλαίων λευκῶν, ἢ σαφυλῆς, ἢ τινὸς τοιούτου διδόναι. Nam de oliuis albis mentionem inuenio apud Celsum lib. 4. cap. 20. apud eundem Galenum 5. de Comp. med. s. l. necnon apud Oribasium lib. 7. qui omnes ijs in stomacho, atque in alijs partibus adstringendis vtuntur, ne quis miretur, cur potiùs oliuas albas quàm alias, ibi legendum voluerim: porrò Oliuae albae illae dicuntur, quae mediae sunt inter virides & maturas: virides enim acerbae nimis sunt, & cruditate sua minimè conueniunt; maturae, quae & nigrae sunt, sua pinguedine stomachum relaxant; Albae autem vtroque excessu carent, cùm neque incoctae prorsus sint, & adstrictoria facultate non priuentur: Quò etiam Plinij accedit auctoritas, qui libri 23. cap. 3. oliuas albas stomacho vtiliores, ventri minùs scriptum reliquit. Quomodo

albae oliuae condirentur, non est mihi admodum compertum: inuenio tamen apud veteres plures eas condiendi modos extitisse. Nam muria primò condiebantur, ipsisque foeniculum admiscebatur, κολυμβάδες à Graecis vocatae, à Romanis Drupae. Caelius Aurelianus 4. Chron. pass. capitu. 3. natantes vocauit. Has aliquando albas vocatas putaui, quòd Diphilus apud Athenaeum 2. Dipnos. eas à nigris, quas στεμφυλίδας vocabant, distinguat, & ad firmandum ventriculum commendet his verbis: Τὰς δὲ μελαίνας, καὶ κακοστομαχωτέρας, καὶ βαρύνειν τὴν κεφαλὴν· τὰς δὲ κολυμβάδας καλουμένας εὐστομαχωτέρας εἶναι, καὶ κοιλίας σταλτικάς, id est, *nigras quidem & stomacho minus aptas, & caput grauare: Colymbadas vero & gratiores stomacho, & ventrem retinere*. Condiri etiam oleo consueuisse inquit Aristoteles 2. Rhetor. vbi στέμφυλα ἐλαίῳ δεῖσθαι refert. Erant verò στέμφυλα apud Athenienses oliuae illae, quas aliter τετριμμένας nominabãt, Aristophanes θλαστὰς vocauit, Caelius Aurelianus ibidem fractas nuncupauit. Quae verò sint oliuae Premadiae apud Nicandrum in Alexipharmacis aduersus Cerussae venenum commendatae, nondum mihi quicquam certi compertum est, nisi sit oliua Pausia, quam vt Virgilius simul cum Orchade iungit hoc carmine:

Orchades, & radij, & amara Pausia bacca:

sic & Nicander:

Τῶν καὶ πρημαδίης, ἢ ὀρχάδος εἶαρ ἐλαίης.

Est enim Pausiae apud Columellam bacca iucundissima, ex qua oleum fit saporis egregij dum viride est: vetustum autem corrumpitur. vnde Seruium laudare non possum, qui apud Virgilium pro amara bacca viridem exponit: cùm amaror Pausiae sit iucunditati cuidam iunctus, vt Plinius ait, cerasa laurea non ingratae amaritudinis esse. Cogitent quaeso eruditi, num aliquid lucis ei loco afferre valeant. Auctor est Celsus lib. 2. cap. 19. oliuas etiam ex defruto & passo condiri solitas. Quoniam autem de palmulis sermonem habui, locum alium Galeni in medium proferre placet; in quo interpretando omnes penè interpretes vel hallucinatos, vel obscuriores quàm par erat extitisse video. Is est libro de Locis affectis 6. vbi disputans, num vterus animal sit (quemadmodum Plato scripsit) ait, quòd si esset, quando rebus desideratis frustratur, vtique tristitia afficeretur, & forsan emaciaretur. Exemplum deinde proponens, subiungit: καθάπερ ἔνιοι φασὶν τοὺς ἐρῶντας φοίνικας πάσχειν. quae verba ad Phoenices populos referre omnes videntur interpretes; cùm minùs distet caelum à terra, quàm vt id Galenus doctissimus significare voluerit. Nam de vtero secundum ipsum sensibus orbato

loquens, ineptus planè fuisset, si animali & non plantae eum aequiparasset. Ad haec palmae plantae historia adeò quadrat Galeni menti & instituto, vt nemo vel mediocri iudicio praeditus de alia re locutum Galenum credere possit. Auctor enim est Philostratus in Iconibus, palmam marem atq; foeminam ita se amare, vt nisi propè serantur, ac se contingant, emacientur, exsiccenturque; quòd Plinius quoque lib. 13. cap. 4. non solùm affirmauit, sed etiam addidit, ipsas sterilescere. Huic sententiae non parum conueniunt, quae ante hos à Theophrasto scriptis mandata sunt 3. de Causis plantarum cap. 20. palmam foemellam fructus non retinere, nisi supra eam flores maris palmae cum puluere iaciantur: quod nonnulli voluere idem operari, ac semen masculorum piscium ouis foemellarum inspersum. Id vt faciat, luculentissimè à D. Basilio in Hexameri Homilia V. expositum est his verbis: *Frugiferarum verò stirpium tanta est in edendis fructibus differentia, vt eam oratione posset consequi nemo. Non solùm enim differentia fructuum in diuersis genere stirpibus, sed in eadem etiam arboris specie non mediocre discrimen esse videtur: vbi forma fructus à peritis in stirpium cultu distincta est etiam sexu, vt alia marium sit, alia foeminarum, qui palmas & in marem, foeminamque diffindunt: & videtur etiam interdum quae ab ipsis foemina dicitur in marem pronam blandioribus ramis nutare, quasi gestientem, atque amplexum maris percupientem: stirpium verò cultores inter ramos tunc, quasi semina quaedam, maris florem seu fructum immittere, atque ita illam quasi voluptatem inde percipere, seseq; demum rursus erigere, adformamq; propriam suas restituere comas. Haec eadem de ficis esse asserunt. Quamobrem alij iuxta ficeta caprificos serunt: alij caprifici grossos inter se colligatos injiciunt ficis, atq; hoc pacto ficorũ imbecillitati medentur, defluentem delabentemq. fructum ipsarum grossis istis fulcientes.* Hactenus Basilius, qui cùm in suo illo Hexamero multa ex Plutarcho posuerit, fit vt existimem, posse hinc lucem afferri eiusdem Plutarchi obscuro & corrupto loco. Nam in lib. qui ἐρωτικὸς est inscriptus, eos damnans, qui iuniores viros foeminis senioribus connubio iungunt, quasi contra Hesiodi praecepta agant, haec subnectit Protogenes, apud Plutarchum quidem corrupta, sed nostra sententia sic restituenda: σχεδὸν ἡμεῖς οὕτοι τοσούτοις γυναιξὶ πρεσβυτέρα, καθάπερ οἱ φοίνικας ἢ σῦκα θεραπεύοντες, νέον & ἄωρον περιάψωμεν. i. nos ipsi totidem maiori natu mulieri, instar eorum, qui palmarum vel ficuum culturae operam nauant, iuuenem & immaturum virum copulabimus? Etenim qui palmas & ficus vt fructificent curant, id student, vt semper foemellae palmae vetustiori adiungatur mas iunior,

atque

atque ficui vrbanae caprifici grossus, vt idem scribit Plutarchus vij. Symp.ij. appendatur, nempe quia iunior seniori iunctus minimè fructus illius defluere patiatur, sed cohibeat, & perficiat. quanquam Herodotus libro primo scribit iccirco masculae palmae fructus alligari foemellae, quia ex illis, vt ex caprifici grossis, oriantur culices, qui palmulas foemellae penetrantes maturescere cogant, alioquin occasuras. Huic partim similia partim dissimilia scribit Ammianus Marcellinus lib. 24. hisce verbis. Et maritari palmae ipsae dicuntur, facileque sexus posse discerni, additur etiam generare feminas seminibus illitas marium, feruntq. amare eas mutuo delectari, hocque inde clarere, quòd contra se vicissim nutantes ne turgidis quidem flatibus auertuntur, & si ex more femina maris non illita fuerit semine, abortus vitio foetus amittit intempestiuos, & si quae femina cuius arboris amore percussa sit ignoretur, vnguento ipsius inficitur truncus, & arbor alia naturaliter odoris dulcedinem concipit, hisque indicijs velut coeundi quaedam proditur fides. Verum quia caprifici mentio suborta est, addam & illud Tertullianum in lib. aduersus haereticos: granum fici, ex quo fit caprificus, sicut ex oleae nucleo oleaster, quemadmodum testatur Theophrastus 2. hist. Plant. cap. 3. & 4. de causis cap. decimo papauer ob similitudinem formae appellasse. Sed de hoc alibi fusius dicemus.

Galeni locus emendatus in 12. Meth. & alter in 13. melius quàm à Linacro interpretatus: CAP. IIII.

Alenus in medicos nonnullos inuectus, qui generosa remedia importunè adhibentes aegrotos iugulabant, quendam narrat dysentericos valido quodam praesidio interdū curasse, interdum necasse: modum verò illius curationis ita fuisse tradit. κρόμμυα τὰ καρτὰ καλέμενα μετὰ ἄρτον ἐδίδου ἐσθίειν, καὶ πίνειν ὀλίγον ἡμέρα μία: Quo in loco interpretes, graecos codices vulgatos sequuti, Cepas cartas vocatas transferunt. Harum cùm apud nullos auctores genus vllum ita vocatum inuenerim, textum deprauatum esse, & pro καρτὰ vel κνίδια, vel κεντικὰ legi debere putaui: Quòd cepas huiuscemodi vocatas veteres habuerint, testatus est abundè Theophrastus, & post ipsum Plinius, qui etiam cepas coctas dysentericis vescendas dare medicos consueuisse, cap. 5. 20. libri tradit. Creticas in honore habitas dulciusculas fuisse, ex

Theoprasti

Theophrasti & Plinij verbis conijcitur; vt ea ratione fieri potuerit; quòd medici illas tanquam palato gratiores elegerint. Vel certè χρόμμυα τὰ κοπτὰ καλύμενα legendum omnino reor, vt Galenus vulgatum Romae nomen literis exarare voluerit, quod alibi identidem fecisse nemini ignotum arbitror. Quae loci huius facilè emendandi coniectura in memoriam mihi adducta est à iuuene cum primis & erudito & docto, Samuele Darderio Byzantio, philosophiae ac medicinae doctore, & nostri studiosissimo auditore. Sed quoniam Methodi locum explicui, alterum lubet subnectere in fine decimi tertij libri, quem interpretes forsan ob Romanae vrbis ignorantiam malè transtulerunt. Vbi enim Gal. arteriarum incisionem instituit, quae vincula in id opus eligenda sint, edocens, Gaitana ex Gallia Romam aduecta ceteris praefert: ac diligentia sibi solita vsus, vbi quoq; in vrbe illa venderentur indicans, ait: πιπρασκομένων δὲ μάλιστα κατὰ τὴν ἱερὰν ὁδὸν, ἥτις ἐκ τε τῆς Ρώμης ἱεροῦ κατάγει πρὸς τὰς
" ἀγορὰς. quem locum transferens Linacer, dixit, *Vendita verò ma-*
" *ximè in Sacra via, quae à templo descendit ad fora.* cum transferre de-
" *buerit: Quae à templo Romae ad fora descendit: ita enim mira Gale-*
" *ni diligentia in describendo appositissimè loco non occultatur.* Erat enim via Sacra non longè à templo Pacis, necnon à foro templum Romae, & Augusto (vt in quibusdam antiquis numismatibus conspicitur) dicatum, quod & pulchritudine, & sacrificiorum magnificentia Veneris templo inferius nequaquam fuisse his versibus monstrat Aurelius Prudentius.

Iamq; domo egrediens, vt publica festa, diesque
Et ludos stupuit, celsa & Capitolia vidit,
Ac Sacram resonare viam mugitibus, ante
Delubrum Romae (colitur nam sanguine & ipsa
More Deae, nomenq; loci ceu numen habetur.
Atq; vrbis, Venerisq; pari se culmine tollunt
Templa, simul geminis adolentur thura Deabus.)

Eius Templi facies ferè tota seruatur adhuc, Cosmaeque ac Damiano hodie dicatum est; ibi erant variae officinae, inter quas erant, qui vincula huiuscemodi venderent. Illud quoque ex eodem loco colligendum est, Galeni tempore sericum rarissimum fuisse, quando id ipse refert, sub ditione Romana, & in magnis ciuitatibus penes solas mulieres opulentas inueniri potuisse.

Archigenis

Archigenis locus emendatus apud Galenum: ac de Bulbis nonnulla non respuenda contexuntur. CAP. V.

Rchigenes medicus clarissimus, qui Hadriano Imperatori inseruiuit; & eius morti loco sub mamma lethali demonstrato occasionem dedit, (vt Dion Cassius scribit: apud quem pro Hermogene Archigenem legẽdum esse reor, etsi etiam Hermogenis cuiusdam medici apud Galenum mentio habeatur 1. de Simpl. med. capitu. 27.) multa in re medica praeclarissima commentaria edidit, quae à Galeno passim ceteris aliorum sui temporis medicorum scriptis non sine honore praeferuntur. Is cùm illorum curationem instituere, qui prae fame in animi deliquia incidunt (vt scribit Galenus) praecepit, quàm primùm viribus reficiendis incumbendum esse, & ideo iam soluto deliquio ea illicò exhibenda, quae bellè nutrirent, & statim ac confertim corroborarent: qualia sunt oua sorbilia, panis cum vino, cochleae, & bulbi: Quo in loco vehementer suspicor mendum aliquod latere; quoniam illa, quae ἀθρόως siue aceruatim nutrire possunt, omnia multùm, & citò in parua mole nutriunt: Cochleae verò, & bulbi tamet si nutrimenti multum corporibus praestare valeant, nihilominùs tardissimè & sensim alimentum suum membris impertiunt: vt hac ratione Galenus 2. Aphor. 18. apertissimè neget ea aceruatim nutrire. Accedit his, quòd Aetius haec omnia ad verbum transferens, cochleas & bulbos non habet: sed loco eorum halicam cum vino posuit, quemadmodum etiam apud Galenum ipse legẽdum puto: Nec obstat, quòd paullò suprà Archigenes pro stomachicis cochleas & bulbos (sicut & Diphilus apud Athenaeum) probarit: quoniam, vt illi ad corroborandum ventriculum, pro quo ibi laudantur, valent: sic ad reparandas statim vires minimè congruunt. Neque dicat quis. Galenum in loco suprà citato halicam inter tardè nutrientia recensere: propterea quòd ibi de halica sola ab ipso sermo habetur: cui si vinum misceatur, aufertur sanè ipsi viscciditas, atque crassities, & ideò efficitur, vt multum nutrimentum, quod secum habet, paruo tempore distribuatur, qua ratione Galenus in primo ad Glauconem huiuscemodi mixtionem probauit in illis, in quibus syncope timetur in accessionibus: quemadmodum & Aetius in cardiacis, alijsque plurimis. Quòd porrò de bulbis scripsit Arist. 20. Probl. eos repositos

ſitos germinare, quoniam interna ac nutritia humiditate abundant: id ita accipiendum eſt, quemadmodum 5. de Cauſis plantarum Theophraſtus prodidit: videlicet omnia bulbacea lento quodam humore praedita eſſe, cuius ope tam diu natiuus calor conſeruatur, quouſque is ab externo adiutus humiditatem illam explicat, praeparat, & noua forma induit: Eos venerem excitare oſtendit verſiculus apud Athenaeum citatus.

Οὐδὲν σ' ὀνήσει βολβὸς, ἂν μὴ νεῦρ' ἔχῃς.

Quòd etiam Martialis venuſtiſsimè ſic expreſsit:

Cùm ſit anus coniux, cùm ſint tibi mortua membra,
Quid bulbis, aliud quàm ſatur eſſe potes?

Locus Galeni de Foecundis correctus, & nonnulla ad id ex Lucretio & Paullo. CAP. VI.

Anc iuxta omnes impreſſos codices ſententiam habet Galenus 5. Apho. 62. quòd tam mulieres, quàm viri, ſi temperie quattuor qualitatum potiantur, generant, quamuis temperie illa priuatis commiſceantur; intemperati verò nunquam generant, niſi contraria intemperie praeditis iungantur, vt pote calidi frigidis, humidi ſiccis, & ita de ſingulis. Sic enim ſua lingua ſcribit: *περὶ μὲν τῶν εὐκράτως ἐχόντων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ὡς ἀεὶ γεννῶσι, κἂν τοῖς δυσκράτοις μίγνυνται: περὶ δὲ τῶν δυσκράτων, ὡς μετὰ τῶν ἐναντίων μόνον.* Sed haec minimè cohaerere poſſe rem intimiùs conſiderantibus videbuntur. Quoniam ſi intemperati ſolis intemperiei eorum contrarijs naturis copulati gignunt, qui poterunt temperatis iuncti generare? Neque dicendum eſt temperatas naturas intemperatis quibuſuis contrarias exiſtere, aut eas vt non planè contrarias poſſe generationi ſufficere: quoniam Galenus infrà ſatis manifeſtum facit, ſe de ea loqui contrarietate, quae inter vtraque extrema, non inter alterum extremorum & medium poſita eſt. Ad haec, ſi intemperies ſolùm gignendo aptae ſunt, quando contrarijs copulantur: igitur temperatis quomodocumque iunctae, erunt infoecundae. Itaque textum corruptum eſſe potiùs, atque hoc pacto legi debere puto: *ὡς ἀεὶ γεννῶσι, ἢν τοῖς εὐκράτοις μίγνυνται*: namque ſententia vt vera ſibi conſtabit, quòd temperatis ſi temperati miſceantur ſemper gignunt: intemperati verò tunc ſolùm, quando contrarijs ſuae intemperiei copulantur. Haec omnia videtur Lucretius

cretius in 4. de Natura libro quasi somniasse, vbi foecunditatis varias causas exponens, inter alias vnam sic ponit :

Vsque adeò id magni refert, vt semina possint
Seminibus commisceri genitaliter apta,
Crassaq. conueniant liquidis, & liquida crassis.

Quod verò paulò pòst scribit, ad concipiẽdum quoque magnopere conferre, si à tergo, belluarum more, vir cum muliere vtatur venere.

Et quibus ipsa modis tractetur blanda voluptas,
Id quoq. permagni refert. Nam more ferarum
Quadrupedumq. magis ritu plerunque putantur
Concipere vxores, quoniam loca sumere possunt
Pectoribus positis, sublatis semina lumbis.

non est ita explodendum, vt rationem magnam secum non habeat, potiusque dictu turpe, quàm factu videatur. Nam & Paullus Aegineta non contemnendus auctor, quicquid Lucretius ab hanc rem pluribus carminibus scriptum reliquit, hisce verbis lib. 3. cap. 74. complexus est. μίξις δὲ ἡ ἐξόπισθεν δοκεῖ πρὸς κύησιν συμφέρειν, id est, A tergo coitus iuuare conceptum videtur. sed prae ceteris ad hanc rem magis testandam, & confirmandam faciunt peritorum quorundam Anatomicorum obseruationes, qui scribunt vt semen virile recta orificium vteri perctiteret, ab eodemq. facile attraheretur naturam ita fabricasse foramen viri in inferiori glandis parte, atque os vteri ad superiorem pudendi regionem, vt in naturali copula, more omnium animalium facta, duo haec foramina, ita è directo sibi mutuo occurrant, vt semen è cole prodiens, statim in vtero, nulla alia re impedito concipiatur; adduntque hunc solum generandi gratia esse naturalem coeundi modum, sicut alium à facie ad faciem esse merae hominum delectationis inuentum, qui oscula, mammarum contactus, aliasque delicias generationi nihil famulantes quaerunt : ita enim mulieres naturalem illum brutorum coeundi modum minus laboriose sustinere, frenum, & nimpham inuicem atteri, quae partes praecipuae sedes sunt ad coeundũ in vtroque sexu seminis motum tandemque oscula genitalium sibi mutuo e directo occurrere. Loca porrò Lucretij citata Q. Serenus Gordiani Imperatoris praeceptor indicare voluit, quando scripsit :

Irrita coniugij sterilis si munera languent,
Nec sobolis spes est, multos iam vana per annos
Fœmineo fiat vitio res, necne, silebo:
Hoc poterit magni quartus monstrare Lucreti.

Quid

Quid sit Recentatum apud Alexandrum Trallianum, & quae antiquorum Propomata. C A P. V I I.

Legitur apud Trallianum 11. lib. fuisse penes Romanos propomatis genus, quod Recentatum nuncupabant, quòdque, vt in eo bibendo magis delectarentur, peculiari quadam arte refrigerabant: Id nomen quid significaret, quòd ve potionis genus esset, multos diu ambiguos tenuit: nec defuerunt, qui Alexandri codicem corruptum esse crediderint: Ego verò, si coniectari mihi liceat, textum nullo errore ibi esse infectum, Recentatumque Romanos vocasse puto vinum antiquum, musto, vel lixiuio, vel tortiuo commixtum, quasique renouatum, quomodo plerosque hodie factitare conspicimus: Recentare enim apud veteres in vsu fuisse pro renouare, auctor est Nonius. Quod etiam ex Gn. Matio testatus est Gellius lib. 15. cap. 25. Vnde etiam quod à Varrone in libris de lingua Latina vinum Vetusnouum nuncupatum inuenitur, hoc ipsum Recentatum fuisse arbitror, quod caupones pro vetere interdum vendere solitos memorat Galenus lib. de Cibis boni & mali sicci quemadmodum etiam hodie apud Cauponas vsurpatur. Quo pacto hoc Romani refrigerarent, cùm nihil compertum habeam, id tamen diuinare audebo, eos hanc potionem, vt pote valetudinarijs optatam, aliquo diuerso modo, ita vt egelida potiùs, aut saltem modicè frigida, quàm verè gelida fieret, non autem vel lamina, vel glarea, vel glacie, vel niue, vel alio ex ijs, quos alibi exponam, modis refrigerare consueuisse: tot namque modos vina, & aquam insigniter refrigerandi veteres habuisse comperio: Nisi potiùs velimus. Recentatum fuisse, quod Graeci ἀειγλευκὲς, Latini semper mustum & semper dulce vocarunt, ac refrigerandi consuetudinem non ad bibendi tempus, sed ad recentati conficiendi modum esse referendam. Sic enim de hoc loquitur Columella lib. 12. capitu. 29. Mustum vt semper dulce tamquam recens permaneat, sic facito. *Antequàm praelo vinacea subijciantur, de lacu*
„ *quàm recentissimum addito mustum in amphoram nouam, eamque oblini-*
„ *to, & impicato diligenter, ne quicquam aquae introire possit. Tunc in*
„ *piscinam frigidae & dulcis aquae totam amphoram mergito, ita ne qua*
„ *pars extet. Deinde post dies xl. eximito. Sic vsque in annum dulce per-*
„ *manebit.* Columellae adstipulatur Plinius lib. 14. capitu. 9. necnon

Florentinus

Florentinus inter Geoponicos lib. 6. cap. 16. Sed omnium maxime hanc de ἀειγλεύκους faciendi rationem exposuit Plutarchus 27. quaest.nat. Et quoniam Propomatum mentio incidit, quaenam illa forent non erit absurdū significare. Scribit Paullus Aegineta ca. 15. lib. 7. Propomata mixtiones quasdam extitisse factas ex mellis despumati sextario vno, & vini quaternis; vt verò Alexander Trallianus lib. 1. cap. 10. & 11. & alibi saepe meminit, propomata nulla alia erant, quàm vina factitia diuersorum generum: de quibus plura leges apud Columellam & Plinium magnos Latinae linguae auctores, & quae Aetius interdum προποτισμοὺς vocauit. Haec autem sic appellata ea ratione credendum est, quòd ante reliquos potus, atque cibos sumerentur. Quam huiuscemodi vina bibendi consuetudinem sub Tiberio Claudio principe inuectam, medicorum placitis nouitate aliqua sese commēdantium scribit Plinius 14. lib. cap. 20. Post quem Plutarchus 8. Symposiacorum, problemate 9. dum queritur tempore suo propomatum vsum, qui nouis morbis occasionem praestaret, inductum, nil aliud intellexit quàm quòd Plinius antea detestatus erat, haec scilicet factitia vina bibendi morem. Quamuis προπόματος, vti antiquae consuetudinis, apud Athenaeum est mentio. Cur verò ita à medicis commendatum sit, opinor, quòd vt principibns ac nobilibus viris largiorem bibendi copiam facerent, ea vina excogitarint, quae variè affectos stomachos curarent, confirmarent, & ad bibendum impunè magis excitarent: quando etiam non deerant, qui vt copiosiùs potare atque edere possent, vina praua, quae ipsis incitarent vomitum, praepotabant. De qua re sic Iuuenalis Satyra 7.

— Tandem illa venit rubicundula totum
Oenophorum sitiens, plena quod tenditur vrna
Admotum pedibus, de quo sextarius alter
Ducitur ante cibum rabidam facturus orexin,
Dum redit, & terram luteo ferit intestino.

De varijs antiquorum refrigerandi vina, & aquam modis. De Decocta, & quae fuerit Calda. quid apud Plautum thermopolium, & thermopotatio. CAP. VIII.

Arijs modis aquam refrigeratam veteres potare cõsueuisse inuenio. Eos enim niuibus antiquissimis vsque tẽporibus illud egisse, quam Niuatam vocat Theodorus Priscianus lib. 2. cap. 13. satis Athenaeus ex Alexi, Dexicrate, Eutycle, & Xenophonte in 3. Dipnos. probauit, vbi etiã niues potasse, easq. in fossis magnis, quib. quernos ramos superinijciebant, conseruare consueuisse memoriae mandauit: etsi Martialis dixit:

Non potare niuem, sed aquam potare rigentem
De niue commenta est ingeniosa sitis.

Quod Plutarchus in 6. Sympos. fieri quoque solitum scribit cum paleis, & rudibus pannis, niuibus circunductis, easque ab aere tuentibus, & frigiditate acquisita conseruantibus. Protagorides libro Comicarum historiarum secũdo quoddam militum Antiochi regis refrigerandae aquae artificium memorat, quòd scilicet aquam die in aprico loco ponebant, & quod crassum erat, nocte incipiente excolantes, reliquam noctis partem in hydrijs fictilibus sub dio in editioribus domus partibus exponebant, per totam deinde noctem duo pueri ipsa vasa exteriùs irrigabant, & diluculo incipiente purgantes rursus, faecemque subtrahentes, & tenuem ipsam aquam, maximeque sanitati idoneam facientes, inter paleas hydrias ipsas collocabant, sicque demum illa vtebantur, nullam niuis inopiam cognoscentes. Non admodum ab hoc diuersus erat ille refrigerandi aquam modus, quem Galenus in Alexandria, atque vniuersa Aegypto seruatum se vidisse testatur 4. commen. 6. Epid. vbi occidente sole prius calefactam aquam testaceis vasis inijciebant, eaque vasa fenestris ad ventos expositis, vt tota nocte refrigerarentur, suspensa, deinde ante solis exortum humi deposita, frigida aqua conspergebant, ac interdum ipsis folia frigida vitium, lactucae, & similium circumponebant, vt frigus aquae noctu acquisitum interdiu conseruaretur. Semus Delius libro Nesiadis secundo in insula, Cimolia loca refrigeratoria excauata scribit, in quibus aestatis tem-

pore vasa fictilia tepida aqua plena deponebant; posteà aquam nulla re niuibus differentem exportabant. Alium refrigerandi aquam modum fuisse disputat Plutarchus ex Aristot.6.Sym. vbi cotibus & filicibus,necnon plumbeis laminis aquae iniectis, eã refrigerari demonstrat. In puteis quoque vinum refrigerandi morem habuisse veteres testantur Strattis in Refrigeratorijs, & Lysippus in Bacchis. Ceterùm Neronis postremum aquae refrigerandae inuentum nullo praedictorum ignobilius extitit,qui vt frigoris voluptate absque niuis vitijs frueretur, aquam decoqui sibi, vitroque demissam in niues refrigerari curabat: quem morem ita insecuta aetas Romae obseruauit, vt Neronis decocta ferè in omnium ore versaretur, de qua sermonem habens Iuuenalis Satyra 5.sic ait:

Cùm stomachus domini feruet potuque ciboque,
Frigidior Geticis petitur decocta pruinis.

& Martialis.

Spoletina bibis, vel Marsis condita cellis,
Quo tibi decoctae nobile frigus aquae?.

De hac Galenus intellexit, quando 7. Methodi memorat, se interdum stomachi ac membrorũ intemperiem aqua niuibus refrigerata curasse: ὡς ἐν Ῥώμῃ (ait ille) σκευάζειν ἔθος ἔχουσι προθερμαίνοντες τὴν κατασκευὴν, ἣν αὐτοὶ προσαγορεύουσι δεκόκταν; Ne in medium adducam Athenaeum, qui libro Dipnos.3. clarissimè demonstrat, quàm frequens apud Romanos esset decoctae vsus, vbi notare licet, eos conuiuas errasse, qui penes eum auctorem probare nitebantur antiquiores Nerone decocta fuisse vsos. An verò calda vnquam in conuiuijs sanorum vterentur antiqui in potu, dubitatum fuit à multis. Certè ex Philemone, & ex Polluce lib.9. cap.6. constare potest, aliqnando eiusmodi potum vsurpatum esse,quando scribit. caldam chalco, quae ferè est quadrantis nostri, vel paulo plus mensura, vendi solitam: quae pusillitas non lotioni, sed potui inseruire poterat; & quando scribit apud Homerum non facilè inueniri aquae calidae potum, sed apud veteres medicos, cùm Hippocrates damnans frigidam in neruis, ossibus, dentibus,cerebro,calidam vtilem esse innuere videatur: Posterioribus saeculis frequentior, calidae potus fuisse inuenitur, ita vt in conuiuijs aequè caldae atque frigidae minister haberetur: quemadmodũ scribit Iuuenalis Saty.7

Quando vocatus adest caldae gelidaeque minister.

Num autem calda,quam medici frequẽter sub vocabulo θερμὸν nominant, quamque antiqui potabant, aqua esset igne solève calefacta, an aliter, disputata quaestio est: Ego sanè ita semper existimaui,

nunquam inter conuiuia veteres aquam calefactam bibisse, quòd ea potius concitet vomitum, quàm aut voluptatem, aut commodum afferat: cùm item Plinius potum calidum esse contra naturam probet, argumento brutorum, quae frigidũ prosequuntur; & neque ipse, neque Galenus vllam huiusce potionis, nisi in aegrotis, mentionem fecerint: caldam autem fuisse aquam illam, quam nulla arte refrigerebant, sed quae, qualis suapte natura, potaturis porrigebatur, ideò opinor, quoniam Martialis, vbi dicit,

Iam defecisset portantes calda ministros,
Si non potares Caeciliane merum.
Frigida non desit, non deerit calda petenti.
Sed tu morosa ludere parce siti.

manifestè indicat, se de ea aqua sermonem facere, quae passim in conuiuijs admiscebatur vino, & eius magna copia habebatur: cuiusmodi profectò extitit aqua nulla arte calefacta, aut refrigerata: Nec aliter sensit Philemon, qui vtilitatem & copiam caldae demonstrauit, scribens eam quadrante vendi: cùm verisimile sit, aquam frigefactam aut calefactam non ita vili precio venditam fuisse. Nec obstat Platonis sententia nimirum, qui eo loco sitim in exemplum adducat cupiditatis, & non de ea seriò agat, quae frigidi atque humidi appetitus ab omnibus definitur. Cur posteà sic appellarint communem potando aquam, eam causam fuisse puto, vt eam à frigefacta niuibus, vel alio ingenio, conuiuis inter petendum, & ministris inter seruiendnm distinguere liceret. Quòd si haec opinio aliquibus minùs placeat, cùm Martialis contrarium manifestè videatur indicare hisce versiqus:

Caldam poscis aquam, sed nondum frigida venit,
Alget adhuc nudo clausa culina foco,

id saltem necessariò obtinebo, vel tantùm aliqua valetudine affectos toto conuiuio, vel illos, qui vomere cupiebant, vt copiosius & maiori fame ingurgitarent, ante coenam calefactae aquae potu vsos esse. Quod & Antiphanes in Omphale indicauit his versibus;

ἐν χύτρᾳ δέ μοι
Ὅπως ὕδωρ ἕψοντα μηδὲν ὄψομαι;
Οὐ γὰρ κακὸν ἔχω, μηδ' ἔχοιμ'. ἐὰν δ' ἄρα
Στρέφει με περὶ τὴν γαστέρ, ἢ τὸν ὀμφαλόν.
Παρὰ φέρτατος δακτύλιός ἐστι μοι δραχμῆς.

& Strabonicus apud Athenaeum viij. Dipnos. is enim Rhodios appellauit albos Cyrenaeos, quòd vt his colore dissimiles, sic lasciuia simillimi forent: colligens autem illud, ex consueto ipsis calidae

potu

potu perspicuum fecit, Rhodos non ob aliud calidã potasse, quam vt eius ope acceptos cibos remouerent; sicque iterum impleri possent: Nisi pro sanis, ad remittendam cùm vinorum, tum aquarum vehementiorem frigiditatem, vsurpatam calidam quoque fateamur: quando rationi consentanum est, inter multos conuiuas fuisse, qui frigidissimo potu, alios qui subfrigido, egelidòve delectarẽtur, rursum aliquos, qui ab omnibus frigidis laesi calidum amarent: & iccirco adhiberi in conuiuijs solitum fuisse calefactam atque refrigeratam aquam: vt cuicumque, quam magis optasset potus temperaturam, efficere liceret. Quod autem aliqui demonstrare sunt conati, aquae calefactae potum quàm frigidae iucundiorem esse, & ob delectationem potius, quàm ob salubritatem fuisse veteribus vsurpatum haud facile persuadebunt illis, qui voluptatem potius, quàm sanitatem prosequuntur. Plato certe in Philebo maximae voluptatis exemplum daturus, proponit febricitantem gelidam aquam bibentem. Quid verò apud Plautum Thermopolij, & thermopotationis nomine intelligendum sit, ita statuo, thermopolium fuisse locum, vbi dulces venderentur potiones, quas calidas sumebant, ita vt interdum guttures incenderẽtur, non quòd vinum aut aquam calidã quis sanus in quotidianũ vsum adhiberet. Erant autem dulces potiones quae in thermopolio veniebant, vt in Plauti Pseudolo habetur; murrhina, passum, defrutũ, melina, mel. Ad hoc pertinere quoque videtur ea disputatio alibi discutienda, quae in eodem Athenaei libro tractatur, An post ficus calida, an frigida bibenda sit: & medicorũ Graecorum praeceptũ, qui ad reprimendũ renũ feruorẽ caldae potũ ante alios cibos summopere cõmẽdant.

Loci Aristotelis emendati ex Theophrasto, & locus Platonis examinatus. CAP. IX.

Ristoteles in 5. Probl. primo caussam inquirẽs, qua ambulationes longae per inaequales vias factae maiorẽ lassitudinem, quàm per aequales, inducant, id contingere scribit, quia multus ac vehemẽs motus lassitudinem parit, subiungit deinde, τοιαύτη ἡ ἀτερμικτώδης: quae vox antiquo interpreti, atque etiã Gazae occasio fuit, vt non modò ipsi errarent, sed & illi, qui in Lexico componendo eos secuti, scripserunt, ἀτερματώδης vocem, motum per viam inaequalem significare: cùm nec huiusce-

modi significatio Aristotelis loco quadret, nec vox alibi vsurpata reperiatur. Itaque restituendum locum esse puto, quemadmodum penes Theophrastum in libro περὶ κόπων inuenitur, quem librum ferè totum ex Aristotelis Problematibus conflatum esse quiuis iudicare potest. ibi enim sic legitur: ἢ ὅτι ἥτε πολλὴ κίνησις ποιεῖ κόπον, καὶ ἰσχυρά, τοιαύτη δὲ ἡ σπασματώδης. Quam vocem perbellè intentioni auctoris, & alijs verbis cōuenire, vnicuique perspectum esse potest: eò magis, quòd simili voce vsus est Arist. in eadem Probl. particula. Probl. 8. sicuti quoq. Hippocrates in 2. de Diaeta, vbi concussionum, quae inter magnos motus collocantur, mentionem fecit, non dissimiliter locutus reperitur, vbi dixit: τὰ παρασείσματα ἐμποιέειν σπάσματα. Quod porrò partic. 4. Probl. 22. habetur, οἷον τὸ ἄμυλον ἐκ τοῦ στέατος, multos torsit, quidnam sibi vellet. Siquidem Aristot. aequiparans ibi sanguini id quòd paucum ex multo nutrimento efficitur, sicuti semen, exemplum afferens, ea verba subnectit; quae certè parum conuenire nemo non videt: Vnde opinor ego sic restitui oportere, οἷον ὁ μυελὸς ἐκ τοῦ στέατος: Nam ijs animalibus, quibus sanguis fit seuosus, etiam medullam στεατώδη effici, tradit Aristot. 2. de Partibus animalium. cap. 6. vt sensus esse possit, id valde praecipuum haberi, quod paucum ex multo fit nutrimento, veluti medulla ex seuo, nempe quae semper exigua ex plurimo seuo succrescit: Quam quam etiā si loco στέατος legamus σιτός, apprimè quadrabit, eò quòd vt amylum tritici succus est ex magna mole exiguus confectus, ita semen hominis ex multo nutrimēto exigua, sed praestantissima pars relicta est, vt non absque ratione dixerit Auicen. 3. de Natur. animal. cap. 3. seminis exeuntis quantitatem esse, ac si quadragies tantundem sanguinis exiret. Illud obiter hoc in loco adnotare volo, Platonem, dum in Timaeo scriptum reliquit, medullae morbum omnium periculosissimum esse sub medullae nomine cerebrum intellexisse, nempe quod ex genere medullarum existere scripserit Galenus secundo de Temper. & 2. de Vsu partium. Si enim medullae nomine vel spinalem (vt dicunt aliqui) vel alias medullas comprehendere voluisset, parum vera sanè fuisset illius sententia, quando non medullae spinali, aut alteri, sed vni cerebro haec Platonis verba adaptari possunt: τὸ δ' ἔσχατον πάντων, ὅταν ἡ τοῦ μυελοῦ φύσις ἀπ' ἐνδείας ἤ τινος ὑπερβολῆς νοσήσῃ, τὰ μέγιστα, καὶ κυριώτατα πρὸς θάνατον τῶν νοσημάτων ἀποτελεῖ.

Loca Galeni, & Caelij Aureliani exposita, de Angina & Somnosorbili. CAP. X.

GAlenus in 2. eius, quam ad Glauconem scripsit epistolae parte, inflammationis curandae rationem ex situs partiũ indicatione captam demõstrans, multorũ affectuum exẽpla proponit, inter cetera de Angina secũdum Latinorum interpretationẽ scribit, tũc in ipsa venas sub lingua esse pertundendas, quando & vniuersum corpus iam exinanitum, & passio diuturna sit. Ex quibus verbis nonnulli traxerunt anginam morbũ alioquin acutissimũ à Galeno inter diuturnos aliquando reponi. Quod tamẽ falsum esse quisque intelligat, modò Graeca verba malè ab omnibus fere interpretata videre velit. ὥπως καὶ τῶν συναγχικῶν τὰς ὑπὸ τὴν γλῶσσαν φλέβας τέμνομεν, ὅταν ἡμῖν τὸ μὲν ὅλον ἤδη σῶμα κενὸν ᾖ, καὶ χρονίζῃ πάθος. quae sic vertenda sunt. Ita igitur & in synanchicis venas sub lingua pertundimus, quãdo iã vniuersum corpus sit exinanitũ, passioq. perseueret. Esse enim χρονίζειν hoc in loco, sicut alibi saepius, perseuerare, facile est aequo lectori cõcedere. Ceterũ id praesidij genus ab Hippocrate primò omniũ propositũ Caelius Aurelianus, siue potiùs Soranus à Caelio Latinus redditus, in 3. Acut. quattuor rationib. improbat. Primò quòd ex incisione earũ venarum materia copiosior in affectum locũ tracta, grauius malũ reddat. Secundò, quòd ad hoc, vt huiuscemodi administratio belle fiat, laqueũ collo, qui venas subleuet, circũdare oporteat, vnde suffocationem augeri periculum est. Tertiò quòd sanguis fluens eo in loco reprimi, diuisa colligari, sine manifesto periculo nequeant. Quartò, quòd etiam si sanguinis fluxus inhibeatur, solent tamẽ loca tumida semel aperta leui qualibet de caussa reserari. Sed haec argumenta parum valent, quando corpus iam sit ita inanitum, vt aliunde materia confluere nequeat, ministrosq. optimos habeamus, qui incidere, colligare, & fluoris periculũ omne vitare sciant. Et quoniam Caelij mentionẽ feci, locum eius alterum signare libet, qui cùm libro Acut. 2. cap. 4. altercum bibentes opprimi grauatione sorbili, sopori simili scribat: aliqui non sorbili, sed terribili legendũ, aut eam vocem abradendam voluerunt. Ego verò neque tollendam eam, neque mutandam puto: siquidem soporem eum elegantissimè sorbilem nuncupauit, in quo maximus stertor efficitur: qui

quòd ſorbitionis clariſſimam imaginem praebeat, praeter ſenſus fidem, etiam Plautinus ille Lucrio in Militis fabula manifeſtum fecit, qui interrogatus à Palaeſtrione, quid Sceledrus ageret, ſic cum eo ſermonem habet: *Luc.* Sorbet dormiens. *Pal.* Quid ſorbet. *Luc.* Illud ſtertit volui dicere: ſed quia conſimile eſt, quod ſtertas, quaſi ſorbeas.

De Iſicijs, Itrijs, & Libis, variae obſeruationes & explicationes. CAP. XI.

AVctor is, qui Problemata ſub Aphrodiſienſis Alexãdri nomine vulgata edidit, libro eorũ primo, quaerẽs, διὰ τί ὁ ἰσικὸς δύσπεπτος, iccirco euenire tradit, quoniam in terendis carnibus multus ſpiritus immiſcetur, qui eum cibum ita leuem facit, vt non in ventriculi fundo ſubſiſtere valeat, ſed in altũ efferatur ſemper, ſicq; minus coquatur. Hoc in loco dubitatum eſt, an ἰσικὸς, an ἰσίκιον legendum ſit: quemadmodum penes Athenaeum in 9. Dipnoſ. ſcriptum inuenitur. Ego certè textum Alexandri mendoſum, & ἰσίκιον legendum eſſe crederem, cùm Latini quoque noſtri Iſicia dixerint: Sed dum cogito Alexandrum Trallianum lib. 7. cap. 1. & lib. vndecimo, cap. 1. pluribusq; alijs in locis eadem voce vſum, fit vt facilè putem vocem, ἰσικὸς, in Problematis mutari non debere: quae ratio vna cum multis alijs poterit quoque perſuadere, Problemata illa auctorẽ habuiſſe Alexandrum Trallianum, & non Aphrodiſienſem, à quo omnia ea mutuauit Macrobius, quae 7. Satur. c. 8. de Iſicis diſputauit. Inſicia porro ſiue Iſicia, de quibus copioſe egit Apicius lib. 12. duplici modo fiebant: vel ex varijs carnibus tritis & pipere commixtis, vt Athenaeus quoque ſcribit: vel ex piſcibus diuerſis, ſicuti Alexander docet. Ex illorum generibus ſunt Salciciae noſtrae non multùm nomine differentes. Erat quoque ijs ſimile Tetrapharmacum adeò imperatori Hadriano carum: quod ex faſiano ſumine, perna, & cruſtulo compoſitum fuiſſe narrat Spartianus. Horum verò ſimilitudinem quandã referunt Botargae, quorum inuentorẽ extitiſſe Heliogabalum meminit Lampridius. Habuerunt quoque veteres aliud edulij genus, ἴτριον vocatum, cuius ſaepenumero mentionem fecit Galenus, & alij: Id quomodo fieret, docuit Athenaeus, apud quẽ in 14. Dipn. haec leguntur: ἴτριον πεμμάτιον λεπτὸν διὰ σησάμου καὶ μέλιτος γινόμενον.

quod

quod genus hodie etiam passim in Sicilia, & in Calabria, praesertim apud Thurios populos conficitur, vbi olim Herodotus historiam suam condidit, & vbi magna Sesami, quam incolae Giorgiolenam vocant, copia nascitur; ita vt eo multis in condimentis, amygdalarum, quibus carent, loco vtantur, quo pacto Romae loco sesami amygdalae in vsu habentur ad conficienda itria, quae & ibi, & in Calabria, Siciliaque Coppettae nuncupantur. Quae verò à Galeno Itria sæpius nominantur, hoc prorsus modo facta non credo, cùm ab ipso duplex genus tradatur, vnum ῥύημα, alterum, λάγανον vocatum: quibus iam compactis papauer inspergi solitum scribit in lib. de Simpl. med. puto tamē haud multùm dissimilia extitisse, illa praecipuè, quae ῥυήματα vocata memorat: Ex quibus & ex lacte cùm placentas alias fieri consuesse scribat, ea omnino intelligit, quae Liba à Romanis nominata tradit Athenaeus: Vnde qui in primo de Semine Galeni libro. ἴτρια transtulit Liba Felicianus, hanc rem ignorauit: Quanquam & Liba diuersimodè ab antiquis composita fuisse conijcere licet ex Catonis de Re rustica lib. quorum venditores Libarios Senecam (apud quem pro Libarijs perperam Librarij legebantur) vocasse cum Coelio puto.

De Pane furnaceo error in Galeni interpretatione explicatus: & alter de Myrtidano Plinij detectus. Quid sit Tracta Plinio, & Athenaeo.

CAP. XII.

Vicunque Latinis auctorum interpretationibus contenti, Graecos eorum contextus intelligere non curant, quàm grauiter saepenumero errent, ex multis cognoscere licet. Sed hoc quod nunc de Pane furnaceo propositurus sum, nequaquam minimū est, tum quia panis, (vt Alexāder in primo Probl. ex Homeri ἄλφιτα μυελὸν ἀνδρῶν saepius vocantis sententia scribit) inter ea, quae nos nutriunt, primum locum tenet, tum quia non parum ad valetudinis & vitae cōseruationem eius coctura refert. Galenus itaq. in primo de Alimētis varias panis cocturas referēs, haec ait, κάλλιστοι μὲν αὐτῶν εἰσὶν οἱ κλιβανῖται, καθ' ὃν εἴρηται τρόπον ὠπτημένοι τε, καὶ προπαρεσκευασμένοι πρὸς τὴν ὄπτησιν. ἐφεξῆς δὲ αὐτῶν ἰπνῖται, τὴν αὐτὴν ἐσχηκότες δηλονότι παρασκευήν. ἐπεὶ δὲ οὐχ ὁμοίως

ὁ πτῶν-

ὀπτῶνται τὰ διὰ βάθος τοῖς κλιβανίταις, διὰ τοῦτ᾽ αὐτῶν ἀπολείπονται. Quae verba ita omnes, quos mihi videre contigit, interpretes, conuertunt, vt censuisse videantur, panes Clibanitas Galeni esse Furnaceos nostros; ἰπνίτας verò eos, qui in paruis coquuntur furnis, quam etiam sententiam multi deinceps, nec infimi ordinis auctores disertè tenuerunt. Verum enim verò rem contrario modo sese habere, videlicet ἰπνίτας in furnis magnis, κλιβανίτας sub testis, aut furnis portatilibus coctos panes fuisse. Galeni verba demonstrant, quando is panes ipnitas (sic mihi liceat loqui) idcirco inferiores clibanitis iudicat, quia illi non aequè extrinsecus, atque intrinsecus coquuntur, vt pani nostris furnis assato euenire ob immoderatum laterum feruorem quotidie obseruatur: hi verò non minus intimas quàm extimas partes assatas habent, cùm parui furni blandiorem quendam calorem ob eorum tenuitatem acquirant, cuius meritò exactior coctura panis perficitur, quam item sententiam expressit Hippocrates, quando secundo de Diaeta scripsit, panes clibanitas siccissimos esse, ob testae humiditatem vniuersum exugentis calorem: ipnitas autem, quos rectè furnaceos transtulit Cornarius, magis nutrire, quàm verubus aut craticulis coctos, quòd minus ab igne, quàm illi, vrantur. Quòd porro κλιβανίτης siue κριβανίτης panis à furnaceo differens fuerit, Plinius lib. 18. & Athenaeus lib. 3. adeò clarè indicarunt, vt amplius quicquam de hoc dicere minime opus habeam: Illud addam, non esse medicis ignorandum, panes nostros, quos vere ἰπνίτας Hippocratis & Galeni facimus, non esse prorsus innoxios: esse autem innocentiores illos, qui sub paruis testis coquuntur eo pacto, quo apud nonnullos homines Biscocti parantur: quos si clibanitas panes appellemus, neque à veritate, neque à veterum appellationibus fortasse recedemus. Inter panum genera fuerunt, qui Tractam ab Athenaeo & Plinio voce (vt credo) Romana appellatã adnumerarint: Sed ego ijs assentire nequeo: licet putem fuisse quandam pastae farinaceae speciem, quae pani adsimilabatur: Quod si etiam nostra antiquis conferre par est, Tracta erat quaedam mixtura ex fermento & farina conflata, quam manibus saepius in formam longam, & planam trahebant, vnde nomen tractae emanauit: quod etiam hodie apud aliquos Italiae populos durat, qui huiuscemodi placentas ex fermento & farina compactas ac deinde furnis coctas, Tiratas à trahendo populari vocabulo nominant. Plinij verba loco supra citato haec sunt: *Durat sua Piceno in panis inuentione gratia ex alicae materia, eum nouem diebus macerant, decimo ad speciem tractae subigunt vuae passae succo.* Athenaeus

autem sic in 3. εἰς δὲ τὰ καπύρια, (καπυρίδια) καλούμενα τρίπτα μίξεις, ὥσπερ καὶ εἰς ἄρτον. Tracta in genere neutro pluralis numeri, vt Athenaeus profert, etiam apud Catonem saepius nominata inueniuntur, & (vt reor) ea sunt, quae hodie tortis subtus & supra coci ponunt, foliaque siue spolia vocant. Et quoniam Plinij facta est mentio, eius (ni fallor) errorem subijciam: is enim libro 15. cap. 31. scribit, veteres, antequàm piperis vsum haberent, loco eius baccas myrti vsurpasse, quod cùm neque apud alios auctores hactenus mihi eam rem diligentissimè perscrutanti legere contigerit, neque admodum rationi consentaneum videatur; inde potuit faciliter Plinius errandi occasionem cepisse, quòd (vt auctor est Galenus in Expos. voc. ant.) myrtidanum plurimi πέπερι nominarent; quemadmodum Hippocrates fructum myrti myrtidanum & ipse vocauit, sicque piper ab alijs vocatum scripsit.

De aquis Vesicarijs, & Caeretanis. Galeni locus de templo Pacis malè à Giraldo intellectus. CAP. XIII.

VLtas habuerunt maiores nostri balnearum aquas mirificas pro varijs morborum generibus curandis; quarum nomina etsi hodie quoque apud auctores conseruentur, ipsae tamen à paucis cognitae sunt: sicuti aquae Nepesinae à Caelio Aureliano inter Italiae nobiliores adnumeratae, atque etiam Auguriae: & praeter has Vesicariae, ac Ferratae à Scribonio Largo, & Marcello Burdegalensi nominatae: quae postremae cùm vbi fuerint à nemine adhuc notatum viderim, me operaeprecium facturum spero, si, quid sentiam, manifestum fecero. Scriptum itaque apud praedictos inuenitur auctores, in Thuscia aquas extitisse Ferratas, quae mirificè vesicae vitia emendabant, vnde Vesicariae vocabantur. Locus verò Milonis Brochi, siue Gracchi, praetoris, hominis optimi, ad quinquagesimum ab vrbe lapidem erat. Has balneas olim Viterbienses esse putaui, quòd illae sint in Thuscia, vesicae morbis adhibeantur, & paulò minùs plusve quinquagesimo lapide ab vrbe distent. Sed cùm anno superiore Centumcellas, siue Ciuitatem veterem, Alexandrum Farnesium Cardinalem maximum secutus, petijssem, locum conspicatus ab eo oppido duobus miliaribus distantem, vbi vestigia antiquarum balnearum, & amplissimi aedificij apparebant, volui diligentiùs omnia intueri: tandemque reperi,

reperi, ibi egregias aliquas balneas fuisse extructas, ad quas ex propinquis montibus per subterraneos cuniculos aqua ducebatur, vnde in eam coniecturam veni posse fieri, vt illae essent aquae Ferratae à Scribonio, & Marcello nominatae: Ad quod credendum pluribus rationibus inductus fui. Primò quod locus ille sit in Thuscia: Secundò, quòd ab vrbe quinquagesimo lapide, si via Cassia eò perueniamus, distet. Tertiò, quòd montes illi, à quibus deriuabatur, Ferrati etiam hisce temporibus vocentur, nempe quia ferrum ibi nascatur, vt aquas similiter vi ferrea praeditas esse conueniat. Quartò, quòd incolae morbos vesicae interdum earum aquarum beneficio curēt: quamquam vsque adeò deturpatae, & imminutae sunt, vt paucis illis vti velint. Postremò quòd nullus alius locus vrbi hodie propinquus cognoscatur, cui magis balnearum illarū conditiones adaptari queant. Iam verò quales fuerint huiusmodi balinae, ex iconographia cognoscetur, quam Pyrrhus Ligorius, totius antiquitatis omnium nostri temporis hominum vir peritissimus, ex situ acceptam apud se habet. Porrò Senanae, & Pantherinae aquae apud Caelium Aurelianum, vt ego sentio, nullae sunt aliae, nisi quae in Patauino, & Senensi agris hodie celebrantur: quasi non Pantherinae, sed Patauinae legendum sit. De Caeretanis balneis Strabonis tempestate ad curandas aegritudines varias maximè aestimatis iam dubitaui: Nunc certior factus Caere nobilissimam olim vrbem prope eas aquas fuisse sitam, quae Sitillanae hodie vocantur, ad credendum permotus sum huiuscemodi aquas antiquas quidem, immò ipsa Caeretana balnea à Strabone nominata esse: & quamquam multis temporibus latuerint, ac ferè nihil de illis ab auctoribus scriptum inueniatur; hisce tamen temporibus non parum celebrantur, ob mirificam opem, quam in curandis omnigenis fere cutaneis affectibus quotidie praestant. His de templo Pacis Romae errorem Gregorij Gyraldi subnectam, qui auctoritate quadam Galeni falsò intellecta permotus, id ab aegrotis frequentari consuesse primo de Dijs gentium libro scriptum reliquit: cùm nullibi legatur in illo, aut in alio templo eos vnquam versatos, praeter quàm in insula Tyberina, vbi Aesculapij aedes sitae erant, & quodam alio loco in id exstructo, vt qui ad ludos Circenses venissent, si forte fortuna aegrotassent, haberent vbi commodè curari potuissent. Sed ne videar sine caussa Gyraldum improbare, Galeni sententiam in medium ponam, qui in principio libri primi de Differentijs pulsuum medicos sui temporis coarguens, quòd de nominibus pulsuum futiliter contenderent, ait, saepenumero inter eos excitatas esse contentiones similes illis, quae

inter

inter medicos in templo Pacis, vel super aegrotos disputantes oriri solebant. Etenim in templo Pacis conuenire consueuisse omnium rationalium artium professores ad disputandum, ipsemet Galenus in sermone de Libris proprijs manifestum fecit: medicos etiam Romae non rarò super aegrotos digladiatos esse, videre est in pluribus eiusdem commentarijs. Verba Galeni citata à Gyraldo clara sunt. De medicis enim eum, quem dixi, sermonem habens, sic ait: πηλίκην οἴει μάχην ἔσεσθαι; ἢ δηλονότι τοιαύτην, οἵαν πολλάκις ὁρῶμεν ἔν τε τῷ τῆς εἰρήνης τεμένει, καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀρρώστων; id est, Qualem censes pugnam fore? an talem, qualem saepe videmus inter ipsos ortam in tẽplo pacis, atq. etiam corã ipsis aegrotis? Attamen id ignorari nolo, alibi, quàm Romae, languẽtes in tẽplis quandoq. detineri solitos fuisse, vt curarentur. quod locupletissimè testatus est Strabo in 8. Geograph. lib. vbi memorat, in Epidauro, Coa insula, & Trica, Aesculapij fuisse aedes, in quibus magna aegrotorũ copia nutriebatur, tabellaeq. cum curationum inscriptionibus pẽdebant. An verò idẽ, vel quid simile fuerit, Valetudinarium, cuius loci habetur mentio apud Senecam lib. 1. de Ira, & apud Columellam lib. 11. cap. 1. 16. & lib. 12. cap. 3. 7. certè affirmare non audeo. Puto autẽ fuisse peculiarem locum in vnaquaque priuata domo, vbi serui tantùm infirmi curabantur, & detinebantur, eo pacto, quo hodie in monachorum coenobijs simili muneri peculiaris locus dicatus conspicitur. Hisce adijciam & illud, tempore Hippocratis consueuisse medicos in domibus proprijs languentes alere, vt maiori sedulitate eos curarent: de chirurgis loquor: quales fuisse omnes priscos medicos, satis cõpertũ habent, qui in auctoribus antiquioribus & praesertim Hippocratis monumẽtis legẽdis sũt diligẽter versati: immò vsq. ad tẽpora Galeni etiã sibiipsis medicamẽta parare solitos fuisse, multis ex eius cõmentarijs colligitur, praecipuè verò ex vj. de Localib. med. cap. 1.

Error in Aetio correctus de Ficubus, & alia de ipsis. Columellae de Embammate locus emendatus.

CAP. XIII.

Bi remedia exstinguendae siti demonstrat Aetius lib. 9. inter cetera pro tollenda eorum, qui ab imbecillitate vires recuperant, siti, ficus siccas secundum Cornarij translationem in cibo acceptas commẽdat, quae sententia cùm semper mihi suspecta fuisset, quòd Hipp. in 2. de Diaeta scribat, τὰ ξηρὰ σῦκα καυσώδεα: tandem antiquissimo vltra

vltra sexcentesimum annum codice mihi Messanae, dum ibi cum Alexandro Farnesio patrono meo essem, comparato, inueni loco Siccarum, legi debere Viridium. Sic enim contextus meus habet: δίψαν παύει σῦκα χλωρὰ ἐσθιόμενα. Ex quo loco, quemadmodum etiam ex multis alijs, perspectum esse potest, Cornarium habuisse codices valde deprauatos. id quod, si valetudo mihi concedet, intra paucos annos, magna eruditorum vtilitate, in Hippocrate, & Aetio ostensurum me polliceor. Ficus igitur virides sitim auferre non solum medici dixerunt, & praesertim Hipp. loco citato, vbi σῦκα χλωρὰ ὑγραίνειν tradit, necnō Plinius l. 23. c. 7. vbi siccas ficus sitim excitare, virides sedare, scribit: verùm etiam Martialis cognouit, scribens:

Chia seni similis Baccho, quam Setia misit,
Ipsa merum secum portat, & ipsa salem.

Post ficus, vt meminit Aristoteles 22. probl. 8. alij vinū, alij aquam potandam esse arbitrati sunt: & laudantium aquam, vt Heraclides Tarentinus apud Athenaeum disserit, alij calidam aquam, alij frigidam esse potandam voluerunt. Qui calidam praetulerunt, his rationibus inducti sunt, quod calida manus magis abstergit, quàm frigida, vnde rationi consentaneum est, in ventriculo statim caloris beneficio ficus dissolui: Addebant calidam aquā ficus extra corpus magis dissoluere, frigidam magis compingere: quasi ficubus intrò acceptis idem eueniat. Qui verò frigidam superbibēdam putabant, frigido dicebant poculo stomacho insidentes ficus grauitate deorsum ferri, & iccircò cùm illæ ob calorem stomachum malè afficiant, ac imbecillum reddant, eiusmodi vitari. Qua ratione alij superpotabant merum, persuasi nempe, quòd promptè, quæ essent in ventre, deorsum propelleret. Oportere enim aiebant post ficus multo densoque vti poculo, ne illæ in ventre commorarētur, sed in inferiores intestinorum partes celeriter deferrentur. Aristo. quoque in Probl. ficubus superpotandum vinum credidit, quòd vt ignis paruus à magno extinguitur, sic exiguus ficuum calor à vini maiore vincatur & ille qui apud Valerium Max. risu obijt, quod Asino, qui ederat ficus, iussisset dari quoque merum, clare monstrat illud post eos bibi solitum. Idem commendatum fuit ab Hipp. 3. de Diaeta lib. in ijs, quibus ob frigiditatem infirmus est stomachus. Nec fuit absque vtilitate rusticorum institutum, quos tradit Galenus consueuisse ficus macerare aceto, quod earum visciditatem magnopere corrigeret. Non inconuenit, vt hoc loco detegam errorē, qui hactenus in Columella à nemine, quem sciam, animaduersus & emendatus fuit, præterquàm à Latino Latinio Viterbiensi, acris iudicij, & singularis

doctri-

doctrinae ac probitatis viro. In lib. enim 12. cap. 34. sic legitur, *Qui scilliticum acetũ facere volunt, decẽ bambatæ amphoras musti mitis, &c.* Vbi quid significent eae duae dictiones, Decem bãbatae, nec Apollo sanè intelligeret. Quare illa verba. Qui scilliticum acetum facere volunt, extremis antecedentis capitis iungenda sunt, deinde titulus subsequentis capitis apponendus separatim. De Embammate: postremò incipiendum sequens caput, In tres amphoras musti. Hunc in modum clarissima erit Columellæ oratio. Qui eodem lib. ca. 55. Sinapim faciendi rationes plurimas docens, cuiusdam Sinapis ad Embammata idonei mentionem fecit. Quod porro scripsit Vlpianus, Embamma fuisse loco aceti, valde descriptioni Embammatis Columellae quadrat, cui magna aceti portio admiscetur. Sic etiam Latino intinctus nomine vsũ Pliniũ reperio. Itaq. Turnebum alioquin doctissimum probare nequeo, dum in 17. Aduers. l. c. 13. Bambatae vocẽ non mutandã, leuibus quibusdã rationibus contendit.

Locus Plutarchi de Pithoegijs emendatus, & de Festo primae Augusti diei. CAP. XV.

Omanos vina, quae annum saltem praeterijssent, vt plurimùm bibere consueuisse, ita clarè scriptum habetur apud Galenum, aliosq. auctores, vt superuacaneum iudicem illud amplius demonstrare. Nam Vinalia festa degustandis vinis instituta xiij. Kal. Septemb. fiebant, vt Plinius scribit. Quae autem idem ix. Kal. Maij fieri solita tradit, ab Aenea fuisse instituta, meminit Ouidius 6. Fastorum. Graeci verò quòd eadem noua, necdum sextum mensem adepta, frequenter potarent, Galenus quoque testatus est, qui in com. supra primum de Nat. hum. rationes varias exponens, quibus hieme pituita adeò copiosa in hominum stomachis gignitur: inter multas, quas recenset, eam ponit, quòd plurimi tunc noua vina bibant, quae aptissima sunt in pituitam conuerti. Quare Plutarchi codicem in 8. Sympos. 10. deprauatum esse puto, vbi haec in vulgatis leguntur: *καὶ μὴν οἶνόν τε τὸν νέον οἱ πρωϊαίτατα πίνοντες, ἀνθεστηριῶνι πίνουσι μηνὶ, μετὰ χειμῶνα, καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡμεῖς μὲν Ἀγαθοῦ δαίμονος, Ἀθηναῖοι δὲ Πιθοίγια προσαγορεύουσι.* Loco enim, *μετὰ χειμῶνα, πρὸ χειμῶνος*, restituendum ob id iudico, quoniam Gaza, cui in hac re fidem maximam adhibeo,

con-

contra nonnullorum opiniones ἀνθεστηριῶνα Nouembrem mensem fuisse contendit: πιθοίγια verò quòd mense Nouembri celebrarentur, sicuti nostris temporibus in omni fere Europa vndecima Nouembris, quae D. Martino dicata est, die, multi auctores testati sunt: & si Io. Grammaticus Ianuarij mense illud factitatum scribit. Quae supra dixi Vinalia xiij. Kal. Septembris Romae fieri solita, ea puto, quae passim hodie in Italia Kal. Augusti celebrantur. Vt enim festa illa in die, qua Fidicula sidus oriri incipit, Autumnusque inchoat, ad tẽpestates leniẽdas (quemadmodũ scribit Plinius lib. 18. cap. 29.) instituta erant: sic nostris temporibus prima Augusti ad excantandam & auerruncandam mẽsis prauitatem fieri videntur.

De Oleo, & Butyro, Aphrogala, varia Galeni & aliorum explicata loca. Plinij locus correctus.

CAP. XVI.

Coquos, antequàm vel pisces vel carnes assarent, oleo inungere solitos, refert Galenus 2. de Simpl. medic. quod ideo ab ipsis factitatum credidit, ne exteriores partes vi ignis exustae consumerentur, interiorumque coctionem impedirent. Ego verò potiùs ob id factum existimo, ne carnium & piscium intestinus atque proprius humor extra flueret; sed intus cohibitus & coctus iucundiorem cibum palato redderet. Oleum enim occludere extimos corporũ meatus, quo minùs quicquã effluere queat, & Galenus fassus est, & Alexander, qui in Probl. ea ratione animalia insecta ab oleo enecari disputat, prohibita ex olei obstipatione natiua eorum spiratione. Hoc autem pacto assata intellexisse Aristotelem verisimile est, quando in 4. de Mixtorum affectibus libro, ea elixatis humidiora facit. Quanquam assata etiam fiunt intus humidiora, quando multo igne statim extimis crusta quasique lorica inducitur, vt idem Aristoteles 2. Probl. corporibus humanis sub sole, & ad ignem vsu venire pluribus disserit. Quòd deinceps oleo cocta non ita vrantur, vt Archidamus censebat, in hoc iure à Diocle damnatus, Auerroes Arabum omnium doctissimus in 5. Collectaneorum lib. monstrauit; vbi conterraneos suos oleo carnes omnes coquendi morem habuisse, quia sic delicatiores & meliores euaderent, pluribus docet. Olei mentionem non incongruè

gruè Butyri tractatio sequitur; mirum; quòd apud gentes, quibus oleum deerat, butyrum etiam in vngendis post balnea corporibus pro ipso suppleret, vt notauit Galenus, nosque in libris nostris Gymnasticae monstrauimus. Habuerunt quidem veteres varia butyri genera; sed pharmaci potiùs loco, praesertim apud nobiles, quàm cibi, illis in vsu erat: vt non immeritò Plinius butyrum gentium barbararum laudatissimum cibum, quique diuites à plebe discerneret, appellarit. Hac namque ratione factum puto, vt Athenaeus, qui in suo conuiuio nullum cibi genus praeterijt, butyri nunquam mentionem fecerit. Non possum certè mirari satis, cur Galenus Dioscoridi vitio verterit, quòd butyrum ex ouillo tantùm & caprino lacte trahi scribat; cùm, si eius literam considerare velimus, nunquam ipsum negasse, quin & ex bubulo fieret, sed bonum ex ouium atque etiam caprarum lacte fieri censuisse reperiemus, quae sententia vera putari debet, quemadmodum verum est, caseum ouium & caprarum bonum esse. Dioscoridis mentem de butyro fortasse explicans Plinius dixit, Plurimùm è bubulo, & inde nomen: pinguissimum ex ouibus fit, & ex caprino, quo in loco Plinij verba quaedam mihi suspecta redduntur, quoniam de butyri effectibus sermonem habens, hæc scribit: Natura eius astringere, mollire, replere, purgare; Nam praeterquàm quòd duo ista sibi aduersantur, mollire & adstringere, à nullo quoque auctore butyro astringendi facultatem atributam legi: neque id rationi & eius temperaturae consonum videtur. Quo circa pro Adstringere, Digerere, restituendum duco: cùm praecipua, quam butyro Galenus adscribit, facultas sit digerendi vis. Butyrum item ex equino lacte Scythas factitasse memoriae mandauit Hippocrates, siue Polybus quarto de Morbis. Quod verò scribit Plinius libro vndecimo, capitu.41. Barbaras gentes consuesse lac in iucundum acorem condensare, & butyrum pingue, quod spuma lactis esset: nil aliud intelligit, quàm oxygala, & aphrogala apud Romanos plurimi æstimatum, & niue refrigerari solitum, vt Galenus septimo Methodi narrat: quorum postremum, Aphrogala scilicet, hodie apud multos inter suauissima edulia sub nomine capitis lactis reputatur.

De Vino dulci, & de coitu, Aristotelis, Plinij, & medicorum aliquot explicati loci. CAP. XVII.

Vinum dulce neque inebriare, neque à frigore densari, scriptum reliquit Arist. 4. Meteoro. quod etiam confirmauit 3. Probl. sect. Haec tamen sententia ab omnibus fere improbatur, quod certa experiētia constet, innumera propè vinorum dulcium genera reperiri, quae insignem potoribus ebrietatem inducant. Vnde meliùs censuisse iudicant Hippocratem haec in 2. ad Sentētias Gnidias libro scribētem, ὁ μὲν γλυκὺς ἧσσον ἐστὶ καὶ καρηβαρικώτερος τοῦ οἰνώδεος, καὶ ἧσσον φρενῶν ἁπτόμενος. Sed neque Aristotelem male dixisse intelligemus, si de quo dulci vino ab eo sermo habeatur, sciemus. Inuenio apud Pliniū & Galenum, Protropum vinum, siue prodromum, quod ex Gnido & Lesbo Romam deuehebatur, maximo in precio habitum esse, non modò pro varijs medicamentorum compositionibus, verum etiam pro diuitum & nobilium mensis. Cuius etiam meminit Vitruuius lib. 8. cap. 3. vbi loco Protyri, Protropi legendum, prudenter monstrauit Philander. Hoc autem erat mustum sponte defluēs, antequàm vuae calcarentur, quod protinus diffusum lagaenis, suis deferuere passi, postea in sole quadraginta diebus torrebant aestatis secutae ipso Canis ortu. Similiter factum inuenio olei genus quoddam gleucinum, & Lixiuium à latinis vocatum. Erat id vinum maximè dulce, vt videatur quandoque inter dulcia primum locum tenuisse, quemadmodum Athenaeus libro primo hisce testatur: Μιτυληναῖοι τὸν παρ' αὐτοῖς γλυκὺν οἶνον πρόδρομον καλοῦσι, ἄλλοι δὲ πρότροπον. An verò mustum lixiuium Columellae, siue vinum lixiuium, fuerit hoc protropum, considerent alij. Ipse enim puto vinum quod Amos propheta cap. vj. in phialis vocauit, & quod Tertullianus lib. iiij. in Marcionem liquatum dixit, hoc ipsum protropum fuisse. Itaque cùm in Graecia protropum vinum dulce nuncuparetur, ibique praestantius, quàm alibi, nasceretur, atque tale minimè inebriare perspectum sit, ad credendum adducor, Aristotelē sub nomine vini dulcis, non quodlibet vinum dulcedine praeditum, sed hoc vnum genus, Graecis quasi proprium, duntaxat comprehendisse. Quid enim ea verba sibi volunt, ἔστι δὲ ὀνόματι οἶνος, ἔργῳ δὲ οὐκ ἔτι. nisi quòd vinum dulce, cuius mentionē facit ibi Arist. erat naturae cuiusdam inter vinum verum,

& mustum mediae, cuiusmodi protropum fuisse innuit Plinius? vt quemadmodum mustũ haudquaquàm ebrietatem parere in Probl. monstrauit Arist. & post ipsum luculenter comprobauit Plut. in Symp. quem Macrobius Sat. 7. Latinè loquẽtem fecit: pariter in 4. Meteorol. de vino dulci siue protropo idem enũciarit, nempe quòd vt temperatura à musto parũ recedebat, sic etiã viribus ei simile existeret. Nisi potiùs libeat, pro dulci ab Aristotele Passum acceptum esse, non tantùm quia Plinius illud inter dulcia collocat, sed quoniam Polybius in 6. auctor est, necnon Varro, & Gellius, Romanas mulieres vino interdictas huiuscemodi passum bibisse, quasi ab eo nullum ipsis periculum ebrietatis immineret. fiebat enim hoc genus vini passum vocatum ex vuis passis & expressis, vt docent omnes, vnde etiam de hoc interpretandus est Arist. 23. Probl. 26. vbi scribit, vinum dulce non misceri aquae salsae, sed ei salsam super natare magis quàm pontico, propter sui terrestrem naturam, vt ostendunt passulae, nam quae esset ratio Arist. & loquendi modus nisi de eo vino quòd fiebat ex passulis loqueretur? quanquam nec Aponensis nec Gaza hoc videantur cognouisse. Ex Prob. Aristotelis aliud item mihi in mentem venit adnotare, apud quem 1. & 4. sect. coitum morbos quosdã ex pituita ortos curare legitur in hunc modum: Διὰ τί ἡ λαγνεία πρὸς νοσήματα ἔνια τῶν ἀπὸ φλέγματος συμφέρει. quae verba transferens Gaza, semper λαγνείαν. (nescio quo spiritu) immoderatum coitum est interpretatus: Etsi namque ea vox, λαγνεία, interdum Hippocrati semen significet, vt Galenus in Expo. vo. ant. scriptum reliquit: nunquam tamen ab ea coitus immoderantiam designari certum est: tantominus 6. Epid. com. 5. dum ait, λαγνείη τῶν ἀπὸ φλέγματος νούσων ὠφέλιμον. & 1. de Diaeta, scribens. λαγνεύειν δὲ ὕδατος ἐφόδων γινομένων πλείονα. Vnde Aristoteles problematis sui occasionẽ accepisse videri potest, & vnde quoque Dioclẽ, ab Atheniensibus. (vt scribit Theodorus Priscianus) Iuniorem Hippocratem vocatum, sua mutuasse puto, cùm in epist. ad Antigonum Regem scripsit, solstitio hiemali, quãdo plurimùm exuberat pituita, concumbendum esse. Haec etenim sententia non solũ pro vera accipitur à Galeno, & Auicẽna, modò vires sint firmae, sed etiam ab eodem Hippocrate duobus exemplis valde confirmatur. Quorum alterũ est Timocharis, quem in 5. Epid. refert, hieme à catarrho in nares maximè defluente solicitatum, coitu omnem humorem exiccasse. Alterum est Hicippi, quem refert in 4. Epid. nocturnam pollutionem, dum febricitaret, saepenumero passum, nullum nocumentum subijsse, imò leuatum esse. Vt malè censuisse videatur

Petrus Apponensis, quando problema Aristotelis exponens, coitum quemcunque in febribus semper obesse scribit. Sicuti quoque damnari meretur Clinias ille Pythagoricus, quem refert plutarchus 3. Sympos. interrogatum, Quando mulieribus commisceri expediret; Tunc praesertim, respondisse, quando quis damnum aliquod pati velit. Quamquam idem Plutarc. lib. de Tuenda val. apud Stobaeum ser. 99. sic ait, ὅθεν ἄριστα λέγεται, τὸ τροφῆς ἀκορέστου καὶ πόνων ἀοκνίαν, καὶ σπέρματος οὐσίας τήρησιν, ὑγιεινότατα εἶναι. illud autem planè absurdum videtur, quod in fine vij. Epid. scriptum est hisce verbis: ἡ πορνείη ἄχρωμος δυσεντερίης ἄκος nisi dicamus pluribus affectionibus nomen dysenteriae esse impositum, atque inter alios sic sanguinis per aluum à iocinore prae copia expulsi fluorem vocari, in quo forsan copiosus coitus contulerit, nimirum quo sanguinis copia insigniter minuatur. Aut potiùs dicamus locum eum mendosum esse.

De varijs Vini antiquorum temperaturis pulchra quaedam: Locus Hippocratis illustratus, & alius Athenaei correctus, Hesiodiq; sententia interpretata.

CAP. XVIII.

Vinum aquae primùm miscere coepit Staphylus Sitheni filius, vt scribit Plius: vt verò Athenaeus, ex Staphylo, Melampus. Sed huiuscemodi mixtio longis temporum interuallis non paruam varietatem accepit, tum à natura vini, tum à natura bibentium, tum etiam à tempore quo potabatur. A natura vini primùm variata est mixtio, quando Maroneum vicies tanto aquae addito, ob eius vim miscendum esse voluit Homerus; cuius generis vini facultas vigorq. indomitus etiam Mutiani ter Consulis tempore durabat, qui eius sextarios singulos octonis aquae misceri comperit. Sic enim Falernum indomitũ vocauit Iuuenalis, quod vix & ipsum multa aqua domaretur; vt Galenus aliud ὀλιγοφόρον, quod pauca aqua vincebatur; Atqui communes vini temperaturas tres extitisse, ex prouerbio antiquo, ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα, monstrat tertio Sympos. Plutarchus, vbi ait; Qui Dionysij harmonias callebãt, eos tres vini cum aqua consonantias aspexisse,

aſpexiſſe, ſeſquialteram, diapaſon, & diateſſaron. πέντε namque hemioliam denotaſſe, quae efficiebatur tribus aquae partibus duas vini addendo. τρία indicaſſe diapaſon, quae fiebat, vni vini parti duas aquae immiſcendo: τέτταρα diateſſeron ſignificaſſe, quae naſcebatur ex tribus aquae partibus, & vna vini ſimul tēperatis. Addit idem Plutarchus poſtremam & ſeſquitertiam portionem tanquam remiſſam & ſobriam ijs in vſu fuiſſe, qui in Prytaneo dominabātur, & qui Philoſophiae aut contemplationibus incumbebant: nempe quos mente praeditos, atque ſobrios eſſe cōueniebat. De qua etiam temperatura Ion poeta apud Athenaeum ſermonem faciens, dicebat.

Εὑρὼν ὁ μάντις Παλαμήδης ἐμαντεύσατο
Πλεῦν ἔσεσθαι τοῖς Ἕλλησι πίνουσι τρεῖς
Πρὸς ἕνα κυάθοις

Alios verò à praedictis eam mixtionem effugiſſe: vnde Menander apud Athenaeum,

—— ἐγὼ αὖ ποτε
Ἔπινον τρεῖς ὕδατος, οἴνου δ' ἓν μόνον.

Temperaturam porrò, quae ex duabus aque partibus & vna vini mixtis conficiebatur, mentem turbare, & leuem quandam ebrietatem inducere creditum; eam autem, quae ex duabus vini partibus, aque tribus mixtis ſub πέντε complexa contemperabatur, ſomnum inducere, curarum obliuionem parere, paſſiones ſedare, dictum. Sed illud, πέντε πίνειν, ſecus intelligi debere, Athenaeus cenſuit, qui hanc mixtionem ex duabus vini partibus & quinque aquae factam fuiſſe ſcripſit, atq. id ad cōprobandū nonnullorum poetarum teſtimonio vſus eſt, ſub his verbis: οἱ δ' ἐπιτεταμένως χρώμενοι τῷ ποτῷ, δύο οἴνου ἔπινον πρὸς πέντε ὕδατος. Νεκοχάρης γοῦν ἐν ἀμυμώνη πρὸς τουὔομα παίζων ἔφη. Οἰνόμαος τοῦτο χαῖρε, πέντε καὶ δύο κἀγώ τε καὶ συμπόται γενοίμεθα. τὰ παραπλήσια εἴρηκε καὶ ἐν λημνίαις. Αμειψίας δὲ ἐν ἀποκοτταβίζουσι: ἐγὼ δὲ Διόνυσος πᾶσιν ἡμῖν, πέντε, καὶ δύο. Εὔπολις ἐν αἰξί. Διόνυσε χαῖρε, μήτι πέντε καὶ δύο. Ἕρμιππος θεοῖς, Ἐπειθ' ὅταν πεινώμεθ' ἢ διψώμεθα, εὐχόμεθα. πρὸς τοῦθ' ὁ οἶνος ὥσπερ ας γένου, Ο οὐκ ἄς οὐ καὶ πηλοῦ γῶ φέρω παίζων, ἅμα κ' αὖθις γεγένηται τοῦτο πέντε καὶ δύο. Qui meraciùs bibere volebant, praeter dictas mixtiones, ex aduerſo quinq. vini partes duab. aquae miſcebant. Id quod Athenaeus idem Anacreontis auctoritate ſic cōprobat: παρὰ δὲ Ανακρέοντος, (ita enim ſcribendū, & nō εἰς, vt in vulgatis legitur, neque, vt legunt, qui Anacreontem reſtituere ſunt profeſſi) οἴνου πρὸς δύ' ὕδατος. ἄγε δὴ φέρ' ἡμῖν, ὦ παῖ, κελέβην, ὅκως ἄμυστιν προπίω, τὰ μὲν δύ' ἐγχέας ὕδατος, τὰ πέντε δ' οἴνου κυάθοις, ὡς ἂν ὑβριστιῶσαν ἀνὰ δηὖτε βασσαρήσω. Euſtathius

in x. com. Odysseae paullò diuersius prouerbium illud est interpretatus, vbi ait, τρία significasse vnius vini cyathi cum duobus aquae confusionem; πέντε duorum vini cum tribus aquae; τέτταρα totidem vini, quot aquae: quod dicitur & ab Hippocrate, & apud Athenaeum, ἴσον ἴσῳ. Ab his verò extitisse & quartam bibendi rationē; vt si quis merum bibere maluisset; quam παράλυσιν afferre, sicuti superiorem trium mixtionum duas priores hominum sanorū esse, & tamen hilarorum, postremam insanorum, scripsit. Potest alia fortasse non inepta prouerbij, ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα, explicatio afferri, quòd illo vetaretur quartum cyathum, siue vltra quintum potari, sed vel tertium duntaxat, vel vsque ad quintum. Scribit Plinius à Democrito conditum esse volumen, quare cyathi quaterni, & sextarij non essent potādi. Eubulus quoque apud Athenaeum quartum cyathum ὕβρεως, sextum κώμων, & post hunc alios aliorum vitiorum esse maiorum fecit, vt intelligere possimus, quartum cyathum nunquam laudatum. A natura bibentium quoque variata fuit vini temperatura: quoniam sani & natura calidi, ac desides maiorem aquae mensuram adhibebant: ex aduerso frigidi, debiles, & exercitati minorem. Et propterea senes (vt disputat Plutarchus) qui magis mero gaudent, meraciorem mixtionem semper secuti inueniuntur; idque Achilles apud Homerum animaduertens, cùm Phoenicem & Vlyssem senes esse, ac in armis tota die occupatos, ob idque non aquoso, sed meraciore vino, quemadmodum ceteros senes, gaudere sciret, vino paucum aquae misceri iubet, sub hisce verbis, ζωρότερον δὲ κέραιρε. qua voce vsus est quoque Hippoc. lib. de Exectione, item de Nat. muliebri, & alibi. Etsi non defuerint, quibus apud Plutarchum hanc Homericam sententiā in diuersos trahere sensus placuerit. In anxietudine, oscitatione, & horrore, dicebat Hippocrates, οἶνος ἴσος ἴσῳ πινόμενος λύει τὴν νοῦσον; videlicet vinum pari aquae portione epotum soluit morbum: quam mixtionem appellans meraciorem Galenus sub his verbis, ἕκαστον οἶν τῶν εἰρημένων οἶνε πόσις θεραπεύει ἀκρατεστέρου, demonstrat similem vini temperiem magis mero ceteris accessisse. Quòd ferè semper in ceteris mixtionibus aquae mensuram vinum superaret (ἀκρατέστερον) merum, vel mixtionem mero magis accedentem designaret, etiam ex his apud Athenaeum verbis liquet: καὶ προελθών, τὴν ἀκρατοποσίαν σκυθικὴν καλεῖ πόσιν. ἄγε δ᾽ ὅτε μηκέτ᾽ οὕτω παταγῶ τε καλαλητῷ σκυθικὴν πόσιν παρ᾽ οἴνῳ μελετῶμεν, ἀλλὰ καλοῖς ὑποπίνοντες ἐν ὕμνοις. καὶ λακεδαιμόνιοι δ᾽ ὥς φησιν Ἡρόδοτος ἐν τῇ ἕκτῃ, Κλεομένη, τὸν βασιλέα Σκύθαις ὁμιλήσαντα, καὶ ἀκρατοπότην γενόμενον, ἐκ τῆς μέθης φησὶ μανῆναι.

καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ λάκωνες ὅταν βούλωνται ἀκρατέστερον πίνειν, ἐπισκυθίσαι λέγουσι. Denique ſecundum tempus vini mixtiones diuerſas fuiſſe conſtat, cùm praeter medicorum praecepta, qui dilutius aeſtate, meracius hieme bibendum voluerunt, etiam veterum mores atteſtentur. De liberis & ingenuis loquor: quoniam me non latet, Catonem praecepiſſe, vt mancipia, & vniuerſa ruris familia hieme aquoſius & parcius, vere & aeſtate, quando magis laborarent, largius ac meracius potarent; quo modo Heſiodi ſententiam interpretandam puto, qui meracis potionibus per viginti dies Canis ortũ, totidemque poſteà vti ſuadet, atque etiam illud Apollinis datum Athenienſibus oraculum apud Euſebium v. de praep. Euang. exp. x. intelligi debet, vbi conſuluit viginti ante, vigintique poſt caniculares dies vti medico Dionyſio in domo opaca.

De Infibulatione. De recutitis aliqua digna ſitu & quid ſit apud Galenum, Dicere pedem.

CAP. IX.

Vòd veteres fabulas tam tragicas, quàm comicas, non ſermone, vt hodie fit, ſed altis vocibus cantibusque recitarent, praeter Ariſtot. in Probl. atque aliorum auctorũ teſtimonia, Galenus quoque noſter affirmauit; vbi comoedos ac tragoedos ad conſeruandam vocem frequentibus balneis & laxantibus edulijs vſos narrat. quo in loco mirari ſoleo, cur illud artificij genus praeterierit, quod antiqui ad tuẽdas hiſtrionum voces in vſu habebant, infibulationemque nuncupabant; quae tametſi valetudini quoque inſeruiret (vt Celſus ſcribit) virginesque apud lenones à ſeruis defenderet (quemadmodum hoc tempore eunuchorum euiratio penes aliquas nationes, & equarum infibulatio apud veterinarios) praecipuus tamen eius finis extitit, ne coitum exercere poſſent, quem in mutandis atque corrumpendis vocibus quantum momenti habeat, nemo ignorat. Neque verò adoleſcentes tantum (vt ait Celſus) infibulatos, verum etiam adultos, & quod maiori admiratione dignũ, verpos ac recutitos credo; cùm à Iuuenale ſic ſcriptum legatur Satyra ſexta:

Soluitur his magno comoedi fibula. &,

Si gaudet cantu, nullius fibula durat

Vocem vendentis Praetoribus.

Nec non à Martiale libro 7. Epigrammatum:

Menophili penem tam grandis fibula vestit,
Vt sit comoedis omnibus vna satis. & iterum,
Dum ludit media populo spectante palaestra,
Heu cecidit misero fibula, verpus erat.

Et quoniam recutitorum incidit mentio, non praeteribo id, quod scribunt interpretes Martialis & Persij. s. dictos esse Iudaeos recutitos, quòd pueris cutim inguinis rescissam succrescere quasiq; renouari facerent, sed & Iosephus Antiq. lib. 12. c. 6. addit eos adducere sibi praeputia consueuisse, ne, coram Graecis proderentur ab ipsis dissimiles, quod etiam in 1. cap. 1. Machab. exprobatur, tanquam Iudaei Gymnasia aedificarent, & sibi ipsis praeputia adducerent; & si Lyranus id intelligendum putet tanquam filios incircumcisos dimitterent: quo autem pacto recutirent seu nouum praeputium sibi pararent aliqui, docet Epiphanius in lib. de mens. & pond. vbi de quodam Symmacho loquēs bis circumciso. At hoc inquit, grauius adhuc est, quod etiam à circumcisione praeputiati fiunt arte quadam medica per instrumentum attractorium spathisterem appellatum infernam membrorum cuticulam attrahi sinentes, futuramque admittentes, & glutinatorijs circundatis praeputiū rursus superinducunt. Qua de re & Cornelius Celsus lib. 7. c. 25. loquitur, vbi reficiendi praeputium rationē docet, tam eorum qui sunt circumcisi, quàm qui à Natura detectam glandem habent: & de his similiter intelligendus est D. Paullus 1. ad Corinth. c. 7. Circumcisus quis est, ne adducat praeputium. His omnibus admoneor, vt locum Galeni à paucis intellectum in medium proponam, qui in fine secundi libri de Motu musculorum, de exsufflatione sermonem habens, haec ait: δέονται δ' αὐτῆς μάλιστα μὲν αὐληταὶ, καὶ σαλπιγκταὶ, καὶ κήρυκες, ὅταν τὸν καλούμενον πόδα μέλλωσιν ἐρεῖν. Quod etiam confirmauit 6. Epid. com. 4. tex. 24. his verbis: ἐὰν δὲ καὶ ὁ θώραξ ὅλος ᾖ μέγας, οὐ μόνον μεγαλοφώνους ἐργάζεται τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ πλεῖστον φωνεῖν δυναμένους ὥσπερ οἱ κήρυκες, ὅταν τὸν καλούμενον πόδα λέγωσιν. Huic enim haud multum dissimilem esse vocis aut sonitus eleuationem, quem interdum ijdem tibicines agunt, ex hoc Gal. viij. Anatom. admin. cap. v. apertè satis colligitur: ὥς οὖν οἱ κήρυκες, ὅταν μέλλωσιν αἴρειν τὸ φθέγμα πλεῖστον εἰσπνέουσι. Vt verò καλούμενοι πόδες, instituti essent, & ad quid inseruirent, explicuit Iulius Pollux lib. 4. cap. 12. quamquam paullò diuersa à nobis sentire videtur: aut potius is locus ita est corruptus, vt intelligi rectè nequeat, qui sic habet: εἰς δὲ φιλοτιμίαν

τῶν ἐπ' αὐτὸ προελθόντων οἱ καλούμενοι πόδες ἐνομοθέτησαν, ἔλεγχον ἔχοντες εἰς μῆκος πηδήματος, καὶ πολλῶν τῶν περὶ τοῖς νέοις οἰκοδομημένων ἔκδοσιν σαφηνείας τινὸς δεομένην. Iam verò quid esset, Vocatum pedem dicere, quem decantabant tibicines, tubicines, ac praecones, nondum rectè à quoquam explicatum obseruaui. Conijcio tamen fuisse quoddam concitatissimi sonitus cantusq. genus, haud absimile illi, quo nostri ad excitandas pugnas vtuntur: perinde ac dicere pedem, aliud nil foret, quàm sono vel cantu vehementissimo ad pedes vel in pugna, vel in cursu agendo mouendos inflammare. Qua in re non exigua exsufflatione opus esse animaduerterunt illi, qui horum buccas distentas, inflatas, ac rubentes quotidie inspiciunt; hoc forsan etiam voluisse significare Hippocratem vero simile est, cum in lib. de flatibus dixit, cytharoedos, vbi vocem intendere oportet, attrahentes spiritum externum, foras eum propellere, & magnam vocem edere, prout spiritus durat.

Ramex quid sit apud Plautum. Historia Domnini. Nonnulla de Varicibus, & Hirundinibus. Locus Plinij emendatus. CAP. XX.

RAmices apud medicos propriè venas tumidiores atque crassiores, alio vocabulo Varices nuncupatas, quae vel tunicis testiculos vestientibus, vel ipsi scroto innascuntur, significare, neminem latere puto. Quid autem Ramex apud Plautum significet, paucis adhuc cognitum vidi. In Mercatore namque Acanthio seruus post cursum ab se factum, sic Charinum alloquitur, *Placidè volo acquiescere, Tua caussa rupi ramices, iam dudum sputo sanguinem*. In paenulo quoque Agorastocli tarditatē exprobranti respondent aduocati. *Tua caussa nemo nostrum est suos rupturus ramices*. Vbi si cui placeat pro ramicibus varices genitalium intelligere, quo modo sententiam suam tueri queat, nō facilè video. Quis quaeso nescit, sputum sanguinis minimè ramices scroti consequi? quis item, resinam ex melle Aegyptiam deuorare, quod Charinus ludens consuluit Acanthioni, earundem remedium esse fateatur? nēpe quas sola chirurgica operatione curari magni medicinae auctores docent. Nonius Marcellus credidit, ramices Plauto esse pulmonum venas. Ego verò aliter sentio: esse scilicet ramices apud

Plau-

Plautum venas pectoris latas: fortaſſe ſic nominat, quòd populari ac ruſtico vocabulo quaeque venae amplae, vt varices nuncupatae, etiam ramices vocarentur. Quòd verò in pectore, ac etiam in pulmone varices fiant, atque interdum magno hominum periculo rumpantur, ita clarè explicatum habetur ab Hippocrate, ſiue Polybo in lib. 1. de Morbis, vbi de empyemate tractatur, & lib. de Internis paſſionibus, vt nemini ea de re dubitare liceat. Hoc in loco Domnini philoſophi Platonici Syri hiſtoriam à Suda relatam ſubnectere placet, cui ſaepe ſanguinem expuenti, cùm Aeſculapij Athenienſe oraculum reſpondiſſet, vt ob valetudinem recuperandam carnibus ſuillis veſceretur frequenter: ille etſi patria lege prohiberetur, ſemper tamen vſus eſt, & nunquam ampliùs expuit, niſi quando vel vno die ab earum carnium eſu abſtinuit. Varices ab Hippocrate *ἰξίας* appellari auctor eſt Galenus in Antiq. voc. exp. quam vocem non ſemel deinceps ab Ariſtotele vſurpatam eſſe inuenitur, vt 4. par. Probl. 22. & 10. partic. Prob. 30. necnon 3. de Hiſt. animal. capitu. 19. & 11. vbi dum à varicibus occupatos minùs caluitiō tentari, caluoſq. à varicibus captos interdum capillos reſumere ſcribit, eam Hippocratis ſententiam interpretari, aut potiùs moderari videtur, quam Galenus 6. Aphor. 34. vt falſam iure merito damnat. An porrò *βδέλλα* Hippocrati aliquando venam varicoſam ſignificarit, quemadmodum Dioſcoridem cenſuiſſe Galenus affirmat, nondum animaduerti. Certè locus ille Prorrheticorum, in quo Hippocrates *τὴν βδέλλαν* memorat, multum abeſt, vt vel Dioſcoridi, vel alicui alteri ipſum ſequenti faueat, cùm hirundinem ibi ſignificari nullo modo dedeceat. Herodotus, cuius dialectos Hippocraticis omnino adſimilari omnes eruditi ſciunt, de Crocodilo in Euterpe ſermonem habens, eiuſdem vocis in ſimili propè caſu mentionem facit his verbis: *ἅτε δὴ οἷον ἐν ὕδατι δίαιταν ποιεύμενος, τὸ στόμα ἔνδοθεν φορέει πᾶν μεστὸν βδελλέων. τὰ μὲν δὴ ἄλλα ὄρνεα καὶ θηρία φεύγει μιν, ὁ δὲ τροχίλος εἰρηναῖόν οἱ ἐστὶ, ἅτε ὠφελεομένῳ πρὸς αὐτοῦ. ἐπὰν γὰρ ἐς τὴν γῆν ἐκβῇ ἐκ τοῦ ὕδατος ὁ κροκόδειλος, καὶ ἔπειτα χάνῃ (εἴωθε γὰρ τοῦτο ὡς ἐπίπαν ποιέειν πρὸς τὸν ζέφυρον) ἐνταῦθα ὁ τροχίλος ἐσδύων ἐς τὸ στόμα αὐτοῦ, καταπίνει τὰς βδέλλας. ὁ δὲ ὠφελεόμενος ἥδεται, καὶ οὐδὲν σίνεται τὸν τροχίλον.* Quam hiſtoriam paullò diuerſius referri ab Ariſtotele 9. de Hiſtor. animal. cap. 6. haudquaquam me latet. Veruntamen *βδέλλαν* Herodoto non venam varicoſam faucibus inexiſtentem, ſed hirudinem ipſis infixam deſignare, nemo non dixerit.

Locus Athenaei correctus ex Aristotele: & nonnulla de Canitie, & de capitibus Aegyptiorum, ex Herodoto. CAP. XXI.

Thenaeus lib. 15. Dipnos. vbi de vnguentis tractationem instituit, Aristotelem citat, in Quaest. nat. scribentem perfusos vnguentis citiùs canescere, quoniam aromata exsiccant, siccitate autem canities gignitur; vnde etiam efficiatur, vt polia celerem canitiem inducant. sic enim in fragmento legitur, quod à Gulielmo Cantero ex Farnesiana bibliotheca acceptum typis excusum est: διὸ καὶ τὰ πόλια θᾶττον πολιοὺς ποιεῖ. Idem etiam a Clemente Alex. lib. 2. Paedag. cap. 8. relatum inuenitur, quo in loco duo mihi non parua animaduersione digna censentur, Vnum est, ea quae ex Quaest. natur. Aristotelis apud Athenaeum citantur nec in probl. eiusdem, nec alibi, neque in libro Theophrasti περὶ ὀσμῶν inueniri; ex quo conijcio perperam locum illum citari eo magis, quòd Diogenes Laertius in catalogo operum Aristotelis, Quaestionum naturalium mentionem nullam facit; & quòd ibi ex eius sententia asserit Athenaeus canitiem à siccitate gigni, tantum abest, vt illius placitis consentiat, vt 5. de Gener. animal. capitu. 5. ex professo aduersus eos disputet, qui à siccitate canitiem ortum ducere putabant, quam non ab ea, sed à putredine sola produci, pluribus argumentis monstrat; vt facilè sit iudicatu, quae in Athenaeo Aristoteli adscribuntur, minimè ipsi conuenire. Alterum, quod animaduerti volo, est, an Polia canitiem inducant, nam aliquando credidi, posse eam sententiam defendi, tum quia polio canities, quae in summo huiuscemodi plantae cacumine pendet, nomen fecit; tum quia polium non pauca siccandi vi pollet, quam canitiei caussam existere ibi disputatur. Verum enim verò Fuluius Vrsinus, vir doctissimus, ostenso mihi antiquissimo manuscripto Athenaei codice, in quo pro τὰ πόλια, τὰ πίλια restitutum erat, persuasit vt crederem, fortè sic legendum esse: quando praesertim Aristoteles 3. de Histor. animal cap. 11. necnon 5. de Gen. animal. cap. 5. pileos citiùs canitiem producere asseuerat, hac oratione: ὅτι δὲ γίγνεται ἡ πολιὰ σήψει τινί, καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν, ὥσπερ οἴονταί τινες, αὔανσις, σημεῖον τοῦ προτέρου ῥηθέντος, τὸ τὰς σκεπαζομένας τρίχας πίλοις ἢ καλύμμασι πολιοῦσθαι θᾶττον. τὰ γὰρ πνεύματα κωλύει τὴν σῆψιν, ἡ δὲ

σκέπη

σκέπη ἄπνοιαν ποιεῖ. Quanquam nec huiuſcemodi correctio mihi plenè ſatisfacit: ſi quidem Athenaei mens eſt monſtrare, à ſiccitate canitiem gigni: quomodo verò id argumento pileorum probare queat, non cognoſco, nimirum quos non ſiccando, ſed prohibita tranſpiratione corrumpendo canitiem facere cõſtat; Niſi hac quoque in re dicamus, vt multa, ſic & ea in Athenaeo probabiliter diſputari. Pileorum effectus ad memoriam reuocant, quae ab Herodoto de Aegyptiorum capitibus in Thalia referuntur hoc modo: Θῶυμα δὲ μέγα εἶδον πυθόμενος παρὰ τῶν ἐπιχωρίων. τῶν γὰρ ὀσέων περικεχυμένων χωρὶς ἑκατέρων τῶν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ πεσόντων, χωρὶς μὲν γὰρ τῶν Περσέων ἔκειτο τὰ ὀσέα, ὡς ἐχωρίσθη κατ' ἀρχὰς, ἑτέρωθι δὲ τῶν Αἰγυπτίων: αἱ μὲν τῶν Περσέων κεφαλαὶ εἰσιν ἀσθενέες οὕτω, ὥστε εἰ θέλεις ψήφῳ μόνῃ βαλέειν, διατετρανέεις, αἱ δὲ τῶν Αἰγυπτίων οὕτω δή τι ἰσχυραὶ, ὡς μόγις ἂν λίθῳ παίσας διαῤῥήξειας. αἴτιον δὲ τούτου τόδε ἔλεγον, καὶ ἐμέ γε εὐπετέως ἔπειθον, ὅτι Αἰγύπτιοι μὲν αὐτίκα ἀπὸ παιδίων ἀρξάμενοι ξυρεῦνται τὰς κεφαλὰς, καὶ πρὸς τὸν ἥλιον παχύνεται τὸ ὀσέον: τωὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ τοῦ μὴ φαλακροῦσθαι αἴτιόν ἐστι: Αἰγυπτίων γὰρ ἄν τις ἐλαχίσους ἴδοιτο φαλακροὺς πάντων ἀνθρώπων. τούτοισι μὲν δὴ τοῦτο ἐστὶ αἴτιον ἰσχυρὰς φορέειν τὰς κεφαλάς. τοῖσι δὲ Πέρσῃσι, ὅτι ἀσθενέας φορέουσι, αἴτιον τὸ δὲ σκιητροφέουσι, ἐξ ἀρχῆς πίλους τιάρας τε φορέοντες. Vt autem etiam qui literas Graecas non callent Herodoti ſententiam de pileis caluitiem parientibus, & de Aegyptiorum capitibus cognoſcere queant, Latina verba ſubiungam: *Ibi ego rem mirandam vidi ab indigenis edoctus Oſſa eorum, qui in acie ceciderunt, quum iacerent fuſa, vt ab initio diſtincta fuerant, ſeorſum erant Perſarum, aliorſum Aegyptiorum: ſed Perſarum capita adeò fragilia ſunt, vt ſi velis ferire, vel ſolo calculo perforare poſſis: Aegyptiorum autem ita firma, vt ea vix ictu lapidis elidas. Cuius rei cauſſam hanc illi reddebant (facilè mihi perſuadentes) quòd Aegyptij ſtatim à pueris capita radere incipiunt; & os capitis ad ſolem redditur compactum: quae eadem cauſſa eſt non calueſcendi, nam ex omnibus hominibus pauciſſimos quis Aegyptios caluos videat. His igitur hoc cauſae eſt, cur robuſta capita geſtent. At Perſis cur fragilia ſint capita, id in cauſſa eſt, quòd à principio in vmbra nutriti aſſueſiunt operire capita, geſtantes pilea, & tiaras.*

De mensuris potus antiquorum, & ordine earundem. *CAP. XXII.*

Arijs mensuris antiquos potasse non me latet, sed ex eis tres potissimùm obseruare soleo: Sextantem, Deuncem, & Trientem, quarum duas rariùs, tertiam frequentiùs, & à pluribus, in quotidiano victu vsurpatam puto. Sextante temperatos ac valetudinarios, Deuncē intemperatos & bibaces potasse valde vero simile est. Nam Suetonius auctor est Augustum Caesarem sextante bibisse, eumque sexies tantùm in conuiuijs publicis ori admouisse. Martialis item de seipso & Cinna:

Sextantem poto, tu potas Cinna deuncem,
Et quereris quòd non Cinna bibamus idem?

Item de Lusco bibone, ad Aulum:

Potor nobilis, Aule, lumine vno
Luscus Phryx erat, alteroque lippus:
Huic dicit medicus, bibas caueto:
Vinum si biberis, nihil videbis.
Ridens Phryx, oculo, valebis, inquit.
Misceri sibi protinus deunces,
Sed crebros iubet. Exitum requiris?
Vinum Phryx, oculus bibit venenum.

Ex quibus in eam facilè venire coniecturam possumus Deuncem, siue vnciarum vndecim calicem, ebriosorum potiùs & intemperatorum hominum, Sextantem verò temperatorum mensuram extitisse. Ceterùm quòd in communi omnium ferè vsu esset crater, quinque paullò plus minusve vnciarum appellatus Triens, ideo mihi pro comperto habendum videtur, quoniam Poetae, qui omnibus alijs auctoribus meliùs, veterum in edendo praesertim, & bibendo, mores expresserunt, cùm de huiuscemodi potus mensuris vasisque loquuntur, ferè semper trientes nominant.

Prop. li. 3. *Cùm fuerit multis exacta trientibus hora*

Pers. sat. 2. *Sed tremor inter vina subit, calidumque trientem.*

Martialis verò, quem ceteris copiosiùs de hisce rebus lusisse apparet, lib. 1.

Crebros ergo bibas licet trientes.

& lib. 4. *Sed nec post primum legat haec, summumve trientem.*

Sed sua cùm medius praelia Bacchus amat.
& lib. 9. *Septem post calices Opimiani,*
Denso cùm iaceam triente blaesus.
& lib. 10. *Candida Setini rumpant crystalla trientes,*
Dormiat in pluma nec meliore Venus.
&, *Cùm potes amethystinos trientes.*
item lib. 11. *Misce dimidios puer trientes.*
&, *Et numerat nostros adstricta fronte trientes,*
Tamquam de cella sit cadus ille sua.
& lib. 14. *Setinos moneo nostra nine frange trientes,*
Pauperiore mero tingere lina potes.
&, *Setinum, dominaeque niues, densique trientes,*
Quando ego vos medico non prohibente bibam.

Vnde conijcere quiuis potest, calices quotidianos, & à cunctis ferè pro potu vsitatos trientes fuisse, quae erat quarta sextarij pars. Ex quo etiam ad credendum inducor sextarium forsan eam fuisse potus mẽsuram, quam in coena quotidie sumebant, quamque in quatuor partes, siue in trientes quatuor diuidebant. Quanquam non ignoro, interdum nullam esse in bibendo seruatam mensurae rationem: quemadmodum inuitat Martialis Caium Proculum lib. 11.

Quincunces, & sex cyathos, bessemque bibamus,
Caius vt fiat Iulius, & Proculus.

& quemadmodum in conuiuijs publicis factitatum rationi consentaneum est, in quibus refert Alexander Trallianus libro Probl. 1. institutum esse, vt contrarijs poculis vterentur, in principio scilicet minutis, in fine verò amplioribus. Vt enim epularum gratia, in quibus frequentiùs bibere decebat, veteres crebriùs potarent, à paruis calicibus inchoabant, & in capaciores desinebant, quippe cùm parua implere satis, vbi potare liberalissimè liberet, nequirent. Quòd si ab amplioribus incepissent, ocyus repleri necesse erat, & subinde minùs potare, si quidem natura à largo protinus haustu accepto veluti expleta, copiam omnem subsequentem contemnit: ex aduerso, si paruis poculis assueta paullatim ampliora exhibeantur, facilè copiam quamcunque sustinet quod tamen ab Anacharsi Scytha esse damnatum significat Laertius, qui scribit eum mirari solitum, cur Graeci initio conuiuij paruis poculis vterentur, vbi verò saturi essent, maioribus. Quod porrò Nicandri scholiastes memoriae mandauit, vetustiores κέρασι, siue cornibus potare solitos (vt copiosiùs in lib. 1. Gymnasticae declarauimus) atque inde natum κεράσαι, hoc est merum tẽperare, verisimile quidẽ videtur, tum ob rudes eorum mores,

mores, tum fortasse quòd putarent inde potandi maiorem securitatem accedere: Sic enim tradit Aelianus Indorum reges asini Indici cornu bibere voluisse, sperantes à morbo epileptico, & venenis se inde tutos euasuros.

Loca Hippocratis de Aqua & Bile explicata. Alexandri locus restitutus. De Bile Anaxagorae, & Aristotelis sententia. Galeni locus explicatus. Ammianus Marcellinus correctus. CAP. XXIII.

Biliosis natura aquam in bilem verti scriptum reliquit Hippocrates 3. de Acutis, hoc pacto: *χολώδεες γὰρ φύσει χολώδει, καὶ ὑποχονδρίῳ κακόν*, id quod etiã confirmauit 3. de Fracturis prope finẽ, quando biliosis aquam dari prohibet. Vbi cùm Galenus nil ferè dicat, quod ad sciẽdam dicti Hippocratis rationem pertineat: ego arbitror haec omnia intelligẽda de pauca aquae exhibitione: nam si multa detur, potiùs extinguitur bilis. Quomodo verò pauca aqua in bilem conuertatur, cum sit frigida & humida, bilis autem calida & sicca, inter quas nulla est conuenientia, si quaeratur, existimo ita fieri, quoniam pauca aqua in hypochondrijs permanens, cùm nullam habeat contra bilis feruorem reactionem, facilè ab illa superatur, vnde bilis feruorem veluti pabuli copiam adepta augetur. Quin & oleum rosaceum corpori feruenti applicatum, licet aliquantisper refrigerare videatur, tamen postmodum magis calefacit. Et hinc est quòd in erysipelatibus & inflãmationibus maximis iubet Galenus, vt saepissimè refrigerantia permutentur, alioquin magis ignirentur. Cur igitur Alexander Trallianus, vbi pleuriticorum victum instituit, ridiculum esse dicat, si aqua bilem augeri credatur: quomodove ipse Hippocratis sententiam interpretandam voluerit, dum Hippocratem ab aliquibus hac in re falsò accusari scribit, ignoro sanè: illud tamen assero, in ipsius Alexandri codice vulgato, post ea verba, *μὴ εἰδότες πῶς εἴρηται*, haec fermè restituenda: *χολώδεες γὰρ φύσει χολώδει, καὶ ὑποχονδρίῳ κακόν*. Quod porrò in lib. de Nat. hum. notatum habetur, *οἱ πλεῖστοι τῶν πυρετῶν γίνονται ἀπὸ τῆς χολῆς*, idem esse puto, atque illud quod Anaxagorae adscripsit Aristoteles 4. de Partib. animal. cap. 2. nimirum bilem, siue bilis receptaculum acutorum morborum caussam

existere, quam sententiam etsi damnasse videatur, attamen si quis morbos acutos ab humoribus feruidissimis, subtilissimis, ac mobilibus gigni consideret, quales biliosi omnes sunt, animaduertatque hanc vel extra proprium folliculum per venas illabentem, vel aliquo pacto exuberantem, corpora magnopere vexare, inueniet profectò rationi minimè repugnare, falsaque & simplicis ingenij argumenta esse illa, quibus Anaxagorae placitum destruere conatur. Quomodo enim id neget Aristoteles, qui eodem in loco veteres, fellis absentiae diuturnitatis vitae in animalibus caussam tribuētes, commendarit: similique ratione iecoris bonam vel malam prae bile constitutionem, longitudinis aut breuitatis vitae animalium, atque etiam hominis caussam esse confirmauit? Ad bilis autem prouentum compescendū mirificè conferre absinthium ponticum traditur, quo quae pecora in Ponto frequenter pascuntur, ipsa carere, auctor est Theophrastus in 9. de Histor. plant. & Apollonius in Admir. hist. Fella alioquin amarissima, à Graecis γλυκέα siue dulcia contrariae interpretationis vocabulo nominata annotauit Caelius Aurelianus Diuturnorum morbor. lib. 3. cap. 1. Quod item Plinius obseruauit cap. 10. lib. 27. vbi herbam quandam duritiei penitùs expertem Holosteon à Graecis vocatam, sicut fel dulce, memorat. Huic autem dissimile nō est quod Galenus scribit 3. de Fract. com. aphoris. 5. vbi εὐήθης, γλυκεῖα, & καλλεία voces interdum de rebus propè contrarijs proferri monstrat, ea seruata figura, quàm Graeci εὐφημίαν appellant, quaque vtuntur, dum rem turpem, non proprio nomine, sed pulchro designāt: id quod ignorans Latinus interpres, ea verba, εὐφημίας ἕνεκεν, secus transtulit, quàm debebat. sic etiam Ammianus Marcellinus loquens de quibusdā circa montem Taurum populis lib. 22. Indidere, ait, mari nomen inhospitali, & à contrario per cauillationem pontus Euxinus appellatur, vt euethem graece dicimus stultū, & noctem euphronem, & furias Eumenidas. Postquàm autem Ammiani incidit mētio corruptissimum, & à nemine tentatum illius locum egregie (ni fallor) emēdatum hic proponere placet, Etenim lib. 29. mentionem faciens Valeriani immanitatis, qui duas vrsas hominum saeuas ambestrices alebat Micam auream, & Innocentiam appellans, addit eum enixe curasse, vt earū caueas prope cubiculum suum locaret, custodesque adderet fidos visuros sollicite, ne quo ea superarum debetur luctificus calor; quae postema verba Delio natatore egerent. Itaque sic legendum censeo (Ne à quo eis Suprarum daretur luctificus calor) Supras enim fuisse malos homines lib. 30. non longe à principio docet idem Marcellinus

cellinus, quos offerre canibus offas lethiferas nemo ignorat, quas author suae lingua vocat lethiferum calorem vt iure, ne vrsae ab hisce lacerarentur, custodes apposuerit Valerianus.

De aere Romano, & morbis eius. De Atheniensi, Lucretij locus. De Moris, Serico, aliqua notatu digna. CAP. XXIIII.

Romanum aerem crassum atque humidum admodum antiquitùs etiam fuisse, morbi, qui olim in ea vrbe frequenter vagabantur, satis testari possunt. Asclepiades apud Caelium Aurelianum lib. 2. Acut. cap. 10. refert, febres vnà cum mentis & corporis oppressione, nec non lethargicas Romae frequenter contingere solitas. Memorat Silimachus apud eundem lib. 1. Chron. cap. 3. Hippocratis sectator, contagione quadam plurimos ex incubone veluti lue apud vrbem Romam confectos. Auctor est Galenus 1. de Morbis vulgar. com. 2. tex. 25. & lib. de Temp. morb. cap. 8. semitertianas febres prauas Romae familiarissimas atque frequentissimas extitisse. Hemitritaeum, vt lib. 1. cap. 24. Sereni, apud Latinos non habuisse nomen videtur, cùm scribat.

Mortiferum magis est quod Graecis Hemitritaeon
Vulgatur verbis: hoc nostra dicere lingua
Non potuere vlli puto, nec voluere parentes.

Medici posteriores Semitertianam vocarunt. De quo Hemitritaeo crebra fit mentio à Martiale: sicuti lib. 2.

Vti Tongillus malè dicitur Hemitritaeo. item,
Declamas aeger, declamas Hemitritaeos. Et lib. 11.
Cui grauis & feruens Hemitritaeos erat.

Idem Galen. lib. de Tem. mor. scripsit, Romae & in alijs similiter humidis locis phlegma à capite in stomachum decumbere, παμπόλλοις δὲ κατέρχεται ἐκ τῆς κεφαλῆς φλέγμα, καὶ μάλιστα ἐν Ῥώμῃ τε, καὶ τοῖς ὑγροῖς ὅτω χωρίοις. In 5. Methodi non rarò thoracis apostemata ibidē gigni tradidit. Asclep. apud Caelium 2. Acut. cap. 22. Pleuriticos Athenis & Romae phlebotomatos peius habuisse, in Hellesponto & Pario releuatos esse scribit. Vt his omnibus iure merito scripserit Plutar. in probl. Rom. Templum Aesculapij iccirco extra vrbem aedificatum fuisse, quòd ibi maior salubritas, quàm in vrbe habe-

haberetur. Quòd verò inter cetera Romanae vrbis loca Vaticanus situs pestilentior & insalubrior esset, Symmachus consul in epistola quadam, & ante ipsum Cor. Tacit. memoriae prodiderunt, propterea Vaticana vina veluti omnium pessima à Martiale, & alijs infamata fuisse, nulli sit mirum. Addam huic, quae de peculiari Athenarum podagrico morbo scripsit Lucretius in 6.

Atthide tentantur gressus, oculique in Achaeis
Finibus. —

Vti Nicephorus Callistus lib. 15. cap. 14. vrbem Constantinopolitanam continuè incolentes saepe vexari podagra scribit. Hegesander certè ex Pythermo tradit apud Athenaeum illius temporibus per viginti annos fructum nullum moros protulisse, atque tantam podagrae contagionem omnes inuasisse, vt non homines solum, sed pueri, puellae, eunuchique, & mulieres eo morbo tentarentur, quae item caprarum greges ita grauis solicitauit, vt vix tertia earum pars libera extaret. An verò id euenerit, quia mororum fructus podagram arcere queant, in controuersiam venire potest. Ego sanè apud Hippocratem ac Galenum legi mora, quae satis maturuerint, ventrem subducere, stomachumque squalidum ac aestuosum consolari, praesertim, si frigida, nec cum ceteris cibis, sed paullò ante sumantur, moxque per pauimentum deambuletur. Vnde Horatius poeta non immeritò cecinit.

— *ille salubres*
Aestates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet antè grauem quae legerit arbore solem.

Ea verò priuata vlla facultate podagricis auxiliari, quo minùs infestentur illi, apud neminem adhuc obseruaui, fieri tamen potuisse crederem, vt mora frequenter Pythermi aetate ab omnibus ferè esitata, stomachis recreatis, aluisque liquatis, eorum humorum prouentum interciperent, qui in articulos decumbentes podagram gignere consueuerunt, eo magis quòd Gal. scribit, aluos adstrictas habentes podagris esse obnoxios. Sed consideranti mihi capras, quae mororum fructus non attingunt, ab ea lue non fuisse immunes, potiùs aeris inclementiam, quae moris inimica extitit, etiam pedum morbos produxisse existimo; quando varijs aeris constitutionibus varias aegritudines peruagasse, non raro à maioribus nostris obseruatum fuit: Cùm enim morus, vt docet Theophrastus, iccirco sit prudentissima vocata, quòd nouissima omnium germinet, ea si quando pruina laedatur, quemadmodum laedi proditum est Psalmo 77. & apud Plinium lib. 16. cap. 26. iam caeli intemperiem maximam esse constat,

quam etiam ad pedes deducere defluxiones non est à ratione alienum. Dixi mora stomachos aestuantes reficere, cùm Diphilus medicus apud Athenaeum, & Galenus post ipsum, eadem stomacho conferre scripserint, quanquam Dioscorides & ipsum secutus Auicenna mora non εὐστόμαχα (vt illi) sed κακοστόμαχα fecerint. Quare autem de moris albis à nullo ferè antiquorum mētio facta habeatur (excepto Ouidio in fabula Pyrami & Tisbes, vbi eorum sanguine mora alba rubrum colorem contraxisse canens, videtur potiùs vlla candida inueniri negasse) facilè est illis intelligere, qui sciunt, id arboris genus ex insitione super albam populum facta emanasse, quae cùm in Europa, ac sub Romani imperij ditione serò apparuerit, sicuti complures aliae insitiones, nō est mirum, si pauca de ipsis ab auctoribus memoriae tradita leguntur. Quam etiam caussam extitisse puto, quòd sericum vsque ad Galeni tempora ratum esset, qui in 13. Methodi scribit id in vrbibus Romanorum magnis tantùm, atque ibi penes opulentas mulieres extitisse: Ea enim animalcula, quae sericea fila nobis diuina quadam arte fabricant, quòd potissimum folijs mori albae nutriantur, eisque pinguefacta foecundiora euadant, omnes sciunt: vt hac vna ratione conijcere valeamus, quo tempore huiuscemodi arbores copiosae non erant, eodem nullum, aut saltem paucissimum illorum animalculorum, & proinde quoque serici fuisse prouentum. Auctor enim est in vita Iustiniani Zonaras eius imperatoris tēpestate sericam telam à Romanis texi coeptam, quae priùs à Persicis mercatoribus aduehebatur, & quomodo ex vermium filis fieret, ignorabatur. Nam duo monachi ex India Byzantium profecti, originem illius declararunt, & vt ex perexiguis ouis per fotum vermes illi educerētur, educti folijs mori alerentur, deinde ipsis natura magistra filum reddentibus sericum texeretur, non sine multis muneribus edocuerunt. ex quo loco conijcere licet, malè Alex. Neapolit. lib. genialium 4. cap. 9. ex Procopio coniecisse Sericeas vestes apud veteres Romanos non fuisse cognitas, quod tantum habeatur Iustiniani tempore primum in Italia sericeas telas fieri caeptas, cùm etiam ante haberentur sed aliunde comportatae non in Italia factae.

Cur Pisces medici antiqui facilè concederent aegris. Pisces tintinnabulo vendi solitum fuisse. Quis fuerit Hoedus ex Ambracia, apud Gellium: & nonnulla alia de Hoedo. CAP. XXV.

CVr medici antiqui adeò in aegris ferè quibuscuis curandis pisces concederent, minimè rationem puto, quòd ipsi suapte natura admodum conueniant: lib. 1. c.25. in initio post verbum (conueniant.) vel vt putarunt apud Plutarchum. 4. Sympos. 4. Zeno, & Crato, quòd leuissimum pulmentarium sit. sed quia pauci erant, qui in sanitate non potiùs piscibus, quàm carnibus vterētur, quemadmodum in Symposiacis docet Plutarchus: Vnde consuetudine, quam maximè respiciendam iubet Hippocrates, impulsi id potiùs, quàm valida aliqua ratione factitarunt. Iccirco neque hodie in aegritudinibus facilè debent pisces medici concedere, alioquin corruptioni obnoxios, nisi quis huiusmodi cibo frequenter vesci sit solitus: quemadmodum de Venetis scripsit Martialis:

In Venetis sint lauta licet conuiuia terris,
Principium caenae gobius esse solet.

Pisces tintinnabuli sonitū vendi solitum, non tantùm apud Aristophanem & Demosthenem: sed etiam apud Plutarchum auctorem grauissimū obseruaui, qui in quarto Symposiac. problem. quarto, hunc sermonem à nobis Latinae linguae donatum habet. *Ad haec opsophagos, siue obsoniorum amatores minimè eos, qui bubulis carnibus delectantur, esse dicimus, qualis fuit Hercules: neque ficuum amatorem, vt Plato, quem virides ficus vnà cum carnibus edisse (sic enim restituo Plutarchi locum) notatum est: neque vuarum cupidum, sicut fuit Arcesilaus: sed eos, qui quotidie tabernas, vbi veneunt pisces, circumambulant, exquisiteve tintinnabulum audiunt.* Quo ex loco tintinnabulum à piscium venditoribus vsurpatum, vt emptores à longè inuitarentur, etiam colligo: quin & illos, qui magnis vocibus valerent, ijs saepè pro tintinnabulis vsos credo. Vnde Iuuenalis 3. Satyra.

Iam princeps equitum, magna qui voce solebat
Vendere municipes fracta de merce siluros.

Apud eundem Plutarchum obseruatum est, caupones consueuisse

carnes

carnes atque pisces non ab ipsis emptos; sed ab alijs sibi traditos, instar coquorum, apparare. Scribit enim quendam, cùm pisces cauponi, vt coqueret, tradidisset, isque piper & alia quendam pro condendis illis poposcisset, respondisse, Si haec mihi essent, profectò pisces non emissem. Multa ad haec apud Clementem Alex. secundo Paedag. cap. 1. & Gellium ex Varrone, ciborum genera referuntur; quae ex longinquis regionibus Romam adducta maximo in precio erant; inter cetera Hoedus ex Ambracia nominatur, quē nonnulli doctissimi viri piscem *κάπρον* Athenaeo vocatum putarunt, hisce Archestrati versibus persuasi.

Αὐτὰρ ἐς Ἀμβρακίαν ἐλθὼν εὐδαίμονα χώραν·
Τὸν κάπρον κἂν ἐσίδῃς, ὤνου, καὶ μὴ καταλείπε,
Κἂν ἰσόχρυσος ἔῃ, μή σοι νέμεσις καταπνεύσῃ
Δεινὴ ἀπ' ἀθανάτων· τὸ γὰρ ἐστὶ νέκταρος ἄνθος,
Τοῦτο δὲ θέμις ἐστὶ φαγεῖν θνητοῖσιν ἅπασιν.

Ego verò non piscem, sed quadrupes animal extitisse potiùs existimo, ea persuasione potissimùm adductus, quòd si pro hoedo piscem intelligamus, sequetur, veteres nulla Romam aliunde aduecta quadrupedia in pretio habuisse, quando à Gellio nullius alterius, sed auium, piscium, & pomorum tantum modò mentio fit, quod tamen ex eo falsum probatur, quoniam Varro 2. de Re Rust. scribit, multos Romae capras ex Media insula habuisse, quòd ibi maximos ac pulcherrimos hoedos fieri existimaretur: à Clemente quoque Alexandrino 2. Paedag. cap. 1. & à Polluce hoedi melici omnibus alijs praeferuntur: vnde & in Varrone non ex Media, sed ex Melica insula legendum censuissem, nisi Columella cap. 2. lib. 8. auctor esset vulgares mutata littera Medicos Melicos dixisse. Iam vero hoedi Melici, tanquam celebris meminit & Clemens Alex. 2. Paedag. Hoedos etiam ex Tybure valde aestimatos videtur Iuuenalis monstrasse Satyra 11.

De Tyburtino veniet pinguissimus agro
Hoedulus, & toto grege mollior, inscius herbae.

Sed quem gulosi omnium maximè quaerebant, erat hoedus lupi faucibus ereptus, dilaniatusque: de quo Horatius in Epodis, & Martialis lib. 10. vitae parsimoniam, simulque suauitatem significantes, ista loquuntur: ille quidem,

Vel agna festis caesa terminalibus,
Vel hoedus ereptus lupo.
Paruus onyx vna ponetur coenula mensa
Hoedus inhumani raptus ab ore lupi.

Cur autem huiuſcemodi hoedorum caro ceteris iucunditate praecellere crederetur, aſſignat Plutarchus rationem 2. Sympoſiacorũ, ſcribens belluam illam nimirum ſuo morſu carnem teneram, & proinde delicatiorem efficere, nam lupi ſpiritus vſque adeò feruidus, ac pene igneus eſt, vt etiã duriſsima oſſa in eius ſtomacho emolliantur, atque conficiantur: Quam item ob cauſsam à lupis cõmorſa celeriùs alijs putredinẽ contrahunt. Ceterùm de lanis, pellibusq. lupinos dentes expertis, an pediculos gignant, dubitatum fuit antiquitus, an potiùs caliditatis impreſsae vi aſperitatem quandam ac pruritum gignant. Certè lupi morſus in totum pecudis corpus, vſque ad pilos ac vngues vim quandam igneam mittere conſtat. Neque tantùm hoc verum eſt: immo quamplurimùm referre, an ea animalia, quorum pellibus vti volumus, ferro iugulata, an ſponte mortua ſint Homerus quoque intellexit, dicens, ἱμὰς βοὸς ἶφι κταμένοιο, id eſt, lorum bouis vi occiſi, Pellis namque eorum tenacior & fortior eſt animalium, quae non morbo, aut ſenectute, ſed ferro iugulata obierint. Ex aduerſo quae animalium morſu intereunt, illis vngues nigreſcunt, pili defluunt, & coria flaccida effecta corrugantur, rumpunturve. Et quoniam ſuprà Ambraciae meminimus, hic adnotare placet apud Athenaeum cephalos omnium optimos ex Ambracia aduehi ſolitos. Apuleius in oratione pro ſe prima, etiam pectunculos in Ambracia optimos naſci ſolitos ſcribit, etſi mendoſè legatur, Vmbraciae finis, pro Ambraciae: eos namque Ennij verſus (ſi tamen eius ſunt) ex Archeſtrato apud Athenaeum tertio Dipnoſ. aliquo modo acceptos, vel ab Archeſtrato ex Ennio mutuatos, vnicuique cognoſcere licet: quos verſus, quoniam Turnebus reſtituere conatus eſt, nil de ijs amplius dicam. Sunt verò Archeſtrati carmina:

Τὰς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄστρεια δ' Ἄβυδος,
Τὰς ἄρκτους Πάριον, τοὺς δὲ κτένας ἡ Μιτυλήνη:
Πλείστους δ' Ἀμβρακία παρέχει.

ſed & haec vitiata ſunt.

Finis libri primi.

HIER. MERCVRIALIS

VARIARVM IN MEDICINAE Auctoribus, & alijs Lectionum.

Liber Secundus.

Loca Galeni, & Plinij emendata. Nonnulla de Mangonibus. C A P. I.

GAlenus in primo de Articulis commentario, Aphor. 30. duo extenuatorum corporum genera in medium ponit; alterum, quod seu fame, seu obsidione, seu luctu, seu moerore, seu vehementi atque coutinenti ira, seu aliquo alio cibi fastidio, alimenti parum sumens, sponte consumitur; alterum quod arte tale efficitur. De secundo haec verba, vt sunt in Basiliensi codice, habet: ὅτα δὲ ἰατρὸς ἑκὼν ἰσχνότερον ἐργάζηται τὶ, σῶμα μὲν δ(ρ)ημένοις τε τοῦτο πράττῃ, καὶ μετὰ τοῦτο τρίβει ὅτε χρή, quae cùm asterisco, quasi deprauata, notata essent, interpreti tamen sic conuertere placuit: Sed vbi medicus de industria corpus aliquod extenuat, per ea quae excogitauit, moliri id contendit; deinceps frictione vtitur. Sed praeterquàm quòd verbis interpretatio minimè respondet, etiam opus Medici in extenuandis corporibus nequaquam apposité exprimit. Itaque locum hunc mendosum esse, sicque restitui debere puto: ὅταν δὲ ἰατρὸς ἑκὼν ἰσχνότερον ἐργάζηται τι σῶμα, δ(ρ)υσμένον μετὰ τοῦτο πράττει, καὶ μετὰ τοῦτο τρίβει ὅτε χρή: id est, Quando medicus sponte aliquod corpus extenuare vult, hoc quidem dilatat, aperitve, deinceps tempore opportuno frictiones adhibet. Vocem enim, δ(ρ)υσμένον, vsitatam esse Hippocrati, & Galeno, vbi corpora caloris ope rarefacienda ac aperienda sunt, in multis eorum commentarijs, & praesertim in 2.6. libro Epidemior.

animaduertere licet. Mangones deinde & Gymnastas, dum corpora nimis crassa extenuare intendebant, priùs necesse habuisse densata corpora calefactionibus, vel alijs adiutorijs rarefacere, ac dilatare, vt postmodum ita praeparata, faciliùs frictionibus exiccarentur, nemini in Medicina versato obscurum est. Non omnes tamen intelligunt, qui praecipuè essent Mangones à Galeno pluribus in locis nominati. Nam vestutissimis vsque temporibus, cùm nulla religio homines, perinde ac belluas seruitijs teneri atque permutari vetaret, inueniebantur, qui in nulla alia arte se exercebant, quàm in vendendis permutandisque infantibus, pueris, viris, virginibus, mulieribus, eunuchis, omnisque tandem generis hominibus. Sed inter hos aliquod discrimen obseruaui, quoniam qui pueros, puellas, & mulieres in libidinis seruitium venditabant, antiquo Romanorum vocabulo Lenones vocabantur; qui verò infantes in canistris, seruos, eunuchos, aliosque homines alterius operis gratia venales habebant, ἀνδραποδοκάπηλοι, & interdum ἀνδρεκάπηλοι, à Galeno, à latinis Mangones vocati inueniuntur. Hi autem quò vendibilior merx foret, corporum pulchritudini totis viribus studebant. Vnde legitur apud Galenum, eos consueuisse facies puerorum succo ptissanae, farina fabacea, nonnunquam nitro, quae detergerent, & lucidiores redderent, abluere; nonnunquam emaciatorum nates virgis percutere, atque picare, quò habitiora, & crassiora corpora euaderent: aliquando puellarum costas arctissimis fascijs constringere, vt pectoris amplitudo, simulque coxarum altitudo, latitudòve (qui solet esse mulierum decor) augerentur: quandoque varijs modis pilos è genis: alijsque partibus vellere, quò iuniores & venustiores, qui erant vendendi, apparerent. Scriptum est à Vitruuio secundo libro cap. 8. corpora muliebria, dum grauida essent, à venditoribus nunquam praestari sana in more positum fuisse, quòd à conceptu vsque ad partum integra valetudine non vterentur, quam sententiam non modò Hippocrates vt veram saepius protulit, verùm etiam Aristoteles, qui quarto de Generatione animalium cap. sexto scribit, bruta plurimam temporis partem corpore valere, dum vterum gerunt: mulieres magna ex parte aegras degere, nempè quae vitam ociosam & sellulariam agentes, plus recrementi sibi contraherent. Inuenio quoque apud Plinium, ob alopeciae turpitudinem seruorum precia fuisse diminuta; & iccirco ad eam corrigendam innumera propè remedia excogitata esse. Et quoniam mentio eius mentiti Plinij incidit, cuius libri de re Medica circumferuntur; ex eo monstrabo, quomodo Plinij maioris, ex cuius De

natura opere toti ferè minoris Plinij libri conflati sunt, locum meliorem reddere possimus. Libro tertiodecimo, capite vigesimosecundo legitur, Neronem Caesarem, dum nocturnis grassationibus conuerberatam faciem gereret, thapsia, thure, & cera eam sibi illinisse, & secuto die contra famam cutem sinceram ostentasse. Sed in alterius citati Plinij libro de Re Med. 3. cap. 47. loco cerae, cerussa habetur: eam cùm ad sugillationes verberationesque miram operam quotidie praestare, ceram verò nihil planè adiumenti afferre experiamur, fit vt à principio librarios aliquos loco cerussae in Pliniano codice, ceram exscripsisse, sicque errorem paullatim in ceteris subinde irrepsisse arbitremur: quanquam non negamus, posse quoque ceram in eiusmodi medicamentis locum habere ad ceratum formandum, & alia duo continenda.

Morem Thuscorum vrendi pueros, fuisse antiquum. Herodoti locus notatus, & quaedam de Scythis ex Hippocrate. CAP. II.

IN Thuscia, ac nõnullis alijs Italiae regionibus, vetus consuetudo est, vt pueros adhuc lactentes, vel paullo maiores, in occipite ferris ignitis vrant, sperantes eo auxilio ipsos à pituitae malis, & praesertim à puerili morbo, tutos futuros. Hunc morẽ antiquissimis vsque tẽporibus apud Libyae populos fuisse testatur Herodotus in quarto, vbi haec legũtur: τῶν παιδίων τῶν σφετέρων, ἐπὴν τετραέτεα γίνωνται, οἰσύπῃ προβάτων καίουσι τὰς ἐν τῇσι κορυφῇσι φλέβας, μετεξέτεροι δὲ αὐτέων τὰς ἐν τοῖσι κροτάφοισι, τοῦ δὲ εἵνεκα ὡς μή σφέας ἐς τὸν πάντα χρόνον καταῤῥέον φλέγμα ἐκ τῆς κεφαλῆς δηλῆται. καὶ διὰ τοῦτο σφέας λέγουσι εἶναι ὑγιηροτάτους. εἰσὶ γὰρ ὡς ἀληθέως οἱ Λίβυες ἀνθρώπων πάντων ὑγιηρότατοι, τῶν ἡμεῖς ἴδομεν, εἰ μὲν διὰ τοῦτο, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἶπαι, ὑγιηρότατοι δ' ὦν εἰσίν. ἢν δὲ καίουσι τὰ παιδία σπασμὸς ἐπιγένηται, ἐξεύρηταί σφιν ἄκος. τράγου γὰρ οὖρον σπείσαντες ῥύονταί σφεας: id est, Puerorum suorum, cùm annum quartum attigerint; oesypo ouillo venas verticis adurunt; alij verò ipsorum temporales venas. Quod ideo agunt, ne vllo tempore à capite descendens pituita offendat: & propter hoc seipsos sanissimos praedicant. Et certe Libyci omnium hominum, quos viderimus, sanissimi existunt; an propter hanc caussam, affirmare non audeo, sunt tamen sanissimi.

nissimi. Sed si inter vrendum superueniat conuulsio, inuentum est ipsis remedium: hirci nempe vrina aspergentes eos liberant. Quo in loco (vt Erotianus auctor est accepisse Hippocratem) pro oesypo stercus interpretandum puto, quòd sanè vrendi aliqua vi pollet. Sed an sufficere simili operationi illud potuerit, anceps sum. At scio, Theophrastum in libro de Igne, δίσον, siue viticem, apud medicos in vsu fuisse ad vrendum, hisce verbis, à Turnebo restitutis, testatum: διὸ καὶ οἱ ἰατροὶ τῷ ἡλικὶ καίουσι τῷ οἴσῳ. Nisi potiùs oesypo feruente id factitasse existimemus: nam oleum etiam feruens vrere nemo ignorat. Hipp. quoque saepe lino crudo vrendum mandat: quod nisi quis interpretetur de ignito, difficile comprehenditur, vt id agere queat. Non absimile multum illud erat, quod factitasse Scythas memoriae prodidit Hippocrates, in libro de Aere, aquis, & locis: qui cùm ob frequentes equitationes coxis atque cruribus valde offenderentur, incisione venarum post aures sibi ipsis auxiliabantur, tanquam eo remedio capiti adhibito, pituitae fluxum ad inferiora cohiberent; quo sani quidem sed infoecundi semper manebant. Haec omnia praesidia interdum magnopere ex vsu esse, antiqui medici cognouerunt, quando & ipsi ad compescendos humores à capite in partes inferiores delabentes modò synciput, modò verticem, modò occiput, interdum omnia haec, vel causticis medicamentis vrenda consuluerunt: quanquam in hoc vulgares saepenumero errare conspiciuntur, qui contra Galeni praeceptum non rarò ceruici & alijs partibus cucurbitulas ignitas admouent, priusquam vniuersum corpus exinanierint.

Sententia Galeni ex Herodoto comprobata. De Syrmea. De partitione anni, secundum Hippocratem. Error sacerdotum Ammonis.

CAPVT. III.

ΤΑΣ μεταβολὰς τῶν ὡρέων μάλιστα τίκτειν νόσους, Mutationes temporũ morbos potissimùm parere, dum scripsit Hippocrates, fuerunt, qui putarent, eum successiones temporum, nempe Autumni, Hiemis, Veris, & Aestatis, intellexisse, quos Galenus etsi grauissimis rationibus refellat, deque peculiaribus temporis constitutionibus ipsum locutum esse monstret, placet tamen eius sententiam Herodoti

rodoti testimonio confirmare; qui cùm eadem aetate vixerit, simili- que dialecto, qua Hippocrates vsus sit, haud ab re fuerit illius testimonio, ad augendam Galeni fidem, in eadem prorsus re vti. Itaque in Euterpe de Aegyptiorum moribus sermonem habens, haec scribit, τρόπῳ δὲ ζωῆς τοιῷδε διαχρέονται· συρμαΐζουσι τρεῖς ἡμέρας ἐπεξῆς μηνὸς ἑκάστου, ἐμέτοισι θηρώμενοι τὴν ὑγιείην, καὶ κλύσμασι. νομίζοντες ἀπὸ τῶν τρεφόντων σιτίων πάσας τὰς νόσους τοῖσι ἀνθρώποισι γίνεσθαι. εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως Αἰγύπτιοι μετὰ Λίβυας ὑγιέστατοι πάντων ἀνθρώπων, τῶν ὡρέων (ἐμοὶ δοκεῖ) ἕνεκεν, ὅτι οὐ μεταλλάσσουσιν αἱ ὧραι. ἐν γὰρ τῇσι μεταβολῇσι τοῖσιν ἀνθρώποισιν αἱ νοῦσοι μάλιστα γίνονται, τῶν τε ἄλλων εἵνεκα πάντων, καὶ δὴ καὶ τῶν ὡρέων μάλιστα. Quae verba quoniam non exactè in Latino codice vulgato exprimuntur, hic à nobis, vt debent, conuersa subnectam. Hoc autem vitae genere vtuntur. Singulis mensibus per tres dies continuos potione corpus purgant, clysteribusque ac vomitibus sanitatem conseruant, putantes nimirum quoscunque morbos à nutrientibus cibis hominibus euenire. Nam Aegyptij alioquin sunt omnium, post Libyas, virorum sanissimi, ob temporum (vt ego puto) constitutiones, quae ibi non variantur. Nam in mutationibus quarumcumque rerum, & praesertim temporis constitutionum, homines à morbis maximè tentari constat. Quid autem antiquis scriptoribus συρμαΐζειν significaret, videre est Apud Erotianum, & Galenum in Antiq. ver. exposit. quorum ille purgationem factam ex raphanide cum muria, συρμαϊσμὸν, hic verò moderatè factam ventris purgationem, συρμαΐαν vocatam tradunt: praeter quos Diocles in epist. ad Antigonum regem, vomitus ieiunio stomacho factos à nonnullis, συρμαϊσμοὺς vocatos memorat. συρμαΐαν tamen significare scimus quoque potum ex aqua & hordeo, necnon opsonium, vt Apud Diodorum Siculum: & apud nautas, Facere syrmaiam, est comparare opsonia. μελανοσυρμαῖος λεὼς apud Aristophanem in Thesmoph. teste Suida, Aegyptij sunt: nam auctor est Plinius, Aegyptios hoc genere potus vsos. His adijcere placet, quae à Galeno de anni secundùm Hippocratem partitione scriptis tradita sunt in principio Epidem. commentariorum. Quod ideò lubens ago, quoniam futurum spero, vt quampluribus Hesiodi ac Homeri locis ex Galeni verbis quandoque maior lux afferatur: quos cùm Hippocratem quadringentis annis praecessisse ex Herodoto sciamus, ab illis veluti auctoribus maximis multa ipsum mutuasse, quamuis eos nunquam citet, vero simile videtur. Galeni oratio haec est, θαυμάζειν δ' οἶμαι δεῖ, καὶ ζητεῖν τὴν αἰτίαν,

τοῦ παραλελεῖφθαι κατὰ τὸν λόγον ἐπιτολὴν ἀστέρος τοῦ ἐπισημοτάτου γινομένην ἐν θέρει τοῦ καλουμένου σειρίου, ὀνομάζουσι δ' αὐτὸν ἔνιοι καὶ κύνα, καταχρώμενοι τῇ τοῦ παντὸς ἄστρου προσηγορίᾳ: κύων μὲν γὰρ τὸ σύμπαν ἄστρον, ὁ δ' ἐπὶ τῆς γλώσσης αὐτοῦ σειρίας, ὃν ὀρθῶς ἄν τις ὀνομάζοι τὸν προκύνα, οὐ τὸν κύνα, καὶ ἀρχή γε τῆς καλουμένης ὀπώρας ἡ ἐπιτολὴ τούτου τοῦ ἀστέρος ἐστί, καὶ ὅσοι τὸν ἐνιαυτὸν εἰς ζ. τέμνουσιν ὥρας, ἄχρι μὲν ἐπιτολῆς τοῦ κυνὸς ἐκτείνουσι τὸ θέρος, ἐντεῦθεν δὲ μέχρις ἀρκτούρου τὴν ὀπώραν. οἱ δ' αὐτοὶ καὶ τὸν χειμῶνα τριχῇ τέμνουσι, μέσον μὲν αὐτοῦ ποιοῦντες τὸν περὶ τὰς τροπὰς χρόνον, τοὺς δὲ ἑκατέρωθεν, σπορητὸν μὲν τὸν πρόσθεν, φυταλίαν δὲ τὸν ἕτερον, αὐτοὶ γὰρ οὕτως ὀνομάζουσι. καὶ μὲν δὴ κἀν τῷ περὶ ἑβδομάδων Ἱπποκράτους ἐπιγεγραμμένῳ βιβλίῳ, διῃρημένον ἐστὶν εὑρεῖν τὸν ἐνιαυτὸν εἰς ἑπτά: τοῦ μὲν φθινοπώρου, καὶ τοῦ ἦρος ἀτμήτων πεφυλαγμένων τετμημένων δὲ τοῦ μὲν χειμῶνος εἰς τρία μέρη, τοῦ δὲ θέρους εἰς δύο. Ex quo colligere licet, Hippocratem, atque alios quosdam totum annum in septem partes diuisisse, Ver, Aestatem, Oporam, Autumnum, Sementarium, Hiemem, & Plantarium. Ver inchoabat ab Aequinoctio, vsque ad Pleiadum exortum: ab hoc Aestas erat ad Canis ortum: à Cane Opora vsque ad Arcturi exortum durabat: Autumnus verò ab Arcturo vsque ad Pleiadum occasum extendebatur: reliquum temporis tractum in tres partes partiebantur, quarum primam Autumno continuam Sementarium, quasi seminibus iaciendis aptam; mediam, Hiemem, postremam & Veri adiacentem Plantarium, quasi tunc plantae colerentur, vocarunt. Oporam, de qua Plutarchus etiã meminit 8. Sympos. probl. 10. maximè omnium calidam atque siccam, & proinde hominum virium consumptricem fecerunt medici; & iccirco Galenus, qui in 4. de Acutorum victu com. scripserat hisce temporibus non esse e vena sanguinem mittendum, licet aeger in vigenti aetate & morbus magnus sit: in primo ad Glauconem libro narrauit, quotquot inter Canis ortum & Arcturum phlebotomati fuerunt, planè interijsse. Non defuerunt tamen, qui probare conati sint, hoc tempore (& inter eos fuit Theophrastus primo de Caussis plantarum) corpora plantarum & hominum humescere, adducti his rationibus, quòd fructus plantarum tũc perficiantur, & homines febribus putridis, ventrisque solutionibus tententur. Quae certè nihilo magis id monstrant, quàm sudores, qui copiosissimi in aestate è corporibus feruntur. Sed alias refelli opportuniùs poterit tam grauis auctor; quem defendere aequiùs possumus, quando Autumnum calidum & humidum fecit. Quoniam si principium Autumni aestimemus, & forsan etiam medium, argumenta

gumēta maiora caliditatis & humiditatis, quàm frigiditatis & ſiccitatis ſeſe offerent. Quòd ſacerdotes Ammonis (vt eſt apud Plutarchum in lib. de Defectu oraculorum) annorũ inaequalitatem probarent, ex eo, quòd lucerna eius templi inextinguibilis vnoquoq; anno olei minus conſumeret, infirmum ſanè argumentum erat: quoniam poterat multis rationibus tum ex parte olei, tum ex parte aeris id euenire: quanquam etiam erat potiùs conſentaneum, ab eiuſmodi euentu annorum imminutionem, & mundi corruptionem, quàm inaequalitatem colligere.

Theophraſti loca ex Athenaeo, & Plutarcho correcta de Sida, de Leguminibus, de Pediculis. Theophraſti & Galeni contradictio de Scorpionibus. CAPVT. IIII.

QVarto lib. de Hiſt. plant. cap. 11. Theophraſtus narrans, in Orchomenio lacu multas arbores naſci, veluti oleagnum, ſidam, & ſimilia, de ſida in hunc modum loquitur: ἡ δὲ σίδη τὴν μὲν μορφὴν ἐστὶν ὁμοία τῇ μήκονι. καὶ γὰρ τὸ ἄνω κυτινῶδες τοιοῦτον ἔχει. quae verba transferens Gaza, vt ſimilitudinem papaueris ſeruaret, vocem illam κυτινῶδες omiſit, ſicq; errorem errori addidit. Quis autem non videat, ſidam arborem cum papauere nullam ſimilitudinem habere poſſe? Itaque textum Theophraſti corruptum eſſe faciliter quiuis intelliget: eo magis, quòd Athenaeus 14. lib. Dipnoſ. citans hunc Theophraſti locum, ſidam ex ipſius ſententia non papaueri, ſed Punicae malo ſimilem facit: vt rationi magnopere conſentiat, ita fuiſſe appellatam ob ſimilitudinem Punicae, quam veteres ſidam nominaſſe, praeter Athenaeum, Plutarchus quoque 5. Sympoſ. probl. 8. teſtatus eſt: vbi Empedoclis verſum exponens,

οὕνεκεν ὀψίγονοί τε σίδαι, καὶ ὑπέρφλοια μῆλα,

epitheton illud Punicorum iccirco à philoſopho excogitatum ſcribit, quoniam illae, autumno deficiente, aeſtuq; iam extincto, fructum perficiunt: ſiquidem aeſtiuo tempore debilem ipſarum, ac minimè viſcidam humiditatem haud quaquam concreſcere ſinit, niſi aer frigidior euaſerit: propter quod Theophraſtus 2. lib. de Cauſis plant. cap. 9. ſcribit, hanc ſolam arborem in vmbra melius, atq; citius

tius fructum concoquere. Subiungã his, à Ruellio male Dioscoridis ea verba de arido Punico; ἄςομος, & συπτική, interpretari, Ora, gingiuasq; laedunt: nempe quae à Marcello Serapionem imitante melius sic vertantur, Eademq; ori ingrata, adstringunt. Quis ignorat, quaeso, acida Punica multum abesse, vt laedant, cùm gingiuas laxas, & ora inflammata mirifice confirment, & iuuent, quae tamen ori austeritate sua & acciditate displicent? Est & alter Theophrasti locus quarto de Causis plantarum, cap. 14. qui in Graeco codice corruptus, nec à Gaza cognitus est. De fabis namque Philipporum sermonem habens ita inquit: ἐὰν δ' ἐν ἀχύροις ἀπηθαλομένοις ἐν τῇ ἅλῳ & καθαροῖς ὦσιν, οὐ μεταβάλλουσιν. Sed Plutarchus 7. Sympo. problem. 2. vbi multa ad verbum ex Theophrasto adducit, pro ἀπηθαλομένοις, ἀποκειμένοις legit, quemadmodum verè legendum puto; non tantùm enim fabas in area cum paleis suis sepositas, verùm etiam triticum, omniaq; fere legumina conseruari inoffensa, in ijsdem libris palam monstrauit Theoprastus. Vnde quid torrefactæ paleę (vt conuertit Gaza) ibi aptè designare valeant, non satis intelligo. Addam his, Theophrastum 2. de Caussis plantarum cap. 22. voluisse ex sanguine corrupto pediculos gigni, quos ipsius praeceptor Aristoteles ex carne corrupta nasci, quinto de Histor. animal. cap. 32. maluit, sed neutrum fefellisse, omnibus illis putare licet, qui vtroque modo animalcula illa produci, & carnem ipsissimum sanguinem esse cogitarint. Illud non praetereundum, scriptum esse ab Apollonio in Histor. mirab. Aristotelem voluisse pediculos in morituris capita deserere, atque in puluinaribus inueniri. Cuius euentus eam Alexander in 2. probl. lib. 30. assignauit caussam, quòd pediculi nutrimento atque tepore ex sanguine opus habeant: quorum vtroque in morientibus deficiente, eos deserunt, meliorem locum sibijpsis quaerentes.

De varijs antiquorum edulijs. Aristotelis locus examinatus de Carne Camelina. De Sumine. De Turtae nomine. CAP. V.

Catulorum lactentium carnes pro cibo veteribus aliquando fuisse, praeter Plinij testimonium (haec lib. 29. capit. 4. scribentis, Catulos lactentes adeò puros existimabant ad cibum, vt etiam placandis numinibus hostiarum vice vterentur) Hippocrates quoque grauissimus auctor pluribus in locis monstrauit, vbi eas in varijs

aegritu-

aegritudinibus ab ipso non parum commendari clarum est: quemadmodum etiam Oribasius in primo Collect. ex sententia Mnesithei Atheniensis laudauit. Sed & Sex. Empiricus lib. iij. hypot. Pyrrhonic. memoriae mandauit, suis in regionibus nepharium fuisse vesci carnibus caninis, at eas edere consueuisse Thracas, & fortasse Graecos, quando Diocles quibusdam aegrotis dari praecepit. At Camelinae quomodo in vsu esse potuerint, vehementer dubito, Galeno praesertim in lib. 1. de Alimentis ita dicente: ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ϗ τῶν ὄνων κρέα ἐσθίουσι, εἰσὶ δὲ οἳ καὶ τὰ τῶν καμήλων quasi innuat, rem extra hominum mores fuisse, vt quis camelorum carnibus vesceretur, nempe quas in 3. lib. vt malas valde damnat. Vnde quae Aristoteles 6. de Hist. animalium scripta reliquit, carnes scilicet & lac camelarum, vsquequo conceperint, omnium suauissima esse, mihi semper suspecta fuerunt, credidique τὰ κρέα ab aliquo ex marginibus interserta: quando Plinius lib. 28. solum lac & non carnes camelarum, ab hominum lacte dulcissimum facit. Quòd si vulgatis philosophi codicibus fidem placeat adhibere, necesse est fateamur, illa ex aliorum relationibus ipsum dixisse; ex quibus maiorem librorum de Animalibus partem conflatam putant eruditi omnes. Id quoque à me saepius notatum est, Ranarum carnes in mensas recepisse maiores, à nemine fuisse proditum, eas tamen hac tempestate veluti delicatissimas degustant multae nationes, & praesertim Itali, quos hac ratione à Graecis aliquando βατραχοφάγους vocari animaduerti. Quòd enim ranae ventrem Archestratus apud Athenaeum laudet, illud de rana pisce intelligendum est. Tempore Plutarchi Cerebra animalium manducari coeperunt, quae antiquos vti abominatos proiecisse affirmat 8. Symp. probl. 9. quo in loco Vuluas quoq;, quas Horatius, & Plinius mirum in modum praedicauerunt, pro iucundissimo edulio tunc habitas scribit: at eas qui nostra tempestate in suas mensas recipiant, nulli, aut sanè pauci inueniuntur. Sicuti nullus ferè est, cuius palato Grues hodie admodum arrideant, cùm, & Galenus fibrosam ac duram carnem habere dicat, quas tamen tanti fecerunt interdum maiores, vt ex Melo insula eas (quod refert Gellius ex Varrone) maximis impensis Romam vehendas curarent; quin immò eis pinguibus reddendis in tenebroso loco, sicut & vitulis, magnum studium adhibuisse ostendit idem Plutarchus in Erotico, atque in 11. de Carnium esu declamatione. vbi quem describit ventrem porcae nuper foetae vnà cum mammis baculo percutiendi morem, vt sanguis, lac, & caro simul mixta iucundiora gulae euaderent, is est, quo nostra tempestate Su

matas populari vocabulo appellatas faciunt, haud multum ab antiquo suminis nomine deflectentes. Quod etenim vetustiores Abdomen vocabant, vt scribit Plinius lib. xj. ca. 37. miror cur idem lib. 8. cap. 51. dixerit, Publium Mimorum poetam omnium primum appellasse Sumen, cùm saepius Suminis vox apud Plautum legatur, Plautoq; multo posterior fuerit Publius Mimographus: nisi fortè Plinium ita loquentem faciamus, quasi Publius coenam suam appellaret Sumen, ob eius frequentissimum vsum, non autem quòd ipse primus huiusce nominis inuentor fuerit. Quemadmodum vbi lib. xj. perhibet, antiquos non consueuisse scientes occidere, priusquàm abdomen calleret, id innuit, quod damnatum est à Plutarcho, videlicet suo tempore homines iam partui vicinas sues occidere solitos, atque ventres percutere, quò mortuo foetu lac simul, & sanguis in carne commixta edi possent: vt Turnebi correctionem non contemnendam omnium putem qui lib. 23. Aduer. cap. 20. loco, Id scientes, Inscientes restituendum voluit: quamquam Hermolaum Barbarum & Gesnerum aliter sentire non me lateat. Iam verò Sumen inter delicatiores cibos non infimum locum tenuisse, omnes Latini poetae attestantur: sicut etiam hodie plerisque in locis, & praesertim Romae, pauci sunt, qui magnopere huiusmodi salsamẽto non delectentur. Auctor est in Onomastico Erotianus, ἄρτον ἐγκρυφίαν, ab Atticis appellatum esse panem, ex pinguibus palmulis, farina, & aqua confectum, necnon in calido cinere coctum, quem etiam τύρταν vocatum dicit, quo in loco facile assentirem doctissimo, & de medicinae studijs optimè merito Bartholomeo Eustachio nostrum Tortae populare nomen veteres Romanos habuisse, si quemquam alium eorum temporum scriptorem monstrasset, qui id nomen vsurpasset: vt verisimile videatur, alios etiam, & praesertim Plinium, Athenaeum, Pollucem, debuisse illius mentionem facere, si nomen simile habuissent. Quocirca fortasse vox ea apud Erotianum deprauata est, aut ab aliquo recentiore in margine haec clausula notata, ὃν τύρταν καλοῦσιν, deinceps à librario ignaro alijs verbis antecedentibus adnexa fuit. Neq; me latet, sacrae Bibliae interpretes, ἄρτον ἐγκρυφίαν, Tortam panis transtulisse. At horum posteriorum auctoritas multum abest, vt Eustachio faueat quicquam.

Qui sint apud Platonem Ficus, & Vuae generosae, ex Galeno. De Pane fabaceo, & Faba Aegyptia. Locus Mnesithei de Ficubus.

CAPVT. VI.

PLato 8. de Legib. fructuum τῆς ὀπώρας leges condens, vuarum & ficuum γενναίων mentionem facit: vbi mitiùs eos puniri iubet, qui huiusmodi fructus praedantur, quàm qui alios. Proptereà quaesitũ est apud Athenaeũ in 14. Quaenã à Platone generosae vuae & ficus appellatae sint. Masurius respõdet, γενναῖα λέγει τὰ εὐγενῆ ὁ φιλόσοφος, ὡς καὶ Ἀρχίλοχος. πάρελθε: γενναῖος γὰρ εἶ. ἢ ἐπιγεννήματα. id est, Generosos ficus dicit philosophus vel nobiles, quemadmodum & Archilo chus, Accede, es enim nobilis: vel post genitos. Sed qui sint nobiliores ficus, ac vuae, quas multis alijs postponere videtur Plato, nondum ex his Masurij verbis certè constat; attamen rationi consentaneum videtur, sic esse appellatos ficus, qui post primos & praecoces, siue in ijsdem, siue in diuersis arboribus nascuntur, ceterosque plerumq; suauitate antecedunt. Quae verò d cerentur vuae generosae, siue nobiles, omnium clarissimè explicuit Gal. 2. de Alim. fac. vbi sic ait: ὀνομάζουσι δὲ εὐγενεῖς τὰς τοιαύτας σταφυλὰς, ἐν αἷς αἱ ῥᾶγες ὀλίγην μὲν ἔχουσι τὴν ὑγρὰν οὐσίαν, οὐκ ὀλίγην δὲ τὴν στερεωτέραν, ἣν ὥσπερ σάρκα τῆς ῥαγὸς εἶπ): καὶ χρῶνταί γε κατὰ τὸν τῆς ὀπώρας καιρὸν, ἀποτιθέμενοι πολυειδῶς. id est, Vocant autem vuas eiusmodi generosas, in quibus acini humidam quidem substantiam habent exiguam, solidiorem autem non paucam, quàmve carnem acini esse diximus, atque ijs vtuntur, eas varijs modis in fine aestatis reponentes, quo in loco interpres, qui pro κατὰ τὸν τῆς ὀπώρας καιρὸν, Autumnum vertit, ignorasse videtur, quae propriè fuerit apud veteres Opora, cuius Plato meminit, & quam nos aliàs ex Hippocrate monstrauimus esse dies illos, qui inter Canis ortum & Arcturum numerantur. Itaque ficus vocauit Plato generosos, qui nobiles, & post alios orti sunt. at vuas generosas appellauit nobiles quidem, sed quae parum humidae substantiae, durioris plusculum habent, quaeve edendo sunt, neque vinis faciendis idoneae habentur, sed vt ceteri fructus autumnales, longo tempore conseruari possunt; vt non iniquè egerit, si mitiùs in eos animaduertendum statuerit, qui vuas, faciendis vi-

Plinius de Eugenia vitis genere lib. 14. cap. 2. et Eugenia vuae apud Columellam lib. 3. cap. 2. et Eugeniam geminum apud Varronem cap. 25. lib. 1. de re rust.

nis minùs idoneas, licet conseruationi aptas, furarentur. De vuis generosis loquitur Ouid. 2. de Remedio amoris:

Est tibi rure bono generosae fertilis vuae
Vinea, ne nascens vua sit vsta time.

Iurassem, in Pandectis in cap. Qui fundum, vbi Paulus de ficubus & vuis, ex quibus non fit vinum, sermonem habet loco vocis Graecae, quae desiderabatur ibi, & pro quo Politianus, ac Budaeus substituerunt *τρογίμοις*, potiùs *γενναίοις* esse substituendum: quasi Paulus diceret, vuas quas non vini caussa habemus: quas Graeci *γενναίους* appellant. nisi mox antiquus Pandectarum codex excusus eam vocem substituendam comprobasset: vt Cornarius in commentarijs Medicis temerè conatus sit voces alias sibi fingere. Quod porrò de ficubus scribitur à Plutarcho, est sanè cognitu dignum, qui in Caussis naturalibus tradit Mnesitheum medicum à Galeno in prooemio lib. ad Glauconem commendatum narrasse, eos, qui in principio pulmonariae morbi cepas appetunt seruari, qui verò ficus, interire; eò quia appetitus temperaturas, temperaturae autem morbos consequuntur. Galenus inter legumina & frumenta illud discrimen ponit, quòd ex his panes conficiantur, ex illis non: Fabam deinde cùm inter legumina recenseat, manifestò videtur indicasse, antiquos eo pane fabaceo minùs victitasse, quo hodie apud varios populos magnam rusticorum partem vesci conspicimus. Sed forsan id de Graecis dumtaxat eum intelligere dixerit aliquis, quandoquidem Plinius lib. 18. cap. 12. scribit, etiam ex fabis panē esse tentatum, vbi monstrat quoque sua tempestate plerasque gentes frumento fabam miscuisse in panis vsum, quemadmodum hodie fit. Quod porrò esset fabae Aegyptiae pondus, cuius frequentissima mentio à Galeno atque alijs Graecorum medicis habetur, docuit Soranus Ephesius 24. cap. suae Isagoges; vbi eam continuisse scrupulos duos tradit. Quod ideò verisimile puto, quoniam ex Plinij loco nuper citato granum Aegyptiae fabae ceteris valde maius fuisse manifestò colligitur: vt his rationibus nullam fidem habeam libro de Pond. & mens. Galeno falsò adscripto, in quo legitur, fabam Aegyptiam pependisse obolum & semis.

De Pulmonis carne Galeni contradictio ex Aetio sublata. De carne Leporina, Caprina, & Vulpina. Item de Tenera carne locus Galeni restitutus. CAP. VII.

PVlmonem iecore faciliorem esse coctu, minus nutrire, magisque pituitosum succum facere, ait Galenus 3. de Alim. fac. cap. 12. At idem lib. 6. de Vsu partium cap. 10. tradit pulmonē tenui, leui, ac vaporoso sanguine nutriri, iecur autem limoso & crasso. Vnde si tale est nutrimentum, qualis est substantia nutrientis, videtur substantia pulmonis, vt est tenuior iecore, sic succum tenuiorem, & non pituitosiorem parere. Atqui Aetius lib. 2. cap. 127. hanc dubitationem tollit, dicens, pulmonis nutrimentum esse magis pituitosum, διὰ τι ἐν αὐτῷ χονδρῶδες σῶμα τῆς τραχείας ἀρτηρίας, hoc est, ob cartilagineum asperae arteriae pulmoni inexistentis corpus. Quae verba fortasse codici Galeni essent addenda, cùm Aetius omnia illa ad verbum ex Galeno sumat, potiusq; minuat, quàm addat. Mirantur porrò multi, cur Martialis inter quadrupedes lepori primas dederit: qui sanè mirari desinent, modò cōsiderare velint, quae à Galeno de sanguine leporino in 3. de Alim. facultatibus, scriptis tradita sunt, eum nimirum tanquam omnium suauissimum in magno pretio habitum: carnem enim talem esse, qualis sanguis, ex quo tota constat, non modò omnes medicinae auctores, verùm etiam ipsa ratio declarat. vnde saguine leporis suauissimo existente, quomodo eius caro magnam suauitatem non contineat, viro erudito creditu difficilè erit: sicuti rationi minimè cōsentaneum est, caprarum carnem (quod Homerū dixisse idem Gal. meminit) esu iucundam esse quando earum sanguinem bibitum conciliare pallorem exemplo Crusi tribuni indicat Plinius lib. 28. cap. 9. Maiori fortasse admiratione dignum videatur, quod Galenus in 4. de Victu acut. commentario, & 3. de Alim. fac. scribit, autumno carnes vulpiū, quando vuis nutriuntur, palato gratissimas haberi; & iccirco venatores apud Graecos tūc ipsas esitare consueuisse. Hic admoneor, vt errorem quorundam detegam, qui carnes quomodolibet teneras recentibus semper praeferunt: haudquaquam cogitantes, teneritudinem eam veluti putredinem quandam, aut saltē ad putredinem praeparationem esse, quae cibum dentibus quidem faci-

liorem & gratiorem reddat, sed qui posteà in venis deteriores succos, & lõgo tẽpore prauas affectiones progignere queat, vnde Hippocratem, aut Polybum laudare soleo, quòd dixerit in 2. de Diaeta. τὰ πρόσφατα πάντα ἰσχὺν πλείονα παρέχεται τῶν ἄλλων, διὰ τὸ δὲ, ὅτι ἔγγιον τοῦ ζῶντος ἐστι. τὰ ἕωλα καὶ σαπρὰ διαχωρέει μᾶλλον τῶν προσφάτων, διότι ἔγγιον τῆς σηπεδόνος ἐστι. id est, *Recentia omnia plus virium alijs praebent, eò quòd viuenti sint proximiora. vieta verò & marcida recentibus excernuntur magis, quòd ad putredinem propiùs accedãt.* Nam recentes carnes plus roboris afferre corporibus, praeter Hippocratis rationem bruta quoque omnia carniuora demonstrant, quae carnes recentissimas, immò calentes, & quasi viuentes comedentia, omnium aliorum robustissima sunt. Haud inficior tamen aliquam hac in re esse rationem habendam tum hominum edentium, tum carnium edendarũ. De hominibus dixit Hipp. in lib. περὶ τροφῆς, Σιτίον νέοισιν ἀκροσαπὲς, γέρουσι δὲ ἐς τέλος μεταβεβλημένον, ἀκμάζουσιν ἀμετάβλητον. quae verba cum à Galeno diuerso modo citentur in lib. de Optima secta ad Thrasybulum, sic videlicet: σῖτος νέοισι μὲν ἀκρως, ἀκμάζουσιν ἀμετάβλητος, γέρουσι δὲ ἐς τέλος μεταβεβλημένος: fit vt credam, in altero eorum contextuum errorem aliquem latere: potiusque Hippocratis codici quam Galeni fidem adhibendam, immò eo modo Galeni textum restituendum, sicut in Hippocrate legitur; vt haec sit sententia, Cibos iuuenum debere esse parũ mutatos. (in Expos. enim vocum antiquar. lego, ἀκροσαπὲς τὸ ἐπὶ βραχὺ, & non ἐπιπολῆς, μεταβεβλημένος) senũ perfectè mutatos, aetate vigentium prorsus immutatos; quod idem est quoque ac si dicamus (vt Antonius Fracantianus praeceptor meus, & nemini suorũ temporum in medicina facienda ac docenda secundus, luculentissimè explicuit) carnes, quas senes sunt esitaturi, debere teneras esse: quas aetate vigentes, recentissimas: quas verò adolescentes medias quodammodo inter has & illas. Pro vt namq; calor, qui concoquere debet, maior vel minor est, sic etiam edulia paratiora, vel minùs parata concoctioni esse decet: alioquin, vt dicebat Gal. primo de Alimen. si facilia concoctu calidissimis ventriculis offerantur, statim corrumpuntur; quemadmodum difficilia tepidioribus oblata, debitam concoctionem nunquam assequuntur. Non est tamen ignorandum, Rabi Moysem 19. aphor. Galenum ex 4. com. in lib. de Alim. citare, vbi, cùm haec verba barbaro suo more ex Galeno describat: *Singula animalia, ex quibus cibandi sunt senes, & domini corporum defectorum, per diem & noctem ea dimitte, & post modum coquina carnes ipsorum, & fac ex eis cibaria benè cocta, & mini-*

& ministra eis. Et iuuenibus & dominis corporum fortium, & operantibus fortia opera, coquina carnes recentes, coquens eas benè, vel assatas, vel elixatas. videtur Galenus Hippocratem de duabus solùm, & non de tribus aetatibus interpretatus, vt est in lib. de Opt. secta. De carnibus animalium edendis praecepit Oribasius 4. Collect. ex sententia Ruffi carnes omnium agrestium statim esse coquendas, & proinde recentes manducandas: cicurum verò ouillas & caprinas recentes, bubulas autem vetustas: similiter ex auibus magnas, atque palustres; item gallinas, palumbos, perdices, pauones, atque attagenes non esse recentes coquendas: sed turtures, columbas, & turdos: pisces verò omnes quàprimùm coquendos. Ex quo Oribasij delectu potest subinde quilibet iudicare, nō esse semper nec à quibusuis recentes, neque semper teneros quoslibet edendos cibos.

Locus Hippocratis emendatus, Galeni alter defensus de Opio. Plinij loci emendati: vnus Herodoti de medicis Aegyptiorum examinatus, & correctus. CAP. VIII.

IN libro Hippocratis de locis in homine; vbi de oculis sermo habetur, haec leguntur: ἢν δ' εὐθέως φλεγμήνωσιν, μὴ ἔγχριε μηδὲν, ἀλλ' ἢ καῦσαι κατωτάτω ἰσχυροτάτῳ, ἢ ἄλλῳ τινὶ ἀπισχνῶσαι ὑποχωρητικῷ φαρμάκῳ, φυλασσόμενος μὴ ἔμετον ποιήσῃς. id est. Si statim inflammationem contrahant, nihil illinias, sed infimè fortissimo vras, aut alio quopiam aluum subducente medicamento attenues, cauens ne vomitum facias. Quoniā verò vstio in inflammationibus, praesertim in initio, periculosa est: ea propter locum corruptum sic restituendum (vt est in manuscripto) puto: μὴ ἔγχριε μηδὲν, ἀλλ' ἢ καθαίρειν κάτω τῷ ἰσχυροτάτῳ, ἢ ἄλλῳ. Quòd enim inflammationibus oculorum purgationes per inferiora magnopere prosint, testatum fecerunt Hippocrates & Galenus eo in Aphor. τὸ ὀφθαλμιῶντα τῆς διαῤῥοίας ληφθῆναι ἀγαθόν. Galenus in lib. de Optima secta ad Thrasybulum, contra Methodicos disputans, eisq; indicationes conferentium non semper ab effectibus accipi demonstrans, hæc scripta reliquit: ὀφθαλμῷ δὲ φλεγμαίνοντι δεῖ κατάλληλα, στομάχῳ, δὲ καὶ ἥπατι ἀλλότι. Quo in loco fuerunt, qui non ὄπιον, sed μαράθρου ὀπὸν legendum maluerunt, ea

ratione ducti, quòd Galenus 3. Methodi aduersus Empiricos dicat, medicamenta opiata magnam oculorum perniciem existere: vt etiam ante ipsum Plinius lib.20.cap.18. ex Erasistrati & Diagorae sententia statuerat. Sed ipsos falli, nec mutari debere contextum, ex eo faciliter probatur, quoniam nullum ferè ex tot relatis à Galeno in 3. de Comp.med. s.l. praeclarissimorum medicorum ad oculos compositis medicamētis inuenies, in quod opium iusto modo non ingrediatur. Id tamen verissimum puto, opium vehementer obesse, nisi rectè castigetur, & debita mēsura adhibeatur; quemadmodum quosdam ophthalmicos medicos egisse videtur, quos ibi damnat Galenus, quasi nullo adhibito delectu, in omnibus passim, opiatis quibusuis vterentur. Hanc sententiam eo libentiùs amplector, quòd Rasarius acerrimi iudicij ac summae doctrinae vir, in sua translatione ita legendum censuerit. Legitur apud Pliniū lib.24. cap.5. glandis fagineae cinerem calculis illiniri, quod quomodò fieri queat, & vt prodesse possit, non video: quando praesertim Galenus fagum vehementius robore adstringere scribit sexto de Simplic. medicament. & fructus eiusdem semper acerbos esse dicit quarto eiusdem tractationis volumine, vt his facultatibus nullo modo calculis illitum mederi valeat. Ideo legendum puto, non Calculis, sed Oculis. Guillandino eruditissimo videtur posse legi Callis: cuius iudicium non improbo. Quod autem apud eundem Plinium libro vigesimo septimo cap. 7. scriptum est, in regio morbo crudum absinthium bibi cum opio, aut Adianto: restituendum est, cum Apio. Opium enim multum abest, vt in hoc morbo vllam opem ferat. Habebant Romani & Graeci medicos, qui nudis quibusdam experimentis peculiares corporum humanorum partes curare profitebantur, veluti aures, testes, dentes: sed maior illorum copia atque auctoritas erat, qui oculis medendis operam nauabant, quiq; coeca experientia tantùm confisi, non raro magnum detrimentum afferebant: vt de quodam medico notauit Martialis, qui oculos eruebat ita frequenter hominibus, vt eam professionem relinquere coactus, ad hoplomachiam exercendam se contulerit, in qua etiam paria damna inferebat:

Hoplomachus nunc es, fueras ophthalmicus antè,
Fecisti medicus, quod facis hoplomachus.

Quomodo verò ea à varijs medicis varias corporum partes curandi consuetudo inuecta fuerit, si quaeratur: ego sanè existimo Ægyptios, vt multa alia, sic & hos mores in Graecos inuexisse: ab his deinde emanasse ad Romanos, quos vniuersam medicinā ex Grae-

cia

cia recepisse Cato & Plinius testati sunt. Quòd autem Ægyptij medicos eiusmodi haberēt, affirmat Herodotus sub hisce verbis ĩ 2. lib. ἡ δὲ ἰητρικὴ κατὰ τάδε σφι δέδασαι. μιῆς νέσου ἕκαστος ἰητρός ἐστι, καὶ οὐ πλεόνων: πάντα δὲ ἰητρῶν ἐστὶ πλέα: οἱ μὲν γὰρ ὀφθαλμῶν ἰητροὶ κατεστέασι, οἱ δὲ κεφαλῆς, οἱ δὲ ὀδόντων, οἱ δὲ τῶν κατὰ νηδύν, οἱ δὲ τῶν ἀφανέων νούσων. idest, *Medicina apud ipsos sic distributa est: vnius morbi, & non plurium, vnusquisque medicus est, omnia verò plena medicis sunt: alij enim medendis oculis, alij capiti, alij dentibus, alij ventri, alij occultis morbis curandis sunt destinati.* Vbi vltima illa verba mihi suspecta semper fuerunt: quandoquidem Hippocrates, qui ea voce, νηδὺς, saepius pro ventre & cauitate vtitur, (quemadmodū scribit Erotianus) & quemadmodum non rarò vsus inuenitur Herodotus, eosdem penè facit in lib. de Arte, morbos occultos, & morbos ventris aut cauitatis; cùm de occultis loquens dicat, ἐστὶ δὲ ταῦτα, ἃ πρός τε τὰ ὀστέα τέτραπται, ἢ τὴν νηδύν. Vnde si in Herodoto legeremus, οἱ δὲ τῶν κατὰ νηδὺν ἢ ἀφανέων νέσων, vt particula ἢ expositiua sit, poterit is videri fortasse Hippocratem coaetaneum suum, eademque lingua vsum imitatus, dicens nimirum alios fuisse medicos ventris morborum, qui occulti sunt: neque ampliùs dubitandi occasio dabitur, qui essent occultorum morborum medici, & quarum aegritudinum: neque item vlla apparebit in verbis Herodoti contradictio; quae aegrè profectò vitari potest, si cùm paullò suprà dixerit, vnius partis morbi & non plurium medicum vnum fuisse; statim dicat vniuersim, medicum vnum, quosque occultos morbos, & non ventris, quae occultae sunt, aegritudines, curare solitum. Haec dico: etsi non me lateat, etiam ita, vt legitur, Herodoti orationem sanam esse.

De Aquarum per plumbum ductarum prauitate, & quòd Romae ex fontibus potarent. Locus Paterculi emendatus. CAP. IX.

QVantum ad salubritatem conferat, per quos ductus aqua potui esuive deseruiens feratur, Vitruuius auctor non contemnendus in octauo libro cap. 7. luculentissimè monstrauit, cuius verba tanquam medicis omnibus magno vsui futura hìc subscribere placet. *Habent autem tubulorum ductiones ea commoda. Primum in opere, quòd si quod vitium factum fuerit, quilibet id potest reficere; etiamq́; multò salubrior est ex tubulis aqua, quàm per fistulas: quòd per plumbum videtur*

esse ideò vitiosa, quòd ex eo cerussa nascitur, haec autem dicitur esse nocens corporibus humanis. Itaq; si quod ex eo procreatur, id est vitiosum, nō est dubium, quin ipsum quoq; non sit salubre. Exemplar autem ab artificibus plumbarijs possumus accipere, quòd palloribus occupatos habent corporis colores. Namq; cùm fundendo plumbum flatur, vapor ex eo insidens corporis artus, & indies exurens, eripit ex membris eorum sanguinis virtutes. Itaq; minimè fistulis plumbeis aqua duci videtur, si volumus eam habere salubrem. Saporem quoque meliorem ex tubulis esse, quotidianus potest indicare victus, quòd omnes extructas cùm habeant vasorum argenteorum mensas, tamen propter saporis integritatem fictilibus vtuntur. Columella quoq; rei medicae non inexpers, dum pro gallinarū potu & cibo vasorum fabricandorum rationem tradit, lignea aut fictilia plumbeis praefert, quòd vtiliora esse compertum sit. Post hos verò Galenus in septimo de Medic. comp. S. l. cùm in componendo ex papauerum capitibus medicamento aquam pluuiam puram, & omni mixtione carentem commendasset, haec subiunxit: ὥστε διὰ τοῦτο καὶ τὸ διὰ τῶν μολυβδίνων σωλήνων ὀχετευόμενον φευκτέον, ἰλύματα γάρ τινα τοῦ μολύβδου κατὰ τοῦτο περιίχεται. διὸ καὶ οἱ πίνοντες ὑποστάθμην τοῦ τοιούτου ὕδατος, δυσεντερικοὶ γίνονται. id est, *Propter hoc igitur aqua per plumbeos canales ducta fugienda est, quoniam recrementa quaedam plumbi huic immittuntur, vnde postmodum huiusce aquae sedimentum potantes dysenterijs tentantur.* Ex quibus omnibus perspectum fieri potest, aquas per plumbum ductas non immeritò semper tanquam perniciosas esse damnatas: & ideo medicos quoque illos perperam facere, qui aquas, succos & olea vi ignis per plumbum extracta, medicamentis per os assumendis immiscere non verentur. Si enim Galenus in primo de Antidotis libro cap. x. pro medicamētorum conseruatione vasa stannea fugiebat, quòd sciret stannum plumbo adulterari, ab eoque vim aliquam perniciosam immitti formidaret: cur etiam medici non valde timeant plumbum in vllum eorum vsum vocare, quae ab ipsis pro sanitatis conseruatione, aut reparatione aegrotis exhibenda sunt? Ex ijs etenim quae supersunt Romae vetustorum aquaeductuum vestigijs apparet, maiores, quātum fieri poterat, fistulas plumbeas effugisse, in illis praesertim ducendis aquis, quae non tantùm lotionibus, sed potibus, cibisque inseruire debebant. Quamquam haud facile credo eas, quae ex Tyburtinis montibus Romam ducebantur, multùm pro cibo potuve in vsu fuisse; propterea quòd Galenus omnium Romae conditionum diligentissimus obseruator, in 4. 6. Epidem. commentario illas omnes crudas, & coquendis edulijs ineptas extitisse asse-

uerat: addens, eam vrbem, vt alias excellentissimas dotes, sic & plurimos & pulcherrimos habuisse fontes, ex quibus aegri, nedum sani, potarent. Vt enim alios plurimos omittam, auctor est in historia Romana Velleius Paterculus, Syllam aquas salubritate medēdisque corporibus nobiles ad agros omnes duxisse. Sed quoniam Paterculi verba in vulgatis codicibus vitiata sunt, non absurdum erit à Claudio Puteano Parisiensi iuuene doctissimo restituta proponere: sunt verò haec: *Grates Dianae, cuius numini regio illa sacrata est, soluit: aquas salubritate medendisque corporibus nobiles agros omnes adduxit: deque huius gratae religionis memoria & inscriptio templi adfixa posti, hodieque & tabula testatur aerea intra aedem.* Verùm nec spernenda est Latini Latinij optimi & doctissimi viri ad hunc locum coniectura, qui Syllam aquas & agros circa Capuam vrbem, vbi adhuc Sinuessanae aquae supersunt, Deae addixisse, cùm legisset, sic putauit restituendum: Agrosque omnes addixit Deae, Huius gratae &c.

De Cicuta locus Lucretij explicatus. Aristotelis & Varronis de Capris loca examinata. Nonnulla de Anatome. C A P. X.

Cicuta sturnos nutriri, apud auctores, & praesertim apud Gal. saepius notatum obseruari; cuius euentus causam illam, is 3. de Simplic. medicamen. attulit, quòd aues huiuscemodi angustos corporis meatus habentes, haud sinunt cicutae succum ad cor penetrare, sed eum in ventriculo tamdiu retinent, quoad natiuò calore superatus in nutrimentum conuertatur: cùm hominibus secus eueniat, quibus nimirum ob venarum amplitudinem cicuta in cor celerrimè perducta natiuum calorem extinguat. Itaque illud admiror, quomodo Lucretius hunc effectum non in sturnis, sed in capris apparere attestetur in 5. libro.

Quippe videre licet pinguescere saepe cicuta
Barbigeras pecudes, homini quae est acre venenum.

Quod quando verum esse experientia constaret, caussam hanc assignaret, quòd caprae, quas mirum in modum siccas esse, & perpetuò febrire Varro atque Plinius tradiderunt, cicutis feruorem, ac squallorem temperent: quo postmodum temperato nutrimentum melius

lius conficitur, & in pinguedinem concrescit. Hoc enim pacto lactucam quoque sanguinem augere putant medici, quando scilicet bilioso corpori exhibita, sua frigiditate efficit, vt iecinoris calor remissus sanguinem, & non bilem faciat. De capris scripsit Aristoteles primo de Hist. animalium cap. 11. Alcmaeonem falsò prodidisse eas non naribus, vt cetera animalia, sed auribus spiritum ducere, quam sententiam deinceps Varro in 2. de re Rust. & Plin. lib. 8. retulerunt: sed ambo hi Archelao, & non Alcmaeoni attribuerunt; Vnde fit, vt vel Aristotelis, vel Varronis, à quo Plinius sua accepit, mēdosum esse contextum existimem. Fuerunt quidem Alcmaeon, & Archelaus auctores vetustissimi, alter philosophus, alter medicus & philosophus, vt eorum vterque sententiam huiuscemodi scripsisse potuerit, & maximè Archelaus, qui etiam homines & animalia ex limo nata prodidit. Alcmaeonem primùm anatomen monstrasse, Chalcidius in com. super Platonis Timaeum affirmat: quā deinceps eius posteri per manus accipientes, pueros non solùm qui medici, sed & qui philosophi erant futuri, edocebant, ita enim Democritum, aliosque plurimos in anatomica disciplina eruditos fuisse legitur: quam, etsi à nullo veterum vsque ad Dioclis aetatem scriptis mandatam referat Galen. in 2. de Anat. admin. melius tamen sic conseruatam & amplificatam inde intelligere possumus, quòd tunc homines à primis annis anatomen (vt ceteras artes) nō ex scriptis, sed ex parentum sermonibus, ipsaque exercitatione addiscebant; sicque meliùs eam comparantes non modo tenaciùs in animis seruabant, verùm etiam assiduis studijs augebant. Herophilum certè excellentissimum fuisse existimandum est, nempe quem narrat Tertullianus in lib. de anima septingentos exsecuisse, vt naturam scrutaretur, hominemque odisse vt eum nosset. At Aristotelem neque sic Anatomen didicisse, sed solùm quae scripsit ad eam pertinentia ex aliorum relationibus tradidisse, semper putaui: quando quidem non semel id libris de Animalibus annuat, & praesertim in primo de Hist. animalium, dum sic loquitur: περὶ γὰρ λυγγίων τῶν καλουμένων ἐπὶ πλεῖον λεγομένων οὐθενός πω ἀξιοπίστου ἀκηκόαμεν.

Hippocratis locus emendatus. Locus Diogen. Laertij ex Galeno mutatus. Galeni, de vrinae sedimentorum nigredine, & de Lapide vesicae, error. CAP. XI.

Magnus Hippocrates in lib. de Foetatione & superfoetatione (sic enim, & non de Superfoetatione solùm, inscribendum puto, cùm ibi de vtraque copiosè tractetur) docẽs quid ad generandũ marem obseruãdum sit, haec scribit: ὅταν βούληται φυτεύειν ἄρσεν, τῶν ἐπιμηνίων ὑποληγόντων ἢ ἐκλελοιπότων μίγνυσθαι, καὶ ὠθέειν ὡς μάλιστα, ἕως ἂν ἐκμαίνηται. Quo in loco, ἐκμαίνηται omnino legendum arbitror, quod Galenus in Linguarum exposit. hanc vocem seminis emissionem significare scribit. (etsi Marius Nizolius eius libri interpres malè ea verba Galeni, ἀποκρίνη τὸ σπέρμα, transtulerit, Emundat semen: nisi librarius fefellit, loco Amandat Emundat scribens. Quantum autem rationi cogruentius sit dicere, impellendum quàm maximè, quousque semen emittatur, quàm, quousque saeuiat, vt interpretes transferunt, cuiuis perspectum esse potest. Diogenes Laërtius in vita Xenocratis auctor est, eum philosophum ad quendam, qui neque musica, neque geometria, neque astronomia instructus, ludum suum frequentare cupiebat, respondisse, παρ' ἐμοὶ οὐ πόκος κνάπτεται quae verba alioquin ab interprete Latino malè translata, etsi rectè accõmodari possent, mihi tamen placeret magis, si non κνάπτεται, sed γναφεύεται legeretur; atque ad id opinandum ea ratio me impellit, quòd Xenocrates eo responso innuere voluisse videtur, disciplinas ordine quodam esse apprehendendas, neque adeundam philosophiam, nisi mathematicae disciplinae teneantur: sicut nemo lanã nondum vellicatam ac politam ad fullonis officinam, vt tingatur, ferat. Sic etenim Arcesilai dictum illud, οὐδ' εἰς πόκον εἰς γναφεῖον φέρει, quòd forsan à Xenocrate in prouerbium emanauit, intelligendum esse, longa hac atque eleganti oratione significat Galenus in 2. de Differentijs pulsuum. τὸ γὰρ τοῦ Αρκεσιλάου καλὸν, ὡς οὐδ' εἰς πόκον εἰς γναφεῖον φέρει. τάξις γὰρ ἐστὶ, ὥσπερ ἐρίων ἐργασίας, οὕτω, καὶ μαθημάτων διδασκαλίας, καὶ οὐδ' εἰς οὔτ' ἀναγινώσκειν διδάσκεται, πρὶν πάσας ἐκμαθεῖν τὰς συλλαβάς. οὔτ' αὐτὰς, πρὶν ἅπαντα τὰ στοιχεῖα τῆς φωνῆς. οὔτε τὰ συνθέοντα παλαίσματα πρὸ τῶν ἁπλῶν, καὶ ῥαδίων. οὐδὲ ταῦτα, πρὶν

τρί-

τρίψασθαι καλῶς. οὐδὲ τοῦτο, πρὶν ἀλείψασθαι γυμναστικῶς. ἀλλ' ἕκαστον αὐτῶν τὸ μὲν πρῶτον, τὸ δὲ δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον ἐστὶν ἐν ἁπάσαις ταῖς τέχναις. οὕτω δὴ κἂν τοῖς κατὰ τὴν διαλεκτικὴν οὐκ ἐνδέχεταί τινα, πρὶν ἐν τοῖς πρώτοις, καὶ οἷον στοιχείοις γυμνάσασθαι, ταῖς τῶν ἑξῆς ἀποδείξεσιν ἕπεσθαι. id est, *Etenim Arcesilai illud pulchrè dictum celebratur, quòd nemo lanam nondum carminatam ad fullonis officinam portat. Nam vt lanificij, sic & disciplinarum addiscendarum ordo habetur. Atque nullus legere discit, nisi priùs syllabas teneat, neque has, nisi priùs omnia vocis elementa. Neque validas palestrae exercitationes, ante simplices & faciles obeunt: neque haec, priusquàm rectè fricentur: neque hoc, priusquàm vngantur gymnastico modo. Sed singulorum hoc quidem primum, hoc secundum, illud tertium in cunctis artibus reperitur. Pariter quoque in dialectica minimè contingit, vt quis demonstrationes consequentes comparet, nisi in primis & veluti elementis exerceatur.* In omnibus quidē Galeni vndequaque admirabilis auctoritatem magnifacere soleo: at in ipsius quoque commentarijs interdum inuenio, quod iure reprehendi queat. sicuti est, quando in primo περὶ κρίσεων libro, nigras vrinarum subsidentias ex mortificatione à vementi frigore inductas proficisci scribit. Quòd enim in corpore viuo tanta possit consistere frigiditas, quanta sedimentis vrinae nigris reddendis sufficiat, captu difficile admodum est, siquidem habitus hydropicorum frigidissimus, multum abest vt huiuscemodi quicquam producat. Accedit, quòd quaecunque ob externum frigus nigrescunt partes extimae, licet non sint multùm calidae, nihilominùs vehementissimo solo frigore nigrorem contrahunt. Itaque si in internis partibus talis nigredo progignenda esset, cùm illae extimis suapte natura calidiores sint, valde maiori frigore opus haberent, quòd an in corpore vllo viuo adhuc calente inueniri queat, iudicent qui rerum naturas non leuiter perscrutari delectantur. Immò verò Gal. ipse v. in vj. Epidem. exponens oraculum illud Hippocratis, ψύξις τὰ κατὰ κοιλίην σκληρύνει, eosque improbans, qui in corpore perinde atque extra corpus res à frigore durari dicebant: inter caetera eos hoc argumento conuincit, quòd res in ventre existentes nequaquam ad eum frigiditatis gradum peruenire possunt, vt congelatae durentur, quemadmodum in hyeme externa corpora. Huic simile est, quod quidam scriptum reliquit, in senibus vesicae calculos ob frigiditatem gigni, quodque etiam in pueris confirmare videtur Galenus 6. Epid. com. 3. aphor. 15. Quae sententia non minus à veritate remota est, quàm lateres sub sole desatos non tepore humiditatem exsugente, sed gelu durari. Tepore

nanque

nanque à lutulentis succis, instar solis, humiditatem extrahente, tam in senibus quàm in pueris lapides vesicae concrescere, apud me certò constat. eò magis, quòd Hippocratem in lib. de Aere, aqua. & loc. & 2. de Nat. hum. lapidem vesicae ab eius calore, siue potiùs feruore gigni, asserentem inueniam: cuius sententiam Aristoteles secutus videtur Probl. sect. 10. vbi nullum animal ab ipso homine calculosum euadere, ob meatuũ amplitudinẽ probat: & Alex. primo Probl. 108. Iam verò pueros non ita frequenter huiuscemodi malo, quemadmodum ex sententia Hippocratis scribit Galenus tentari conspicitur; quòd fortasse vel in eorum regionibus, vel eo tempore verum fuisse probari posset, nisi voracitas, ac luxus, vnde potissimùm lapides ortum ducunt, Hippocratis aetate minime viguisse, saepius dixisset ipsemet Galenus. Quae vero dicit Plutarchus. 4. Sympos. 4. & in fine lib. vj. de sale omnia verissima sunt. s. veteres eo panem condire consueuisse, carnium, & suum esse animam, coctionem iuuare, generationi prodesse, venerem excitare, ob idque Aegyptios sacerdotes à sale abstinuisse; qua etiam ratione Graecos sacerdotes ad vitandam salis in venere excitanda vim eum torrere consueuisse narrat Fulgentius.

Celsi locus ex Hippocrate notatus, & emendatus. Locus Galeni contrarius examinatur. Nonnulla de Pulsu: item de Herophilo, & Asclepiade.

CAP. XII.

Cornelius Celsus in prooemio lib. 3. haec scribit. *In nullo quidem morbo minùs fortuna sibi vendicare quàm ars potest, vtpote cùm repugnante natura nihil medicina proficiat.* Vbi in aliquibus manuscriptis non Natura, sed Fortuna legitur. Ego verò puto vtrobique, Natura, legendũ esse: tum quia videtur Celsus Hippocratem in hoc, vt saepè in alijs, aemulatus, qui in Lege scribit: πρῶτον μὲν οὖν πάντων δεῖ φύσιος. φύσιος γὰρ ἀντιπραττούσης κενεὰ πάντα. tum quia in morbis curandis verè natura nihil minùs arte potest. Fortuna verò apud vulgares tantùm valere creditur, non apud eos, qui prudentia exercent artem, qualis fuit Hippocrates, qui Naturas ipsissimos medicos vocauit, fortunae autẽ parum semper tribuisse visus est. Scribit Galenus primo

primo de Differentijs pulsuum, veteres ante Hippocratis aetatem, pulsus nomen ignorasse, ipsum autem omniū primum illud exscripsisse: quanquam non is quemlibet arteriarum motum pulsus appellatione nominauerit, sed post ipsum Praxagoras, & Herophilus sic sensibilem quamcunque arteriarum motionem vocarint. Ceterùm in lib. quòd Ani. mot. seq. corp. tem. prorsus contraria his tradere videtur, vbi antiquos non omnem arteriarum motum, sed sensibilem homini duntaxat pulsum nuncupasse: Hippocratem verò primum illud nomen in omni arteriarum, qualiscunque fuerit, motione vsurpasse affirmat; quae dicta cùm simul minimè cohaerere queant, difficileque sit auctorem Hippocrate antiquiorem inuenire, apud quem σφυγμὸς in venis arterijsve legatur: fit vt soli dictioni, quae in libris de Pulsibus habetur, tāquam Galeni legitimae, fidem habēdam putem. In altero namque citato libro multa inueniuntur, quae mihi illum valdè suspectum reddant, inter alia ibi plurima ex Aristotele referuntur, quae in ipsius philosophi codicibus planè diuersa leguntur: quamquam etiam scio Galenum impium sanè, & irreligiosum in ea haeresi fuisse, vt crederet animam nostram mortalem esse, ac temperaturam corporis sequi; quemadmodum alij vetustissimi philosophi censuerunt, ex quorum numero Parmenides, & Empedocles extiterunt, quorum alterum haec,

Πρὸς παρεὸν γὰρ μῆτις ἐναύξεται ἀνθρώποισιν,
Ὅσσον ἀλλοίης μετέφυ, τόσον ἄρ σφίσιν αἰεὶ
Καὶ τὸ φρονεῖν ἀλλοῖα παρίστατο. alterum verò ista,
Ὡς γὰρ ἕκαστος ἔχει κρᾶσιν μελέων πολυκάμπτων,
Τὼς νόος ἀνθρώποισι, παρίσταται.

scripsisse narrat Aristoteles in 3. Metaphys. Quae tamen omnia grauissimis, & plurimis argumentis à Nemesio, seu Gregorio Theologo lib. de Nat. hum. refutata sunt. Ad arteriarum pulsus redeo, quos Hippocratem nouisse, nemò sanus inficiaretur, etsi neque vllam eorum curam gessisse, neque ad artem, vt alia multa, redegisse constet. Nam, & Aristoteles, qui annis sexaginta tantùm post ipsum floruit, quòd de pulsib. nihil pene reliquerit, indicium clarè est, eius tempore vix notum tale nomen fuisse. Neque quis libellum de Spiritu Aristoteli falsò adscriptū inducat, vbi cum pulsuum multa fiat mentio, id solùm, praeter alia Aristotelis genuinum non esse librū apud eruditos probaret. Qui primus omnium, quos viderimus, pulsuum exactam tractationem posteris reliquit, fuit Herophilus, Archigeni in hac re à Galeno praelatus. Hunc scribit Plinius lib. 10. cap. 37. medicinae artem miranda arte pulsus descripsisse, sed ob nimiam

ſubtilitatem fuiſſe deſertum; quod fortaſſe in Galenum ardentius exclamaſſet, ſi libros ipſius ad eam tractationem ſpectantes non minùs profuſa oratione, quàm incomprehenſibili fere arte compoſitos intueri potuiſset. Haud tamen de Herophilo credenda eſſe omnia Plinio arbitror: quoniam Strabo, qui ſub Auguſto vixit, in fine lib. 12. ſcribit, aetate ſua inter Laodiceam, & Caruram fuiſse ſcholã percelebrem medicorum, qui Herophilum ſectabantur, qualis erat tempore patrum ſuorum Smyrnae medicorum Eraſiſtrati ſectatorum. Sed eius verba nec Graeco in codice rectè notata, nec ab interprete fideliter conuerſa, ſubſcribere meliùs erit: μεταξὺ δὲ τῆς Λαοδικείας καὶ τῶν Καρούρων ἱερὸν ἐστὶ μηνὸς Κάρου καλούμενον, τιμώμενον ἀξιολόγως. συνέστηκε δὲ καθ' ἡμᾶς διδασκαλεῖον Ηροφιλείων ἰατρῶν μέγα ὑπὸ Ζεύξιδος, καὶ μετὰ ταῦτα Ἀλεξάνδρου τοῦ Φιλαλήθους, καθάπερ ἐπὶ τῶν πατέρων τῶν ἡμετέρων ἐν Σμύρνῃ τὸ τῶν Ἐρασιστρατείων ὑπὸ Ἰκεσίου. id eſt, *Inter Laodiceam atque Caruram templum eſt Caro menſi magna veneratione dicatum, vbi etiam aetate noſtra ſchola Herophiliorum medicorum magna à Xeuxide, & poſt ab Alexandro Philalethe conſtructa perdurat: quemadmodum tempore patrum noſtrorum Eraſiſtratiorum medicorum ſchola Smyrnae ab Iceſio.* Pulſuum artem, vt ſuperuacaneam & difficilem, damnauit Aſclepiades Pruſienſis, aetate Pompeij, ex oratore medicus effectus; quem Plinius cùm ceteros medicos improbaſse dicat, non ſine ratione Galenus in tertio de Criſibus ipſum ἕξιν αἰτιολογικὴν exercuiſse confirmauit. Sed in diſputationibus illud forſan ipſi condonari potuiſset, niſi Caelius Aurelianus, vel potiùs Soranus à Caelio Latinitate donatus in lib. de Acut. paſſionibus ſcriberet, ipſum ſemper in curandis aegris ambitione quadam aliorum medicorum praeſidia, quaecunque fuiſsent, ſiue bona, ſiue mala, reijcere conſueuiſse. Quae deterrima conſuetudo vtinam tempeſtate quoque noſtra inter faſtuoſos quoſdam & humano generi infenſiſſimos medicos non vigeret.

De Conditurís vinorum. De vino Picante: De vino Maſſilienſi. Locus Galeni emendatus. CAP. XIII.

Ntiquos vina varijs modis condijsse (factitia ab hoc genere ſeparo) ita clarum eſt ex auctorum ſcriptis, vt id demonſtrãdi vanus ſit futurus omnis labor. Cauſſas verò, quibus illud agerent, tres praecipuas inuenio. Vnam ad leniendam ipſorum aſperitatem; alteram ad augendam paruitatem, vetuſtatemque accelerandam; poſtremam,

ſtremam, vt ipſa ab omni corruptionis genere conſeruarent. Africam, ſcribit Plinius, & Plutarchus in quaeſt.nat.ſuis vinis gypſo, & in aliquibus regionibus calce, aſperitatē dempſiſse, Graeciam autem ſuis argilla, aut marmore, aut ſale, aut marina aqua lenitatem excitaſſe: quo pacto etiam à Cretenſibus vinum maluaticum nuncupatum parari audio. Refert Plutarchus. 5. Sympoſiac. problem. 3. ex Graecis Euboios, & ex Italis eos qui circa Padum incolebant, conſueuiſse vaſa pice oblinire, reſinamque ipſam vino commiſcere, quòd talia vaſa non modo gratū quendam odorem impertirent, verùm etiam vinum generoſum redderent, celeriterq. ab eo aquoſitatem nouitatemve caloris ope remouerent; de quibus loquebatur Plinius, cùm ſcripſit, in Italiae prouincijs nonnullis vulgare fuiſse, muſta pice rabulana atque reſina condiri. Et ne quis miretur, quomodo à pice ac reſina graueolentibus potuerit vinis odor gratus donari: ſciri velim eas, lotionibus alijſque modis (vt docet Columella) à graui odore ſpoliari conſueuiſse, & proptereà, reſinata vina ac picata apud aliquos in precio extitiſse. An verò quod hodie Picans & Racens vinum populari vocabulo dicitur, veteribus notum fuerit, qui de huiuſmodi ſapore nihil meminiſse videntur, multi dubitarunt. Ego autem puto primùm à Plauto ipſum fuiſse ſignificatum, quando in Penulo dixit, Vetuſtate vino edentulo aetatem irriges. quaſi edentulum vocarit vinum, ad illius differentiam, quod dētatum atque mordax erat. Plinius ſimiliter lib. 14. cap. 20. ſcribens, picis aſperſu odorem vino contingere, & ſaporis quaedam acumina; duo me commonefacit: vnum, quòd vinum picans cognouerit; alterum, quòd facilè potuerit picans Italorum à picato veterum eſse deductum. Quamquam ſcio non deeſse, qui velint, picans vocem ex media Gallia fuiſse productam, atque idem quod mordens ſignificare. Auerroes quoque. 7. Collect. cap. 16. eum ſaporem mihi videtur his verbis indicaſse: *Et vinum, quod meliùs reperitur, eſt aromaticum: cuius caliditas penetrare poteſt per totum corpus, quod ſit ſine amaritudine, & ſtipticitate, & eſt illud vinum, quod eſt vinoſum, pungitiuum in principio, & pòſt delectabile ſine aliqua amaritudine, & ponticitate.* Cur autem maiores nihil de hoc ſapore explicatiùs nobis reliquerint, puto eam fuiſse cauſſam, qua etiam plurimas alias res tunc temporis vulgatiſsimas nobis relinquere deſtiterunt: aut potiùs quia ſimplicium duntaxat ſaporum meminerunt, mixtos autem cuiuſmodi eſt picans, ex dulci, & acri compoſitus, tamquam infinitos praeterierunt. Ad inducendam vinis vetuſtatem erant qui vaſa in locis calidis, aut fumo exponerent, vt is

conti-

continuò quodam, & blando calore penetrans, aqueas partes absumeret: quod parentem suum factitasse affirmat Galenus primo de Antidot. & de quo locutus est Horatius tertio lib. Carm. ode 8.

Hic dies anno redeunte festus.
Corticem astrictum pice dimouebit
Amphorae, fumum bibere institutae
Consule Tullo.

Narbonenses ac Massilienses passim vina fumo maturasse, praeter Plinij testimonium, Martialis abundè demonstrat lib. 3.

Vel cocta fumis musta Massilianis. & lib. 10.

Improba Massiliae quicquid fumaria cogunt,
Accipit aetatem quisquis ab igne cadus. & lib. 13.

Cùm tua centenos expugnet sportula ciues,
Fumea Massiliae ponere vina potes. & lib. 14.

Massiliae fumos miscere niualibus vndis
Parce puer, pluris ne tibi constet aqua.

Ex quibus non solùm vina Massiliensium parum aestimata, verùm etiam insaluberrima (quod Plinius libro 23. capit. 1. tribuit omnibus vinis fumo inueteratis, quae Galenus capiti dolorem inducere primo de Antidotis inquit) extitisse facilè colligi potest. Et iccirco Galeni locum in 2. ad Glauconē mendosum esse suspicor, vbi pro eliquandis ad herpetas medicamentis accommodata vina recēsens, inter tenuia, alba, & sub adstringentia Massiliense adnumerat: quod tamen Athenaeus ex ipsius sententia crassum, & carnosum fuisse, quemadmodum est verisimile, asserit. Cum igitur Athenaeus atq; etiam Galenus ipse vinum μάρσον, siue μαρσικὸν, & non μασσαλιώτlω, inter adstringentia collocent, loco dictionis, ὁ μασσαλιώτης, dictionem ὁ μαρσικὸς, restituere praestat, cui sententiae eo libentiùs adhaereo, quoniam Galenus nunquam alibi, aut rarisimè saltem, vini Massiliensis mentionem facit. in 4. autem de Comp. med. per genera Marsico tanquam albo, & adstringenti, in componendis vlcera exiccantibus sine mordicatione medicamentis, vnà cum Falerno, sicut in 2. ad Glauc. vtitur. Ad tuenda verò ab omni corruptione vina in primis ea nonnullas nationes igne coxisse inuenio; quemadmodum de Spartanis Athenaeus, & de alijs Plinius, atq; Columella referunt. Alij defrutum immiscebant; quod hodie aliqui populi Romae vicini faciunt. Non deerant, praesertim apud Graecos (vt scribit Columella) qui salsa aqua, aut sale ipso componerent, tum gratia cuiusdam suauitatis maioris, tum quia mare, vt cetera multa, sic vinū incorruptum seruare compertum erat. Atque huiuscemodi vina ab

Vini frelatez

Asclepiade Thethalassomena vocata esse prodidit Caelius Aurelianus Acut. lib. 2. Quamquam puto sic etiam nuncupata interdũ fuisse omnia ea, quae ex alijs in alias regiones per mare transferebantur; quaeve simili transuectione nõ parũ in bonitate ac suauitate proficere experimur omnes. Quibus vero marina aqua non miscebatur, οἴνους ἀθαλάττους à Lesbijs vocatos, scribit Galenus 12. Meth.

Defenditur Plinius in tractatione Argenti viui, & Hydrargyri Locus Theophrasti restitutus. CAP. XIIII.

SI qui Plinium auctorem inter Latinos grauissimũ passim reprehendere delectãtur, ij aequiori animo ipsius scripta lectitarent, forsan intelligerent ea, quae damnãt, saepè laudari potiùs debere: vt euenit de Hydrargyro, quod quia ab Argento viuo separat, statim in ipsum tanquam linguae Graecae ignarũ debacchantur, cùm potiùs hac in re non exigua commendatione dignus sit, quoniã Graeci Dioscoride posteriores, vt vno nomine tam natiuum quàm factitium hydrargyrum appellant, sic Plinius Latinae linguae locupletandae gratia (quemadmodum non rarò facit) natiuum Argentum viuum, factitium verò Hydrargyrum vocare maluit. Neque puto vllum vsque adeò coecum inueniri atque hebetem, qui non videat, Plinium hydrargyri siue factitij argẽti viui naturam describentem, eadem prorsus Dioscoridis verba transtulisse, in quibus & is de factitio sermonẽ habet: siue is ab hoc sua acceperit, siue (quod malunt nonnulli grauissimi viri) vterque ab vno atque eodem. Ex quo capite cùm etiam Plinius illa, quae auctor tribuit hydargyro natiuo, desumpserit, atq; argento viuo suo clarissimè adscripserit, quis nisi Plinianae gloriae nimiùm infensus non cognoscit, eam mentem habuisse, vt genera vtraq; duobus nominibus describeret, non autem quòd linguae Graece imperitus esset? quando sermonem Dioscoridis, vel saltẽ eius auctoris, à quo etiam Dioscorides desumpsit, nõ minùs accuratè quàm eloquenter in Latinum conuertit. Immò rationi valde consentaneum mihi videtur, priscos Graecos, qui factitium argentum viuum non cognouerunt (nempe quod minio, ex quo fiebat, ccxlix. vrbis conditae anno reperto, posteriùs factitari coeptum sit) natiuum alio nomine

vocasse,

vocasse, quàm ὑδράργυρον, siquidem Arist. 4. Meteorol. illud ἄργυρον χυτὸν, quemadmodum etiam Philippus comicus apud eundem lib. de Anima 1. & non ὑδράργυρον nuncupauit: neque fortasse apud quemquam Graecum Aristotele seniorem, aut Latinum Plinio vetustiorē, ὑδράργυρον argentum viuum natiuum vocatum, obserues: sed apud Dioscoridem; quē linguae Graecae politioris rudem admodum, atque imperitum, posteriores tam Graecos quàm Latinos secutos esse, & in eundem errorem impegisse, exceptis Plinio & Galeno, forsan aliquis nō absque ratione tueatur. Atque hoc tunc magis pro certo habere cogor, quando Nicandrum poetam vetustissimum in suis Alexipharmacis lithargyri, & non hydargyri (de quo potiùs, si cognouisset, aliquid edocere debebat) mentionem fecisse considero. Nam Galenus, qui tantùm modò factitium nouit in 9. de Simpl. med. non est mirum, si hydargyrum sicut Plinius, vocauit. Quinimmò cùm dixerit, hydrargyrum non esse ex sponte nascentibus, videtur Plinij studiū imitatus, qui soli factitio id nomen tribuēdum voluit. Nec ex eo loco cogimur putare, Galenum natiuum argentum viuum siue ἄργυρον χυτὸν ignorasse: quando illud apud Philippum comicum, & Aristotelem, in quo maximè versatus erat, legisse potuerat; sed fortasse non viderat oculis & proinde nihil de ipso scriptum reliquit. Vitruuius quoque Dioscoride & Plinio antiquior, in 7. lib. vbi argenti viui mētionem facit, hydrargyrum nunquam nominat, solius natiui tractationē habet: quasi Augusti etiam aetate argentum viuum natiuum solummodò diceretur, in qua re Gab. Fallopium virum doctissimum & alios hallucinatos esse, cuicunque Vitruuium non oscitanter legenti perspectum esse potest. Quomodò autē verba Theophrasti, ex quibus multa accepit Plinius, & ex quibus factitium etiam ἄργυρον χυτὸν ab ipso vocatum videtur, sint interpretāda, dicam, vbi priùs ipsissima verba restituta in mediū adduxero, quae in lib. περὶ λίθων sic habentur: γίνεται δὲ τὸ μὲν ὑφιστάμενον κάτω κιννάβαρι, τὸ δ' ἐπάνω καὶ πλεῖον, πλῦσμα. καταδεῖξαι δέ φασι καὶ εὑρεῖν τὴν ἐργασίαν Καλλίαν τινὰ Ἀθηναῖον ἐκ τῶν ἀργυρείων, ὃς οἰόμενος ἔχειν τὴν ἄμμον χρυσίον διὰ τὸ λαμπυρίζειν, ἐπραγματεύετο, καὶ συνέλεγεν. ἐπεὶ δὲ ᾔσθετο, ὅτι οὐκ ἔχει, τὸ δὲ τῆς ἄμμου κάλλος ἐθαύμαζε διὰ τὴν χρόαν, οὕτως ἐπὶ τὴν ἐργασίαν ἦλθε ταύτην. οὐ παλαιὸν δὲ ἐστὶν, ἀλλὰ περὶ ἔτη μάλιστ' ἐννενήκοντα εἰς ἄρχοντα Πραξίβουλον Ἀθήνησι. φανερὸν δὲ ἐκ τούτων, ὅτι τὰ μὲν μιμεῖται τὴν φύσιν ἡ τέχνη, τὰ δ' ἴδια ποιεῖ: καὶ τούτων τὰ μὲν χρήσεως χάριν, τὰ δὲ μόνον φαντασίας, ὥσπερ τὰς Ἄλπεις, ἔνια δ' ἴσως ἀμφοῖν, ὥσπερ χυτὸν ἄργυρον. ἔστι γάρ τις χρεία καὶ τούτου. ποιεῖται δ', ὅταν τὸ κιννάβαρι τρυφθῇ μετ' ὄξους

ἐν ἀγγείῳ χαλκῷ, ἐν δοίδυκι χαλκείῳ. id est, *Fit verò quod infrà subsidet cinnabari, quod autem suprà natat lotura est. Huius opificium aiunt Calliam quendam Atheniensem ex argenti fodinis inuenisse, atque monstrasse: qui cùm putasset arenam auream ob splendorem se tenere, multa sollicitudine collegit: sed post quàm se eam non habere intellexit, arenaeq. pulchritudinem ob colorem admiratus fuit, ad huiuscemodi operam conuersus est. Neque hoc admodum antiquum est, sed circa nonaginta annos tantùm, imperante Athenis Praxibulo. Atque ex his perspicuum fit, quòd ars in aliquibus naturam imitatur, in aliquibus verò propria facit, & horum alia vsus, alia apparentiae gratia, quemadmodum Alpes; alia forsan ob vtraque, sicut fusile argentum, est enim & huius aliquis vsus. Efficitur autem, quando cinnabari in aeneo vase, aeneo pistillo cum aceto tritum sit.* Itaque ex his facilè constare arbitror, à Theophrasto ἀργύρου χυτοῦ nomen vsurpatum planè inueniri etiam in factitio. Quod ita euenisse conijcio, quoniam nonagesimo anno ante ipsum minio demonstrato, factitium argentum viuum aetate ipsius componi coeperat, & propterea nondum aliud nomen illi indiderant, sed eodémet, quo natiuum, tunc appellabant. Posterius verò, dum factitium magis innotesceret, hydrargyrum nominarunt: vsquequo Dioscorides parum sermonis puri obseruator, vocem eam ἄργυρον χυτὸν, dimittens, ὑδραργύρου vocabulo in ambobus generib⁹ vsus est. Hoc loco admoneor, vt quod apud medicos hactenus non obseruaui, apud Ausonium poetam (sed Ausonij filium medici) obseruatum, in medium proponam: nimirum argẽtum viuum toxici venenum debellare, si post ipsum bibatur: quam rem exemplo vxoris, maritum veneno tollere cupientis, hoc epigrammate monstrat poeta ille:

Toxica zelotypo dedit vxor moecha marito,
Nec satis ad mortem credidit esse datum,
Miscuit argenti lethalia pondera viui,
Cogeret vt celerem vis geminata necem.
Diuidat haec si quis, faciunt discreta venenum,
Antidotum sumet qui sociata bibet.
Ergo inter sese dum noxia pocula certant,
Cessit lethalis noxa salutiferae:
Protinus & vacuos alui petiere recessus,
Lubrica deiectis qua via nota cibis.
Quàm pia cura Deùm: prodest crudelior vxor,
Et cùm fata volunt, bina venena iuuant.

De tempore coitus. Plutarchi locus restitutus. Hippocrates & Aristoteles collatus. Error Gazae detectus. De situ corporis in somno. Error Alexandri contra Hippoc. C A P. X V.

Coitum exerceri debere post somnum, secundum Galeni interpretationẽ mandauit Hippoc. 6. Epid. sub hisce verbis: Labor, cibus, somnus, venus, omnia moderata, quam tamẽ sententiam apud omnes posteriores medici prorsus secuti sunt. Aetius quidẽ lib. 1. serm. 3. cap. 8. voluit à prandio coeundum esse, vbi cibus descenderit: à coena autẽ, vbi paululùm dormieris. At Paulus lib. 1. c. 35. maluit concumbendum esse secundum cibum, antequam somnus irrepat, qua in re cõceptioni potiùs, quàm valetudini studuisse videtur; & si neque hoc à veteribus admodum probatum inuenitur, cùm in lib. de Foetatione & superfoetatione (sic enim inscribi debet) Hippocrati adscripto, legatur mulierem concepturam coitu ieiunam, & virum sobrium modicè pastũ vti debere. Ex quo loco sententiã illam in Probl. mutuasse Aristoteles videtur, quando scripsit, antiquorum nonnullos praecepisse, vt concubituri parcè coenarent: quòd sic, meatibus magis patentibus, faciliùs & longiùs semen propelleretur. Haec quaestio apud Plutarchũ in 3. Sympos. 6. problem. latissimè disputata est, vbi post multas rationes hinc inde deductas, tandẽ decernitur, venere in nocte post coenam modicè acceptã vtendum esse, quòd somnus deinde succedens, lassitudines omnes tollat, ac purgatiora corpora efficiat, vbi etiã duo hac in re veluti praecepta tradũtur: vnum, post coitum balneum calidum ne quis ingrediatur; (ita namque corruptũ Graecum codicem restituendum censeo: ἡμῖν δὲ τῷ νόμῳ πόλεως εὖ ἑπομένοις ἐξὸν λαβητίον ἐστὶν εἰς θέρμην ἐμβαλεῖν, καὶ κατάρχεσθαι θυσιῶν, ὀλίγον ἔμπροσθεν διαπεπραγμένοις τι τοιοῦτον.) alterũ, ne sacrificium hostiave offeratur: quod etiam Tibullus hoc carmine docuit in 2.

Vos quoque abesse procul iubeo: discedat ab aris,
Cui tulit hesterna gaudia nocte Venus.

Hippoc. 2. de Acut. tex. 16. 6. Epidem. com. 5. aphor. 15. scribit coitum in ijs morbis prodesse, qui à pituita oriuntur. & 5. Epid. Timocharem à destillatione per coitum esse liberatum narrat; quam Hippoc. sententiam Aristoteles eius aemulator 1. sect. prob. 51. & 4. sect.

probl. 17. explicans, docuit id fieri, quia pituitae multum vnà cum ſemine eijcitur. Sed cauendum eſt à Gaza, qui λαγνείαν Hippoc. vocem pro immodica libidine non abſque ſummo periculo interpretatus fuit: cùm ea ipſi vel coitum, vel ſemen ſignificet, vt in Linguis monſtrat Galenus. Hanc eandem ſententiam habuit Hippoc. in 1. de Diaeta, ſed aenigmatico hoc modo: λαγνεύει δὲ ὕδατος ἐφόδων γιγνομένων πλείονα, ἐν δὲ τοῖσι τοῦ πυρὸς ἐπιφορήσεσι μείονα. id eſt, Vtendum eſſe pluri coitu in aquae acceſſibus, pauciore in ignis impreſſionibus. Iam verò ſomnus admonet, vt communem omniũ fere errorem detegã, qui ſi altiore capite dormiant, à deſtillationibus minus tentatum iri ſperant; cùm contrarium potiùs euenire, praeter ruſticorum omniũ experientiam (qui vt plurimùm capite toti corpori aequo ſitu poſito dormientes, vrbanis minùs catarrhis vexari clarè conſpiciuntur) ratio etiam atque auctoritas Ariſt. in 10. probl. euidentiſſimè demõſtrant. Ibi enim quaerens Philoſophus, cur vnus homo ceterorum animalium maximè & ſternuat, & conſequenter deſtillationibus laboret: inde euenire determinat, quoniam in alijs brutis neque calor, neque ipſum conſequentes humores rectà (vt eſt eius naturalis promptitudo) ferri ad caput queunt, ſed in armos, ceruicem, atque alia membra per refractionem diſiecti diſſipantur, quo minùs caput pertentent, ſed in homine, erectae figurae ratione, calor & ſubinde humores faciliter in caput efferuntur, vbi is rarefaciens meatus, calefaciensque, hi verò ſubeuntes, & poſtmodũ craſſefacti, varias deſtillationes gignunt, quod item contingere ijs, qui altiore capite dormiunt, nemo ſanus non videt. quemadmodũ perſpicuum eſt, ſi humiliori & toti corpori aequali capitis ſitu dormiatur, idem euenire, quod in brutis, calorem ſcilicet & humores non poſſe rectà ſecundùm naturalem inclinationem in caput attolli, ſed in caetera mẽbra partitos neceſſariò diſſlari, interrumpique. Atque hanc dormiendi conſuetudinem fortaſſe approbari ab Aetio quis putet, quando ſublimiorem capitis ſitum in ijs ſolùm commẽdauit, qui ventriculi imbecillitate laborant: quòd ijs opus ſit huiuſcemodi erectiore figura cibum in ventriculi fundo cõtinere. Addam his magnum medicinae auctorem Hippocrat. non abſque ſumma ratione 1. aphor. 15. ſcripſiſſe, Somnos fieri longiſſimos hieme, tum ob noctium longitudinẽ, tum ob pituitae copiam: & iccirco Alexandrum Aphrodiſienſem erraſſe. qui 2. Quaeſt. nat. c. 20. nos aeſtate quàm hyeme fieri ſomnolentiores, tribus de cauſſis putauit. vna, quòd à deſtillationib. hyeme natiuus calor minùs vincatur, citiusq. ob magnitudinem ſuam vapores diſſoluat: altera, quòd aeſtate plus dor-

mire videamur ob noctium breuitatem, nempe cùm aliquam diei partem somno transigamus: postrema, quòd tunc ob calorem extrinsecum sensoria sint debiliora, & iccirco operari nequeuntia; somnum faciliorem & maiorem efficiant.

De vua Taminia, & Labrusca. Plinij & Scribonij locus examinatus & emendatus. CAP. XVI.

Vam Taminiam apud Cornelium Cellum Staphisagriam vocatam esse, puto dubitare neminem: sicuti apud Apuleium Vua Taminia Italiae est Bryonia Graecorum. Quae verò illa sit penes Plinium, nonnulli in cõtrouersiam vertunt: Nã qui sub nomine Taminiae vuae Plinium lib. 23. vitem siluestrem, & non labruscã, explicasse existimant, id necessariò sentire videntur, quòd Plinius duplicis agrestis vitis sermonẽ habeat, eo fermè pacto, quo à Dioscoride duobus diuersis capitibus περὶ ἀμπέλου ἀγρίας mentio facta fuit, ita vt ibi dicit, Labrusca quoque oenanthen fert satis dictam. de vite lib. 5. cap. 2. à Dioscor. explicata loquatur: vbi verò subiungit, Quae à Graecis ampelos agria, &c. eam vitẽ planè ad verbũ explanet, quam in 4. lib. fusiùs Diosc. declarauit. Hanc sententiam tribus potissimis rationibus confirmare nituntur, quarũ prima est, quòd quãdo Plinius inquit, Labrusca quoque oenanthen fert satis dictam, de oenanthe fructu siue flore labruscae nil se ampliùs dicturum insinuat, nempè cùm in prooemio eiusdem libri, & in 16. capit. lib. 15. ac vltimo 12. de illa abundè tractauerit, & ob id sequentia verba, in quibus Taminiam memorat, de labrusca nullo modo esse intelligenda. Secunda ratio est, oenanthen florem esse, & non vuam: quemadmodum testatur ipsemet Plinius cap. vltim. 12. libri: vnde verba haec post labruscam prodita, Fert vuas rubentes cocci modo, ei conuenire minimè posse. Tertia ratio est, quòd ea verba, Quae à Graecis ampelos, vsque ad eũ locũ, Est huius similis, omnia ex Dioscoridis capite, vel saltem ab auctore eodem, vnde sua illa sumpsit, deprompta sunt; in quo is auctor de vite siluestri, & non de labrusca Latinorum, sermonem fecit. Ego verò, qui Plinium sub Taminia vua labruscam edocuisse potiùs credo, primae illi rationi respõdere soleo, verba illa, Satis dictã, alio fine ab ipso prolata fuisse: nimirum qui aliorum auctorũ sermones in suũ volumen transferre assuetus, in hac quoq. re Dioscoridis, seu alterius scriptoris verba

aucta, diminuta, & transformata pró more ſuo tranſtulerit. Dioſcorides etenim de labruſca Latinorum loquens, ait: ἄμπελος ἀγρία διττή. ἡ μὲν γὰρ αὐτῆς οὐ περκάζει τὴν σταφυλὴν, ἄχει δὲ ἀνθήσεως ἄγει τὴν λεγομένην οἰνάνθην: quem locũ Plinius cùm abſque dubio aemulatus ſit; facilè eruditus lector cognoſcere poteſt, Plinianum noſtri temporis codicẽ mendoſum, & particulam illã, Satis, vel abundare, vel eius vice particulam, Sic, legi debere: vt haec ſit genuina lectio, Oenanthen ſic dictam, quae Graecas voces, τὴν λεγομένην οἰνάνθην, feliciùs ſine dubio exprimere videatur. quando & Scribonius Largus cap. 249. ita loquitur: *Ad impetigines vua Aminea, quae ſic dicitur, bene facit.* Quo in loco & cap. 64. nemo eſt qui non videat legendum eſſe non Aminae, ſed Taminiae: ſiquidẽ vua Aminea faciendo vino praeſtantiſſima, alias vires habebat, quàm vt poſſet in ijs medicamẽtis vſuuenire, Secundam rationẽ propterea nihil valere aſſero, quoniã niſi Plinij verba extorqueamus, tantùm abeſt ipſum oenanthen vuam eſſe negare, vt potiùs ore pleno affirmet hiſce verbis, Eodem & oenanthe pertinet. *Eſt autem vitis labruſcae vua, colligitur cũ flore, cum optime olet.* Idẽ aſſeuerat Columella, qui lib. 8. cap. 5. labruſcam ipſum vuam nuncupauit. Quod porrò tertio loco ſubiungitur, vltima illa verba, Quae à Graecis ampelos, vſque ad illud, Eſt huius ſimilis labruſcae nõ eſse attribuenda; propterea quòd tota illa ſeries ex Dioſcoridis cap. de Silueſtri vite tranſlata fuerit (ſicut & ego fateor) opinioni eorũ nequaquã fauere opinor, quandoquidem ſi Plinius & illis & antecedentibus verbis nõ de labruſca ſola, ſed primò de labruſca, deinceps de ſilueſtri vite ſermonẽ faceret, dũ ait, Quae à Graecis ampelos agria: demonſtraret vtique labruſcã etiã à *Graecis* ampelon agriam non fuiſse vocitatam. quod tamen falſiſsimũ eſt, cùm labruſca non minùs, quàm vitis ſilueſtris, illud nomẽ obtinuerit. Relinquitur ergo, Pliniũ loco citato de labruſca, quã vulgo Taminiam dictã arbitratur, mentionẽ facere, atq. penes ipſum, quãdo nullo alio loco (quod recorder) de ſilueſtri alia vite locutus eſt, vtramque Dioſcoridis ἄμπελον ἀγρίαν labruſcae nomine appellatã eſſe: immò fortaſſe pro vna atq. eadẽ habitam, quemadmodũ cenſuiſſe quoq. ab aliquibus creditur Galenum, Paullum, & Auicennã, diligentiſſimos Dioſcoridis obſeruatores, & interpretes, qui vnum dumtaxat de Silueſtri vite caput condiderunt; ſicut pariter eueniſſe poteſt, vt ex vno Dioſcoridis capite vel ineruditi librarij, vel ſcioli aliqui, duo fecerint; eo magis, quòd in labruſcae cap. pauciſſima habentur, quae ferè viti ſilueſtri non cõueniant. Taminiam hanc vuam Verrio appellatam eſſe tradit Feſtus, quae tã mira ſit, quàm minium.

De Vua Theriacae: de Mulsoquaedam. Plutarchi error de Vino Massico, & cur Vinum percolaretur. Plinij locus restitutus. Theodori error. CAP. XVII.

Lib. 23. cap. 1. nominatur à Plinio Vua Theriacae; qua & vino eius contra serpentium ictus Thasios pro remedio vsos memoriae mandauit in 18. cap. lib. 14. Vini huius potionem Theriacam appellatam non insulsè aliquis existimarit; atque eam fortasse M. Varronem intellexisse apud Nonium, quando ait, Vel maximè illic didici, & sitienti Theriacã mulsum, esurienti panem cibarium siligineum, & exercitato suaue somnum. Quòd autem vinum vitis Theriacae biberetur, atque in varios hominũ vsus veniret, locupletissima testimonia habentur apud Plinium medicum libro primo capit. vigesimosecundo, & apud Palladium in Februario cap. 28. & apud Geoponicos scriptores lib. secundo cap. 46. & lib. 4. capit. 8. vbi, & quomodo fieret, & in quem vsum, tam ipsum vinum, quàm acetum, vua, cinisq; adhiberentur, satis vnicuique clarum efficitur. Caeterùm quòd Petrus Victorius, doctissimus in primo Variarum, arrepta inde occasione dubitat, an Theriaca olim biberetur, nempe quae tempestate nostra crassior, ac durior, quàm vt potui idonea sit, temperetur: haudquaquam sanè quaestione dignum mihi videtur: quoniam nullus est in antiquorum medicorum, & praesertim Galeni lectione versatus, qui nesciat, Theriacam, quamuis crassam, modò vino modò alijs liquoribus dissolutam propinari solitam; quam siue mulso hac ratione Varro compararit, siue theriacae vuae (vt dixi) vinum, non multùm laboro. Quod magis mirum est, M. Antonium Muretum, multae lectionis atque egregij iudicij virum, aduersus Victorium ita egisse, quasi theriacam potari inauditum fuerit: quãdo apud medicos antiquos, quorum doctrinam scio ipsi non esse ignotam, id intelligere poterat. At nec illud facilè Mureto concedo, theriacam nostram eandem esse, quam tempore Varronis & anteà habuerũt veteres. Vt enim non inficior, ea tempestate fuisse in vsu medicamenta, θηριακὰ quòd aduersus ferarum venena valerent, appellata, de quibus copiosè scripsit Nicander: certè Theriaca nostra mi-

nimè excogitata fuerat, sed Andromachus primus Neronis principatu eam composuit, vt monet Galen. in principio libri de Antidotis. Quas verò antiquiores habuerunt theriacas, etiam ipsos potasse docet Plinius, qui libro vigesimo cap. vltimo scribit, theriacã illam incisam lapide versibus in limine aedis Aesculapij, qua magnus Antiochus rex vtebatur, vino mixto dissolutam bibi solitam: ne quamplures alias à Galeno nominatas adducam. M. Varro apud Nonium sic ait: *Quid medico mihi est opus? nempe tuo, absinthium vti bibam, graue & castoreum, leuemq; robur.* Iam verò Castoreum quale sit, solidiusculum quàm vt sit potando, omnes norunt: & tamen Varro bibi solitum monstrat. Quod idem de theriaca cogitandum. Id praeterire nolo, Mulsum hodie ab omnibus fere neglectum, antiquitùs maximo in honore fuisse, quod Varro praeter citatum locum etiam in secundo de Re rustica, Virgilius in Georgicis, Celsus, qui quendam toto anno à vino, mulso, venere, sibi temperantem, à podagra tota vita incolumem vixisse scribit, & alij multi scriptum reliquerunt. Vnde mirari soleo, cur Plutarchus auctor grauissimus, octauo Sympos. problem. in 9. scripserit: πολλὰ γὰρ τῶν ἀγεύστων, καὶ ἀβρώτων πρότερον, ἥδιστα νῦν γέγονεν, ὥσπερ οἰνόμελι, καὶ μήτρα. nisi fortè ipsum tempora ante Varronem intellexisse credamus. Sed Plautus, qui saepius mulsi mentionem facit, nos hac in re facilè conuincet; ne Hippocratem vetustissimum scriptorem in medium proferam: quem si quis in libris ad Gnidias sententias, & alibi lectitare voluerit, certus fiet, Plutarchum vel errasse, vel eius codicem deprauatum haberi, vbi legitur, veteres mulsum non gustasse: ne praetereeam Plinium, qui Aristaeum Thracium huiusmodi potionem primùm inuenisse tradit. Idem quoque de Vulua suspicandum est in Plutarcho: quam veteres in delicijs habuisse, hoc versu,

Quid melius turdo, quid vulua pulchrius ampla.

constare potest, & Plinius fusè monstrat lib. 11. cap. 37. Sed Plutarchi mentio admonet me, vt nonnulla de mulso ex ipsomet proferã, quae in 4. Prob. Sympos. prob. 5. sic Latinè sonant; *Praetereà in sacrificijs Iudaei mel non adhibent, eò quòd vino contemperatum illud corrumpere videatur: quamuis antequàm vites essent inuectae, melle libarent, ac inebriarẽtur: sicuti etiam hac tempestate Barbarorum quàm plures, qui vino carent, mulsum bibunt, dulcedinem mellis vinosis quibusdam & austeris radicibus temperantes. Ex aduerso Graeci abstemij ob haec mulsum in libationibus sacrificiorum offerunt, quasi mel natura vino opposita donatum sit. Quòd autem vinum Hebraei magna in existi-*

matione

matione teneant, illud non paruum argumentum est apud ipsos cùm multae poenae sint, vnam omnium maximè ignominiosam haberi, quando illi, qui puniuntur, tanto tempore, quantum ille, cui est puniendi potestas, statuerit, à vini potu inhibentur. Fiebat optimum mulsum, vt docet Dioscorides, ex vino austero, & melle: proptereaq. ex Massico vino & melle Attico factum commendabatur. sicuti Martialis attestatur hisce versibus:

Tam bene rara suo miscentur cinnama nardo,
Massica Thesaeis tam bene vina fauis.

Ob quod iure damnatur ab Horatio Aufidius, qui mulsum ex Falerno & melle factitabat:

Aufidius forti miscebat vina Falerno,
Mendosè: quoniam vacuis committere venis
Nil nisi lene decet: leni praecordia mulso
Prolueris melius, si dura morabitur aluus.

Massicum autem vinum, siue Marsicum (vt Galenus & Athenaeus dicunt) nascebatur in monte Gaurano, in Puteolorum Baiarumq. prospectu, quod licet apud ferè omnes Latinos poetas maximè celebratum extet; crassum tamen ac turbidum aliquanto fuisse, ex his Horatij verbis colligitur:

Massica si coelo supponas vina sereno,
Nocturna si quid crassi est tenuabitur aura,
Et decedet odor neruis inimicus; at illa
Integrum perdunt lino vitiata saporem.

Nam vina crassiuscula sacco lineo percolare consueuisse maiores, praeter Lucretij, Horatij, Martialis, & aliorum testimonia, Plutarchus problemate in id instituto abundè monstrauit. Cur verò id agerent, explanasse videtur Plinius cap. vltimo, libri 14. vbi dixit, vinorum vires sacco frangi solitas, vt potores plus bibere possent. Vina etenim diffusa, perfrigerata, & excolata, tenuiora fieri, atque debiliora, etiam in libello περὶ παθῶν, sub Hippocratis nomine vulgato, notatum inuenitur: vt iurè Plinius, vina inueterari, faccisque castrari dixerit lib. 19. capit. 4. Apud quem etiam saccis anisum & amaras nuces ad commendanda vina addi solitum, legitur. Sic enim lib. 20. capit. 17. vulgatos contextus restituendos puto. *Saccis quoque additum cum amaris nucibus vina commendat.* Cùm autem Scribonius cap. 122. Falerni non saccati mentionem faciat: id intelligendum est valentius extitisse, & cuius vires saccis non erant castigatae. Huius vini percolati mentio quoque est apud Theophrastum 6. de Caussis plant. cap. 24. vbi Theodorus mirè

hallu-

hallucinatus est; τῶς ἠθικὼς τῶν οἴνων, non Percolatum, vt debebat, sed Morale vinum, ineptè transferens.

Medicinam, eiusq. regulas ab Aegypto manasse: & locus Hippocratis, Herodoti, Aristotelis, Plutarchi, & Celsi in id de purgatione. Aeliani improbatio de lingua Hippocratis. De Aerone medico.

CAP. XVIII.

MEdicinam, sicut & omnes ferè artes, apud Aegyptios ortum habuisse, probatissimi auctores scribunt propterea regulas medendi praecipuas ab ijs quoque manasse, rationi consentit. qualis est illa à maximo Hippocrate omnium primò monstrata: Πέπονα φαρμακεύειν, καὶ κινέειν, μὴ ὠμὰ, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ. Et: Εν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις, καὶ ἐν ἀρχῇσι, τῇσι φαρμακείῃσι χρέεσθαι, καὶ τοῦτο προεξευκρινήσαντας ποιέειν. Etenim Aegyptiorum medicos purgantia medicamenta in principijs morborum vitasse, abunde testatur Aristoteles: qui, vbi haec in 3. Polit. c. 11. scribit, καὶ ἐν Αἰγύπτῳ μετὰ τὴν τετρήμερον κινεῖν ἔξεστι τοῖς ἰατροῖς, ἐὰν δὲ πρότερον, ἐπὶ τῷ αὐτῶν κινδύνῳ, de tribus nos commonefacit. Vnum est, quòd apud Aegyptios vetabantur in principio purgationes: alterum, vocem illam κινεῖν, antiquitùs pro purgare (vt Hippocrates) vsurpari consueuisse: postremùm, quòd in morbis quarta dies tanquam iudicialis fere semper & vbiq. obseruata inuenitur. Hoc idem elegantissimum Celsum intellexisse puto, quando lib. 3. cap. 4. ait, antiquos medicamentis quibusdam datis concoctionem moliri solitos, eò quòd cruditatem maxime horrerent; deinde eam materiam, quae laedere videbatur, ducendo, saepius aluum subtrahere; Asclepiadem verò medicamenta sustulisse, aluum non toties, sed fere tamen in omni morbo subducendo. Aduersari tamen hisce videntur, quae de Aegyptijs ab Herodoto in secundo libro memoriae mandata sunt, eos sanitati tuēdae studuisse, tum quibusdam purgationibus, quas singulo mense per triduum faciebant, tum vomitibus atque clysterijs; quasi nullam quatridui antedicti rationem habendam vellent, sed illud in

morbis curandis, hoc verò in valetudine conseruanda lenioribus medicinis ab ipsis commendatum, non inconuenit. Vt pariter non absurdè factum appareat, dum Aegyptios omnes medicos esse prouerbio dicebatur: nam ciborum abstinentiam, succorum, herbarũq. non incuriosam cognitionem, clysterij frequentem vsum ab Ibide aue commonstratum, cùm passim omnes in Aegypto affectarent, quid aliud nisi medicinam profitebantur? Veluti significatum ab Isocrate puto in Busiride, dum hunc in modum scripsit: μεθ' ὧν ἐκεῖνοι βιοτεύοντες, τοῖς μὲν σώμασιν ἰατρικὴν ἐξεῦρον ἐπικουρίαν, οὐ διακινδυνευομένοις φαρμάκοις χρωμένην, ἀλλὰ τοιούτοις, ἃ τὴν μὲν ἀσφάλειαν ἔχει ὁμοίαν τῇ τροφῇ τῇ καθ' ἡμέραν, τὰς δὲ ὠφελείας τηλικαύτας, ὥστε ἐκείνους ὁμολογουμένως ὑγιεινοτάτους, καὶ μακροβιωτάτους εἶναι. Ne sileam, quae ad hanc rem pertinentia sic à Plutarcho de Aegyptijs in libro περὶ Ἰσιδος, καὶ Ὀσίριδος referuntur, nostra lingua: *Hoc primùm consideres, quòd maxima cura prosequantur isti homines ea instituta, quae ad sanitatem pertinent. Et est sanè in sacrificijs, lustrationibus, & victu non inferior sanctitate sanitas. Neque enim rectum putabant, vt corporibus subputidis, & morbosis colerent id, quod purum, sincerum, & immaculatum est. Quoniam itaque aer, quo plurimum vtimur, & in quo maximè versamur, non eandem semper temperiem habet, sed noctu condensatur, & offendit caput, & animum contrahit in anxietates, & curas, dum quasi nubilosus redditur, ac grauis: surgunt statim, & resina suffitum faciunt, & sanant, purgantq. dissipationibus aerem, & innatum corpori spiritum iam marcidum refocillant, cum hic odor vehemens quiddam, & incitatiuum habeat. Iterum cum circa meridiem sentiunt à sole copiosas, ac graues exhalationes vi ex terra subtrahi, myrrham incendunt, quam aeri immiscent: resoluit enim calor, & dissipat id, quod concretum in aëre, & turbulentum, & limosum est. Siquidem & medici aduersus pestilentes morbos ita succurrere videntur, & flammam ingentem accendunt, quae aerem attenuet: attenuant autem rectius, si odorata ligna vrant, qualia sunt cyparissi, iuniperi, & piceae. Acronem itaque medicum Athenis ex eo fuisse celebrem memorant, quòd magnae pestis tempore ignem accendere iuxta aegrotos iusserit, vnde non paucos iuuit.* An Hippocrates, qui discendae medicinae gratia Delum, Libyam, atque Scythiam (vt in Prognosticis, & in lib. de Aere, aqua, & locis innuit) peragrauit, Aegyptum quoque inuiserit, non liquidò mihi constat. Attamen ab Aegyptijs eũ multa mutuasse facile credo. Quemadmodum ex altera parte nullam Aeliano fidem habeo dicenti 4. De varia hist. Hippocratem Dorica lingua natum Democriti persuasionibus inductum Ionicè scripsisse.

psisse. Neque verò inficias eò, Doricam linguam Hippocrati (quod Paetus etiam in epist. ad Artaxerxem fatetur) natiuam extitisse, quã Siculos, Calabros, Anconitanos, aliosque innumeros populos ob lasciuam quandam eius dulcedinem amplexos fuisse scimus; at Ionica potius monumenta sua posteris relinquere voluit, quòd ipsa post Atticam alias elegantia & facilitate superaret, ipsaque Attica hoc maius commodum haberet, vt cum facilitate iunctam quãdam gratiam in explicandis rebus maiorem seruare posset. At quoniam in citatis Plutarchi verbis Acronis medici fit mẽtio, sciri volo eum Acronem fuisse Agrigentinum, Empiricae sectae, vt ait Plinius, auctorem, ab Empedocle commendatum, atq; Hippocrate antiquiorem: cuius facti Aetius quoq; Tetrabl. 2. lib. 1. cap. 94. & Paulus lib. 2. cap. 35. meminerunt. Quod igitur fecisse Hippocratem constat, cũ Graeciam propè vniuersam peste vexatam crebris ignibus accensis liberauit, ab Acrone didicisse facilè credi potest.

De vnguentis: & quid Hippocrati significet Vnguentum Aegyptium. De Metopio locus Hippocratis emendatus. Quaedam ex Plutarcho de Vnguentis, & Myrrha.

CAP. XIX.

Veteres tam potibus quàm cibis vnguenta admiscuisse, Plinius, Plutarchus, & Athenaeus memoriae mãdarunt. Ratio autem erat, *quòd* vt musicis sonis cantibusq; aures, spectaculis visum, edulijs palatum, sic & varijs vnguentorum atq; florum odoribus nares in conuiuijs delectare studebant. Quem tamen vsum non primis illis saeculis, quando nondum increuerat luxus, inuectum credimus, sed multò post Hippocratis tempora; apud quem de vnguentis varijs saepius quidem facta mentio inuenitur, at medicinae potius, quàm vllius libidinis loco. Aegyptij quippe omnium primi ob myrrhae copiam inter alia medicamentorum genera vnguẽtorum mixtiones excogitarunt, & tamdiu caeterae nationes ab illis per vniuersum orbem transportare durarũt, quamdiu in diuersis regionibus illa parare viri & mulieres edocti sunt. Quocirca mirari debet nemo, si penes celebriores veterum auctores maior vnguentorum atq; oleorum pars Aegyptiorum cognomiua sibi vendicauit.

dicauit. Hippocrates enim, vt Galenus in eius Vocum expos. scribit, quatuor eorum genera memorat: vnum oleum Aegyptium, alterum oleum Aegyptium album, tertium vnguentum Aegyptium album, quartum vnguentum Aegyptium. hoc postremum quod esset, explicans Galenus, ait: Αἰγύπτιον μῦρον. τὸ διὰ τῆς Αἰγυπτίας μῦρον ἀκάνθης τοῦ ἄνθους, ὅπερ καὶ μετώπιον ὀνόμασαι. Veruntamen fuerũt, qui Hermolaum & Ruellium secuti, hac in re Galenum damnare ausi sint; propterea quòd Didymus apud Athenaeum vnguentum Aegyptiũ stacten faciat, metopiumq; & à Dioscoride & a Paulo valde ab Aegyptio diuersum ponatur. Caeterùm facilè ij redarguentur, si quae à Theophrasto ac Athenaeo memoriae prodita leguntur, in mediũ afferamus. Ille enim in libello, περὶ ὀσμῶν hunc in modum ait: τὸ δὲ Αἰγύπτιον μῦρον ἐκ πλειόνων, ἔκτε τοῦ κινναμώμου, καὶ ἐκ τῆς σμύρνης, καὶ ἐξ ἄλλων: ἔτι δὲ ἐκ πλειόνων τούτων τὸ μεγαλεῖον. id est; Aegyptium autem vnguentum ex pluribus, ex cinnamomo scilicet, myrrha, atque alijs. Adhuc ex pluribus quàm istud componitur Megaleum. Et paulò pòst: στακτὴ δὲ καλεῖται, διὰ τὸ κατὰ μικρὸν στάζειν, ὃ δὴ μόνον τινὲς φασὶν ἁπλοῦν εἶναι καὶ ἀσύνθετον τῶν μύρων. Iterum πολυχρονιώτατον δὲ ἐστὶ τὸ Αἰγύπτιον, καὶ τὸ ἴρινον, καὶ τὸ ἀμαράκινον, καὶ τὸ νάρδινον, πάντων δὲ μάλιστα ἡ στακτή. Adhuc, ταῖς δὲ γυναιξὶν ἡ στακτή, καὶ τὸ μεγαλεῖον, καὶ τὸ Αἰγύπτιον. Ampliùs: τῶν δὲ μύρων, τὸ Αἰγύπτιον, καὶ ἡ στακτή. id est, *Gutta vocatur à guttatim decidendo, quod vnguentum solum simplex esse, & alicui minimè commixtum quidam aiunt. Diutius autem manet Aegyptium, & irinum, & amaracinum, & nardinum, omnium autem maximè gutta. Mulieribus gutta, Megaleum, & Aegyptium. Vnguentorum verò Aegyptium & gutta.* Ex quibus omnibus luce clarius apparet, aliud Aegyptium vnguentum ex pluribus pharmacis commixtum, aliud Stacten extitisse: nempe quam vnguenti genus simplicissimum fuisse omnium, Theophrastus; ex sola myrrha constitisse, Athenaeus cap. 15. lib. 15. ipsius myrrhae pinguitudinem fuisse, Dioscorides scribit. Sed huic obijciant fortasse, vnguentum Aegyptium Theophrasti id esse, quod ab Hippocrate Aegyptium album nuncupatur, & propterea ex verbis à nobis propositis nil aliud colligi, quàm Aegyptium vnguentum album, & Stacten, non autem Aegyptium simpliciter differre. Quam obiectionem minimè arduum est refellere. Siquidem Galenus id σούσινον καὶ κρινόμυρον vocatum scribit; Theophrastus verò manifestè Susinum vnguentum ab Aegyptio separauit, vbi ait, Vnguentorum alia à floribus nomen mutuasse, vt rosaceum, liliacenum, & susinum (καὶ γὰρ τοῦτο, ait, ἐκ

τῶν κρίνων) alia à folijs, vt myrrhinum, & cœnanthinum: alia à radicibus, vt nardinum: alia à ligno, vt phoenex: alia à fructu, vt melinum, myrteum, & laurinum: Aegyptium verò ex pluribus, ex cinnamomo, ex myrrha, atque alijs. Neque illud verum puto, qđ Theophrasto adscribunt, nimirum in Aegyptio vnguento albedinem commendatam: quoniam is, dum myroplastas alia vnguenta vtpote viliora certis coloribus inficere, alia vt preciosiora nullis, refert, propterea Aegyptium tanquam preciosum album, hoc est, nullo colore extraneo saturatum, sed ἀχρωμάτιστον eos voluisse innuit. quamquam scio Pollucem nigri quoque Aegyptij, & alterius quod Sagdas ab ipso; & ab Hesychio etiam ψάγδας, vel, vt in Galeno & Athenaeo, psagdas vocatur, mentionem fecisse, forsan quòd alterum colore nigro infectum componeretur, cuius ab alio nullam mentionem factam adhuc obseruarim. His omnibus addo, quòd si Theophrastus diuersum agnoscit Megaleum ab Aegyptio; Galenus verò ambo haec, & Mendesium, vnum atque idem facit: quomodo Aegyptium album Hippocratis sub nomine Mendesij & Megalei significatum pro Aegyptio Theophrasti: quod à Megaleo distinguitur, accipi queat, intelligere non possum, nisi forsan contendant, Megaleum Theophrasti aliud fuisse à Megaleo Galeni. Quam rem si ipsis concessero, illud tantùm consequentur, verum Megaleum Galeni aetate fuisse desideratum, nomenq. in aliud transijsse. Dioscorides enim scribens, tempore suo Megalei mixturam fieri desijsse, id ait, quòd Galeni tempestate extitisse verisimile est: quando Megaleum quidem illud vetustum non ampliùs conficiebatur, *sed* eius nomen duntaxat in Aegyptio albo conseruabatur. Vt *non sine* ratione is dixerit, Aegyptium album ab aliquibus Megaleum & Mendesium esse vocatum. Atque in hac sententia ideò magis confirmor, quoniam Plinius Mendesio colorem nigrum tribuere videtur. Vnde patere potest, Aegyptium album non fuisse verũ Mendesium, aut Megaleum, sed ipso deficiente solum nomen obtinuisse; & iccirco ex Theophrasto Stacten ac vnguentum Aegyptium simpliciter ita dictum, non parum inter se distare. Nunc Athenaeũ videamus, cuius verba in xv. Dipnos. haec sunt, ex vetustissimo codice Alexandri Farnesij Cardinalis maximi excepta. τοῦ δὲ Αἰγυπτίου μύρου μνημονεύει Ἀχαιός. ἐν ἄθλοις φησὶν, εἰς ἀργυρῆν τις χερὶ κυπρίου λίθου δώσει κόσμον χρισμάτων τ' Αἰγυπτίων; μήποτ' οὖν (φησὶν ὁ Δίδυμος) καλουμένην στακτὴν λέγει, διὰ τὴν σμύρναν; ἣν εἰς Αἴγυπτον καταγομένην κομίζεσθαι πρὸς τοὺς Ἕλληνας. id est, Aegyptij vnguenti mentionem facit Achaeus. *Inquit enim in certaminibus, in argen-*

teum

tcùm quis manu Cyprij lapidis vnguentorum Aegyptiorum dabit ornamentum? Nunquid (ait Didymus) Guttam vocatam dicit ob myrrham, quam scimus in Aegyptum latam ad Graecos portari? Ex quibus nemini obscurum est, Didymum asserere de Aegyptio vnguento simpliciter sic appellato, quòd ab Achaeo pro Stacte comprehensum sit. At potiùs interrogantis instar de illo ambigere videtur. Quam dubitationem omnino leuem putare debemus, quoniam Achaeus, cuius verba is interpretari studet, de Aegyptijs vnguentis, non autem de vno solo mentionem facit. Metopij verò nomen cùm oleo amygdalino & alijs multis tributum reperiatur, nihil inconuenit, quinetiam vnguento Aegyptio, vt scribit Galenus, fuerit traditum. Propterea locum illum Hippocratis in libro de Locis in homine, δι' ὄντα μετώπῳ, tam in Graecis omnibus codicibus, quàm in Latinis, corruptum, & μετωπίῳ restituendum arbitror. vel enim pro oleo amygdalino, vel pro vnguento Aegyptio capiamus, meliùs sanè ad explicandam Hippocratis mentem consultum erit: nisi quoque placeat neutro in loco μετώπων legere, sed potius μέτωπον, quòd huius vocis apud alios atque etiam alibi apud Hippocratem habeatur mentio, alterius autem nullus alius meminerit. His addam Plutarchum in libro de Iside & Osiride, ex Aristotelis sententia dicere, vnguentorum, florum, pratorum odoriferas respirationes non minùs ad sanitatem, quàm ad voluptatem conferre, cùm cerebrum natura frigidum & concretum sensim calore & leuitate resoluant: Myrrham insuper apud Aegyptios Bal vocari, quod trãslatum Delirij purgationem maximè significat.

Morborum rara quaedam genera ex Hippocrate, Agatharchide, Plutarcho, & Galeno. Locus Hippocratis restitutus, & aliter Platonis indicatus. CAP. XX.

Vod Galenus in 1. & 6. de Locis affectis negauit se vidisse, vt etiam in intestinis hominum perinde ac in vesicis lapides gignantur, id minimè mirandum putari debet: quando & nos & alij tophaceas materias ex intestinis atq. alijs corporis partibus non sine stupore extractas inspeximus: immò vetustissimus auctor Hippocr. in 5. Epidemiorũ famulae Dyseridis in matrice lapidem enatum refert. Quod neque admiratione vlla dignum

videbitur, si quibus causis renes & vesica humores in lapideam cō-pagem vertunt, & augent, iisdem alias quoque partes illud efficere posse consideremus. Negauit quoque ibidem Galenus se animalia in cruribus humanis apud Arabas genita, Dracunculos appellata, conspexisse: quae tamen Auicenna 3. 4. t. 2. cap. 21. à se visa innuit: etsi, quòd essent animalia, palam affirmare minùs videatur. Haec eadem fuisse semper existimaui, quae Plutarchus aetate Galeno non multùm superior in 8. Sympos. 9. hunc in modum descripsit: οἱ δὲ περὶ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν νοσήσαντες, ὡς Ἀγαθαρχίδας ἱστόρηκεν, ἄλλοις τε συμπτώμασιν ἐχρήσαντο καινοῖς, καὶ ἀνιστορήτοις, καὶ δρακόντια μικρὰ τὰς κνήμας διεσθίοντα, καὶ τοὺς βραχίονας ἐξέκοψεν, ἁψαμένων δὲ αὖθις ἀνεδύτο, καὶ φλεγμονὰς ἀκαρτερήτους ἐνειλούμενα τοῖς μυώδεσι παρέσχεν. καὶ τοῦτο τὸ πάθος οὔτε πρότερον οἶδεν οὐδεὶς οὔτε ὕστερον ἄλλοις, ἀλλὰ ἐκείνοις μόνον γενόμενον, ὡς ἕτερα πολλά. id est: *Maris rubri incolae, vt retulit Agatharchides, affectionibus nouis & nunquam auditis tentati sunt. Nam dracunculi quidam parui, crura & brachia edentes, eruperunt: qui si tangebantur, statim emergebant, atque musculis infixi, minimè tolerabiles inflammationes pariebant. Hoc morbi genus prius nemo vidit vnquam, neque posterius aliis, nisi his solis, contigisse, vt alia multa.* An is morbus ab aere, an à regione, an à victu nasceretur, fortasse dubitandum esset. Sed me certum faciunt, victum potiùs simili morbo occasionem dedisse, quae in 5. περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης idem Agatharchides & Diodorus Siculus lib. 3. cap. 3. scripta reliquit; nimirùm quosdam populos, vt aliàs quoque retuli, ob frequētem locustarum esum non modò breuiori caeteris vita esse, verùm etiam saeuissimo quodam pediculorum alatorum genere, nec admodum dracunculis praedictis dissimili morbo consumptos interire. Vnde vehementer mirari soleo, quomodo Parthi ac Iudaei potuerint (vt Leuitici 2. narratur) locustis victitare: nisi Dei immortalis beneficio id perinde factum est in ipsis, ac in Ioanne Baptista obseruatum legitur apud Matthaeum: alioquin, vt Galenus 5. de Loc. affect. necnon Suidas tradunt, Seleucidas aues in Asia locustis vescentes, statim ipsas excernere, & proinde nil ferè nutriri, sic par erat homines eos vnico cibo haud quaquam diu superesse posse. Historiam ab Agatharchide relatam, quoniam medicos adiuturam ac delectaturam spero, eam Latino sermone expositam hic subiungam. *A praedictis non multùm differunt locustarum esores, gens quidem staturae aliis breuioris, aspectu macilens, ac supra modum nigra. Sub aequinoctium vernum, quando apud ipsos Aphrici & zephyri spirant, ex loco quodam incognito ineffabilis magnarum locustarum multitudo vnà cum*

illis ventis ad ipsos peruehitur, quae ab auibus volandi facultate parum, at corpore longè differunt. Ab hoc animalium genere toto tempore nutriuntur, ijs salitijs atque alio modo paratis vescentes; venantur autem ipsas fumo ex aere in terram deijcientes. Atq; hi agilitate quidem & pedum velocitate pollere dicuntur; sed cum valde siccum nutrimentum capiant, vltra quadragesimum annum minimè vitam producunt; immò vita miseriorem sanè mortem obeunt. Si quidem appropinquante senectute eorum corporibus alata quaedam pediculorum genera innascuntur, figura quidem caninis muscis similium, sed alioquin minorum. Incipiunt à pectore, ac ventre, breuiq. vniuersam faciei cutem depascuntur. Atque horum alij primùm scabiosorum instar afficiuntur, deinde seipsos grauiter dilacerant, tandemq. morbo consistente, necnon bestiolarum exortu tenuibus effusis humoribus, intolerabiles cruciatus subire miseri coguntur; sicq. vel ob alimentum, vel ob aeris prauitatem intereunt. In lib. de Medico, Hippocrati adscripto, haec leguntur, ἔπειτα περὶ αὐτῶν καθαίρειν ὡς ἔχειν. Quae cùm obscura sint, neq. cohaereant, sic restituẽda puto: ἔπειτα τὰ περὶ αὐτὸν καθαρῶς ἔχειν ἐσθῆτι χρηστῇ. Qui enim dixerat antea de corpore medici, vt esse debeat, mox iure de ijs, quae sunt circa corpus, loqui potest. Quod autem dixit ibi Hippocr. medicum carnosum & optimi coloris esse debere, quoniam malè dispositi alijs minùs auxiliari posse putãtur, diuersum est ab eo, quod in 3. de Rep. scriptum est apud Platonem, scilicet medicos fieri excellentissimos, si à pueritia artem discere auspicati, cum plurimis aegris versati sint, ipsiq. omnes morbos experti, natura quoque valetudinarij sint.

De ijs qui semel in die cibos capiunt. CAP. XXI.

MAiorem antiquorum partem semel tantùm in die cibis saturari solitam, multi varijs rationibus atq. auctoritatibus comprobarũt. Non defuisse tamen, & praesertim seniores, qui valetudinis gratia bis terve manducarẽt, & Aristoteles & Galenus & ante hos Hipp. lib. 2. de vict. acut. memoriae prodiderunt. Vti meliùs sibi ipsis consulerent, huic loco non conuenit, vt disputetur. Id solùm dicam, ab auctoribus varia in ijs, qui semel manducarent, vitia fuisse notata Aristoteles in Physicis quaest. quemadmodum refert Apollonius in Mirab. historijs, scribit, τοὺς μονοσιτοῦντας πικρότερα τὰ ἤθη ἔχειν μᾶλλον, ἢ τοὺς δὶς τροφαῖς χρωμένους: *Eos*

qui in die semel tantum cibis vescuntur, amarulentioribus esse moribus, quàm eos, qui bis. quoniam aucta in ipsis vtraque bilis, animum magnopere perturbat, eosq. iracundos & melancholicos facit. Vnde auctor ille in fine primi libri de Diaeta, ijs qui calido temperamento sunt, mandat, vt post sumptos cibos actiones obeant, quoniam sic calor cibi temperatus eos stabiliores, ac agendis rebus aptiores facit. Plinius quoq. lib. 28. cap. 5. ex sententia Hippocratis tradit, non prandentium exta celeriùs senescere. Ante hunc dixerat Celsus, assuetis bis in die comedere, si semel solùm cibis impleantur, aluum adstringi. Ambos vero ex secundo de Diaeta Hippocratis libro accepisse arbitror, vbi haec leguntur: μονοσιτίη ἰσχναίνει, καὶ ξηραίνει, καὶ τὴν κοιλίην ἵστησι, διότι τῷ τῆς ψυχῆς θερμῷ τὸ ὑγρὸν ἐκ τῆς σαρκὸς καταναλίσκεται· ἄριστον δὲ τἀναντία διαπρήσσεται τῇ μονοσιτίῃ. Quo fit, vt non omnibus tutò à medicis τὸ μονοσιτέειν praecipi credam: quemadmodum inutile omnibus puto, si cibis quotidie repleri (quod Plato in Syracusanis notauit) bis velint. Certè alimentum in plures vices dispertitum, faciliùs concoqui nemo negat. At si modus qualitatis ac mensurae non habeatur, quanto copiosiùs quis alitur, tanto deteriora pericula eum subire constat. Atq. de his locutum puto Hippocratem, quando in libro de Aere aquis & locis, ἀριστῆτας edaces appellauit, quasi illi ab ipso vt intemperati damnentur, qui tam in prandio quàm in coena escis impleri volũt; Neque enim Cornelij Celsi sententiam probare queo, vbi, modò cõcoquas, nullum in cibis discrimen haberi necessarium ducit: quod antè Lucretius dixerat, hisce carminibus:

Nec refert quicquam, quo victu corpus alatur,
Dum modò quod capias concoctum didere possis
Artubus, & stomachi humectum seruare tenorem.

Siquidem athletae pessimis cibis & ἀναγκοφαγία illa, ab Aristotele in Politicis & Clemente Alexandrino decantata, vtentes fortasse ob exercitationes & coctiones minùs offendebantur: sed Galenus, qui illud probè nouit, in 2. de Aliment. facult. haec scripsit: διὰ τοῦτο ἀπέχεσθαι συμβουλεύω τῶν πάντων κακοχύμων ἐδεσμάτων, κἂν εὔπεπτα τισὶν ᾖ: λανθάνει γὰρ ἐν ταῖς φλεψὶ χυμὸς ἐξ αὐτῶν ἠθροισμένος, ὃς ἐπειδὰν ὀλίγης εἰς τὴν σῆψιν ἀφορμῆς ἐπιλάβηται, πυρετοὺς κακοήθεις ἐργάζεται. id est, *Quapropter, vt ab omnibus praui succi edulijs abstineant, consulo, & si illa coctu facilia sint. Latet enim in venis prauus humor ex ipsis coaceruatus, qui cùm vel paruam ad putredinem concipiendam sit nactus occasionem, febres mali moris inducit.* Hoc tamen obseruandum, ἄριστον, quod & Galeni & nostra tempestate coenam

significat, ἄριστον siue prandium vetustissimis temporibus designasse: vt Erotianus & Galenus meminerunt: quasi id esset, μεθ᾽ ὃ δεῖ πονεῖν, siue post quòd laborare oportet.

De Caryce, & Garycia. De Apro, & Lumbo. *C A P. XXII.*

Hν καρύκην, edulium siue intritum fuisse Lydium, ex sanguine atque aromatibus eo pacto, quo in pluribus Italiae locis conficiuntur, commixtum, & Suidas, & Philocrates Samius, Erotianus atque Gal. memoriae mandarunt; cuius item mentionem fecit Plutarchus 4. Sympos. prob. 1. vbi dum haec scribit, ὡς οὐ καβυτάκαις, ἀλλὰ κανδύτοις καὶ καρύκαις ἐστί. demonstrat ea omnia escarum genera ex varijs rebus apparata fuisse. Ad Caryces verò imitationem, aliud non illi dissimile condimentum posterioribus saeculis componi solitum puto, quod à multis, & praesertim à Gal. in 4. de San. tuen. καρυκεία vocatum est; cuiusque apparatum maximam artem requisiuisse, ex hisce ipsius Galeni verbis perspicuum fit: ἐπιτήδειον δὲ τοῖς οὕτω διακειμένοις ἐστὶ καὶ τὸ διὰ τριῶν πεπέρεων, ὅταν μὴ πάνυ φαρμακῶδές τε καὶ ποικίλως σκευασθῇ: καθάπερ οἱ πολλοὶ, τῶν ἰατρῶν συντιθέασιν αὐτὸ, δίκην καρυκείας τινὸς, ἢ συὸς ἀγρίου, πρὸς τί τούτων τῶν θαυμασίων ὀψοποιῶν ἐσκευασμένον. Vnde mirari scribit, cur Suidas τὴν καρυκείαν significare τῶν ζωμῶν ἡδότητα scripserit. Apri autem, quos etiam à coquis exquisitissimè apparari consueuisse, in praecitatis verbis meminit Gal. vt à veteribus in conuiuijs aestimarentur, Iuuenalis hoc versu testatur.

—quanta est gula, quae sibi totos
Ponit apros, animal propter conuiuia natum.

Ne Martialem proferam, qui vix vnquam cœnas aut nobiles escas memorat, quin inter ipsas apro nobiliorem propè locum tradat; quem sicut hodie varijs iuribus ac delicatis liquoribus condiunt coqui, vt eius siluestrem odorem occultent, ita quoq; maiores nostros non minùs gulae studiosos factitasse intelliget, quicunque Apicij illius opsodaedali varias apri condituras examinauerit. Apri lumbus omnibus alijs partibus eius praeponebatur: hunc Plautus & Cato Aprugnum vocauere, cuius tenera durities commendata ipsi etiam Calli nomen dedit: propter quod etiam Horatius longa oua extollens callosa nuncupauit, tāquam compacta illa teneritudo in omni-

bus ciborum gentribus & dentibus & palato valdè grata sit. Quia & hodie in Italiae nonnullis regionibus, ac Venetorum praesertim, suum domesticorum lumbos inter suauia aestimari scimus.

Quid sit ὠμήλυσις. *De Farre factitio Aetij locus emaculatus: & quid Far hordei. De Hordeo quaedam, ex Aristotele, & Apollonio.*

CAP. XXIII.

Vicunq; apud Absyrtum lectitarunt, ὠμήλυσιν Graecorum mixtionem quandã ex farinis foenugraeci, seminis lini, & hordei, aequali pondere confarctis extitisse, iure dubitant, quomodo Caelius Aurelianus Acutorum 2.c.24 &37. interdum simplicis pollinis cataplasma, interdũ pollines aqua solutos à Graecis ὠμήλυσιν vocari tradat. Sed omnem dubitandi occasionem è medio tollit Galenus, qui in Expos. voc. antiq. eo nomine à veteribus appellari tam tenuiores quàm crassiores & non torrefactas hordei farinas scribit: addens, ὠμήλυσιν quasi crudam farinã propriè dici, abusiue autem omne aliud farinarum genus ita nũcupari. Et quoniam farinarum mentionem feci, hic locus me admonet, vt errorem quorundam recentiorum detegam, qui apud antiquos Far etiam rẽ factitiam extitisse, duabus rationibus probare credunt: quarum *prima* est, ꝙ Archigenes apud Aetium lib. 9. ca. 45. manifeste mo*nstrat*, Romanos far ex frumento madefacto, siccato, & in partes crassiores diffracto, parasse. Altera est, ꝙ Palladius farris hordei mentionem faciens, clare innuit, far illud factitium fuisse. Ego verò, qui nec Pliniũ Archigeni fere coaetaneum, nec quemquam alium (quod recorder) far aliud praeter natiuum adoreum vocatũ nominasse vidi, facile puto eos in magno errore versatos esse. Et quod primò de Archigene in mediũ afferunt, sciãt velim, ea omnia ex margine, ab aliquo inscio librario cõtextui fuisse perperã interposita. Nam praeterquàm ꝙ nemo mediocris iudicij inueniretur, qui verba illa in Latinis codicibus posita nec inter se, nec cũ praecedentibus subsequẽtibusve; cohaerere nõ aduerteret; accedit quoq; codicis manuscripti vetustissimi, qui apud me reperitur, testimoniũ, in quo tota illa pars sine farris factitij mẽtione hunc in modũ legitur: πολλοὶ μὲν συνεσκεύασαν διὰ χόνδρου ἢ ἀλίκης, τρόφιμοι ὄντες, καὶ πόσος ὡς ὑπὸ πλεῖστοι, καὶ συνέθωσαν δὲ

ἀλλοὶ

ἁλσὶ ἐλαχίστοις καὶ βραχεῖ ἐλαίῳ, καὶ ἀνήθῳ, ἢ μᾶλλον ἀντὶ τοῦ ἐλαίου στέατι ὄρνιθος ἢ χηνὸς προσφάτῳ. οἱ δὲ διὰ ὀρύζης ὁμοίως σκευαζόμενοι ξηραντικώτεροί εἰσιν. ἔτι δὲ μᾶλλον οἱ ἀπὸ κέγχρου. οἱ δὲ ἐκ φαρὸς σκευαζόμενοι, στυπτικώτεροι. σκευάζω δὲ αὐτοὺς ἐγώ, φησὶν Ἀρχιγένης, τὸν τρόπον τοῦ τοι μαγειρικόν. ἀποβρέχω ὕδατι ὀμβρίῳ, ὡς ἐν νυκτὶ βρεῦσαι: εἶτα ἐπιμελῶς ἀποπλύνων τὸν ῥοῦν, ἐμβάλλω τῷ ὕδατι φὰρ τὸ καλούμενον κλεύσινον, καὶ πάλιν ἐάσας αὐτὸν διαβρεχθῆναι, χερσὶν σπουδαίως διατρίβω, καὶ οὕτως διηθήσας, αὐτὸν τὸν χυλὸν ἕψω, κινῶν ἀνήθου κλωσίν, συνίσταται δὲ ταχέως, ὡς ἡ εἰς τὰ βιβλία κόλλα. idest, *Pultes igitur ex chondro vel halica apparentur, vt qui valdè nutriant, & aliquo pacto obducant: condiantur verò minimo salis, oleo, & anetho, vel potius olei loco recenti gallinae aut anseris pinguedine. Quae verò ex oryza eodem modo parantur, magis exsiccant: & quae ex milio adhuc magis: & quae fiunt ex farre magis adstringunt. Ipsas autem paro (ait Archigenes) hoc coquorum modo. Aqua pluuia tota nocte rohem macero: deinde diligenter exprimens, aquae inijcio far clusinum vocatum: rursusq. ipsum macerari sinens, manibus diligenter tero: sicq. percolatum ipsum siccum coquo, anethi ramis agitans. Consistit autē celeriter instar glutini librorum.* Quae verba vti inter se mirifice cōsonant, sic Latinis Germani interpretis comparata, non modò ea corrupta esse, verum etiam quicquid plus in ipsis legitur, superuacaneū fore monstrant. Cùm enim aliquis recentior in margine dictionis Far adnotasset Farris illius apparatum; forte vel interpres ipse, vel librarius alter, id totum textui interserendum existimauit; vnde postmodum alia exemplaria transcripta, simili errore innumera infecerunt. Multos etenim errores in antiquos libros simili ratione irrepsisse, apud omnes eruditos constat. De Palladio autem quod dicūt, ita sentio: far hordei apud ipsum idem esse, quod apud Columellam, à quo omnia illa accepit. Columellam porrò farris nomine saepissime pro crassiore farina vti, scire possunt, qui octaui eius libri cap. 4. 5. & 11. attente legerunt: quo pacto Varro etiam vsus saepius inuenitur, & praesertim quando pro turdorum cibis offas modò ex crassiore, modo ex subtiliore farre componi mandat. nam & farinam à farre, quo tercentum annis veteres Romani victitarunt, dictam fuisse, testatus est ex Verrio Plinius lib. 18. post quem & Iuuenalis simili vocabulo, pro pane ex farina vsus inuenitur Satyra 5.

—cum possis honestius illic
Et tremere & sardes farris mordere canini:

Addam his, in Historijs mirabilibus Apollonij notatum inueniri, Aristotelem in Physicis quaestionibus docuisse, eos qui hordeo serendo incumbunt, pallidioribus corporibus esse, quàm qui tritico;

cùm tamen in 21. Prob. sect. probl. 24. id paullò diuersius legatur: eos scilicet, qui cibos ex hordeo factitant, decoloratiores, & destillationibus magis obnoxios esse: eos verò, qui ex tritico, meliorem habitum referre: quòd sicut triticum hordeo facilius coquitur, pariter eam effluxus ab illo in corpus illabentes meliùs conficiantur, & proptereà nec in crudos humores conuertantur, nec sanguinem corrumpant, quemadmodum vapores ab hordeo effluentes efficere verisimile est.

Locus Aristotelis de Melle correctus et expositus. Quod mel conseruet mortua: & alia quaedam. CAP. XXIIII.

Vlgarium quorundam iam diu fuit opinio, mellis prouentum maxime praemonstrari, quando frequentiores arcus caelestes apparent. quod probant nonnulli hisce verbis Aristotelis in li. 5. de Hist. anim. cap. 12. μέλι δὲ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶ ἀέρος, καὶ μάλιστα τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς, καὶ ὅταν κατασκήψῃ ἡ Ιρις. Sed ego hāc sententiā semper suspectam habui: propterea quòd Aristoteles eodem in loco ita scribens, ἀλλ' αὐχμῷ μὲν ἄντος μέλι ἐργάζονται μᾶλλον, ἐκ' ὀμβρείας δὲ γόνον, id clare, affirmat, quod etiam communi fere omnium experimento constat, nimirū in summis siccitatibus maiorem mellis super herbas, quas depascuntur apes, copiam abundare. Iccirco, quin in Aristotelis codicibus impressis error aliquis lateat, nemini dubitandum puto: eo magis, quòd in vetustissimo Scipionis Carteromachi codice, quem mihi opera eruditissimi Fuluij Vrsini videre contigit, in hunc modum scriptum inueni: καὶ μάλιστα ἐν ταῖς τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς, καὶ ὅταν κατασκήψῃ ὁ Σείριος. Quam lectionem vt vehementer probem, in primis publica fere experientia admonet: deinde Plinij scriptoris inter Latinos grauissimi auctoritas, qui cum omnia ab Aristotele acceperit, sensisse videtur lib. 11. c. 14. optimum mel Sirio exoriente produci, apparente verò arcu caelesti, si imber non sequatur, medicamenta oculis & nōnulla fieri. Quid porrò Astrorum exortus Aristoteli significarent, scio alios diuersa sentire: mihi verò probatur magis, vt Canem & Procyonem interpretemur: quandoquidem Theophrastus 1. de Caussis plantarum cap. 6. & alibi Canem τὸ ἄστρον per excellentiam vt plerique alij vocasse inuenitur. Cùm enim (vt Hipparchus ac Hyginus declarant)

sidus Canis plures stellas contineat, quarum vna Sirius vel Canicula nũcupatur: Aristotelem id significasse arbitror, quòd mel tunc maximè ab aere cadit, quando astra, videlicet Procyon, Canis, & praesertim Sirius, qui Canis stella est, exoriuntur: eo namque tempore ardere terram, & siccitates maiores instare, vnde roris mellei vbertas nascatur, nemo nescit. Illud verò admiratione dignum est, quod Eudoxus Cnidius apud Apollonium refert, in Aphrica quãdam gẽtem esse, quae supra Sirtes & Carthaginem incolat, Gyzanteres vocata, hancque exerceat artẽ, vt flores istis in locis colligat, mel que ea copia & qualitate ex ijs conficiat, vt apum aequet mellificium. Multas autem atque omni ex parte homini vtilissimas vires à natura obtinuit mel: sed illa reliquarum praestantissima putanda, quòd vitia coerceat, nec serpere ea patiatur. Qua ex caussa etiam exanimum (sicut Columella lib. 12. tradit) corpus hominis per annos plurimos innoxium conseruat. Nam Plinius refert, principatu Claudij se vidisse Hippocentaurum in Thessalia natũ, ex Aegypto ad Imperatorem in melle allatum. Ante Plinium verò Xenophon in 5. Graecarum rerum, morem quandoque sepeliendi mortuos in melle, vt conseruarentur, extitisse tradit: quod in 3. Lucretium intellexisse puto, cùm scripsit:

Aut in melle situm suffocari, atque rigere
Frigore, cum in summo gelidi cubat aequore saxi.

Varro in Sciomachia. *Quare Herclides Ponticus plus sapit qui praecepit vt comburerent, quàm Democritus, qui vt in melle seruarent, quem si vulgus secutus esset, peream si centum denarijs calicem mulsi emere possimus.* Aemilius etiam Probus, siue Cornelius Nepos, in Agesilai vita refert, ipsum inter Cyrenas & Aegyptum ex morbo decessisse, ibique amicos, quo Spartam faciliùs perferre possent, inopia mellis cera circumfudisse, atque domum ita incorruptum retulisse. Vt hac ratione valeant medici in vsu mellis esse audaciores, vbi praesertim corruptionibus occurrere, atque putredinem compescere necessarium est. Alioqui si cum siccitate contendatur, detrimentum potiùs quàm commodum mellis vsui succedere, meritò innuit Galenus, dum biliosis, vtpote siccis, magno studio eum cauendum praecepit, sicut & Hippocratis ijsdem cuncta dulcia damnauit.

Locus Theophrasti Apollonio collatus. De Helleboro quaedam. Alter Theophrasti locus non integrè à Plinio expressus. CAP. XXV.

THeophrastus 18.cap.lib.9. de Hist.plant. quantum assuetudo etiam in medicamentis valeat, declarans, aliquot hominum exempla proponit, qui magna hellebori copia assumpta, ob cõsuetudinem neque superiùs neque inferiùs purgabantur: inter alia Eunomum Chium refert viginti duas hellebori potiones in foro vna die hausisse, nec quicquam purgatum esse: quamquam hoc ab ipso factum subiungit, cum post septimã potionem pumicis puluerem aceto subactum ad comprimendum hellebori vim bibisset. Haec historia ex ipsomet Theophr. Non parum diuersa Apollonius in lib. de Mirab. hist. refert, hoc pacto: Θεόφραστος ἐν τῷ περὶ φυτῶν ἐν τῇ ἐσχάτῃ τῆς πραγματείας, Εὔνομος (φησὶν) ὁ χῖος ὁ φαρμακοπώλης ἐλλεβόρου πίνων πλείονας πόσεις οὐκ ἐκαθαίρετο, καὶ ποτὲ, ἔφη, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ συνθέμενος τοῖς ὁμοτέχνοις περὶ τούτου, δύο καὶ εἴκοσι πόσεις ἔλαβεν ἐν τῇ ἀγορᾷ καθήμενος, καὶ οὐκ ἐξανίστη ἀπὸ τῶν σκευῶν, τότε δ᾽ ἀπῆλθεν λούσασθαι, καὶ δειπνῆσαι, ὥσπερ εἰώθει, καὶ οὐκ ἐξήμεσεν. τοῦτο δὲ ἔπραξεν ἐν πολυχρονίῳ συνηθείᾳ γεγονὼς, ἀρξάμενος ἀπὸ ὀλίγων ἕως τοσούτων. πάντων δὲ τῶν φαρμάκων αἱ δυνάμεις ἀσθενέστεραι τοῖς συνειθισμένοις, ἐνίοις δὲ, καὶ ἄπρακτοι εἰσίν. id est, *Theophrastus in lib. de Plantis, in postrema tractatione, Eunomus (ait) Chius pharmacopola multas hellebori potiones hauriens, non purgabatur: & nonnunquam vna die cum eiusdem professoribus re composita, in foro sedens, vigintiduas potiones accepit, neque tamen à suis vasis surrexit: tum verò abijt lotum atque coenatum, vti consueuerat, neque euomuit. Hoc autem fecit longa consuetudine ita paratus, à paucis scilicet principio accepto, sieque ad tot potiones progrediens. Sunt enim omnium medicamentorum vires in consuetis infirmiores, in aliquibus etiã prorsus inefficaces.* Quae verba libèter proposui, vt queant eruditi iudicare, Theophrasti ne vulgaris codicibus, an Apollonij scriptis potior fides haberi debeat. Cùm enim Theophrasti mens in eo capite existat, consuetudinis potentiam demonstrare: videtur potiùs, si suam sententiam tali exemplo confirmare quaerit, voluisse, Eunomum Chium tot hellebori potiones impune accepisse ob consuetudinem (vt legitur apud Apollonium) quàm quòd pumicem aceto subactum potasset.

Cur

Cur veteres helleboro, elaterio, similibusque vehementissimis medicamentis adeò frequenter atque audacter vterentur, inopiam leuiorum pharmacorum, qua laborabant, in caussa extitisse, putarunt multi. Ego verò non tam eorum consilium huic adscribo, quàm quòd (vt Galenus in libris de Artic. memorat) huiuscemodi pharmacorum praeparationes varias ac tutas habebant, quas posteros edocere neglexerunt: nisi potiùs eorum commentarijs careamus: vt contingit de lib. Hellebori Hippocr. cuius principium dumtaxat habetur. Praetereà linimentis, balneis alijsq; extrinsecis (vt notat Oribasius) remedijs admiscebãt, quae vt sine noxa hominũ corpora purgabant, sic quoque iucũditatem maiorem vel saltem molestiam minorem afferebant. His autem temporibus nihil penè huiusce generis notum est: & iccirco non est mirum, si dum medicamenta leuiora sectari studemus, valentiora dimittentes, in curandis aegris ab antiquioribus tum in celeritate, tum etiam in securitate non rarò superamur. Ita sanè interpretor Plinij sentẽtiam, qui helleborum scribit quondam terribile, posteà tam promiscuum effectũ, vt plerique studiorum gratia ad peruidenda acriùs, quae cõmentabantur, sumptitarent. An venenis edendis ita quoque possint homines assuefieri, vt ab illis non laedantur, dubium est. Multi grauissimi auctores id fieri posse existimarunt: sed Auerroes, auctor in perscrutandis rerum caussis acutissimus, in libro suo de Theriaca, talem sentẽtiam acriter cõfutauit. Hìc subiungendus alter Theophrasti locus à Plinio non integrè expressus. Is enim libro de Lapid. in hunc modum scribit: ἀνακεῖσθαι καὶ ἐν τῷ Διὸς ὀβελίσκῳ σμαράγδους, τέτταρας, μῆκος μὲν τετταράκοντα πηχῶν, εὖρος δὲ τῇ μὲν τέτταρας, τῇ δὲ δύο. id est: *In Iouis obelisco quatuor smaragdos fuisse positos, longitudinis quadraginta cubitorum, latitudinis verò in vna parte quatuor, in altera duorũ.* haec Theophrastus. At Plinius ipsum citans, sic ait 37. lib. cap. 5. *Et fuisse apud eos in Iouis delubro obeliscum è quatuor smaragdis, quadraginta cubitorum longitudine, latitudine verò in vna parte quatuor, in altera duorum.* Mihi sanè rationabilius videtur, in obelisco fuisse smaragdos arte infixos, quàm totum obeliscum ex smaragdis constructum esse.

Locus Hippocratis de Hippace Herodoto collatus. De Lactis coagulatione. Ctesiae locus de Radice vinum coagulante. Muria dura, & Marinae vsus. CAP. XXVI.

Etustissimus auctor Hippocrates in lib. de Aere aqua & locis, Scytharũ mores varios enarrans, inter caetera eos equino lacte Hippace vocato victitasse refert. Quomodo autẽ Hippacem eae gẽtes conficerent, in 4. de Morbis hac oratione edocet: ἔοικε δὲ τοῦτο, ὥσπερ οἱ Σκύθαι ποιεῦσιν ἐκ τοῦ ἱππείου γάλακτος. ἐγχέοντες γὰρ τὸ γάλα ἐς ξύλα κοῖλα, σείουσι. τὸ δὲ ταρασσόμενον ἀφρεῖ, καὶ διακρίνεται, καὶ τὸ μὲν πῖον, ὃ βούτυρον καλέουσιν, ἐπιπολῆς διΐσταται, ἐλαφρὸν ἐόν. τὸ δὲ βαρὺ καὶ παχὺ κάτω ἵσταται, ὃ καὶ ἀποκρίναντες ξηραίνουσι: ἐπὴν δὲ παγῇ καὶ ξυρανθῇ, ἱππάκην καλέουσιν. id est: *Aßimilatur verò hoc illi, quod Scythae ex equino lacte parant. Nam lac vasis ligneis inijcientes conquassant: quassatum spumescit atque disseparatur: & id quod superficiei supernatat, Butyrum appellant, veluti leue quoddam: quod autem infrà subsidet graue, segregantes exiccant, & postquam concreuerit, Hippacem vocant.* Hanc eandem rem quoniam Herodotus Hippocratis coaetaneus in 4. diuerso quodã & latiori modo exponit, eius quoque verba subnectam: αἱ γὰρ τῶν Σκυθέων γυναῖκες, ὥς σφι ἄνδρες ἀπῆσαν χρόνον πολλόν, ἐφοίτεον παρὰ τοὺς δούλους. τοὺς δὲ δούλους οἱ Σκύθαι πάντας τυφλοῦσι, τοῦ γάλακτος εἵνεκεν, τοῦ πίνουσι, ποιεῦντες ὧδε. ἐπὰν φυσητῆρας λάβωσι ὀστεΐνους, αὐλοῖσι προσεμφερεστάτους, τούτους ἐσθέντας ἐς τῶν θηλέων ἵππων τὰ ἄρθρα, φυσῶσι τοῖσι στόμασι, ἄλλοι δὲ ἄλλων φυσεόντων ἀμέλγουσι. φασὶ δὲ τοῦδε εἵνεκα τοῦτο ποιέειν, τὰς φλέβας τε πίμπλασθαι φυσεομένας τῆς ἵππου, καὶ τὸ οὖταρ κατίεσθαι. ἐπ' ἐὰν δὲ ἀμέλξωσι, τὸ γάλα ἐγχέαντες ἐς ξύλινα ἀγγήϊα κοῖλα, καὶ περιστήσαντες μετὰ τὰ ἀγγήϊα τοὺς τυφλοὺς, δονέουσι τὸ γάλα. καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ ἐπιστάμενον ἀπαρύσαντες ἡγέονται εἶναι τιμιώτερον, τὸ δὲ ὑπιστάμενον ἧσσον τοῦ ἑτέρου. id est. *Vxores namque eorum in diuturna virorũ absentia ad seruos accesserant visu orbatos. Orbant autem Scythae seruos omnes lactis gratia, quod potant, ita id facientes. Sufflatoria ossea fistulis simillima sumuntur, eaque genitalibus equarum imposita ore inflantur: hoc alijs facientibus, alij equas emulgent. Hoc ideò se facere aiunt, quòd venae equarũ sufflatae implentur, & mammae descen-*

descendunt. Posteaquàm emulxere lac, in concaua vasa linea diffundunt. His circumpositi caeci lac agitant, cuius, quod summum est, delibatur, preciosiusque habetur: vilius autem, quod subsidit. Ratio autem, qua seruos occaecarent Scythae, nulla alia fuit, nisi ne fugã capere possent, siquidem cùm in hunc vnum faciendi lactis vsum eos adhiberent, oculi ipsorum non erant necessarij, vt ideò possent sine detrimento, ne fugitarent, seipsos exoculatione securos reddere. Itaque ex praedictis perspectum habetur, praeter coagulum, & succos diuersos, nobis experientia notos, quendam alium condensandi casei modum antiquos cognouisse; medicos autem solos fuisse, vt 4. Meteorolog. capit. 3. scribit Aristot. qui coaguli opera lac in caseum condensarent, forsan quòd sic purior & valetudini accommodatior euadat: cùm qui alijs rebus commixtis efficitur, earum qualitates imbibere necesse habeat. Nam & Hippocrates loco citato Aristotelis sententiam ratam facere videtur, cùm ipse medicus coaguli sic mentionem faciat: ἔοικε δὲ τοῦτο τὸ πάθος γάλακτι, ἐπὴν τὶς ὀπὸν ἐμβάλλῃ ἐς τὸ γάλα, ψῦξις γινομένη ἐπ' αὐτῷ γάλακτι συνεπάχυνε τὸ γάλα, καὶ ὁμοῦ ἐποίησεν. id est: *Similis est haec affectio lacti: quando quis succum lacti iniecerit, frigiditas ipsi lacti inducta id condensat, atque vnit.* Quamquam posset aliquis suspicari, nomine ὀποῦ, intellexisse Hippocratem succum ficulnum, vt saepè notatum est apud auctores, & praesertim poetas Graecos. Hippicem quoque herbam describit Plinius lib. 25. cap. 8. quam in ore habẽtes, famẽ sitimque non sentire, & ob id Scythas illa etiam in duodenos dies durare in fame sitique tradit. An verò sit herba Hippice Plinij, cuius meminit Theophr. 9. de Hist. plant. 13. his verbis, διὸ ταύτῃ τε, καὶ ἱππάκῃ διάγειν φασὶ τοὺς Σκύθας ἡμέρας, καὶ ἕνδεκα, καὶ δώδεκα, vt credidisse videntur Hermolaus & Gaza, qui ἱππάκη vocem transtulit Equestri: an verò caseus equinus, sicut Turnebus in annotationibus in lib. Theoph. de Odoribus in hoc Plinium reprehendens, existimauit: non ita facilè ausim affirmare. Certè Theophrastus aliquid miri de Scythis dicere voluisse videtur. Atqui eos duodecim dies ea radice & caseo equino viuere consueuisse, nullam admirationem habet: quando ferunt, Zoroastrem interdum solo lacte sex menses transegisse, quod de quodam alio narrat Athenaeus: immò ipsemet Hippocrates, atque Herodotus videntur innuisse, plurimam temporis partem solo caseo equino Scythas victitasse. Igitur quin Turnebo discors sim, hactenus facere nequeo. An verò ope caloris an frigoris semper lacti coagulatio accedat, dubitari meritò posset: sed cùm à rebus diuersis facultatibus praeditis hanc operatio-

nem

nem nasci constet, ab vtraque caussa proficisci autumo, calore serosum humorem exsugente, frigore terrenum condensante, atque ab aqueis partibus segregante sic namque cynara, gallinae ingluuies; ϑρόλοβος ab Arist. vocata, Cnicus (quod tradit Alexander Probl. auctor) coagulare conspiciuntur. Auenzoar quoque lib. 1. tract. 15. cap. 5. myrobalanos ad laç coagulandum experientia inuentos esse optimos, etsi Galenus id ignorauerit, testatur. Illud mirum, quod à Ctesia scriptis mandatum est, radicem quandam apud Indos haberi, quae aquae aut vino parua mensura immissa, ita cōdensat, vt manu veluti cera teneri ac tractari queant: quemadmodum item de aquifoliae arboris flore aquam glaciante, & coriacesia calliciaque idem operantibus, ex Pythagorae auctoritate tradit Plinius lib. 24. cap. 13. & 17. Id autem efficere vim radicis mirificè exsiccatoriam ac frigidam, proptereà existimo quoniam Aristoteles scriptor grauissimus, in 4. Meteorol. lib. aquam, serum, & vrinam solo frigido sicco concrescere prodit: vbi etiam scribit, Arcadici quoddam vini genus esse, quod à fumo in vtribus siccatum adeò conspissatur, vt gladijs abrasum bibatur. Cur itaque apud Scribonium Largum aliosque scriptores pro Muria dura non eam intelligamus, quae vi solis vsque adeò crassefacta sit, vt alterius liquidioris respectu dura quodammodo appareat? Certè Turnebus, alioquin oculatissimus, si Columellam in lib. 12. vbi muriae durae conficiendae rationem edocet, attentè lectitasset, non ipsi necesse fuisset eius etymologiam nimis subtiliter inuestigare: sed statim intellexisset, maiores nostros plures murias habuisse, & inter alias vnam, quam & copia salis & calore solis conspissatam, vt à reliquis separarent, duram nuncupare voluerunt, quaue etiam oliuas albas condiri consueuisse innuit Celsus in 2. lib. Nam columella idem lib. 7. cap. 4. caelestis aquae sub dio solibus duratae ad pecoris scabritiem curandam meminit. Mentionem quoque facit Celsus lib. 2. cap. 30. aquae durae quam difficulter putrescentem exponit. Ad haec marinam aquam ad profligandos varios morbos tam intus quàm extra in vsum receptam ab antiquis inuenio; qua sacerdotes Aegyptios Euripidem, illuc cum Platone appulsum, & morbo correptum, curasse memorat Laertius: vnde is quasi remedio gratiam redditurus, versiculum decantatum omnibus fecit;

Θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακά.

Sententia

Sententia Plinij defenditur de Lino viuo, et ex alijs cõprobatur. Quid sit Scribonio Foeniciũ. CAP. XXVII.

EX Cyprio lapide, quem Amiantum alij nominant, telas et vela spectaculi gratia maiores texisse, quæ ignibus iniecta arderẽt quidẽ, sed flãmis inuicta & splẽdidiora exirent, Dioscorides scripsit. Hũc ꝙ Plinius crediderit ac appellarit Linũ viuũ & inextinguibile, nõ erat à quibusdã recẽtioribus dãnandus, quandoquidẽ Pausanias ante ipsum Carpasium linum, Strabo Carystium vocarant, quẽ Solinus Carbasum, Zoroaster Bostrychitem, quidam Corsoydem, alij Poliam, alij Spartopoliam, vulgares Pulueres salamandrae aut Alumen scissile falsò dixere. Et huiusce generis lino mappas etiam factitatas, quae igni immissae, vt aliae aqua lotae, à sordibus mũdabantur, praeter Plinium Apollonius quoque auctoritate Taci, in lib. Mirab. hist. hunc in modũ testatur. Τάκος ἐν τῷ περὶ λίθων, ὁ καρύστιος (φησὶν) λεγόμενος λίθος ἐπιφύσεις ἔχει ἐριώδεις, καὶ χνοώδεις, ἐξ οὗ νήθεται καὶ ὑφαίνεται χειρεκμαγεῖα· στρέφουσι δὲ ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐλλύχνια, καὶ ἐπὶ καιόμενα λαμπρὰ, καὶ ἀκατάκαυστα. τῶν δὲ ἐκμαγείων τῶν ῥυπαινομένων ἡ πλύσις γίγνεται οὐ δι' ὕδατος ἀλλὰ κλήματις καίεται, καὶ τότε τὸ ἐκμαγεῖον ἐπιτίθεται, καὶ ὁ μὲν ῥύπος ἀπορρεῖ, αὐτὸ δὲ λευκὸν καὶ καθαρὸν γίνεται ὑπὸ τοῦ πυρὸς, καὶ πάλιν εἰς τὰς ἐγχρήζει χρείας. τὰ δὲ ἐλλύχνια μένει τὸν ἅπαντα χρόνον ἀκατάκαυστα καιόμενα μετ' ἐλαίου. δοκιμάζει δὲ, καὶ τοὺς πτωματιζομένους ἡ ὀσμὴ τοῦ ἐλλυχνίου καιομένου. γίγνεται δὲ ὁ λίθος οὗτος καὶ ἐν Καρύστῳ μὲν, ἀφ' οὗ καὶ τοὔνομα ἔλαβεν, πολὺς δὲ ἐν Κύπρῳ, καταβαινόντων ἀπὸ τοῦ Περάνδρου ὡς ἐπὶ Σόλους πορευομένοις ἐν ἀριστερᾷ τοῦ Ἐμαίου, ὑποκάτω πετρῶν, καὶ κατὰ πανσέληνον αὔξεται, καὶ πάλιν φθίνοντος τοῦ σελήνης μειοῦται καὶ ὁ λίθος, id est: *Tacus in lib. de Lapidibus, Lapis (ait) Carystius dictus habet adnata quaedã lanuginosa & colorata, ex qua materia nentur ac texuntur mantilia; ex eadẽ & fila pro lucernis torquẽtur, suntq. dũ vruntur splendida atq. incremabilia. Porrò sordes mantilium non aqua eluuntur, sed clematis vritur, atq. ei mappa imponitur, vnde sordes omnis effluit, ipsaq. mappa igne alba atq. pura redditur, rursumq. in vsum adhibetur. Funiculi autẽ lucernarum ex ipso facti, vsti cũ oleo, nullo vnquã tẽpore consumuntur. Atq. harum lucernarum odore deprehenduntur, qui morbo caduco vexantur. Gignitur verò huiuscemodi lapis tum in Carysto, à quo nomen sumpsit; tum copiosius in Cypro, quà à Perandro Solos versus iter deorsum ducit, ad laeuam Elmaei, infra rupes; augescit circa plenilunium, rursumq. luna decrescente minuitur.* Ex quibus manifestè colligitur, lapidẽ siue linum Cyprium, nõ tantùm spectaculi gratia,

verum-

verumetiam ad mappas ad mantilia cõficienda, vt quoque Plinius meminit, vsurpatũ esse; quẽ vsum Dioscoridem sanè latuisse, nemo dubitet; fortasse ꝙ illius tẽpestate, vel potiùs in regionibus suis minimè amiantũ in id adhiberetur. Ad hunc locũ faciunt & illa, quae Plutarchus scripsit in lib. de Defectu oraculorũ: vbi flumina, fontes, metalla, aliasq. plurimas terrae vires, aliquando deficere ostendẽs, idem euenisse scribit, lapidi Carystio, sub hisce verbis: καὶ μετάλλων τὰς μὲν ἐξαμαυρώσεις γεγονέναι καινάς, ὡς τῶν περὶ ἀττικὴν ἀργυρίων, καὶ τῆς ἐν Εὐβοίᾳ χαλκίτιδος, ἐξ ἧς ἐδημιουργεῖτο τὰ ψυχρήματα τῶν ξίφων, ὡς Αἰσχύλος εἴρηκε, λαβὼν γὰρ αὐτόθακτον εὐβοϊκὸν ξίφος: τῆς δὲ ἐν καρύστῳ πέτρας χρόνιος οὐ πολὺς ἀφ᾽ οὗ πέπαυται, μηρύματα λίθων μαλακὰ νηματώδη συνεκφέρουσα. καὶ γὰρ ὑμῶν ἑωρακέναι τινὰς οἴομαι χειρομάκτρα, καὶ δίκτυα, καὶ κεκρυφάλους ἐκεῖθεν οὔτε περικαομένους, ἀλλ᾽ ὡς ἂν ῥυπανθῇ χρωμένων ἐμβάλλοντες εἰς φλόγα λαμπρὰ καὶ διαφανῆ κομίζονται, νῦν δὲ ἠφάνησαι, καὶ μόλις οἷον ἶνες ἢ τρίχες ἀραιαὶ διατρέχουσιν ἐν τοῖς μετάλλοις. id est: *Metallorum quoq. nouas haud mirũ extinctiones factas, quemadmodũ argẽti apud Atticam regionẽ, atq. chalcitidis, in Euboea, ex qua aquae frigore tinctos enses fieri solitum testatur Aeschylus his verbis: Capiens enim Euboicum ensem acie rigentẽ. Petrae autẽ in Carysto iã diu est, quòd vena desijt glomos lapideos molles ferre, ex quibus fila nebantur; Nonnullos enim vestrùm mantilia, plagulas, retia ex illa materia cõtexta aspexisse puto, quae nõ comburuntur, sed vsu sordida effecta in flammã conijcitur, atq. inde lucida et splendida efferunt. nunc autẽ euanuit, vixq; in metallis rarae veluti fibrae ac pili intercurrunt.* Laborauit Turnebus, vt quid Scribonio Foenicium significaret, apertum faceret, sed quis nõ videt, ea verba in 267. sic legi debere. Secundũ quae adijcitur crocum tritũ ex aceto, deinde myrrha trita per se aspergitur, vltimũ nitrũ, & Asius lapis, phoenicio inducitur. Marcellus enim, qui Scribonium transcripsit, c. 35. idẽ malagma describẽs, sic ea verba refert: Secundũ quae adijcitur crocum tritũ ex aceto, deinde myrrha trita aspergitur, vltimũ nitrũ, & Asius lapis additur. Ea verò vltima duo verba, Phoenicio inducitur, arbitror sic intelligendum, ꝙ malagma super pannũ vel corium purpureum, dũ postulat vsus, duci debeat, atque ita loco patienti apponi: corij phoenicij mentio est apud Plautum in Pseudolo. Nã & Marcellus & Scribonius alia huiuscemodi emplasmata memorant, quae pannis superinducta aegrotantibus membris applicabantur, In 37. capite Marcelli: De lapide Sarcophago, Vnciã vnã tundes, & cribrabis, & ex aqua tepida permiscebis, atq. in pannum inductum impones pedibus, & alligabis.

Finis Libri Secundi.

HIER. MERCVRIALIS

VARIARVM IN MEDICINAE Auctoribus, & alijs Lectionum.

Liber Tertius.

Loca Oribasij ex Stobaeo restituta.

CAPVT I.

ORIBASIVS, qui multa veterum medicorum ſcripta collegit, cuique ob hanc cauſſam medici omnes plurimum debent, in 9. Collect. ſuorum libro, nonnulla ex Antyllo de aere profert: quae quoniam apud Stobaeum diuerſo ſatis modo leguntur, hic lectoribus proponere volui. Ea igitur quæ in cap. 4. Oribaſij ſcripta habentur, ſic apud Stobaeum ſerm. 99. leguntur: ἡμέραν λαμβάνομεν σὺν νυκτί. ἀναλογίαν δὲ αὐτὴν ἔφαμεν ἔχειν τινὰ πρὸς τὸν ἐνιαυτὸν, καθάπερ Ἱπποκράτης ἐν τῇ δευτέρῃ τῶν ἐπιδημιῶν ἐπεσημειώσατο. ἔστι δὲ ὁ μὲν ὄρθρος ὑγρὸς καὶ θερμὸς, ἔαρι ἐοικώς. διὰ τοῦτο οἵ τε ὕπνοι εὐκρινεῖς, καὶ τὰ σώματα ἀνεῖται καὶ τὰ τῶν νοσούντων, ὥστε καὶ τοῖς πυρέσσουσιν εὐφορώτατον εἶναι τὸν δὲ τὸν καιρόν. ἀναθυμιάσεις δὲ ἄνεισι περὶ τὸν ὄρθρον, καὶ αὖραι ποταμῶν ἀποπνέουσιν ὑγραὶ, καὶ δρόσος ἐπιπίπτει, ἄνθη ἀναβαίνει, καὶ πάντα τὰ ἐκ τῆς γῆς φυόμενα ἀνίησιν, ἔαρι τῆς καταστάσεως τῆς ὀρθρινῆς ἐοικυίας. τὰ δὲ μέσα τῆς ἡμέρας θέρει παρείκασται. τὰ δὲ κατὰ τὴν δείλην φθινοπώρῳ: διὰ τοῦτο βαρὺ, καὶ δυσαρεστημάτων αἴτιον, νοσερῆς οὔσης τῆς δείλης, ἀνάλογον φθινοπώρῳ. τῆς δὲ νυκτὸς τὰ μὲν πρῶτα, καὶ τὰ περὶ τὴν ἑσπέραν, ὅμοια τῇ δείλῃ. ἐντεῦθεν οὔτε ὑπνοῦν ἐπιτρέπομεν τοῖς κάμνουσι περὶ τὴν ὥραν, οὔτε ποτὸν προσφέρομεν, οὔτε ἄλλο προσάγομεν βοήθημα, εἰ μή τι ἕτερον προκαλοῖτο, ὑποψόμενοι τὸν καιρὸν τοῦτον, ὥσπερ καὶ τὸν δειλινόν. τὰ δὲ μέσα τῆς νυκτὸς χειμῶνι διξείκασται πλεῖστον γὰρ τότε

ὁ ἥλιος, καθάπερ καὶ ἐν χειμῶνι, ἀφέστηκεν ἡμῶν. ὥστε οὖν ὀδύναι τοῖς νοσοῦσιν ἰσχυρότεραι τῆς νυκτὸς εἰκότως, διὰ τὸ ψῦχος πυκνομένης τῆς ἐπιφανείας, καὶ ἀπολαμβανομένης τῆς κατὰ τὸ ἄδηλον διαπνοῆς. καὶ τὰ ῥεύματα δὲ, καὶ τὰ τῶν ὀφθαλμιώντων, καὶ τὰ τῶν δυσεντερικῶν, καὶ κοιλιακῶν, καὶ τὰ αἱματικὰ, ἀπὸ τῆς αὐτῆς προφάσεως ἐπιγίνεται, παντὸς τοῦ εἰωθότος ἀπεῖναι κατὰ τὸ ἀφανὲς εἰς ἕνα τόπον συνδιδομένου τὸν ῥευματιζόμενον. τὰ δὲ τελευταῖα τῆς νυκτὸς διὰ τὴν πρὸς τὸν ὄρθρον γειτνίασιν τῆς αὐτῆς ἐκείνῳ κράσεως μεταλαμβάνει. Ea verò in Latinis codicibus hunc in modũ restituenda erunt; *Diem unà cum nocte modo intelligimus, eumque anno similem esse pronunciamus, quemadmodum Hippocrates in secundo Epidem. significauit. Matutinum enim tempus humidum calidumq. est veri simile; quamobrem somni puri, & corpora tam sanorum quam aegrotantium recreantur. Ex quo fit, ut febricitantes hac hora placidissimè degant: nam exhalationes mane dissoluuntur, & humidae fluminum aurae respirant, & ros cadit, flores exurgunt, omniaq. è terra orientia attolluntur: nimirùm matutina constitutione veri simili existente. Meridies autem aestati comparatur. Pars verò quae ad occasum pertinet, autumno: propter hoc grauitates ac fastidia infert, quippe cùm occasus morbosus sit. Noctis verò pars prima, et quae circa vesperam est, occasui similis est, eo tempore neque somnũ aegroto suademus, neque potum damus, neque ullum aliud auxilium adhibemus, nisi quid aliud admoneat: quod facimus, veluti illud tẽpus aequè ac tempus occasus vereamur. Mediae noctis tempus hiemi comparatũ est, siquidem tum sol primum à nobis, ut hibernis diebus, distat. Ergo dolores nocturno tempore vehementiores sunt, idque merito, cùm nox suo frigore extremam cutim denset, & perspirationem, quae clàm in corporibus fit, intercipiat: & defluxiones, tam eorum qui lippitudine laborant, tum eorum, quos tormina intestinorum exercent, tum eorũ qui Coeliaci nominantur, tum eorũ quibus sanguis fluit, ab hac eadem caussa promouentur, cùm ij, qui defluxionibus correpti sunt, id totũ, quod clàm ferri consueuit, unum in locum amandent. Ultima noctis pars, propterea quòd matutino tẽpori propinqua est, eiusdem cum eo temperementi est particeps.* In eodem similiter lib. 11. quae scribuntur, ita Stobaeus refert: οἱ ὑψηλοὶ τῶν τόπων ὑγιεινότεροι. τοῦ ἀέρος ἐν αὐτοῖς μὴ μένοντος, ἀλλὰ περιχεομένου, καὶ ἀπὸ τῶν ἀνέμων συνεχὲς ἀπωθουμένου. εὔπνοοί τε δὴ, καὶ διαθέσεσι πάσαις ἐπιτήδειοι, τοῖς περὶ θώρακα καὶ κεφαλὴν πεπονθόσι, καὶ τοῖς αἰσθητηρίοις πᾶσιν. οἱ δὲ ταπεινοὶ τοῖς μὲν προειρημένοις ἀνάρμοστοι, διαφορουμένοις δὲ, ἢ καὶ συγκοπτομένοις ἐπιτήδειοι, καὶ γέρουσι δὲ ἁρμόζουσι μᾶλλον τῶν ὑψηλῶν. οἱ δὲ παραθαλάττιοι τόποι τοῖς τε ὑδρωπικοῖς, καὶ τοῖς ὑπὸ ῥεύματος ὅτι σινοῦ ἐνοχλουμένοις ἁρμόδιοι, καὶ ὅπου διαμύξαι, ἢ θάλψαι, ἢ ἀναστομῶσαι:

ἀγαθοὶ

ἀγαθοὶ δὲ καὶ νευρικοῖς ἢ ἀρθριτικοῖς πᾶσιν, ἐπιτήδειοι δὲ, καὶ εἰς ὄρεξιν κεκακωμένοις, οἱ δὲ μεσόγειοι ψυχρότεροι τῶν παραθαλαττίων, καὶ πρὸς μὲν τὰ ὀξέα νοσήματα, ἐάν γε μὴ ἑλώδεις ὦσι, μηδὲ κοῖλοι, κρείττους τῶν παραθαλαττίων, πρὸς δὲ τὰ χρόνια χείρους. οἱ δὲ ἑλώδεις κακοὶ μὲν ἀεὶ, θέρους δὲ, καὶ λοιμώδεις, πετρώδεις θέρους μὲν πνιγώδεις, χειμῶνος δὲ χαλεπῶς ψυχροὶ, οὐ φαῦλοι δὲ πρὸς ὑγείαν. οἱ δὲ παραποτάμιοι, ψυχροὶ καὶ ἀνώμαλοι, ἀτροφίαις μόναις ἐπιτήδειοι ταῖς δι᾽ ὑγρότητα συνισταμέναις. χείρους δὲ τούτων οἱ τελματώδεις. οὐ γὰρ μόνον φαῦλον τὸν ἀέρα κατασκευάζουσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς καρποὺς κακίους, στόμαχόν τε λυμαίνονται, καὶ τὰ σπλάγχνα σκληροῦσι, καὶ καχεξίας καὶ κακοχυμίας καὶ ὕδερωπας ἀποτελοῦσι, κακοὶ δὲ καὶ οἱ πρὸς μετάλλοις τισὶν ὑφεστῶτες: ξηροὶ γὰρ, καὶ πνιγώδεις, οἱ δὲ βαθύγειοι εὐχυμώτεροι ὄντες, ταῖς ξηροτέραις ἁρμόζουσι διαθέσεσιν. οἱ δὲ ἀργιλλώδεις διαλυτικοὶ τοῦ στομάχου, ἔκλυτον ἔχοντες τὴν ἀναθυμίασιν. οἱ δὲ πυρόγειοι ξηραντικώτεροι τούτων. οἱ δὲ μελάγγειοι πάντες ἄριστοι. Sic verò Latinè interpretāda sũt: *Loca ſublimia ſaluberrima ſunt, cùm aer in eis non ſit permanens, ſed perfundatur, & à ventis continenter exagitetur; cumq. rectè perſpirentur, omnibus thoracis affectionibus erunt accommodata, & capiti laboranti, & omnibus ſenſuum inſtrumentis conuenient. At loca humilia antè dictis non ſunt idonea: ijs verò qui per halitum digeruntur, qui in ſyncopas cadunt, & ſenibus, magis quàm ſublimia apta ſunt. Loca verò maritima hydropicis, & quibus quaeuis defluxio moleſta eſt, accommodata ſunt, itemque vbi detergendum, aut calefaciendum, aut aperiendum eſt, conueniunt; ſed proſunt etiam omnibus ijs, qui neruorum & articulorum doloribus torquentur. Iam deprauatis quoque appetitibus proſunt. Mediterranea verò ſunt maritimis frigidiora: caeterùm ad morbos acutos, ſi neque paluſtria, neque caua fuerint, ſunt maritimis accommodatiora; ſed ad morbos diuturnos ineptiora. Stagnantia cùm ſemper ſunt in vitio, tum verò etiam aeſtate ſunt peſtilentia; Petraea aeſtate quidem ſuffocant, hieme verò moleſta frigora faciunt, neque tamen ſanitati incommodant. Quae verò ſunt prope flumina frigida ac inaequalia exiſtunt, ſolis atrophia ob humiditatem laborantibus accommodata. Hiſce peiora habentur lutulenta: quoniam non ſolùm aerem prauum, ſed & fructus deteriores reddunt, ſtomachum corrumpunt, viſcera indurant, malos habitus, cacochymias, & hydropas pariunt. Praetereà quae metallis propinqua ſunt, mala itidem exiſtimantur, ſiquidem ſicca ſunt, & ſuffocantia. Quae verò ſub terra ſunt, ſi boni ſucci fuerint, ſiccioribus affectionibus apta cenſentur, Argilloſa verò robur diſſoluunt, cum exhalationem habeant, in qua exſoluendi vis ineſt. Rufa maiore exſiccandi vi, quàm quae nunc diximus, ſunt praedita: nigra verò omnibus bonitate longè praeſtant.*

De Cyphoide, & Cyphi, Galeni, Plutarchi, & Herodoti loca collata, emendata, & explicata, De verbo Ταριχεύειν, in condiendis corporibus mortuis vsurpato. CAP. II.

EX praeclarissimis, quas ad varia morborum genera reliquit Andromachus, cõpositionibus, vna fuit pro hepaticis curãdis, Cyphoides appellata, cuius Gal. 8. de Comp. med. secũdùm loca, mentionẽ faciens, sic ab ipso vocatã scribit ob similitudinẽ illius Cypheos; quod Aegyptij omniũ primi inuenere, ac in honorem Deorum quotidie accendere, eiusque vaporẽ templa suffumigare consueuerunt. Cypheos verò cõpositionẽ, etsi Damocrates ex Rufo, in 2. Antidotorũ Gal. lib. clarissimè explicasse videatur: nihilominùs & à Plutarcho traditã descriptionem proponere gratum futurũ putaui, vt vtrisque simul conlatis, Galeni historiae splendor & gratia maior addatur. Plutarchus itaq. in libello de Iside & Osiride, prope finem, sic lingua nostra loquitur: *Cyphi autem temperamentum est ex decem & sex rebus compositum, cypero, melle, vino, & vua passa, & resina, & myrrha, & aspalatho, & seseli, & iunco odorato, & bitumine, & musco, & lacaphtho (nã vbi Graecè τρύου legendũ βρύου, & λαπάθου) praeter haec vtraque iunipero, quarum alteram maiorem, alteram minorem vocãt & cardamomo, & arundine. Componunt autem non temerè, sed recitatis interim, dũ seplasiarij temperant, scripturis sacris, Numerus verò tametsi maximè videtur quadratus ex quadrato, & solus habere aequalem aequaliter numerũ eò, quòd loco aequalẽ ambitum decenter inducat, minimè est nominandus. In hoc autem cooperari oportet inter se simul plurima, quae cõiuncta sunt, cùm odoriferas habeãt facultates. Dulcem enim spiritum & vtilem emittunt exhalationem, per quam & mutatur aer, & corpus etiam spiritu commotũ constringit, vt & erga nos accommodetur, & temperamentũ blandum habeat, et continuas grauesq. curas diuturnas sine ebrietate relaxat, ac soluit, & vim imaginatiuam & insomniorum capacem veluti speculũ laeuigat, ac puriorem reddit, nihilo deteriùs quàm lyrae pulsus, quibus ante somnum vtebantur Pythagorici. Odorata enim sensum deficientem reuocant saepe, rursus obtundunt & auferunt diffusis prae tenuitate per corpus humoribus; sicut & medici nonnulli somnũ fieri dicunt, cùm cibi exhalatio leniter circa viscera*

ſcera ſerpens, & blandè attrectans, pruritum quendam facit. Cyphi autem tum potione tum maſſa vtuntur. Potum enim interiora purgare videtur: maſſa verò emollit. Et praeter haec reſina Solis opus eſt, & myrrha, earum plantarum, quae ad Lunam lacrymas emittunt. At inter ea, quae Cyphi conſtituunt, ſunt quae nocte gaudent magis, vt ſunt quaecunque ventis frigidis, & vmbris, & rore, & humoribus nutriri ſolent: quando ſolis quidem lumen vnũ eſt, ac ſimplex, & ſolem Pindarus nullo contradicente dicit per aetherem cerni: ſed nocturnus aer commixtio eſt ac temperamentum multorum luminum, multarumque virtutum veluti ſeminum ex omnibus in vnum ſidus confluentium. Meritò itaque illa, cùm ſimplicia ſint, & ex ſole originem trahant, interdiu, haec verò cùm mixta ſint, & varia qualitatibus, incipiente nocte ſufficiunt. Quemadmodum autem Plutarchus Cypheos potionem interiora purgare ſcribit, ſimiliter quoque dixit Damocrates: τινὲς δὲ καὶ τοῖς ἧπαρ, ἢ τὸν πνεύμονα, ἢ καὶ τί γε ἕτερον σπλάγχνον ἐξηλκωμένοις, πίνειν διδόασιν ὡς δραχμὴν τοῦ φαρμάκου. id eſt: *Quidam autem ijs, qui iecur, vel pulmonem, vel quodpiam aliud viſcus vlceratum habent, drachmam pharmaci bibendam tradunt. Vt inter ipſos conueniat, nõ ſolùm ſuffitu, ſed etiam potu pro medicamento in vſu extitiſſe id mixturae genus.* Quod porrò memoriae mandauit Galenus 3. de Loc. affect. Cypheos odorem capitis dolorem inducere; id intelligendum eſt de quibuſdam, qui leui qualibet de cauſſa eius partis dolore occupantur, quando praeſertim caput calidum à natura habent, alioquin ſcriptum eſt ab eodem Plutarcho in lib. citato, Ariſtotelem voluiſſe cerebrum ab odoribus maximè recreari: quin ipſemet Gal. 2. de Comp. medic. ſ. l. vbi in febribus humores frigidi dolorem capitis faciunt, frõti illini Cyphi praeſentaneũ remediũ putat, quod cùm tradat Damocrates Aegyptios Dijs quibuſdã in ſacrificio ſuccendere cõſueuiſſe, fit vt credã, de illo Herodotum ſermonẽ facere, quando in 2. lib. eius gentis in ſacrificando ritus enarrans ait. *His actis, reliquum bouis corpus ſtipant panibus puris, & melle, & vua paſſa, & ficis, et thure, & myrrha, atque alijs odoribus: vbi haec infarcerunt, adolent, multum vini oleique infundentes.* Et quoniam de Aegyptijs ſermonem hactenus habui, non omittam notare, apud Herodotũ hoc verbũ ταριχεύειν iccirco vſurpari ſaepiſſimè, in corporum mortuorum cõditiris, quòd cùm plures gens illa haberet modos, quibus mortuos à putredine ſeruarẽt, primus omnium atque etiam frequentiùs à populo vſurpatus fuit, qui ex ſolo cõſtabat ſale. vnde iure cõdire corpora dicebatur ſalire, & condita τεταριχευμένα. Nã ſimpliciora & cuiuis promptiora primò cognita & in vſu poſita fuiſſe, rationi valde conſentaneum eſt.

De turdis Horatij & Martialis defenditur iudicium, & Galeni sententia improbatur. Modus coquendi phasianos. Locus Varronis emendatus. CAP. III.

Vlti mirati sunt, quòd Horatius Flaccus scripserit:

Nil melius turdo, nil vulua dulcius ampla.

idque Martialis confirmarit, dicens:

Inter aues turdus (si quis me iudice certet)
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

in eamq. venerunt sententiam, vt veteres tanquam gulae indoctos damnarent. Sed si rem hanc exactiùs considerare velimus, profectò apparebit haud quaquam malè eos iudicasse: Nam quantam nutriendis pinguefaciendisq. turdis maiores operā impenderent, M. Varro in 3. de Re rust. lib. & Columella posteris testatum fecerunt: vbi praeter alia innumera circa turdos studia. in cibum illis quotidianum offas & ficis & farina aliàs crassiore aliàs subtiliore confarctas, nec non milium cū aqua copiosa & clara praebitum fuisse, mōstrat: vt hac ratione persuasum cuique esse possit, aues similibus cibis, aliisq. curis enutritas, iucundissimas euasisse, adeò vt singuli turdi ternis denariis iure emptitari potuerint, quemadmodū interdū tempore suo Varro, *quotidie aetate sua factum* scribit Columella, Atqui tēporibus nostris turdorum saginandorū eùm nullus curam gerat, sed quales capiuntur in coquinas mittantur, necesse est eam in ipsis manducādis suauitatem minùs percipi. Illud sanè de turdis non parua admiratione me afficit, quomodo Galenus eos & passerculos duriores esse cōcoctu perdicibus, attagenis, columbis, gallis, phasianis, & gallinis scripserit 3. de Alim. fac. Quem locum aliquo mendo scatere, posset quis suspicari, nisi eadem verba apud Oribasium & Aetium notata haberentur. Cur autem hoc admirer, potissimùm in caussa est, quòd & 7. Methodi, & alibi ex Galeno colligitur, quaecunque magis nutriunt, debere difficiliùs (datis caeteris paribus) à calore naturali cōfici, vnde si turdis & passeribus magis perdices, gallinae, & phasiani nutriunt, suntq. (vt loquitur Celsus) materiae firmioris, par est quoque difficiliùs concoqui. Iam verò phasianos, quos, quātum ad coctionem ac nutriendi vim spectat, gallinis pares, edendi verò suaui-

tate

tate superiores facit Galenus, solis vaporibus à culinarum magistris ob maiorem gulae iucunditatem coqui cõsueuisse, apud D. Hieronymum obseruaui. Is enim in Epistola ad Oceanum 83. sacerdotis munera typicè enarrans, sic eum depingit: Debere esse domũ suam bene regentem, non vt opes augeat, non vt regias paret epulas, non vt caelatas patinas struat, nõ vt phasiadas aues lentis vaporibus coquat, qui ad ossa perueniant, & superficiem carnis non dissoluant artifici temperamento. Hoc etiam pacto solitum fructus coqui pro valetudinarijs meminit Galenus 2. de Comp. medic. vbi examinat scripta Apollonii ad capitis dolorẽ ex ebrietate: & Alexander Trallianus lib. 12. cap. de Tertiana, Aethiopas in arenis carnes coquere multorum testimonio comprobatum est, ob id apud Varronem περιπλέων, ita legendum puto, *neque in puluere libyco, non mythico, coquam carnes, quibus satullem corpora, ac famem ventris.*

De Aconiti nomine, ex Antigono, De eodem Athenaei locus emendatus: item alter Theophrasti meliùs quàm à Gaza interpretatus. De Cicuta quaedam. Error Macrobij. CAP. IIII.

DIu inter auctores disputatum fuit, à quonam aconiti nomen acceptum esset; tandemque potior pars Theophrasto adhaesit, qui in 9. de Plantarum historia sic ipsum vocatũ scribit, ab Achonis Periandinorũ siue Mariandinorum (vt quidam corrigendum volunt) pago ad Heracleam Ponti. Theophrasti sententiam ex Theopompo comprobauit primò Aelius Promotus, cuius verba haec sunt ex lib. περὶ ἰοβόλων καὶ δηλητηρίων φαρμάκων, qui in Vaticana bibliotheca seruatur: τὸ ἀκόνιτον φύεται μὲν ἐν Ἀκόναις, λόφος δὲ ἐστὶν ἐν Ἡρακλείᾳ οὕτω καλούμενος Ἀκόναι, ὡς ἱστορεῖ Θεόπομπος: καὶ Εὐφορίων δὲ ἐν τῷ ξενίῳ ἐστὶ δὲ τὸ ἀκόνιτον ῥιζίον ἀγρώσει διεμφερές, ἀπὸ τοῦ τόπου τοῦτο ὄνομα κέκτηται, ὃ καὶ παρδαλιαγχὲς τινὲς ὀνομάζουσι, διὰ τὸ τὰς παρδάλεις ἀπογευομένας τούτου πνιγμὸν ὑπομένειν. id est: *Aconitum in Aconis quidem nascitur: mons autem est in Heraclea sic vocatus, vt narrat Theopompus, vt verò Euphorion scribit in Xenio, Aconitum radicula est gramini similis, à loco huiusmodi nomen sortita, quam nonnulli Pardalianchen vocãt, propterea quod par-*

dali, si eam gustauerint, suffocantur. Deinde Antigonus in Collectaneis paradoxis, vbi haec scribit, Θεόπομπος δέ φησιν ὁ ἱστοριογράφος τὸ καλούμενον ἀκόνιτον γίνεσθαι μὲν περὶ Ἡράκλειαν τὴν ἐν ταῖς ὀνομαζομένας Ἀκόναις, ὅθεν καὶ τῆς προσηγορίας τετυχηκέναι; δυναμικὸν δὲ ἐναργῶς ὄν, οὐκ ἐνεργεῖν οὐθὲν, ἂν πίῃ τις πήγανον ταύτην ἡμέραν. ὡς Ἀγαθάρχου τοῦ τυράννου πολλοὺς ἀποκτείναντος φαρμάκῳ, καὶ πειρωμένου λανθάνειν, ὡς ἐγένετο συμφανές, τοὺς πλείστους Ἡρακλεωτῶν οὐ πρότερον ἐξιέναι, πρὸ τοῦ φαγεῖν πήγανον. id est, *Theopompus verò historiarum scriptor aconitum vocatum circa Heracleam in Aconis vocatis nasci, atque inde nomen habuisse narrat: cùm autem magnas vires possideat, quicquam non operari, si quis eadem die rutam potet. Vnde Agatharcho tyranno multos eo pharmaco tollere, atque latere cupiente: vt primùm res detecta est, plurimi Heracleotarum non exibant domo, priusquàm rutam comedissent*. Quomodo verò Agatharchus Heracleotas aconito interficeret, Theopompus apud Antigonum clarè non expressit: conijci tamen potest, occultum aliquem modum habuisse, quando ipse tanto tempore latuit, atque Heracleotae, vt illaesi euaderent, antequàm è domibus proprijs exirent, rutam bibebant; quasi nulla vi, aut arte alia sese tueri valerent. Quo in casu id venenum etiam extimarum partium contactu fortè iugulare potuisse crederem, postquàm Heracleotae statim extra domos venenum formidabant: ac Theophrastus & Plinius retulerunt, aconitum θηλύφονον, genitalibus quadrupedum foeminarum solummodò inditum, eo die enecare: alijque scripserũt aconitum tam extrinsecus, quàm intrinsecus homini nocere, nisi verisimilius esset Agatharchum eo secreto cõponendi aconiti modo ad interimendos Heracleotas vsum, cuius Theophrastus 6. de Hist. plant. cap. 16. meminit; vbi secundùm interpretationem nostram sic loquitur de aconito: *Petrosis locis maximè gaudet, eo nec oues, nec aliud animalis genus pascitur. Ad hoc autem vt operetur, quodam modo componi dicunt: nec cuiusuis esse: & propterea cum medici eam ignorent, pro putrefactorio vti; quinimmò nec in vino, nec in mulso ad quaecunque alia propinatum ullatenus sentiri. Ita uerò componi, ut quibusdam statis temporibus ueluti duorum, aut trium, sexue mensium aut unius anni uel duorum spatio, sustollat: atque eos infelicissimè mori, quibus longiori tempore corpus consumitur, feliciùs autem, quibus citiùs. Nec ullam eius antidotum spontè nascentem (ut audiuimus) inueniri, sed quaedam auxilia illis, qui acceperũt, esse reperta: si quidem incolae nonnullos melle, & uino, & similibus, sed rarò, & cum labore, à morte reuocant*. Haec Theophrastus. in quibus quot graues errores commiserit Gaza, cognoscet, quicunque eius verba & nostra Graecis conferre

ferre voluerit. Id quod ex Antigono retuli, apud Athenæum quoque 3. Dipnos. paullò diuersiùs legitur, hoc pacto: Εἴ τις τούτοις ἀπιστεῖ, μαθέτω καὶ παρὰ Θεοπόμπου τοῦ χίου, ἀνδρὸς φιλαλήθους, καὶ πολλὰ χρήματα καταναλώσαντος εἰς τὴν ἐπὶ τῆς ἱστορίας ἐξέτασιν ἀκριβῆ, φησὶ γὰρ οὗτος ἐν τῇ ὀγδόῃ καὶ τριακοστῇ τῶν ἱστοριῶν περὶ Κλεάρχου διηγούμενος τῶν ἡρακλεωτῶν τῶν ἐν τῷ πόντῳ τυράννου, ὡς βιαίως ἀνῄρει πολλούς, καὶ ὡς τοῖς πλείστοις ἐδίδου κώνειον πιεῖν. ἐπειδὴ οὖν, φησί, πάντες ἔγνωσαν τὴν τοῦ φαρμάκου φιλοτησίαν, οὐ προῄεσαν τῶν οἰκιῶν πρὶν φαγεῖν πήγανον· τοῦτο γὰρ τοὺς προφαγόντας, μηδὲν πάσχειν πίνοντας τὸ ἀκόνιτον· ὃ κληθῆναι φησί, διὰ τὸ φύεσθαι ἐν τόπῳ, Ἀκόναις καλουμένῳ, ὄντι περὶ τὴν Ἡράκλειαν. id est, *Si quis fidem his adhibere non vult, apud Theopompum Chium discat, hominem veritatis amantissimum, quiq; in exacta historiarum cognitione comparanda multum pecuniarum consumpsit. Hic enim in 38. Historiarum libro sermonem faciẽs de Clearcho Heracleotarum in Ponto tyranno, vt vi multos sustulit, & vt plurimis aconitum potu dedit; Postquàm, ait, omnes pharmaci in potu faciendum à rege inuitationem cognouerunt, haud priùs domo exierunt, quàm rutam comederent; eò quòd nil ab aconito lædantur illi, qui priùs hanc potarint. Aconitum vocari scribit à loco circa Heracleam Aconis appellato.* Sed vbi apud hunc habetur, ἐδίδου κώνειον πιεῖν, corrigendum esse puto, ἀκόνιτον: quoniam cùm Antigoni, nuper citati auctoritas id expostulat, tum maximè ipsiusmet Athenaei postrema verba requirunt. Vt interim quoque non omittam, cicutam valde aconito lenius esse venenum, & iccirco eam maiori mensura propinari, atque interdum fallere: Nisi malumus, Athenaeo κώνειον & ἀκόνιτον idem extitisse: quemadmodum Stephanus in libro de Vrbibus, eum citans, in voce Ἀκόναι attestari videtur, quo pacto Arabum errorem tegere quoque possemus, qui κώνειον & ἀκόνιτον forsan idem putantes, turdos siue sturnos aconito vesci tradiderunt: cùm non aconito, sed cicuta eos nutriri, Galenus & alij veriùs tradant, vt enim vulgò hodie Toxici nomine genus veneni quoduis significamus, sic fortè & cicutam & aconitum veteres indifferenter vsurparunt, quando scilicet, venenum, & non plantarum genus diuersum erat significandum. Ex ijs quoque Athenaei verbis clarum esse potest, apud Antigonum non Agatharchum, sed Clearchum esse legendum, atque illum ea die, in qua olim reges pocula prægustata porrigebant populo, vt hac propinatione suam erga ipsum beneuolentiã testarentur, ipsa pocula aconito inficere, atque hoc pacto illos interficere decreuisse. Porro cicutam vino haustam irremediabile malum inducere, & si post ipsam vinum bibatur, eius prauitatem atque

vim

vim castigare, Plinius intellexit, quando lib. 16. cap. 5. scripsit, Sicut cicuta homini venenum est, sic cicutæ vinum, cuius euentus eā rationem afferre soleo, quòd cicuta pauco vino hausta citiùs ad vitalia penetrat, nec ab illo sui vis hebetatur: at si vinum largè bibatur, postquàm ipsi per aliquod tempus cum natiuo calore pugna fuit, vim eius in pugna iam retusam ab illo vtpote calido penitus extingui necesse est: & iccirco apud Platonem in Phædone voluerunt satellites, vt Socrates hausta cicuta non moueretur, timentes ne calore motus veneficum cicutæ frigus nimiùm retusum foret, sicque mors, vel impedita vel saltem prorogata esset. Itaque Macrobium errasse facilè hinc patet, quando lib. 7. cap. 6. scripsit, Aconito poto superhaustum vinum esse remedio: sicut vinum cum aconito tritū, & potu haustum, irremediabile malum facit. Praeterquàm enim quòd de aconito id nullus probatæ fidei auctor tradidit, nisi vt suprà ipsum quoque tueamur, Plutarchus etiam, à quo omnia illa accepit. 3. Sympos. 5. monstrat, non de aconito, sed περὶ κωνείυ, siue de cicuta ea vera esse; vt Macrobrius hallucinatus sit, κώνειον, id est, cicutam aconitum esse putans. Est apud eundem Plutarchum in lib. περὶ ἀδολεσχίας historia scitu digna de illis, qui templum depopulaturi, priùs cicutam potarant, secumq. lagænam vino plenam attulerant, vt si capti fuissent, veneno interirent: sin minus, vini potu sese à veneno liberarent.

Macrobij error ob imperitiam medicinae. Quòd potus ad pulmonem pertingat, non vnum Platonem dixisse. Plutarchi locus ex Macrobio emendatus: alter Theophrasti explicatus, & ab errore Gazae vindicatus. CAP. V.

Acrobius, qui totum Saturnalium suorum septimū librum ex Sympofiacis Plutarchi verbotenus furatus, illius nunquam mentionem fecit, si à nobis interdum damnabitur, eum ingratitudinis suæ debitas luere pœnas æqui iudices clamabunt, quemadmodum hoc loco, vbi Plutarchi, quem Latinum eius nomine occultato faciebat, vestigia deserere, & medicorum arenas ingredi non veritus, calumnijs locum satis amplum parauit. Dū enim

enim eius lib. cap. 4. quattuor virtutes, quas medici naturae in perficiendis nutrimentis subministrare sciunt, exprimere conatur, quasi in primo limine maximo errori impegit, siquidem nullus est vel in medicinæ auctorum lectione minimum versatus, qui ignoret, eas facultates appellari, ἑλκτικὴν siue attractricem, καθεκτικὴν, id est retentricem, ἀλλοιωτικὴν vel alteratricem; & ἀποκριτικὴν siue expultricem: quam verò ipse falsò καθεκτικὴν vocat, ἑλκτικὴν esse: & quã καταδεκτικὴν, καθεκτικὴν, ex ipsiusmet verbis intelligere facilè licet. Neque etiam vllus adeò rudis grammaticus inueniatur, qui κατέχειν pro trahere, & καθεκτικὴν facultatẽ pro attractrice vsurpare velit. Sed hoc illius fortè non proprium, at librariorum culpa erratũ sit: Aliud autem cum multis illi commune, & forsan cum Plutarcho & Galeno, qui Platoni adscripserunt, tanquam primus & solus potum per asperam arteriam ad pulmones descendere senserit: cùm ante ipsum fuerint celebres medici idem sentientes; aduersus quos Hippocrates siue Polybus in 2. de Morbis disputauit, & quos potiùs quàm Platonem ab Aristotele in libris de Animalibus damnari crediderim. Immo verò Plutarchus in Stoicorum repugnantijs hanc opinionem etiam Hippocrati tribuit, multisque alijs veteribus. Hippocrates verò in lib. de Corde (si tamen eius est) id planè sensisse videtur. Hisce adijciam, aliquas quoque gratias Macrobio habendas esse, nempe qui plures in Plutarchi Problematibus, lacunas explendi, & errores corrigendi scriptis suis potestatem faciat; sicuti ex loco citato hos versus Eupolidis apud Plutarchum corruptos restituere poterit quiuis:

Βοσκόμεθα ὕλης ἀπὸ παντοδαπῆς, ἐλάτης,
Πρίνου, κομάρου τε πτόρθους ἁπαλοὺς ἀποτρώγουσαι,
Καὶ πρὸς τούτοισιν ἔτ' ἄλλ', οἶτον, κυτισόν τε, ἠδὲ
Φάσκον εὐώδη, καὶ σμίλακα τὴν πολύφυλλον,
Κότινον σχίνου, μελίαν, συκῆν, δρυῶν κιττὸν, μυρίκην,
Πρόμαλον, ῥάμνον, φλώμον, ἀνθερικὸν, κισθὸν,
Φηγὸν, θύμα, θύμβραν.

Quos si Adrianus Iunius legisset, non traduxisset, φάσκον εὐώδη, Legumina odora, sed aut alio quodam modo legisset, aut φάσκον intellexisset saltem apud Hesychium, si nõ apud alios, esse τὸ ἐπὶ τῶν δρυῶν γινόμενον. quae omnia vnà cum caeteris enumeratis ab Eupolide, capras lubentiùs quàm legumina pasci, nunquam negarent pastores. Quamquam illius poetae sententiam nequaquam opinioni eorum fauere putem, qui multiplices cibos faciliùs concoqui simplicibus asserunt; propterea quòd ex Eupolide nõ conuincitur capras

ſimul tot eduliorum genera manducare; ſed quòd, cùm maior pars aliarum pecudum duobus tribusve tantùm cibis vtatur; ipſae vno vel altero deficiente, adhuc multa habent, quibus veſci queant, plãtas vel herbas. Quid porrò ſit φάσκος fuſiùs Heſychio indicarunt nobis Theophraſtus, atque Plinius. Is.n. 3. de Hiſt. plant. c. 9. ſic ait: ἡ αἰγίλωψ μόνη φέρει πόλιον καὶ βράγχιον· καὶ γὰρ πηχυαῖον καταχρήμναται καθάπερ τρύγχος ὀθονίου μακρόν. φύεται δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ φλοιοῦ, καὶ οὐκ ἐκ τῆς κορυνῆς, ὅθεν ἡ βάλανος, οὐδ' ἐξ ὀφθαλμοῦ, ἀλλ' ἐκ τοῦ πλαγίου τῶν ἄνωθεν ὄζων ἔχει. Quæ verba dũ trãsferret Theodorus, miror cur, (quod plerunque facere ſolet) Plinij verbis hac de re vſus non ſit, quae ſic ſe habent lib. 16. c. 8. *E glandiferis ſola, quae vocatur aegilops, fert panos arentes, muſcoſo villo, canos, non in cortice modò, verùm & è ramis dependentes, cubitali magnitudine, odoratos, vt diximus inter vnguenta.* Hactenus Plinius. qui licet in aliquibus a Theophraſto diuerſa ſcribere videatur, cùm (vt Dioſcorides & Eupolides) odoratum faciat huiuſcemodi muſcum, quod non indicat Theophraſtus: attamen omnia mirè ipſi plantae accommodantur. Quemadmodum nec rei, nec Theophraſti verbis conuenit, quod Gaza, ἐκ τῆς κορύνης, tranſtulit, E ſurculo, ſiquidem κορύνη apud Theophraſtum modo vocatur germinatio arborum, à clauae ſimilitudine, ſicut lib. 3. cap. 6. de Hiſt. modò geniculatum incrementum & cacuminum articulatio, quod ait Plinius lib. 16. ca. 25. & quod in loco propoſito ſignificare exiſtimo: Surculus verò id germen eſt, qđ ramis enaſcitur: a quo non eſt dubitandum quin muſcus exeat.

Lucretij locus de Peſte Hippocrati collatus, & eius defenſio. CAP. VI.

MVlti fuere ex veteribus, qui peſtis rationem explicare, & poſteris tradere tentarunt: ſed vnum Hippocratem in eo genere omnes alios excelluiſſe inter medicos conſtat, non modò in ijs, quos Epidemicos inſcripſit, libris, verum etiã alibi, & praeſertim in illo volumine, vbi περὶ φυσῶν, ſiue de Spiritibus diſertiſſimè tractat: qđ cùm ab Erotiano, Galeno, Gregorio Nazianzeno, Stobaeo, & ab alijs fide dignis ſcriptoribus, vt Hippocraticũ citetur, quin magnae apud medicos exiſtimationis tamquam Hippocratis doctrina plenum eſſe debeat, neminem negaturum ſpero; quemadmodum etiam latiſſimè in noſtris, quas edituri aliquando

ſumus

sumus super Hippocratem adnotationibus, probabitur. Itaq; in lib. de Spiritibus sapientissimus senex omnium morborum aliquam dari communem originem, nempe aerem, ante cetera ostendens, ita scribit: Μετὰ τοῦτο τοίνυν εὐθέως ῥητέον, ὅτι οὐκ ἄλλοθεν εἰκὸς ἐστὶ γίνεσθαι τὰς ἀῤῥωστίας μάλιστα, ἢ ἐντεῦθεν, ὅταν τοῦτο ἢ πλέον ἢ ἔλασσον, ἢ καὶ ἀθροώτερον καὶ μεμιασμένον νοσεροῖσι μιάσμασι τὸ σῶμα ἐσέλθῃ. id est: *Post hoc igitur statim dicendum, quòd non aliunde potissimùm morbos nasci consentaneum est, quàm hinc: quando scilicet hic (de aere loquebatur siue spiritu) vel copiosior, vel potior, vel cumulatior atque morbosis inquinamentis infectus corpus ingrediatur.* Ex quibus liquet, eum sensisse, quòd licet aliunde quoque morbos nasci contingat, nihilominùs tunc maximè contingunt, quando aer morbosis contagijs affectus corpus intrat. Paullò pòst febres in duo genera partiens, alterum commune omnibus Pestem vocat; alterum ijs, qui mala viuendi consuetudine vtuntur, ob victum proprium facit; vtrumque tamen ab aere ortum capere scribit. De primo siue de peste hunc in modum loquitur: ὁ μὲν οὖν κοινὸς πυρετὸς διὰ τοῦτο τοιοῦτος, ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦτο πάντες ἕλκουσιν· ὁμοίου δὲ ὁμοίως τοῦ πνεύματος τῷ σώματι μιχθέντος, ὅμοιοι οἱ πυρετοὶ γίνονται. ἀλλ᾽ ἴσως φησί τις, διὰ τί οὖν οὐχ ἅπασι τοῖσι ζώοισι ἀλλ᾽ ἔθνει τινὶ αὐτέων ἐμπίπτουσιν αἱ τοιαῦται νοῦσοι; διότι (φαίην ἂν) διαφέρει σῶμα σώματος, καὶ φύσις φύσιος, καὶ τροφὴ τροφῆς. οὐ γὰρ πᾶσι τοῖσιν ἔθνεσι τῶν ζώων ταῦτα οὔτ᾽ ἀνάρμοσα, οὔτ᾽ εὐάρμοστά ἐστιν, ἀλλ᾽ ἕτερα ἑτέροισι ξύμφορα. ὁκόταν μὲν οὖν ὁ ἀὴρ τοιουτέοισι πληθῇ μιάσμασι, ἃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει πολέμιά ἐστιν, ἄνθρωποι τότε νοσέουσιν; ὅταν δὲ ἑτέρῳ τινὶ ἔθνει ζώων ὁ ἀὴρ ἀνάρμοστος ᾖ, τὸ νούσημα κεῖνοι νοσέουσιν. idest: *Communis itaque febris ideo talis est, quòd spiritum huiuscemodi omnes attrahant: simili verè spiritu similiter corpori commixto, similes quoque morbi efficiuntur. At fortasse dicet quispiam, Cur igitur non cunctis animalibus, sed alicui ipsorum generi contingunt tales morbi? Caussa est (inquam) proptereà quòd corpus à corpore, natura à natura, nutrimentum à nutrimento differunt. Non enim omnibus animalium generibus incongrua eadem vel congrua sunt; sed alia alijs conueniunt. Quando itaque aer huiuscemodi contagijs, quae hominum aduersantur naturae, repletus fuerit, tunc homines aegrotant; quando tunc alicui alteri animalium generi aer incongruus extiterit, illa similiter aegrotant.* Quam sententiam Lucretius in 6. de Natura adeò eloquenter ac appositè expressit; vt non aliunde, quàm ex hoc Hippocratis libro ea omnia excerpsisse, & quae breuiter hic docentur, ibi fusiùs & luculentius declarasse videatur. Versus ipsius hisce subijcere placuit:

Nunc

Nunc ratio quae sit morbis, aut unde repente
Mortiferam posit cladem conflare coorta
Morbida vis hominum generi, pecudumq́, cateruis,
Expediam. Primum multarum semina rerum
Esse suprà docui, quae sint vitalia nobis,
Et contra quae sint morbo mortiq́, necesse est
Multa volare. Ea cùm casu sunt fortè coorta,
Et perturbarunt caelum, fit morbidus aer,
Atque ea vis omnis morborum, pestilitasque
Aut extrinsecus, vt nubes nebulaeque, supernè
Per Caelum veniunt; aut ipsa saepe coorta
De terra surgunt, vbi putorem humida nacta est,
Intempestiuis pluuijsq́, & solibus icta.
Nonne vides etiam caeli nouitate & aquarum
Tentari procul à patria quicunque domoque
Adueniunt? ideò, quia longè descrepitat res.
Nam quid Britannis caelum differre putamus,
Et quod in Aegypto est, qua mundi claudicat axis?
Quidve quod in Ponto est differre à Gadibus, atque
Vsque ad nigra virum percoctaque saecla calore?
Quae cùm quatuor inter se diuersa videmus
Quatuor à ventis, & caeli partibus esse,
Tum calor & facies hominum distare videntur
Largiter, & morbi generatim saecla tenere.
Est elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Aegypto in media, neque praeterea vsquam.
Atthide tentantur gressus, oculiq. in Achaeis
Finibus; inde alijs alius locus est inimicus]
Partibus ac membris. varius concinnat id aer.
Proinde vbi se caelum, quod nobis fortè alienum
Commouet, atque aer inimicus serpere caepit,
Vt nebula ad nubes paullatim repit, & omne
Qua graditur conturbat, & immutare coactat;
Fit quoque vt in nostrum cùm venit denique caelum,
Corrumpat, reddatque sui simile, atque alienum.
Haec igitur subitò clades noua pestilitasque
Aut in aquas cadit, aut fruges persidit in ipsas,
Aut alios hominum pastus, pecudumq. cibatus,
Aut etiam suspensa manet vis aere in ipso,
Et cùm spirantes mixtas hinc ducimus auras,

Illa quoque in corpus pariter sorbere necesse est.
Consimili ratione venit bubus quoque saepe
Pestilitas, etiam pecubus balantibus aegror.
Nec refert vtrum nos in loca deueniamus
Nobis aduersa, & caeli mutemus amictum:
An caelum nobis vltro natura corruptum
Deferat, aut aliquid quod non consueuimus vti,
Quod nos aduentu possit tentare recenti.

Si igitur quis attento animo Lucretiana Hippocraticis conferat, sanè cognoscet Latinum scriptorem non modò sententiam atque principia à Graeco accepisse, immò & saepè verba verbis alterius respondere perspicuò animaduertet. Quod eò magis miror, quoniam cùm Epicurus, & Democritus, cuius discipulus fuit Hippocrates, eandem opinionem tenuerint, facilè dici posset, Lucretiũ potiùs illos quàm Hippocratem secutum esse. Vt verò cumq. sit, manifestè patet, pestis originem apud illos omnes penè eandem haberi, atque in hoc dumtaxat varietatem aliquam apparere, quòd Democritus atomos, Hippocrates μιάσματα, Lucretius Epicurum imitatus semina appellare maluerit. Conferrem quoque Thucydidis de Athenensium peste narrationem Lucretianae, quando praesertim Galenus saepenumerò Thucydidis mẽtionem facit: sed quia id à multis eleganter factum inuenio, quos Fuluius Vrsinus singularis probitatis, & eruditionis vir in sua Virgilij collatione non parum antecessit, libentissimè abstinebo. itaque illud vnum admonebo, nonnullos iniquè profectò agere, qui Lucretio vertunt vitio, quòd interdum à Thucydidis oratione ac mente deflectat; quandoquidem non ipse Thucydidis verba ad vnguem exprimere instituerat, sed tantum modò historiam Latinis carminibus complecti; quam vt felicissimè assecutus est, ita magnam laudem meretur, vbi praeter sententias, verba quoque Graeca (id enim saepissimè facit) Latino sermone reddit.

Hippocratis

Hippocratis, & Herodoti loca de morbo Scytharum foemineo collata. De Amazonibus.
CAP. VII.

HErodotus in Clio auctor est Scythas praelio fusis Medis, vniuersa Asia potitos, iamq. vt in Aegyptum contenderent, Syriam, & Palaestinam ingressos, à Psammittico rege precibus, & muneribus fuisse persuasos, vt ea regione intacta relicta, in loca sua reuerterentur: cũq; in Ascalonem Palaestinae vrbẽ peruenissent, multos ipsorum vetustissimum Vraniae Veneris templum depeculatos esse: ob quod facinus Deam illam templi spoliatoribus, eorumq. posteris omnibus morbum foemineum immisisse, quo quicunq. laborabant, à reliquis Scythis ἐνάρεες, siue ἐνάρεις, hoc est, euirati vocabantur. Ceterùm quinam fuerit is morbus cùm Herodotus non docuerit, Hippocratem, qui & morbum, & originem veram, eiusque nominis rationem explanat, in medium adducemus, cùm vt Herodoti historiae maior claritas addatur, tum maximè vt per Herodotum Hippocratis verba ac sentẽtias faciliùs intelligamus Sic ergo in lib. de Aere aquis, & loc. scribit: ἔτι τε πρὸς τουτέοισιν εὐνουχίαι γίνονται πλεῖστοι ἐν Σκύθῃσιν, καὶ γυναικεῖα ἐργάζονται καὶ ὡς αἱ γυναῖκες διαλέγονταί τε ὁμοίως, καλεῦνταί τε οἱ τοιοῦτοι ἀνανδριεις. οἱ μὲν ἐπιχώριοι τὴν αἰτίην προστιθέασι θεῷ, καὶ σέβονται τουτέους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ προσκυνέουσι, δεδοικότες περὶ τε αὐτέων ἕκαστοι. ἐμοὶ δὲ καὶ αὐτέῳ δοκεῖ ταῦτα τὰ πάθεα θεῖα εἶναι, καὶ τ' ἄλλα πάντα. καὶ οὐδὲν ἕτερον ἑτέρου θειότερον, οὐδὲ ἀνθρωπινώτερον, ἀλλὰ πάντα θεῖα: ἕκαστον δὲ ἔχει φύσιν τῶν τοιουτέων, καὶ οὐδὲν ἄνευ φύσιος γίγνεται: καὶ τοῦτο τὸ πάθος ὥς μοι δοκέει γίγνεσθαι, φράσω. ὑπὸ τῆς ἱππασίης κέδματα λαμβάνει, ἅτε αἰεὶ κρεμαμένων ἀπὸ τῶν ἵππων τοῖς ποσίν. ἔπειτα ἀποχωλοῦνται, καὶ ἑλκοῦνται τὰ ἰσχία οἱ ἂν σφόδρα νοσέωσιν: ἰῶνται δὲ σφᾶς αὐτοὺς τρόπῳ τοιῷδε. ὁκόταν ἄρχηται ἡ νοῦσος, ὄπισθεν τοῦ ὠτὸς ἑκατέρην φλέβα τάμνουσιν: ὅταν δὲ ἀποῤῥυῇ τὸ αἷμα, ὕπνος ὑπολαμβάνει ὑπὸ ἀσθενείας, καὶ καθεύδουσιν. ἔπειτα ἀνεγείρονται, οἱ μὲν τινὲς ὑγιέες ἐόντες, οἱ δὲ οὔ. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκέει ἐν ταύτῃ τῇ ἰήσει διαφθείρεσθαι. εἰσὶ γὰρ παρὰ τὰ ὦτα φλέβες, ἃς ἐάν τις ἐπιτάμῃ, ἄγονοι γίνονται οἱ ἐπιτμηθέντες. ταύτας τοίνυν μοι δοκέουσι τὰς φλέβας ἐπιτάμνειν. οἱ δὲ μετὰ ταῦτα ἐπειδὰν ἀφίκωνται παρὰ γυναῖκα, καὶ μὴ οἷοί τε ὦσι χρῆσθαι σφίσιν αὐταῖς, τὸ πρῶτον οὐκ ἐνθυμεῦνται, ἀλλ' ἡσυχίην ἔχουσιν. ὁκόταν δὲ

δὶς καὶ

δὶς καὶ τρὶς καὶ πλεονάκις αὐτέοισι πειρωμένοισιν μηδὲν ἀλλοιότερον ἀποβαίνῃ, νομίσαντές τι ἡμαρτηκέναι τῷ θεῷ, ὃν ἐπαιτιῶνται, ἐνδύονται στολὴν γυναικείην, καταγνόντες ἑωυτέων ἀνανδρείην, γυναικίζουσί τε καὶ ἐργάζονται μετὰ τῶν γυναικῶν, ἃ καὶ ἐκεῖναι. τοῦτο δὲ πάσχουσιν Σκυθέων οἱ πλούσιοι, οὐκ οἱ κάκιστοι, ἀλλ' οἱ εὐγενέστατοι, καὶ ἰσχὺν πλείστην κεκτημένοι διὰ τὴν ἱππασίην. οἱ δὲ πένητες ἧσσον, οὐ γὰρ ἱππάζονται, καὶ τοι ἐχρῆν, ἐπεὶ θειότερον τοῦτο νόσευμα τῶν λοιπῶν ἐστὶν, οὐ τοῖς γυναιοτάταις τῶν Σκυθέων, καὶ τοῖς πλουσιωτάταις προσπίπτειν μούνοις, ἀλλὰ τοῖς ἅπασιν ὁμοίως, καὶ μᾶλλον τοῖσιν ὀλίγα κεκτημένοισιν οὐ τιμωμένοισιν ἤδη, εἰ χαίρουσιν οἱ θεοὶ καὶ θαυμαζόμενοι ὑπ' ἀνθρώπων, καὶ ἀντὶ τουτέων χάριτας ἀποδιδοῦσιν. εἰκὸς γὰρ τοὺς μὲν πλουσίους θύειν πολλὰ τοῖς θεοῖς, καὶ ἀνατιθέναι ἀναθήματα ὄντων χρημάτων, καὶ τιμᾶν, τοὺς δὲ πένητας ἧσσον, διὰ τὸ μὴ ἔχειν, ἔπειτα καὶ ἐπιμεμφομένους, ὅτι οὐ διδόασιν χρήματα αὐτέοισιν. ὥστε τῶν τοιούτων ἁμαρτιῶν τὰς ζημίας τοὺς ὀλίγα κεκτημένους φέρειν μᾶλλον, ἢ τοὺς πλουσίους. ἀλλὰ γὰρ, ὥσπερ καὶ πρότερον ἔλεξα, θεῖα μὲν καὶ ταῦτά ἐστιν ὁμοίως τοῖς ἄλλοις. γίνεται δὲ κατὰ φύσιν ἕκαστα. καὶ ἡ τοιαύτη νοῦσος ἀπὸ τοιαύτης προφάσιος τοῖς Σκύθαις γίνεται, οἵην εἴρηκα. Quibus, vt faciliùs à quocunque intelligi, & conferri queant, etiam Latina adiungam: *Amplius autem plurimi Scythae eunuchi fiunt, & muliebria officia obeunt, instarq; foeminarum omnia faciunt, & loquuntur, vocanturque hi Effoeminati. Et regionis quidem incolae causam ad Deum referunt, coluntq; hos ipsos homines, & adorant, sibi ipsis timentes, ne quid tale accidat. Mihi verò hi affectus diuini quidem esse videntur, sicut, & reliqui omnes; neque vllum aliquem alio esse diuiniorem aut humaniorem, sed diuinos omnes: verùm vnusquisque eorum suam propriam habet naturam, neque aliquis citra naturam accidit. Quare quomodo hic affectus contingat, vt mihi videtur, narrabo. Ab equitatione ipsa diuturni eos corripiunt articulorum dolores, nimirùm propendentibus semper ex equis eorum cruribus; deinde claudi fiunt, contrahunturque coxendices, cùm inualuerit morbus. Medicantur autem sibiipsis hoc modo. A principio morbi vtranque venam retro aures incidunt; quo facto, sanguine multo permanante, somnus eos corripit prae imbecillitate, sicq; obdormiscunt: quorum quidem aliqui depulso somno sani exurgunt, aliqui verò minimè. Atque mihi sanè videntur ea medicatione seipsos perdere. Sunt enim venae post aures, quas si quis secet, steriles fiant, y, quibus secantur. Quare id etiam ipsis ex earum incisione accidere certum est. Quando igitur posteà vxores adeunt, impotentesq. se factos vident cum illis coire, primum quidem nihil molestius cogitantes quiescũt: cùm autem bis, aut ter, aut amplius frustrà opus tentarunt, neque quicquã proficiunt, mox putant se Deum offendisse; in quem culpam reijciunt,*

induuntq; se veste muliebri, palàm se euiratos esse confitetes, ad mulierũq; contubernia transeunt, earum opera tractantes. Hoc itaq. malo ditißimi Scytharum afficiuntur minimè vero infimi, immo qui maximè & genere & potentia praeualent, ex nulla alia, quàm continuae equitationis causa hoc perpetiuntur: pauperes verò minus, quum non multum equitent. Atqui oportebat, siquidem is morbus alijs diuinior est, vt nõ nobilissimis neque ditissimis Scytharũ ferè solis accideret, sed esset omnibus aequaliter peculiaris, immo magis inuaderet pauperes circa cultum deorũ negligentiores, si gaudent Dij etiam in hominum admiratione constitui, & pro hoc beneficia hominibus retribuunt. Diuites.n. saepius dijs sacra faciunt, victimas offerunt, statuas erigunt, coluntq; quum pecunijs abundent: pauperes autem minus id faciunt, quũ non habeant; quinetiam aliquando deos detestantur, qui eis opes non suppeditent; vt verisimilius esset, pauperes ac parum abundantes hoc malo propter crimina sua puniri, quàm diuites, & qui opibus abundant. Verum (sicut & priùs dixi) diuinus quidem hic affectus est similiter atque alij omnes, singuli autem secundum naturam fiunt. Atque eiusmodi morbus ex ea, quam dixi, occasione Scythis contingit.

Hactenus Hippocrates: à quo facile vnusquisque comprehendere potest: Scytharum morbum ab Herodoto nominatum eũdem esse, quem ipse refert: & quando hic eos ἀνανδριεῖς vocat, vel ἐνάριες, vt apud Herodotum, corrigi debet, vel vtramque dictionem idem significare putandum: nimirùm euiratos seu effoeminatos: sicuti quoque Scytharum vates, vtpote castratos appellatos esse in Melpomene meminit. Quae verò Hippocrates de morborum omnium diuinitate disserit, quaeve de pauperum & nobiliũ moribus, unde Aristoteles multa 2. Rhet. scripta accepisse potuit: ita interpretari debet tanquam a viro potiùs philosopho, quàm vllo verae religionis lumine praedito proficiscantur. Id non est absque animaduersione praetereundum, Amazonum genus, quod ab aliquibus fabulosum reputatum est, ab Hippocrate ante uerba citata apertissime cõfirmatum esse, sicut etiam confirmauit 3. de Artic. textu 85. quamquam ibi neget, eas consueuisse infantibus masculis articulos luxare, ut claudi imbecilliores fierent. Has etenim mulieres multis saeculis perdurasse, probaret aliquis, quòd Eradius in uita Poemenis Abbatis narrat Amazonas foeminarũ crudele genus uiuente eo Abbate in Scythia descendisse, multosq. patres sanctos interemisse, qđ pluribus annis post natum Christum contigit. Haec tamen historia haud parum uerò dissimilis uidetur, quoniam regio, in qua Amazones regno sunt potitae, plus distabat ab Aegypto, quã ut potuerint in ipsius regionem uenire: praeterquàm quòd nullus auctor fide dignus Amazonũ imperium

perium tanto tempore perdurasse tradidit; quod tamen aliquem scripturum fuisse, si verum fuisset, rationi consentaneum esset. quanquam Dionysius Afer eas aliquando in Africa quoque regnasse scribat, ac Diodorus Siculus lib. 4. cap. 4. eos refellat, qui in Africa Amazonas regnasse negarunt.

Iecur anserinum in precio fuisse antiquitus. De carne suilla locus Plutarchi. Caupones Italos solum immeritò damnari à Plutarcho.

C A P. V I I I.

Ecur anseris apud Romanos in mẽsis fuisse celebre probatum est ab Athenaeo Dipnos. 9. vbi etiam anseres ipsos saginari solitum habetur: quod potissimũ gratia iecoris factum puto, nempe quòd sagina maxime omnium crescit: ideoq. Martialis hoc significans ait:

Aspice quàm tumeat magno iecur ansere maius.
Miratus dices, Hoc, rogo, creuit vbi.

Quamobrem nullus mirari debet, si pariter suillam carnem qui summopere commendent, ipsiusq. solam concoctionis difficultatem dãnent, inueniantur multi: ex quorum numero antiquitus fuit Plato Comicus, qui in comedia, quae inscribitur, Festa, vt recitat Clemẽs vij. Strom. solas quadrupedum sues occidendas esse dixit, quòd carnes habeant suauissimas, & a sue nil aliud proficiscatur, quàm setae, clamor, & lutum. Post Platonẽ etiam Galenus eiusq. sectatorum maior pars hoc sensisse videntur. Ante hunc, qui vsq. adeò extulerint huiusmodi cibum, raros obseruaui, excepto Celso, qui suillam carnem inter domesticas quadrupedes leuissimam male putauit: immo complures rationes recensere possumus, quibus antiquitus, sicut & hisce temporibus suem in cibum assumere religio erat, quod eos plerunque ob sanitatem factitasse, potiùs quàm ob superstitionem credo. Et ne sententia sine autore aliquo proferatur, Plutarchum adducam, qui in 4. Sympos. prob. 5. rationem reddẽs cur Iudaei carnibus suillis abstinerent, sic loquitur: τὸ δὲ ὕειον κρέας οἱ ἄνδρες ἀφοσιοῦσθαι διὰ τὴν ὑγίειαν δοκοῦσιν, ὅτι μάλιστα πάντων οἱ βάρβαροι τὰς ἐπιλευκίας, καὶ λέπρας δυσχεραίνουσι, καὶ τῇ προσβολῇ τὰ τοιαῦτα καταβόσκεσθαι πάθη τοὺς ἀνθρώπους οἴονται. πᾶσαν δὲ ὗν ὑπὸ τὴν γαστέρα λέπρας ἀνάπλεων καὶ ψωρικῶν ἐξανθημάτων ὁρῶμεν, ἃ δὴ καχεξίας τινὸς ἐγγινο-

μένης τῷ σώματι, καὶ φθορᾶς ἐπιτρέχειν δοκεῖ τοῖς σώμασιν. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ θολερὸν περὶ τὴν δίαιταν τοῦ θρέμματος ἔχει τινὰ πονηρίαν. οὐδὲν γὰρ ἄλλο βορβόρῳ χαῖρον οὕτω καὶ τόποις ῥυπαροῖς καὶ ἀκαθάρτοις ὁρῶμεν, ἔξω λόγου τιθέμενοι τὰ τὴν γένεσιν καὶ τὴν φύσιν ἐν αὐτοῖς ἔχοντα τούτοις. λέγουσι δὲ καὶ τὰ ὄμματα τῶν ὑῶν οὕτως ἐκκεκλᾶσθαι καὶ κατασπᾶσθαι ὄψεσιν, ὥστε μηδενὸς ἀντιλαμβάνεσθαι μηδέποτε τῶν ἄνω, μηδὲ προσορᾶν τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ φερομένων ὑπτίων ἀναστροφήν τινα παρὰ φύσιν αἱ κόραι λάβωσιν. διὸ καὶ μάλιστα κραυγῇ χρώμενον τὸ ζῶον ἡσυχάζειν, ὅταν οὕτω φέρηται, καὶ σιωπᾶν, κατατεθαμβημένον ἀηθείᾳ τὰ οὐράνια, καὶ κρείττονι φόβῳ βοᾶν συνεχόμενον. Quae verba, quoniam aliqua ex parte nos restituimus, necdum à quoquam Latinè interpretata vidimus, vt a nemine desiderentur, etiam lingua nostra ponam: *Carnem porrò suillam ob sanitatem quoque revereri isti homines videntur, propterea quòd barbari maximè omnium gentium vitiligine ac lepra laborant, huiusque carnis esu à talibus morbis homines consumi arbitrantur: omnem verò suem sub ventre, lepra ac efflorescentijs refertam fere semper intueamur: quae nimirum ob malum quendam habitum, atque corruptionem corpori ingenitam in corporibus summis efflorescere videntur. Verum enimuerò huiusce met bestiae circa victum sordities prauitate non caret: quandoquidem nullum aliud animal aequè fimo ac lutulentis immundisq; locis gaudere cernimus, exceptis ijs, quae generationem in his ipsis, naturamque similem possident. Ferunt etiam oculos porcorum vsque adeò inter videndum hebetari, atque contrahi, vt nec vllam rem superiorem apprehendere, neque coelum aspicere valeant, nisi ipsis resupinè collocatis pupillae conuersionem acquirant; & proinde animal illud, dum vehementer stridet, tunc praesertim, si ita feratur, quiescere, ac tacere, quasi insuetudine coelestia videns stupeat, & maiore metu à clamando deterreatur.* Sed quoniam Plutarchi meminimus, non tacebo me summopere illius iudicium mirari, qui secundò Sympos. probl. 10. Italos caupones prauitatis ac molestiae incusat, quasi Graeci nō essent alijs deteriores Alexidis apud Athenaeum testimonio qui scribit eos vinum prius aqua dilutum pro mero vendere consueuisse atque etiam Platonis aequissimi iudicis sententia: qui dum Graecis legem de cauponaria in 11. lib. de Legibus ferret, enumeratis pluribus cauponum maximis vitijs, eos ex viliori ciuitatis gente, tanquam prauos omnino futuros creari mandat. Polybius quoque dum libro secundo Italiae eximiam feracitatem celebrat inter alia dicit caupones solitos liberaliter peregrinos tractare, nec pro praemio quicquam plusquàm ἡμιασσάριον hoc est dimidium parui assis accipere. At fortasse Plutar-

ctus ab aliquo caupone deceptus, quòd vel vinum Falernum adulteratum, vel nouum aut recentatum pro vetere (vt saepe eos facere consueuisse narrat Galenus) ei vendiderit, ea dicere non erubuit. Nisi malumus à Plutarcho tacitè laudatam Italorum sobrietatem, quòd scribat, ideò fuisse molestos conuiuatoribus, quoniam repeterent quantum in coenam hauserant vini: vt qui Italorum moribus assueti, non facilè Graecorum multo plus vini bibentium int emperantiam ferrent.

De Meliloto Cratinus expositus. De Coronis: de Lemniscis. CAP. IX.

Vaesitum est apud Athenaeũ in 15. Dipnos. qua de caussa Cratinus melilotũ herbam ἀείφρυρον, semper custodem, vocarit. Cui quaestioni cùm eo in loco nihil respõsum habeatur, ne lectorũ animi perpetuò suspensi maneat, sciri velim, inter herbas coronarias apud veteres melilotũ primas ferè semper tenuisse, ac ob id à Latinis modò sertulã, modò campanicam serta vocatã esse. Cur verò id esset, puto, quoniã coronis ad sedandum ebrietatis feruore institutis melilotum mirã operam praestabat: quando nimirum in 3. eiusdẽ Athenaei libro legitur, ὅτι μελιλώτινοι ςέφανοι ὡ εὐώδεις, καὶ καύσωνος ὥρᾳ ψυκτικώτατοι. Qui igitur apud Cratinum Sẽper custodem melilotũ dixit, nil aliud (mea quidem sentẽtia) significare nobis voluit, nisi ꝙ eius herbae potestate semp ab ebrietate cu stodiretur. Coronas aũt laneas antiquissimis tẽporibus, vt ait Festus esse factitatas, nemo mirari debet, si Plutarchi, Athenaeiq. de coronarum origine scripta attentè considerarint. Veteres enim potui magnoperè dediti, saepenumero ex ebrietate maximis capitis doloribus sollicitabantur, nec vllũ magis praesentaneũ remedium experiebantur, quàm vt arctis vinculis tempora ligarẽt. Ligamina verò illa primò ex rudi & vili materia fuisse cõficta verisimile est, vtpote lino lanave, non tincta, coloria à Festo appellata: quarũ vtilitas quotidie maior apparens, homines tandẽ excitauit, vt (quemadmodum in rebus luxus succrescere solet) primo vtilitatem illam ornamentis quibusdam pararent, vnde coronas inuenerũt: deinde vt cõmoditati iucunditatem etiã annexam vellent; quo tẽpore laneis lineisq; inuolucris dimissis coronas ex hedera: myrto, rosis, meliloto, alijsq. fragrã

tibus herbis texere aggressi sunt, quae & odore coloreq. sensus oblectarent, ac simul vi refrigeratoria incendium vini & ciborum, & vt ait Gal. lib. de causis procatar. aestum leuarent. Quod remedij genus excogitasse medicos valde rationi consonat, ac Athenaeus attestatur. Nam (vt scribit Plin. lib. 21. cap. 3.) apud Graecos de coronis priuatim scripsere Mnesitheus, atq; Callimachus medici, quae nocerent capiti: quoniam & in hoc est aliqua valetudinis portio, in potu atque hilaritate praesertim. Nec his hominum vasta cupiditas delicijs satiata est; immo referente Plinio, ex auro atque argento folia coronarum tegere, easq. vnguentis preciosis perfundere, & capiti collove circumponere coeperunt; quasi parum esset odoribus florum à natura elargitis perfrui, nisi & illam vincere, aut saltem dehonestare tentassent. Habuerunt coronæ fasciolas quasdam intortas dependentes, vt illis possent subligari, ne capite laberentur, vel potiùs vt aliquid ornamenti ijs adderetur; quas fasciolas à Graecis λημνίσκους, à Latinis Lemniscos vocatos scio: quamquam apud Plinium lib. 21. cap. 3. non Lemnisci, sed Lemnici falsò legantur. Hi verò ex varijs rebus fiebant, sed celebres erant ex tenuissimis philyris earum tunicarum, quae inter corticem, & lignum tiliæ inueniuntur. Ad illarum porrò similitudinem Celsus, Aetius, Paulus, alijque medici Lemniscorum nomen indiderunt inuolucris quibusdam lineis lõgis retortis, quibus in dilatandis vulnerum, nec non amplificandis aliquorũ locorum angustis oris vtebantur. At Lemniscos angustas vittas vocasse Syracusios, auctor est Hesychius.

Plinij & Galeni loca de Doloribus. Plutarchus correctus. Pro oculis vstio venarum temporalium. De Colico. Lotio pedum. Origanum. Sordes aurium in morientibus quales. CAP. X.

Plinius lib. 25. cap. 3. memoriae mandauit, suos experimento iudicasse asperrimos omniũ cruciatus esse calculorum à stillicidio vesicæ. Proximum stomachi, ob quẽ epoto gypso C. Proculeium Augusti Caesaris familiarem sese enecasse prodit lib. 36. c. 24. Tertium eorum quae in capite doleant, non ob alios ferè morte cõscita. Ad haec Galenus in 2. de Comp. med. s. l. scribit, neminem ob capitis dolorem vehementem vnquã animi de-

liquio comprehensum interijsse, neque seipsum occidisse, quemadmodum quidam coli dolore vexati fecerunt: quinimmò vtcumque quis capite doleat, semper eius minorem dolorem esse, quàm eorũ, qui coli, aut auris, aut dentis, aut oculi vexantur dolore. Attamen q̃ vllus dolor capitis id habeat, vt non sentiatur, à nullo vnquam praeterquàm à Plutarcho in principio libri de Animi & corporis morbis, proditum inueni: ex quo iure locum illum semper suspectum habui; tanto magis, quòd reliqui morbi ibi enumerati minimè sentiuntur, & à dolore capitis, quòd ad hoc spectat, multum diuersi sunt, vt autem eum locum restituendum putem, breuibus dicam. Verba Plutarchi haec sunt, λήθαργοι κεφαλαλγίαι, ἐπιληψίαι, πυρετοὶ αὐτοῖς. Sensus autem germanus erit, si ita scribãtur λήθαργοι, παραπληγίαι, ἐπιληψίαι, πυρετοὶ ἑκτικοί. est enim Παραπληγία Paralysis seu priuatio sensus & motus in toto, aut aliqua parte corporis, apoplexiam vel epilepsiam sequens. Inter alia verò quae antiqui habuerũt pro vetere capitis dolore tollendo remedia, vnum erat, temporum venas inurere, ab Hippocrate in lib. de Locis in homi. summoperè cõmendatum: quo similiter vsos ad compescendas oculorum fluxiones scriptum reliquit Arist. 31. probl. sect. 5. vbi sic ait: διὸ τῶν ῥευματιζῶν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τάς τε περὶ τοὺς κροτάφους φλέβας καίουσι, πυκνοῦντες τοὺς τῶν ὑγρῶν πόρους, καὶ ξύουσι τὴν κεφαλὴν, διατέμνοντες τὸ ἐν αὐτῇ δέρμα. id est: *Propter quod in illis, qui fluxionibus, oculorum tentantur, uenas circa tempora inurunt, humorum ductus occludentes, caputque obscalpunt, eius cutem incidentes.* Qui tamẽ hanc medicationis rationem damnarent, posterioribus temporibus non defuerunt, quẽadmodũ Aetius, qui solos barbaris legibus seruiẽtes hoc factitasse memorans, non medicationem ipsum, sed imprudentem potiùs eã adhibendi modum improbasse videtur. Cur autem in lib. 5. & 7. Epid. notatum habeatur, pedes aqua vel igne maximè calefacere oculis noxium esse, certè videre nequeo: nisi maximam calefactionem vapores plures, quàm par sit, ad caput mittere dicamus, & propterea eos libros qui non approbarunt, aliqua ratione id effecerunt. At quod ibidem scribitur, Origani potum oculis obesse, non vsquequaque à veritate abhorret: quando Aristoteles 31. sect. prob. 9. origanũ oculis nocumentum afferre innuit, quoniam tantummodo desiccando cutem indurat, neque lachrymas ciet. Et ne aures penitus silentio praetermittantur, de illis hoc in loco adnotare placet, quod ex sententia Aristotelis scriptum reliquit Apollonius in Hist. mir. & quod antea memoriae mandauerat Hipp. 6. Epi. comm. 5. text. 19. videlicet sordes, quae in auribus nascuntur, cùm sint alioquin amarae,

fieri dulces morituris, idque in multis esse obseruatum, cuius euentus caussam ab ipso in Quaest. nat. explicatam tradit: qui liber cùm hodie desideretur, atq; à Galen. in comm. ad citatum Hipp. locum ieiunè satis caussa explicetur, iccirco putamus nos, eam ibi rationem allatam, quòd morituris calor natiuus extinguitur; vnde humores in capite dilutiores ac frigidiores multiplicantur, vt etiam ex lacrymis constat, ac destillationibus, quae tunc tẽporis maiores fiũt; Illi igitur humores sordibus aurium permixti, dulcescere faciunt, perinde ac lupinos aqua potabilis. Nisi potiùs dicamus, biliosos ichoras, vtpote calidos qui sordibus, commixti amarorem inducebant, morientibus vnà cum calore expirare, & propterea, quod relinquitur pituitae dulciùs videri.

De Carbonibus loca Galeni, Cassij, Lucretij, et Theophrasti. De Lumbricis & Grano Gnidio, locus Plinij ex Theophrasto correctus. Error Gazae. CAP. XI.

Vltos ex halitu Syrorum, spelũcarum, ex cubiculis recenter oblitis, atque etiam a carbonibus, tum antiquis tum nostris temporibus interijsse, nemo sanus inficias ibit; quorum euentuum caussam tenuitati spirituum attribuens Erasistratus, iure à Galeno refellitur 7. de Vsu partium, necnon lib. de Vtil. respir. Sed neq; ipse omnibus placere potuit, dum ea omnia, & praesertim carbonum effectus in occultas & nobis inimicas qualitates retulit: Cassium itaque medicum (vt vocat Celsus) ingeniosissimum Tiberij aetate Romae aestimatum magis laudare debemus, q in Probl. suis, carbones capitis dolorem parere, nõ arcana ratione, sed nimio calore caput exiccante cõdensanteq; scripsit; esse namq; maiorem vim in exusto carbone, iterumque flagrante, Plinius quoque lib. 33. cap. 5. affirmauit. Cur autem Cassius ad euitandam carbonum noxam eos vino pauco extingui praecipiat, eam rationem afferrem, quòd vinum maxime penetrans carbones non solùm prauis vaporibus priuat, qui si suffocatione extinguantur, in ipsis retinentur; verùm etiam eos rariores ac tenuiores efficit, vt cùm iterũ accendantur, puriorem ac blandiorem calorem emittant. Huic rationi id nõ parum fauet, quod Theophrasto in libro de igne scriptũ est, ignẽ scilicet citiùs ab aceto, & vino, quàm ab aqua extingui, qm

intimiùs penetrans, porosq. latiores reddens, fomites, vbi ignis cõseruatur, meliùs tollit. An verò quicquam ad hunc Cassij locum faciant Lucretiani illi versus in 6. sic ab Oberto Gifanio restituti:

Carbonumque grauis vis atque odor insinuatur
Quàm facilè in cerebrum, nisi aquam praecepimus antè,
Aut nisi membra priùs pertexit frigida seruus,
Aut sit odos vini plagae manabilis mora.

Alijs cogitandum propono. Nunc postquàm Theophrasti mentio incidit, aliquid ex ipso memoria dignum interserere libet, id scilicet quod in fine ex lib. Histor. plant. notatum inuenitur, ἕλμινθας lumbricorum genus nonnullis nationibus connasci: ex aduerso alias ipsis omnino carere. Habere quidem Aegyptios, Arabas, Armenios trans Mediam, (sic enim corrigo, Ἀρμένιοι μετὰ μήδους, quod & Plinius & Gaza omiserunt) Syros, Cilices, & inter Graecos Thebanos in gymnasijs versantes, ac Boeotios omnes: carere autẽ Athenienses, Phrygas, atq. Thracas. Vnde Plinij verba in fine 27. libri ex hoc loco sumpta sic corrigenda sunt, quemadmodũ in manuscripto Pauli Manutij codice leguntur: Sicut accepimus de tineis lumbricisq. inesse Aegypti, Arabiae, Syriae, Ciliciae populis; e diuerso Thraciae (non Graeciae, vt est in vulgatis omnibus) Phrygiae omnino nõ innasci. Minùs id mirum, quàm quòd in confinio Atticae Boeotiaque Thebanis innascuntur, cùm absint Atheniensibus. Hoc autem an peculiare illarum regionum donum sit, an potiùs ex victus diuersitate nascatur (vt ego magis reor) alijs discutiendum relinquam: si tamen hisce adiecero errorem in eodem cap. à Gaza commissum. Nã quod Theophrastus de Grano Gnidio loquens, ita scribit: διὸ καὶ ὅταν διδῶσι κατὰ ποτὸν, διδόασι γὰρ πρὸς κοιλίας λύσιν, ἐν ἄρτῳ ἢ στεατι περιπλάττουσι: ipse transtulit, Contra alui solutionem: cum potiùs, Ad aluum soluendã interpretari debuisset; siquidem granũ Gnidiũ apud medicos, & praesertim apud Hippoc. nunquã nõ pro maximo purgatorio vsurpatũ est. Sed fortasse deceptus est Theodorus à Plinio, qui lib. 27. c. 9 scripsit, granum Gnidium aluum sistere, cõtra rationẽ, cum sit adurens, & contra experientiam: quanquam etiã Dioscorides eius vim purgatoriam magnã facit, qui semen Thymeleae granũ Gnidium esse, & à Syris Linũ, vt quoque Plinius, vocari scriptũ reliquit. Nisi tamen vbi Plinius dicit, Sistit aluum, restituamus, Ciet aluum. nam vix possum existimare, Plinium adeo ignarum, vt quod de grano Gnidio in ore omnium erat, ipsum latuerit. Quae verò dicit Plutarchus. 4. Sympos. 4. & in fine libri de sale, omnia uerissima sunt, scilicet, panem eo condire consueuisse, carnium,

& suum esse Animam, coctionem iuuare, generationi prodesse, venerem excitare, ob idque Aegyptios sacerdotes à sale abstinuisse; Qua etiam ratione Graecos sacerdotes, ad vitandam salis in ventre excitanda vim, eum torrere consueuisse narrat Fulgentius.

Thucydidis locus à Lucretio expressus, ac illustratus. C A P. XII.

PEtrus Victorius, vir aetate nostra cùm ob raram eruditionem, tum ob incredibilem probitatem omnibus admirãdus, in ijs, quos postremo Variarum lectionum edidit, libris, cogitãdũ proponit, án ea Thucydidis verba, ἐ πολλοὶ στερισκόμενοι τούτων διέφυγον, à Lucretio exactè sint interpretata his versibus,

Et grauiter partim metuentes limina lethi
Viuebant ferro priuati parte uirili.

De qua re cum iam diu ipsi sententiam meam per litteras Roma significassem, humaniter sanè nonnullis alijs rebus, quae in ipsis continebantur responsum dedit, de hac vero nullum quidem verbum fecit: ob quod ratus opinionem meam saltem ab illo improbatam non esse, hic ponere non timebo. Homines enim vitam membris, dũ periculum conspiciunt, praeponere, nemo est qui neget. Porrò medicis in pestiferis morbis (qui facilè, nisi compescantur, & serpendo sese in viscera propagare, & inde citò iugulare solent) ferro atque igne, vt statim virus de corpore tollant, crebrò vti, clarũ esse cuique puto. Itaque verisimilis fit, in ea saeuissima peste à Thucidide descripta, homines, ne perirent, genitalia luce pestifera iam corrupta sibi amputãda ferro praebuisse, quàm permisisse, vt emortua sponte caderent. Rarum planè est, vt pestis aliquod membrũ depascens spõte desinat, nisi medicamentorum opera coerceatur: quod tanto minùs in partibus genitalibus euenire putandum est; nimirùm quae malè affectae, ob viciniam & συμπάθειαν ceteris visceribus affectiones suas facilè impertiunt. Quando igitur Thucydides illos genitalibus priuatos euasisse narrat, secundum medicos necessarium propè est intelligere, quòd ferro illa abscinderent, neque finerent morbum intimius penetrare, necareque: vt euenisset, si partes à peste infectae atque corruptae, vt sponte sua deciderẽt, expectassent, neque statim à sanis eas disiunxissent. Accedit his luculentissimum Gal. testimo-

nium,

nium, qui comm. 3. ad 3. Hippoc. Epid. tex. 26. exponens quomodo Hippoc. scribat in ea pestifera constitutione grauissimum malũ fuisse, vbi vel inflammatio, vel sacer ignis pubem & pudenda vrgebant, inquit: Hos morbo etiam citra pestem ita interdum ea membra putrefacere, vt ipsa praecidere cogamur, atque vrere. Ergo Lucretium commendare potiùs debemus, qui breuitati ac obscuritati Thucydidis claritatem afferre, nec non eam pestem diligentiùs describere voluit. Hanc nostram sententiam Lambinus quoque in suis postremò ad Lucretium editis commentarijs, nulla nostri mentione facta secutus est. Num autem pestis haec illa fuerit, à qua Athenas Hippocratem lignorum & herbarum odoratarum incendijs liberasse, in ipsius vita, in Atheniensium decreto, & apud Galenum legitur, non multùm interest scire; attamẽ ipsissimam fuisse credere quoque possumus, eo praesertim, quòd Thucydidem, Hippocrate iam aetate prouecto historiam suam condidisse constat.

Locus Virgilij secus quàm à grammaticis ex Aristotele declaratus. Et cur ab ipso Medicina ars muta vocata sit. CAP. XIII.

Vlti declarare conati sunt, cui Virgilius mare Aquilonibus flantibus atrum fieri scripserit eo versu Aeneid.

—*Fluctusque atros Aquilone secabat.*

Quorum omnium sententias & si improbare non intendam, nihilominus quid & ego sentiam hoc loco exponam: atque ante alia supponam, duo prima coloris genera esse, album nempe & nigrum, ex quibus vario modo simul commixtis, variae ac penè innumerae colorũ species enascuntur. Niger color, nonnunquam obscurus, interdum tenebrosus, aliquando ater (sicut à Virgilio) nuncupatus inuenitur: atque hic quandoque verus & naturalis existit, quandoque solummodò talis apparet: multos enim colores apparere, & non esse, pluribus exemplis demonstrari posset, nisi quòd de columbae collo Septici disputabant, atque in iride conspicitur, totum hoc manifestum faceret. De verò atro colore quoniam Virgilius, mea sententia non loquitur, de apparẽte duntaxat sermonem habebo: qui, ceu in lib. de Coloribus (siue sit Arist. siue Theophrasti) scriptum habetur, hisce modis apparet: ἢ γὰρ ὅλως τὸ μὴ

ὁρῶ-

ὁρώμενον ὅτι τῇ φύσει μέλαν. ἢ ἀφ' ὧν μηδὲν ὅλως φέρεται φῶς πρὸς τὰς ὄψεις. τὸ γὰρ μὴ ὁρώμενον, ὅταν ὁ περιέχων τόπος ὁρᾶται, φαντασίαν ποιεῖ μέλανος. φαίνεται δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα ἡμῖν ἅπαντα μέλανα, ἀφ' ὅσων ἀραιὸν καὶ ὀλίγον ἀνακλᾶται τὸ φῶς. id est, *Vel enim omninò quod non videtur est natura nigrum, vel à quibus nullum prorsus lumen fertur ad oculos. Nam quod nō videtur, quando ambiens locus videtur, nigri speciem reddit. Apparent item omnia huiusmodi nigra, quibus rarum & paucum lumen reflectitur*. His itaque modis nigredine in rebus apparēte, proculdubiò mare aquilonibus ventis agitatum vno ipsorum atrum atque obscurum videri necessum est: sed quoniam non primo, id fieri cuiuis mediocriter in philosophia versato perspectum est, sequitur vt altero modo appareat. Mare sanè & omnis aqua cùm suapte natura alba videatur, eò quia solares radij à laeuore ac planitie superficiei reflexi eam illustrādo lucidam efficiunt, amisso laeuore, radijsq; languentibus fractis atque imminutis; iure merito albedo deperditur, contrariaque ipsi nigredo succedit. Quamobrem (vt ad Vergiliana verba descendam) aquilones suis vehementibus motibus mare perturbantes, necnon illius planam laeuemque superficiem asperam reddētes, ita vt altera pars depressa, altera eminens euadat, iuxta id quod Poeta 3. Aeneidos expressit, dicens;

Et glacialis hiems aquilonibus asperat vndas.

Propter similem aquae inaequalitatem paucis radijs, illisque fractis & imminutis incidentibus, haud superficies depressae pars illuminatur, immò ab illa asperitate diuulsum & dissipatum lumen aboletur; & propterea superficies aquae vmbris quodammodo plena, *lumi*neque priuata, nigra apparet. quam apparitionem insinuasse Virgilium apud me certum est, sicut etiam Arist. 23. part. prob. 23. fieri auctoritate Homeri abundè demonstrauit. Iam verò sententiam hanc ex veris philosophiae fundamentis capi, quae Poetae ignota minimè fuerunt, apertum erit, si bellum de Coloribus magna doctrina refertum eo in loco perlegamus, vbi haec scribuntur: ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ὕδωρ μέλαν φαίνεται, ὅταν τραχυνθῇ, καθάπερ ἡ τῆς θαλάττης φρίκη. διὰ γὰρ τὴν τῆς ἐπιφανείας τραχύτητα ὀλίγων τῶν αὐγῶν προσπιπτουσῶν, καὶ διασπωμένου τοῦ φωτὸς, τὸ σκιερὸν μέλαν φαίνεται. id est: *Similiter autem & aqua nigra apparet, quando asperata fit, veluti in maris aestu. Nam ob superficiei asperitatem cùm pauci radij incidant, ac lumen diuellatur, quod vmbrosum est, nigrum videtur.* Quo in loco atque in Problematis φρίκης nomine vtitur Aristoteles, ad signandam maris perturbationem: perinde ac medici idem vsurpant ad horrores & concussiones febrium significandas. Cur autem Virgilius 12. Aeneidos

medi-

medicinam Mutam artem vocarit carminibus his:

Ille vt depositi proferret fata parentis,
Scire potestates herbarum, vsumque medendi,
Maluit, & mutas agitare inglorius artes:

non defuerunt, qui explicare conati sint, ita scilicet à Poeta vocatam dicentes, quoniam comparata musicae, ignobilis ac parum celebris est. Sed eorum mendacia faciliter redarguuntur, quòd Homerus multis antea saeculis medicum magnis nominibus dignum fecerit. Itaque appositissimè Fuluius Vrsinus doctissimus, mihique ob candidissimos suos mores, & miram eruditionem valde carus, atque arcta amicitia coniunctus, in suis collationibus, Mutam à Vergilio artem medicam nuncupatam insinuauit, quòd tota eius vis in operationibus ac remedijs potius, quàm in sermonibus atq. eloquentia collocetur, vt non modò Cornelius Celsus, verùm etiam Galenus vbique praedicat. Vnde in medicos loquaces dicterium emanauit:

Ἰατρὸς ἀδόλεσχος νοσοῦντι πάλιν νόσος.

Cassiodorus in varijs ad Albinum, & Labienum scribit Pantomimorum artem à veteribus esse vocatã mutam, quae ore clauso manibus loquitur & gestibus facit intelligi, quod vix lingua, aut scriptura perciperetur Claudianus:

Qui gestu manibusque loquax.

Loca Aristotelis & Strabonis de Generatione animalium in niue, et igne collata, atque examinata. Locus Aristotelis emendatus. CAP. XIIII.

Aristoteles 5. de Hist. animal. cap. 19. animalia quaedam ex niue atque igne oriri hũc in modum scribit: καὶ γὰρ ἐν τοῖς δοκοῦσιν ἀσηπτοτάποις ἐγγίνεται ζῷα, οἷον ἐν χιόνι τῇ παλαιᾷ σκώληκες. γίνεται δὲ ἡ παλαιὰ ἐρυθροτέρα, διὸ καὶ οἱ σκώληκες τοιοῦτοι καὶ δασεῖς, οἱ δὲ ἐκ τῆς ἐν μηδίῃ χιόνος, μεγάλοι καὶ λευκοί: δυσκίνητοι δὲ πάντες. ἐν δὲ Κύπρῳ, οὗ χαλκῖτις καίεται, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐμβαλλόντων, ἐνταῦθα γίνεται θηρία ἐν τῷ πυρὶ τῶν μεγάλων μυῶν μικρόν τι μείζονα, ὑπόπτερα, ἃ καὶ τοῦ πυρὸς βαδίζει, καὶ πηδᾷ. ἀποθνήσκουσι δὲ καὶ σκώληκες, καὶ ταῦτα χωριζόμενα τὰ μὲν τοῦ πυρὸς, οἱ δὲ τῆς χιόνος. *Quinetiam in ijs, quae putredinẽ nullam posse recipere existimantur, nasci animalia nouimus, vt vermes in niue vetustiore, qui hirti*

sunt

sunt pilis, & rubei, quoniam & ipsa nix vetustate rubescit. Sed in niue in Media candidi & grandiores inueniuntur. Torpent omnes, ac difficulter mouentur. In Cypro insula aerarijs fornacibus, vbi chalcites lapis ingestus compluribus diebus crematur, bestiolae in medio igne nascuntur pennatae, paulò muscis grandioribus maiores, quae per ignem saliant, atque ambulent. Emoritur & hoc genus, & aliud niuis alumnum, cùm alterum ab igne, alterum à niue demotum est. Quae cùm referat etiam Antigonus in Paradoxis, non μυῶν, siue murium, vt in Graeco & Latino codice legitur: sed μυιῶν, id est, muscarum legendū est. Animalia verò haec, & praesertim ex niue generata, quoniam Strabo, vt in Armenia fiant, ex Apollonide monstrat, eius verba haud Aristotelicis dissimilia hic ex libro eius Geographiae. 12. subiungam: ἐν δὲ τῇ χιόνι βώλους πήγνυσθαι φασὶ κοίλας περιεχούσας χρηστὸν ὕδωρ, ὡς ἐν χιτῶνι, καὶ τὰ ζῶα δὲ ἐν αὐτῇ συνίστασθαι. καλεῖ δὲ σκώληκας Απολλωνίδης: Θεοφάνης δὲ θρίπας, καὶ τούτοις ἀπολαμβάνεσθαι χρηστὸν ὕδωρ, περισχεθέντων δὲ τῶν χιτώνων πίνεσθαι. τὴν δὲ γένεσιν τῶν ζώων τοιαύτην εἰκάζουσιν, οἵαν τὴν τῶν κωνώπων ἐκ τῆς ἐν μετάλλοις φλογὸς, καὶ τοῦ πετάλου. *In niue glebas quasdam concauas congelascere prodiderunt, aquam optimam tanquam in tunica continentes: in niue animalia quaedam concreari, quae Apollonides Vermes appellat, Theophanes verò Montanas Teredines: atque in illis aquam optimam contineri, & ruptis tunicis bibi: Horum animalium generationem talem putant, qualem culicum ex flamma & bractea metallorum.* Quae omnia sanè creditu difficilia sunt, quòd ad animalium generationem necessariò tū calor tum humor requiruntur; quorum alter ab igne, alter à niue maximè absunt: immò agricolae, dum semina in terra adhuc latent, hieme niuium copiam exoptant, quo inter cetera beneficia id consequantur, ne bestiolae frugibus perniciosae alantur, sed existentes enecentur. Itaque si in niuibus interdum vermiculi conspiciuntur, ex terra emanasse, ipsisque se inuoluisse putandum. Pariter animalia apparentia in fornacibus metallorum potiùs crediderim ex terra metallis commixta, in qua nascuntur, erumpere, quàm in igne ipso oriri. eo maximè quòd Aristoteles quasi sui immemor in 2. de Gener. animalium cap. 3. vbi maturiùs, quàm in Historiarum libris naturae res examinauit, nec in igne ipso, nec in ignitis vllis, siue humidis, siue siccis animal quodpiam gigni, hunc in modum scripsit: διὸ πῦρ μὲν οὐδὲν γεννᾷ ζῶον, οὐδὲ φαίνεται συνιστάμενον πυρουμένοις, οὔτ' ἐν ὑγροῖς, οὔτ' ἐν ξηροῖς οὐδέν. Idem quoque proditum inuenitur 4. meteor. sum. 2. cap. 1. & 2. de gener. & corr. tex. 21. Hactenus de re ipsa ab Aristotele narrata. Nunc occasio postulat, in eius v. de

Histor. anim. suprà citatis verbis Graecis maculã insignem deleam: quoniam vbi legitur, οἱ δὲ ἐκ τῆς ἐνευδίᾳ χιόνος μεγάλοι, legendum monstrat antiquissimus apud me manuscriptus codex, οἱ δὲ ἐν τῇ ἐν Μηδίᾳ χιόνι μεγάλοι. Ita verò legi debere vt sentiam, duae rationes impellunt. Vna est, quòd nix sereno tempore vel liquatur interdiu, vel noctu gelatur: & propterea quomodo ex ipsa grãdiores vermes nasci queant, non video. Altera ratio est, quòd Strabo, qui in Armenia huiuscemodi animalium generationẽ fieri scribit, etiam regionem eam Mediae finitimam, atque in producẽdis rebus simillimam facit. Itaque prudenter Gaza, vel coniectura ductus, vel optimo codice adiutus, verba in vulgatis deprauata sic transtulit; quemadmodum ex manuscripto nostro transferendum censemus.

Insaniae genus ab Aretaeo medico descriptum, & monstratum. CAP. XV.

ARetaeus medicus in eo libro, quem περὶ χρονίων παθῶν inscripsit, explicatis multis insaniae generibus, vnum in fine narrat his verbis: τέμνονται τινὲς τὰ μέλεα θεοῖς ἰδίοις ὡς ἀπαιτοῦσι χαριζόμενοι εὐσεβεῖ φαντασίῃ: καὶ ἔστι τῆς ὑπολήψιος ἡ μανίη μοῦνον, τὰ δὲ ἄλλα σωφρονέουσι. ἐγείρονται δὲ αὐλῷ, καὶ θυμηδίῃ, ἢ μέθῃ, ἢ τῶν παρεόντων προτροπῇ: ἔνθεος δὲ ἡ μανίη καὶ ἢν ἀπομένωσι, εὔθυμοι, ἀκηδέες, ὡς τελεσθέντες τῷ θεῷ ἄχροοι δὲ, καὶ ἴσχνοι, καὶ ἐς μακρὸν ἀσθενέες πόνοις τῶν τρωμάτων, id est, *Sunt qui membra sibi ipsis amputant, tanquam Dijs proprijs ea repetentibus, gratam rem pia cogitatione facturi. Atque insania huiusmodi in opinione duntaxat collocatur, cùm in reliquis temperatè ac prudenter degant. Excitantur verò tibia, animive oblectatione, aut temulentia, aut adstantium exhortationibus. Manat huiuscemodi furor à Deorum afflatu. Quòd si incolumes desistant, bono & pacato animo sunt, tanquam Dijs initiati: at decolores, macilenti, & prae vulnerum doloribus infirmi longo tempore remanent.* Hos verò fuisse Cybeles sacerdotes, Gallos vocatos, Corybantas, & omnes eos, qui matris Deum sacris initiabantur, facile est illis intelligere, qui eorum sacrorum ritus ac modus passim ab auctoribus descriptos in memoriam reuocarint. Nunc satis erit meminisse sacerdotes & ministros eius Deae cymbalis atque tympanis cursitantes, sese furore correptos simulare, aut etiam opinari consueuisse,

ſicque inſanientes caput rotare, genitalia abſcindere, cultris faciem, & muſculos corporis totius (ſicut Catullus, Strabo Geog. x. & Apuleius n viij. Transformationum memorant) diſſecare, morſibusque ſeipſos impetere, quaſi flagitijs ſimilibus eam Deam gaudere putarent. Nec aliquis mirari debet veteres, lumine Chriſtianae veritatis orbatos, vſqueadeò ſpurciſſima ac immaniſſima facinora ſub religionis titulo peregiſſe; ſi quidem Plutarchus in libro περὶ δεισιδαιμονίας, prauam religionem & ſimilia, & his peiora hominibus ſuggerere, exemplis Galatarum, atque Scytharum humano ſanguine Dijs ſacrificare ſolitorum copioſe ſatis oſtendit. Vnde non immeritò apud Herodotũ in Melpomene Scythae vitio verterunt Graecis agendi Bacchanalia conſuetudinem, negantes rationi conſentaneum eſſe, excogitare Deum, qui homines ad inſaniam adigat. Porrò furorem hũc inter morbos à medico antiquiſſimo & Hippocratis doctrinae ſtudioſiſſimo maximè recenſeri, commendo: veluti Caelium Aurelianum nequaquam improbo, quòd & in 4. diuturnarum affectionum Molliciei inter morbos locum fecerit: quae licet ſolo animi vitio, & non corporis naſci videatur, aegritudinem tamẽ maximam ſi quis appellet, minimè errauerit, quemadmodum vocauit Iuuenalis in 11. Satyr. vbi ſic ipſam deteſtatur:

Magna inter molles concordia, non erit vllum
Exemplum in noſtro tam deteſtabile ſexu:
Taedia non lambit Clauiam, nec flora Catullam:
Hiſpo ſubit iuuenes, & morbo pallet vtroque.

Defenditur Galeni inſcriptio περὶ πεπονθότων τόπων. Loca Aretaei & Galeni collata de ijs, qui corde patiuntur. C A P. XVI.

IVlius Caeſar Scaliger, vir certè noſtrorum temporum doctiſſimus ac ſubtiliſſimus fuit: ſed dum in Galenum ingenij acumen exercere nimis ſtuduit, plerunque maledicentiam ſuam atque imprudẽtiam detexit: vt ipſi tunc contigit, quando in primo commentariorũ, ſiue potiùs accuſationum, quas in libros de Plantis Ariſtoteli inſcriptos edidit, eum damnare nititur, quòd libros inſcripſerit περὶ πεπονθότων τόπων, cũ potius περὶ παθόντων inſcribere debuiſſet. Quod πέπονθε (inquit) non

amplius patitur: non igitur eget opere medici. Pulchra ratio, & subtili homine digna. Videamus itaq; quomodo vir iste Galeni doctrinam parum gustauerit. Nam quicunq; antiquorum de Locis affectis tractarũt, vt fecit Archigenes medicorum sui temporis princeps, inter τόπους παθόντας, καὶ πεπονθότας id discrimen posuerunt, quòd παθόντας vocarunt eas partes, quae extra se caussam passionis tantũ habent, atq; ea abeunte incolumes & sanae relinquuntur: πεπονθότας verò eas vocarunt partes, quarũ non tantùm caussa externa est, quae ipsis morbum faciat, verùm etiam quae propriam in seipsis ac iam factam affectionem, licet aliquando insensibilem, retinent, ita vt etiam recedente caussa nihilominùs affectae remaneant: & sic vocarunt, quasi non modò patiantur, sed etiam iam passae sint. Cùm itaq; Galenus in libris de Locis affectis totam tractationẽ consumat praecipuè in docendo, qua methodo partes iam passae; & affectione propria à caussa sibi externa & (vt dicunt) per consensum occupatae dignosci queant, περὶ πεπονθότων τόπων eos inscripsit. Hae namque proprio ac intestino affectu laborantes sunt, quae potissimùm curationem expostulant: non illae, quae nihil in propria essentia passae, aliunde solummodò vexantur, & caussa extincta, nihil offensae, aut parum admodum remanent; & propterea παθόντες τόποι nuncupantur. Patet igitur quàm iniustè Galenus reprehendatur, quem iam aetate prouectum, quando eos libros scribebat, in titulo ponendo fefellisse, apud me à ratione alienum omnino videtur. Cur autem Rabi Moses in suis Aphorismis citans libros hos, appellet Scientiarum libros, hactenus certè diuinare non potui. Ex quinto eorum librorum id mihi obseruatione dignum in primis videtur, quòd quicunque corde vulnerantur, vsquequo vitam trahant, semper mente constent, ac sapiant quasi necessariò inde colligatur, animam rationalem minimè in corde collocari. At Galeno vetustior Aretaeus in ij. de Acutis passionibus, simile quid de corde in Syncopis tractatione scriptum reliquit: vbi differentiam ostendens eorum, qui ore vẽtriculi infestantur, & eorum quos cordis labor aliquis exercet, de postremis ita loquitur: ἐπὶ δὲ τοῖσι καρδιώσσουσι, καὶ αἰσθήσεσι ὀξύτεροι, ὡς ἰδεῖν, καὶ ἀκοῦσαι μᾶλλον, ἢ πρόσθεν, καὶ γνώμῃ εὐσταθέστεροι, καὶ ψυχῇ καθαρώτεροι. καὶ τὰ δὲ οὐκ εἰς τὰ παρ᾽όντα μόνον, καὶ ἐς τὰ μέλλοντα μάντιες ἀτρεκέες. Esse scilicet, qui corde laborant, sensibus auctioribus ita, vt magis quàm antea videant, audiantque, & praestereà mente constare, animumque puriorem habere, ac nedum in praesentibus dignoscendis: verumetiam in futuris exactos diuinatores existere.

Quid sit apud Galenum. Ellychnium Tarsicum: Error Cornarij de fungis, et de Gossypio. CAP. XVII.

Alenus in libro Meth. 13. modum, quo ad cicatricem ducuntur vlcera, docens, ellychniorum Tarsensium meminit: quemadmodum etiam in 14. eiusdem tractationis libro, vbi oedematis curandi rationem tradens, spongiam posca madidam probat, eaq; deficiente ellychnium Tarsense substituendum monet. Quibus in locis quid sub ellychniorum eiusmodi nomine intelligi debeat, ab omnibus ferè hactenus ignoratum est. Ego verò quae illa fuisse ex auctoribus coniecerim, in medium afferam, sententiam mutaturus, quotiescunque meliorem quis mihi monstrauerit. Ex varijs namque lignorum generibus pro lucernis accendendis ellychnia fecisse veteres, apud omnes constat: iccirco & Tarsensia à Galeno vocata, ex huiuscemodi materia fuisse conflata, putare debemus. Inter alia autem cùm vnum extiterit Gossypium à Latinis, à Graecis ξύλον nuncupatū, vt Plinius lib. 19. cap. 1. meminit: hoc ἐλλύχνιον ταρσικὸν Galeno significasse, tribus rationibus, vti credam, impellor. Vna est, quòd Galenus nullibi gossypij mentionem facit: vnde, nisi his locis illud designet, ipsi ignotum extitisse dicendum, quod tamen non admodū verisimile videtur, quando Plinij tempore Romae praesertim, cuique abundè suppetebat & ad varios medicinae vsus inseruire poterat. Altera ratio, quòd Galenus ellychnijs illis mollitiem prae ceteris attribuit. De gossypio scribit Plinius, nulla ipsi in candore mollitiave praeferenda. Tertia est, quòd loco spongiarum (vt Galenus monet de Ellychnio Tarsico) xylinum linum, siue gossypium aptissimè in vsum medicum reuocatur. Sed duo huic opinioni obstare fortasse alicui videantur. Alterum est, Galenum ellychnio Tarsico carnem excrescentē deprimendi potestatem tribuisse, quae in gossypio minimè reperitur. Alterū, quòd nullus ex Tarso Ciliciae vrbe xylinum linum inuectum scribit; sed Plinius in superiori Aegypti parte in Arabiam vergēte oriri memorat. Attamen haec dubia facilè dissolui possunt, si dicamus, gossypiū in fila redactū, quemadmodum pro ellychnijs fiebat, atq; ēt hodie passim fieri cōspicitur, eandē penè operam in cōpescenda carnis luxurie praestare, quam & fila linea. Praeterea tpe Plinij in Aegypto

illa fila fieri consuesse, tempore verò Galeni optima in Tarso fieri coepta: sicuti temporibus nostris in Cypro, in Italia, & in alijs regionibus. Nec sanè mirum videbitur, si cogitemus, facilè ob tractus viciniam ab Aegyptijs Cilices, & ab his Cyprios, deinde alias nationes tale lini genus accipere potuisse: neque vero ferre possum Cornarium, qui fungorũ genus fuisse ellychnium Tarsicum leuibus coniecturis inducitur lib. iij. com. medic. cap. vltimo, vbi prae caeteris, qui fuerint lucernarum fungi, simpliciter admodũ ignorasse videtur. Non enim Plinius, aut quiuis alius eo in loco intellexit fungorũ genus ellychnijs lucernarum conficiendis vsurpatum, sed excrementum instar fungi circa lucernas, dum vruntur, cõcretum, vt Virgilius primo Georg. à quo accepit Plinius. Scintillare oleum, & putres cõcrescere fungos. Quod porrò memoriae Plinius mandauit, ex gossypio vestes sacerdotibus Aegyptijs gratissimas fieri consueuisse, vsque etiam ad tempora nostra perdurare, nemo ignorat: quando vestes illas sacerdotum, quas Itali vocabulo populari Cottas, Rochettosve appellant, saepenumerò xylinas, & praesertim ditiorum ac nobilium esse videamus: Nunc in regno amplissimo & ditissimo Chinae vsque adeo copiose fit gossypium & sericum, vt ignobilis quisque xylinis vestimentis, nobiles autem sericeis induantur.

Morbus Deliorum ab Aeschine descriptus. Locus Celsi notatus, & alter Nonij emendatus. Contradictio Herodoti & Plinij. CAP. XVIII.

Eschines rhetor nauigationem quandam Philocrati per epistolam suã describens, cuiusdam Deliorum pestiferi morbi meminit: qui quòd forsan ab aliquibus ignorari posset, hoc in loco (vt mea fert sententia) notũ facere studebo. Sic itaque in lib. Graecarum Epist. legitur: λύσαντες ἐκ Μενιχίας, ἑσπέρας λαμπρῷ σφόδρα σκίρωνι, περὶ μέσην ἡμέραν κατήχθημεν εἰς νῆσον τὴν χίον. καθίσαντες δὲ ἡμέρας ἐννέα (σκαιὸς γὰρ ἦν ὁ ἄνεμος) εἶτα πάλιν λύσαντες, ἅμα τῇ ἕῳ εἰς δῆλον ἤλθομεν. δήλιοι δὲ ἐνόσουν λοιμώδη τινὰ νόσον, τὰ μὲν πρόσωπα ἐπίμπλαντο λεύκης, καὶ τὰς τρίχας λευκοὶ ἐγίγνοντο, ὁ δὲ τράχηλος αὐτῶν καὶ τὰ στέρνα ἀνῴδει. πυρετοὶ δ' οὐκ ἐγίγνοντο, οὐδὲ ἀλγηδόνες μεγάλαι, οὐδὲ τὰ κάτω μέρη παρήλλαττεν οὐδέν. ταῦτα δὲ ἐπείθοντο κατὰ μῆνιν Ἀπόλλωνος αὐτοῖς συμβεβηκέναι, τεταφότος

ἐν τῇ νήσῳ τινὸς τῶν ἐπιφανῶν, οὐ πρότερον εἰωθός, ἐκ τούτου οὖν προσβάλλειν αὐτοῖς τὸν θεὸν τὴν νόσον ταύτην ὑπελάμβανον. ἡμεῖς δὲ ὥσπερ τι ἔθνος ἀλλόφυλον ἢ νῆσον ἐν τῇ ἔξω θαλάττῃ ἀφιγμένοι, καὶ ἰδόντες ἐξαίφνης χρῶμα ποικίλων ἀνθρώπων, νυκτὸς ἀποφεύγοντες ᾠχόμεθα, πυνθανόμενοι ἀλλήλων κατὰ τὸν πόρον, εἰ τὸ χρῶμα ἔχοι ἕκαστος οἷον ἐκόμιζεν οἴκοθεν καὶ τὰς τρίχας. *vespere ex Atticae portu, Cauro valde claro perflante, soluentes, circa meridiem Chium peruenimus: ibique dies nouem (erat enim aduersus ventus) morati, deinde rursum aurora soluentes, Delum iuimus. Laborabant Delij pestifero quodam morbo. Vultus quidem vitiligine plenos, capillos pariter albos habebant; ipsorum autem collum & pectus erant tumida: febres verò non aderant, neque dolores insignes; neque inferiores partes quicquam permutatae fuerant. Atque haec Apollinis ira sibi contigisse credebant, cùm praeter veterem consuetudinem illustris quidam in insula sepultus fuisset, ob hoc igitur Deum ipsis huiuscemodi morbum mittere suspicabantur. Nos autem tanquam externas gentes, vel tanquam insulam in externo mari accedentes, hominumque diuersorum colorem inspicientes, nocte fuga capta discessimus, mutuo nos ipsos inter abeundum percunctantes, an quisque colorem & pilos, quos domo gestauerat haberet.*

Fuerunt itaque quae tale morbi genus conditiones comitabantur quinque. Primò pestilens erat; secundò leuce seu vitiligine ora replebantur, tertiò pili albescebant: quartò collum & pectus tumescebant; quintò doloribus exiguis aegrotantes exercebantur; aberant febres. Nunquid autem contagiosum malum foret, clarè non explicuit Aeschines: attamen cùm Delo iam relicta eius socij timerent, ne colores atque pilos exigua mora ibi facta mutassent, non sine ratione quis colligeret etiam contagiosum extitisse. Quod verò maximè ambiguum in hac re videtur, est, an ille morbus fuerit leuce siue vitiligo, an alphi, an elephantiasis alba à Plinio lib. xv. cap. v. vocata. Mihi sanè cogitanti alphos atque vitiligines neque pestiferos neque contagiosos fieri, praetereà sine tumore vllo ac sine dolore existere, magis inclinat animus vt putem, elephantiasim siue lepram albam fuisse, quàm pestiferam, contagiosam, cum tumore & cum dolore fieri, confirmant Medici. Quod si crustarum leprae huiuscemodi propriarum nulla fit mentio, ob id non necesse videtur ab hac sententia recedere: quoniam vel sub leuces nomine, qua replebantur facies, eas comprehendi non inconuenit. Ad id magis forsan repugnat de pilis albis dictum: quos tamen in elephantiasi secundum humoris naturam mutari, valde rationi cōgruit. Videbunt doctiores; quae potior sententia haberi debeat. Interim obseruari

 velim,

velim, Arnobium, qui sub Diocletiano floruit, in primo Aduersus gentes libro, voluisse eam lepram, quam Christus curauit, nullam aliam fuisse, quàm vitiliginem albam. Etenim eius miracula recensens, vitiliginis saepius, leprae nunquam meminit: immò si leprae signa, quae in xiij. cap. Leuitici copiosè recensentur, animo voluamus, perspectum erit, lepram Iudaeorum ipsammet vitiliginem extitisse. Addendum est hisce, Celsum Gangraenam vocasse Cancrũ, sicut, & glossae antiquae, nam veteres omne ferè mali, quod vt cancer serperet, genus, Gangraenam dixerunt, vt ex Lucilio & Varrone docet Nonius: apud quem legitur. *Non vituperamus, cùm sciamus dictum praecidi oportere, si ob eam rem gangraena non sit ad brachium ventura,* loco dictionis, Dictum, restituendum est, Digitum, quemadmodum etiam Lypsius iuuenis ingeniosissimus iam corrigendum monstrauit: quanquam is deceptus sit, putans gangraenam esse morbum manus peculiarem, cùm potiùs nulla sit corporis pars, quae illi obnoxia non sit. Ad insulam Delum reuertor; quam eo tempore commotam scribit Herodotus in Erato, quo Datis, vt *Delijs* ipsum fugientibus reditum patefaceret, aduersus Eretriam classem, & simul Ionas atque Aeolas secum egit; cùm nec priùs, nec posteriùs (sic enim legendum: & non, quemadmodum Latinus interpres) vsque ad aetatem ipsiùs Herodoti commotionẽ passa foret. Ceterùm Plinius lib. 4. cap. 12. eandem Delum diu fluctuatam vsque ad Varronis tempora, qui paullo minùs trecentis annis post Herodotum vixit, immotam perdurasse testatur. Quam virorum discordiam alijs considerandam relinquo.

Heracliti morbus: eius & Asclepiadis sententia de Vrina, Galeni ad idem locus notatus. De Iberis dentes vrina lauantibus. CAP. XIX.

AEgrotabat Heraclitus, vt ipsemet in epistola ad Amphidamantem narrat, cumque eum medici conuenissent, nec alter alteri concordaret, vt philosophus eorum inscitiam atque petulantiam retunderet, obscuris verbis (vt sui moris erat) ab ipsis quaesiuit, quômodo ἐκ τῆς ἐπομβρίας ποιητέον αὐχμόν. Cui nescientes ignari medici quicquam respondere, ab Heraclito iure expulsi fuerunt. Laborabat enim ille ventris hydrope, ἀσκίτλω vocant Graeci: qui vt facilè notis proprijs manifestatur, sic non ar-

duum erat & ipsum cognoscere, & curandi rationem ex iis verbis intelligere. Sed ante Heracliti atque Hippocratis tempora medici Empiricem tantùm profitebantur, & iccirco neque morborum naturas, neque veras curationum regulas noscebant, vt iure merito tum ipse in huiuscemodi medicos inuehatur, ostendens nihilo secius medicum humanos languores, curare debere, atque Deus magna mundi corpora medicatur, dum eorum inaequabilitates adaequat, atque contraria contrarijs cohibet: dum etiã ille apud Athenaeum non insulsè prorsus dixerit, εἰ μὴ ἰατροὶ ἦσαν, οὐδὲν ἂν ἦν τῶν γραμματικῶν γένος μωρότερον. *quòd scilicet, nisi essent medici, nullum grammaticis stultius inueniretur genus*. Neque solummodo asseuerabat Heraclitus perinde hominibus medicinam atque Deo exercendam esse; immò & omnia in corpore nostro fieri, sicut & in mundo magno opinabatur: ita nanque vrinam in vesica gigni, quemadmodum in aeris secunda regione pluuiam: quòd vt hic ex vaporibus à terra elatis, ac in nubem condensatis pluuia efficitur, sic ab esculentis poculentisve halitus in vesicam emanantes vrinam producant. Heraclitum verò hũc in modũ sensisse auctor est in 13. sect. prob. 6. Aristoteles; quam falsam sententiam Asclepiadem quoque medicum olim celeberrimum secutum esse docet Galenus in 1. de Fac. naturalibus libro, in cuius fine disputans aduersus Lycum de vrinae natura, sentire videtur, id totum, quod potatur, per vrinam excerni, praeter pauca quaedam per aluum, per sudorem, aut per insensibilem vocatam expirationem interdum exeuntia. Quod dogma verum esse, vt ipsemet ex euidentibus, atque Erasistrati auctoritate probare nititur, in Lectionibus nostris iam opera & studio auditorum editis, latissimè probauimus, vbi clarè (ni fallor) & rationibus, & veterum medicorum ac philosophorum auctoritatibus apparet, vrinae materiam nullam aliam esse, nisi substantiam ipsammet potulentam. Hic illud addam, quod Catullus in Egnatiũ, & Strabo lib. 3. Geog. necnon Diodorus in quinto scribunt, Celtiberos, Hispanosque consueuisse manè lotio proprio dentes atque gingiuas ad abstergendum nocturnas sordes colluere. Quod sane magis ferri potest, quàm vrina in cloacis inueterata sese lauare, vt Iberos factitasse memoriae prodidit Strabo.

Aetius redarguitur, cur Castrati non fiant leprosi. Locus de Satyriasi. De Manu Gregorij Nysseni sententia noua.

C A P. X X.

AEtius lib. 13. cap. 125. multa praeclarè de Elephanticorum victu memoriae mandauit: sed in duobus insigniter eum lapsum semper existimaui. in vno, dum caussam, qua castrati eo morbo non tentantur, assignare studuit: in altero, dum elephantiasi correptos generandi gratia cum mulieribus aliquando consuetudinem habere consuluit. Quòd in castratis larga fiat seminis generatio, atque non castrati vtilem ac bonum humorem in eo ita absumant, vt illi à morbo ea ratione euadant, hi verò faciliùs capiantur, ridiculum sanè est fateri: sicuti absonum est, quos elephantiasis exercet multo abundare semine putare. In ijs enim, qui omne membrorum alimentum vitiatum & corruptum habent, quomodo semen, quod vltimi ac vtilis alimenti περίττωμα est, multiplicari possit, non video. Quare verior sese offert ratio, cur eunuchi ab eo malo immunes reddantur; siquidem praecipua illius generationis occasio à caliditate & siccitate cùm iecoris, tum vniuersi corporis habitus dependet, & iccirco huiuscemodi affectio Aegypto familiaris traditur. Eunuchi verò frigidi atque humidi citra omnium controuersiam fiunt: vt nemini arduum sit intelligere, hinc nasci, quòd castrati non solùm leprae, verumetiam vlli alteri morbo à calido, & sicco nascenti non facilè subijciantur. Consulere porrò, vt laborantes lepra generandi gratia concumbant, est non modò malè affectos iugulare, sed etiam reliquos peste inficere, morbosumque genus humanum reddere velle. Cur autem Elephantici vsque adeò veneris appetitu stimulentur, non aliam caussam puto, nisi quia vasa ipsorum omnia multo & crasso flatu humoreve incocto replentur, qui tam genitalia ipsorum, quàm ora satyris similia efficit: ob quod etiam σατυρίασις & σατυρείας à veteribus medicis tale mali genus nuncupatum inuenitur: quemadmodum apud Aristotelem in 4. de Gen. animal. cap. 3. vbi haec leguntur: παραπλήσιον δὲ τοῦτο καὶ τὸ νόσημα τὸ καλούμενον Σατυρείας. καὶ γὰρ ἐν τούτῳ διὰ ῥεύματος ἢ πνεύματος ἀπέπτου πλῆθος εἰς τὰ μόρια τοῦ προσώπου πα-

ρεμπεσόντος, ἄλλου ζώου καὶ σατύρου φαίνεται τὸ πρόσωπον. id est: *Similis huic est morbus Satyriasis vocatus. Etenim in hoc ob fluxionis & crudi flatus copiam vultus partes ingredientis, alterius animalis, & satyri facies apparet.* Nisi igitur Plutarchus eo modo exponatur, quo in 1. lib. harum obseruationum notauimus, excusari non merebitur, cùm Aristoteles elephantiasis mentionem faciat, quam is tempore Asclepiadis tantùm, qui tercentum annis plus minusve post Aristotelem vixit, apparuisse, in Sympos. tradidit. Id quoque est huic loco accommodatum, quod scribit Galenus in ling. Elephantiasim esse Hippocrati vocatam φοινικείην νοῦσον. id est, morbum Phoenicium quòd ea gens aut prior alijs, aut magis eo morbo sit vexata; vnde pariter licet corrigere locum Hippocratis in fine 11. prorrhet. vbi male legitur φθυνικὴ νοῦσος pro φοινικείη. Manus à natura hominis tributas fuisse duabus rationibus auctor est Aristot. 4. de Part. animal. cap. 10. Vna quod sit erectus atque ob id non cruribus, vt bruta terram prona spectantia, sed brachijs & manibus egeat. Altera, quòd sit omnium prudentissimus, sicque ad exercenda prudentiae munera magna instrumentorum copia exigatur, pro qua vnae manus sufficere possunt: nempe quae non vnum, sed multa instrumenta ac veluti instrumentorum instrumentum sint. Aristotelis sententiae addidit acutissimus Gal. 1. de Vsu partium, hominem à natura manibus ornatum fuisse, quoniam sicuti ratio ipsiùs animo tributa est veluti quaedam artium ars: ipsaque sine instrumento sibi accommodato operari nequit: similiter instrumentum omnium praestantissimum dari conueniebat. Gregorius Nyssenus auctor non ignobilis in lib. de Opificio hominis, praeter haec, alium naturae in extruendis manibus finem fuisse putauit: nimirum sermonem, homini omnium maximè proprium: quandoquidem nisi manus, quibus cibum pararet, atque in os mitteret, habuisset, necessariò os sumendis è terra cibis, vt in ceteris brutis, idoneum fabricare cogebatur: os autem eiuscemodi loquelae atque sermoni planè ineptum fuisset: vnde, vt loqui posset, manus homo habuit.

De Cretae generibus locus Plinij explicatus. Fasciae, Toga, Mappae cretatae. Error Cornarij. De Gypso Tymphaico Theophrasti loci correcti, & alter Plinij notatus. CAP. XXI.

Erussa ad faciem dealbandam antiquissimis vsque temporibus vsas fuisse mulieres, praeter multos alios Plautus copiose testatus est. Verùm ad candorem atque splendorem vestibus togisve cōciliandum veteres cretae quodam genere vsos esse, Isidorus in Etymolog. & ante ipsum Plinius lib. 36. cap. 17. memoriae mandauit. Quo in loco cùm non parum obscure loquatur, & interdum à Galeno diuersa sentire videatur, eius sententiam breuiter explicabo. Itaque Latinus auctor cretae tria genera facit, Cimoliam; Argentariam, & vilissimam. Cimoliarum altera erat vera, à Cimolo vna Cycladarum insula, vnde deferebatur, sic nominata. Altera per similitudinem ita nuncupata, atque huius plures species fuerunt. Aliae namque ad medicos pertinebant, veluti Thessalica, atque Lycia: aliae in vestibus vsurpabantur, sicuti Sarda, Vmbrica, & Saxum vocata. Sarda aquae commixta & eliquata vestes abluebantur, mox sulphure suffitae Cimolia vera laeuigabantur; cumque vilissima esset, togis candidatorum dealbandis illustrandisque eam minimè adhibitam puto. Vmbrica, quae preciosior habebatur, poliendis vestibus in vsu erat: modò enim eliquata, modò ipsis affricata nitorem quēdam gratum ceteris vestium coloribus praestabat: non enim solis candidis, vt Sarda, sed etiam versicoloribus inseruiebat. Saxum pumicis instar & ipsum candidis vestibus sulphure suffitis affricatū non modò albedinem augebat, verumentiam nitorem, & lumen quoddam, atque soliditatem conciliabat; quo pacto mulieres hodie amylo vel oryzae decocto ad dealbandas solidandasue mappas & vela vtuntur. Hac veteres etiam togis candorem, soliditatem, ac nitorem, necnon fascijs caligarum atque mappis comparare cōsueuisse opinor, vnde M. Tullius 2. Epist. Ad Atticum 18. fascias cretatas dixit; & Martialis lib. 12.

Cretatam praetor vellet cùm mittere mappam,
Praetori mappam surripit Hermogenes.

Hac

Hac eadem etiam hostias mactandas dealbari solitas, indicat Iuuen. Satyra 9. ita dicens:

Igne domi lauros, duc in Capitolia magnum
Cretatumque bouem.-----

Cretenses tamen calceos ab Hipp. 4. de Artic. monstratos, quibus monticolae in Asia & venatores vtebantur, diuersos à cretatis extitisse, nemo nescit. Cimolia verò nullo modo candorem tradebat, sed alios colores preciosos & veros emolliebat, necnon sulphure contristatos quodam nitore exhilarabat: perinde ac hodie factitant sericarum telarum textores, vbi varijs tincturis nitorem ipsis conciliant, illustrantque. De hac locutum credo Galenum, quando denigrandis capillis cimoliam cum alijs rebus commendat, alias namque cimoliae species eum aut non nominasse, aut vno cimoliae vocabulo in 9. de Simpl. med. comprehendisse constat. Tot igitur Cimolias apud Plinium inuenio, quae primum cretae genus faciunt. Secundum verò cretae genus erat Argentaria, quam Galenus praecitato loco γῆν κρητικὴν appellat, vbi eam abstergendi potestatem habere, & iccirco ad splendorem vasis argenteis sordidis reddendum homines vsurpasse memorat. Qua in re accusandus est Cornarius, qui, vbi Aetius lib. 2. scribit, Creticam terram facultatem abstergendi habere, qua τὸ ἀργύρεον ῥύπτει, transtulit, Ipsam argentum exterere, ac depurare. Tertium genus fuit Vilissimae: qua circulos victores domibus vel earum vestibulis praeducebant, vt essent spectatoribus (quemadmodum coronis etiam fenestris appositis interdum faciebant) victoriae signa, quaque seruorum venalium pedes tingebant, vt ab omnibus eos fuisse vendendos intelligeretur; ob quod Iuuenalis quendam, qui pro seruo venditus fuerat, notans in prima Satyra scribit:

Nuper in hanc vrbem pedibus qui venerat albis,

& ante ipsum Tibullus:

Barbara gypsatos ferre catasta pedes.

Nunquid autem huiuscemodi cretae genere etiam facies eorũ puerorum oblinerentur, qui aut venundari debebant, aut dominis inseruiebant, sequebanturque, nondum mihi compertum est: illud certè scio, veteres puerorum suorum vultus oblinire solitos, ne gelu aut sole deturparentur: vt testatur Seneca Epist. 124. vbi pro, Paedagia, potius legendum, Paedagogia, puto: quoniam sic mancipia apud iurisperitos vocata legimus. Quo verò succo vngerent, haud satis scio. Id tamen mihi perspectum est, hodie Genuenses mulieres, ne à sole facies ipsarum denigrentur, in aestate solatri succum per lintea-

mina

mina expressum vultibus inungere. Quod cùm mihi Ioannes Vincentius Pinellius, singularis doctrinæ & probitatis vir, significasset, persuasit etiam, veteres potuisse huiusmodi succo alioquin paratu facili (quod simili in re exigitur) vti. Iam verò Plinius cum Tymphaici gypsi mentionem faciat, admonet, vt locum Theophrasti in libr. περὶ λίθων, lacerum & corruptum, vnde sua ille acceperat, à me restitutum, hic subnectam, vbi terras alias arte fieri, alias sponte nasci scribens, de postremis sic ait: αὐτοφυεῖς, καὶ ἅμα τῷ περιττῷ τὸ χρήσιμον ἴσχουσαι, σχεδὸν τρεῖς εἰσὶν, ἢ τέτταρες: ἥ τε μηλία, καὶ ἡ κιμωλία, καὶ ἡ σαμία, καὶ ἡ τυμφαϊκὴ, καὶ ἡ τετάρτη τούτων ἐστὶ γύψος. χρῶνται δὲ οἱ γραφεῖς τῇ μηλίᾳ δὴ μόνον, τῇ κιμωλίᾳ δὲ οὔ, καίπερ οὔσῃ καλῇ, διὰ τὸ λίπος ἔχειν, καὶ πυκνότητα, καὶ λειότητα. τὸ γὰρ ἀραιὸν, καὶ τραχῶδες, καὶ ἄλιπες ἐπὶ τῆς γραφῆς ἁρμόττει μᾶλλον, ὅπερ ἡ μηλία ἔχει τῷ φαείδι. εἰσὶ καὶ ἐν τῇ μήλῳ καὶ ἐν τῇ σάμῳ διαφοραὶ τῆς γῆς πλείους. ὀρύττοντα μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ὀρθὸν στῆσαι ἐν τοῖς ἐν σάμῳ, ἀλλ' ἀναγκαῖον ἢ ὕπτιον, ἢ πλάγιον: ἡ δὲ φλὲψ ἐπὶ πολὺ διατείνει, id est: *Quae verò sponte nascuntur, simulque praestantiam vtilitati iunctam habent, tres fere aut quattuor sunt, Melia, Cimolia, Samia, & Tymphaica, atque harum quarta Gypsus est. Melia per se sola vtuntur pictores: Cimolia verò tametsi bona existente, ob pinguitudinem, densitatem, ac laeuorem ipsi in existentes, nequaquam vtuntur: nam raritas, & asperitas, & pinguitudinis inopia magis in pictura conueniunt. Sunt & in Melio & in Samo plures terrarum differentiae. Effodientem in Samo minimè rectū, sed vel supinum, vel obliquum stare necesse est: vena autem ad multum protenditur.* Et paullò post: χρῶνται δὲ τῇ τυμφαϊκῇ πρὸς τὰ ἱμάτια, καὶ καλοῦσι γύψον οἱ περὶ τύμφειον τόντε, καὶ τοὺς τόπους ἐκείνους. ἡ δὲ γύψος γίνεται πλείστη μὲν ἐν κύπρῳ, καὶ περιφανεστάτη, μικρὸν γὰρ ἀφαιροῦσι τῆς γῆς ὀρύττοντες. ἐν φοινίκῃ δὲ καὶ ἐν συρίᾳ καίοντες τοὺς λίθους ποιοῦσιν. ἔπειτα δ' ἐν θουρίοις. καὶ γὰρ ἐκεῖ γίνεται πολλή: τρίτη δὲ ἡ περὶ τυμφαίαν, καὶ περαιβίαν, καὶ κατ' ἄλλους τόπους. id est: *vtuntur Tymphaica ad vestes, Gypsumque appellant Tympheti atque illorum locorū incolae. Fit autem plurimus gypsus atque praestantissimus in Cypro: nā qui effodiunt, parum longè à terra auferunt. In Phenicia verò & in Syria ex lapidibus vstis faciunt, tum in Thurijs: nam ibi quoque plurimus nascitur. Tertia est verò circa Tympheam, Perrhoebeam, & alos locos.* Ex quibus verbis clarè patet, vel Plinium habuisse alium contextū, vel esse deceptum, quando 36. lib. cap. 24. scriptum reliquit, Tymphaicum gypsum è summa tellure peti: quod vni Cyprio & non Tymphaico tribuit Theophrastus, à quo is transcripsit.

Menecrates medicus quis fuerit. Medici Clinici. Locus Plinij mutatus. De Posca, locus Suetonij.
C A P. XXII.

Enecratem, cuius frequentem nec incelebrem mentionem fecit Galenus in medicamentorũ libris, nonnulli eum esse dubitarunt, qui Philippi Macedonum regis medicum egit, quive glorioso quodam titulo seipsum Iouem nuncupabat: vnde postmodum ab Agesilao Spartarum rege insaniae vitio notatus fuit. At ne horum leuissima dubitatio alijs forsan occasionem errandi praebeat, non alienum iudicaui declarare, Menecratem a Galeno nominatum fuisse quẽdam Tiberij & Claudij Caesaris medicum, libertum, sectae Rationalium addictum, multisque commentarijs editis insignem: de quo forsan nec historiae repugnaret Coelium Aurelianum lib. 1. Diutur. pass. cap. 4. meminisse. Idem verò ita se habere, praeter Galenum, qui 5. de Comp med. s. l. ca. 3. Menecratem post Antonium Musam paullò ante Andromachum & Neronis imperium Romae floruisse scribit, non incertum testimonium affert vetus haec inscriptio, quae hodie in Vrbe ad D. Pauli seruatur.

Τ Ι Β Ε Ρ Ι Ω Κ Λ Α Υ Δ Ι Ω
Κ Ο Υ Ρ Ε Ι Ν Α Ι.
Μ Ε Ν Ε Κ Ρ Α Τ Ε Ι. Ι Α Τ Ρ Ω
Κ Α Ι Σ Α Ρ Ω Ν, Κ Α Ι Ι Δ Ι Α Σ
Λ Ο Γ Ι Κ Η Σ. Ε Ν Α Ρ Γ Ο Υ Σ
Ι Α Τ Ρ Ι Κ Η Σ. Κ Τ Ι Σ Τ Η Ε Ν
Β Ι Β Λ Ι Ο Ι Σ. Ρ Ν Σ Δ Ι Ω Ν
Ε Τ Ε Ι Μ Η Θ Η. Υ Π Ο. Τ Ω Ν. Ε Ν
Λ Ο Γ Ι Μ Ω Ν. Π Ο Λ Ε Ω Ν. Ψ Η Φ Ι Σ
Μ Α Σ Ι Ν: Ε Ν Τ Ε Λ Ε Σ Ι Ο Ι Γ Ν Ω Ρ Ι Μ Ο Ι.
Τ Ω Ε Α Υ Τ Ω Ν Α Ι Ρ Ε Σ Ι Α Ρ Χ Η. Τ Ο Η Ρ Ω Ο Ν.

Iam verò Clinicos vocatos medicos à Chirurgis & Empiricis eo modo atque etiam magis antiquitus fuisse seiunctos, quo temporibus nostris Physici nuncupati ab ijsdem Chirurgis & Caeretanis vocatis separantur, praeter hoc Martialis carmen.

Chirurgus

Chirurgus fuerat, nunc eſt veſpillo Diaulus,
Coepit, quo poterat, clinicus eſſe modo.

& Plinij verba, qui lib. 29. cap. 1. medicinam ab Hippocrate inuentã, Clinicen vocat. & lib. 30. c. 10. in quartanis medicinã Clinicen propemodum nil valere ſcribit: necnon epigramma hoc Graecum.

τοῦ λιθίνου Διὸς χθὲς ὁ κλινικὸς ἥψατο Μάρκος,
καὶ λίθος ὢν, καὶ Ζεὺς σήμερον ἐκφέρεται.

ſequens inſcriptio, quam Romae marmore inſculptam vidi, ſatis perſpectum facit:

P. DECIMIVS. L. HEROS
MERVLA. MEDICVS
CLINICVS. CHIRVRGVS
OCVLARIVS. VI. VIR
HIC PRO LIBERTATE DEDIT. Hs. Iↄↄ
HIC PRO SEVIRATV IN REMP.
DEDIT Hs. ∞ ∞
HIC IN STATVAS PONENDAS IN
AEDEM HERCVLIS DEDIT. Hs. ↟↟↟
HIC IN VIAS STERNENDAS IN
PVBLICVM DEDIT. Hs. ↟↟↟ Iↄↄ ∞ ∞
HIC PRIDIE QVAM MORTVVS EST
RELIQVIT PATRIMONI
Hs. ∞ ↟↟

Ex qua itẽ manifeſtum eſſe poteſt, quãtũ Romae (quod etiã Plinius meminit) diteſcerẽt medici: nimirũ & qui pro libertate ſibi ipſis aſſerẽda (multi enim erant ſerui) & pro dignitatibus in republica conſequendis, ingentia precia ſoluebant. Hippocrates etiã in lib. de Sterilibus cũ dicat, qui phyſicus eſſe vult debere ad hominis robur atq; habitum reſpicere, ſatis aperte indicat phyſicum eo tempore eſſe vocatum, qui, & ratione non experientia tantùm mederetur. An Clinici quoq; à Romanis dicerentur, aegri decũbẽtes nonnulli, quemadmodum Plinium lib. 25. cap. 5. dixiſſe aliquibus viſum eſt, certè non parum dubito: tametſi Cyprianus lib. 4. Epiſt. 7. paralyticum illum à Chriſto ex diuturno morbo liberatum Clinicum appellare videatur: atq; D. Hieronymus in Epitaphio Paulinae ad Euſtochium manifeſte decumbentes vocet Clinicos: quod item Hermolaus Barbarus, magni iudicij, & rarae eruditionis vir, ex ſacris Bibliis quoque

probare nittitur: immò verò Cyprianus ibidem quosdam ait fuisse, qui ludibrio, sed opprobrio quodam Christianos vocarent Clinicos, miraturque vnde nam ex Hipp. aut Sorano id nomen ipsis tribuerent. Vt his omnibus constare possit, post Plinij quidem aetatem Clinicorum vocabulum ipsis aegrotantibus esse tributum, non autem eius temporibus. Hippocratem quidem 1. de Morbis & 4. de acutis scio decumbentes κλινοπετεῖς vocasse, & Plutarchum ac Athenaeum κλινήρεις: at vbi κλινικοὺς dicant, non memini legisse. Itaque si quis pro Clinicis in Pliniano codice Chronicis substituat, fortasse non aberret, quando non minùs potuit auctor in loquendo interdum liber, vti hac voce Graeca sanè, at ab alijs vsurpata, quā Spasticis, vocabulo ex media Graecia sumpto, nec fortè a quoquā vllibi praeterquàm ab ipsomet in eodem loco, & alibi vsurpato. Nisi potiùs pro Spasticis Clinicis alteri substituere placet, Spasmis cynicis, vel pasticis cynicis: si quidem medici omnes sciunt, spasmum cynicum faciei esse morbum, in quo tollendo prodesse elleborum, scripsit etiam Celsus lib. 4. cap. 2. Spastici (ait Barbarus) sunt quibus est intus aliquid conclusum conuulsumve. Mirantur nonnulli, quòd scribat Suetonius, Asiaticum, Vitellij Imperatoris libertum, Puteolis poscam vendidisse: quasi huiuscemodi potus solùm in medicum vsum intus & extra adhiberetur. Ego verò minime illud admiratione dignum existimo: quoniam vinum acidum aquae mixtum pro vili plebecula venale extitisse, rationi consonat, atque id Poscam fuisse appellatum; nisi malumus Puteolis gratia aegrorum *qui* eo frequentes conueniebant, id solummodo factitatum, *vt scilicet* vera posca venderetur, quam ex aceto parti modò maiori, modò minori aquae mixto factam, memorat Galenus. Quanquam etiam antiquitus, sicut escam pro cibis, ita Poscam pro potibus esse vsurpatam, inuenio: quandò, vt notat Barbarus, in antiquissimis Festi codicibus, & in Ferentini vetusto monumento, Posculenta pro Poculentis leguntur.

TERTII LIBRI FINIS.

HIER.

HIER. MERCVRIALIS VARIARVM IN MEDICINAE Auctoribus, & alijs Lectionum.

Liber Quartus.

Qui fuerint apud veteres Archiatri, & Archiatrorum Comites, quòdve eorum munus. CAPVT I.

QVI Galenum, aliosque medicinae scriptores vsque ad haec tempora interpretati sunt, omnes penè in hoc conuenerunt, vt nomen ἀρχιάτρου medicorum principem, quasiq. excellentissimum designare voluerint (Io. Baptistā Rasarium virum tempestate nostra eruditissimum excipio, qui in suis Galeni commentariorum translationibus, vbicunque occurrit, Archiatrum transfert.) Id quoniam ego à veritate longè alienum semper putaui, credidique ἀρχιάτρον propriè Imperatoris Principisve, atque eius familiae medicum significasse; quibus ductus rationibus hanc opinionem conceperim, in medium proponam: videbunt deinde eruditi, ac in antiquis rebus perscrutandis versati viri, num sententia nostra aliorum placitis anteponi debeat. Nam primò nullum hactenus Graecum Latinumve scriptorem, qui ante Romanos Imperatores floruerit, inuenire mihi est concessum, qui hac ἀρχιάτρυ voce vsus sit; quod coniecturam non paruam facere videtur, vt Imperatores esse, medicosve cum suae personae, tum familiae valetudinis curae destinatos habere coeperunt, sic vocem eam tunc à medicis in vsum inuectam esse; quod paullò post Tiberij & Claudij tempora fuisse ideò persuasum habeo, quoniam ante ea tempora neque auctorum scripta, neque marmoreae medicorum inscriptiones

ptiones Romae seruatae vsquam hoc nomen habent. Hanc autem Graecam vocem potiùs, & non Latinam elegerunt, quòd (vt refert Plinius lib.26.cap.1.) nemo Romanus medicam artem exerceret, sed omnes ferè, aut saltem maiori ex parte Graeci, atque ij vt plurimũ serui aut liberti essent. Vnde si Archiater vel medicũ primarium, vel medicorũ principem signasset, consentaneum sanè rationi esset, vti res ipsa ante Imperatores extitisset, pariter etiam nomẽ eam exprimens aliquando vsurpatum fuisse; quod nunquã à me (nisi ceteri maioris lectionis viri secus obseruarint) apud quempiam auctorem animaduersum est. quemadmodum ex altera parte valde mihi probatur, iccirco ante Imperatores minime id nomen receptum fuisse, quòd res ab illo signata, medicus scilicet Principis, nõdum institutus foret. Quinimmò Plinius lib.25.c.8. cuius tẽpore iam Archiatri nomen in vsu haberi coeperat, cùm Damocratem Seruilium Mithridaticae antidoti auctorẽ, medicum ipsius aetate primarium nominare vellet, non eum Archiatrum, sed è primis medentium vocauit, quasi sciret nomen illud medicis duntaxat Principis cõuenisse. Vt his omnibus grauissimis coniecturis facile iudicari queat, τῦ ἀρχιάτρυ nomen haud illis propriè attributum, qui ceteros antecellerent, sed qui Principis vel Imperatoris personae atq; familiae operas suas locarent. Praetereà Andromachus, quem Erotianus in Onomastici sui dedicatione ἀρχίατρον appellat, à Galeno item 1.de Antid.14. & de Loc.affe.c.1. Νέρωνος ἀρχίατρος vocatus reperitur, non quia is alios medicos praecellere ab ipso putaretur, qui Archigenem ab Andromachi tempestate vsque ad Traiani principatum in magna existimatione habitum (quod etiam Iuuenalis Satyra 6. insinuat:

—tunc corpore sano
Aduocat Archigenem. & Sat. 14.
Ocyus Archigenem quaere, atque eme quod Mithridates
Composuit)

alios antecessisse scribens, nullibi Archiatrum nuncupauit, quòd intelligeret solos Principis medicos eo nomine fuisse vocatos. Quocirca si res ipsa non secundùm legentis voluntatem, sed verè atque prudenter aestimetur: planè apparebit, Erotianum & Galenum concorditer Andromachum Archiatrum nuncupasse, quòd eam vocẽ vti debitum sibi quendam titulum, nimirùm cum Neronis medicus esset, ei congruere intellexerint. Qua similiter ratione Liuium Eutychum Archiatrum vocatum credo in hac inscriptione, quae olim in tabellula quadam, vnà cum multis alijs vetustate penè consumptis, Romae ad D. Sebastiani reperta est:

M. LIVIO

M. LIVIO CELSO TABVLARIO
SCHOLAE MEDICORVM
M. LIVIVS EVTYCHVS
ARCHIATROS OLL. D. II.
INFR. PED. IIII.

Sicut & Petrus quidam Archiater apud Aetium nudis verbis citatus inuenitur: quem eo titulo indicatum, quasi Principis medicus, non autem medicorum princeps foret, ex Aetij 11. Tetrab. ser. 3. ca. 110. verbis facile colligi potest: veluti quoque Galenum in lib. de Theriaca ad Pisonem non alia ratione puto vocasse Archiatros Magnum & Demetrium, atque alios multos alioqui populares potiùs, quam eminentes. Neque verò illud mihi consonum videtur, Imperatores consueuisse medicos plures conducere, atque inter eos vnũ reliquis superiorem habere, quem & ob doctrinae excellentiam, & ob dignitatem sibi maiorem delatam Archiatrum vocarent: quandoquidem non vnum, sed plures simul Archiatros extasse, apud varios scriptores legimus. Qui ex legum peritis quaeso est, qui nesciat, Constantinum Imperatorem legem tulisse, qua Archiatros illustribus priuilegijs, maximisque gratijs ornari voluit? Quis item nõ vidit eam legem quam Imperator in l. Archia. cap. de metatis. lib. 12. Cod. tit. 41. in hunc modum tulit: Archiatros nostri palatij, necnõ vrbis Romanae, &c. Ex quibus omnibus negari nunquam poterit, quin Imperatores nõ vnum, sed plures simul Archiatros habuerint, vt hac ratione Archiatrum Principis medicum extitisse credendum sit; alioquin si aliorum superior quasiq. Princeps fuisset, par erat non plures vno tempore, sed vnum tantum esse. Quam rem manifestius adhuc Vindiciani medici, q. Octauij Horatiani, siue Prisciani Theodori praeceptor fuit, necnon Cassiodori in Epist. ad Valent. testimonia comprobare queunt: quorum ille Archiatrorum Valentiniani Comes fuisse perhibetur; hic verò dum formam, qua Archiatrorum Comes eligebatur, 6. Variarum lib. exponit, ita clarè Archiatros simul plures, eosque Principis medicos extitisse, atque horum praesidem, ac veluti Principem non Archiatrum, sed Comitem vocatum ostendit, vt nemo nisi suae opinionis nimius amator hanc veritatem inficiari possit: quam Andreas Alciatus, auctor nostra tempestate clarissimus, in com. super lib. Cod. probè cognoscens, antiquos legum interpretes damnare non dubitauit, quòd vbi leges de Archiatris loquuntur, semper medicorum principes, & non principis medicos interpretentur. Porrò quatenus ad vocis ipsius etymon pertinet, etsi vsus scriptorum secus habere videatur, attamen non minùs ἀρχίατρος

τρος τῦ ἄρχοντος ἰατρὸς, quam ἰατρῶν ἄρχων dici queat: vt neque huiuscemodi ratio vlla ex parte ijs faueat, quibus diuersam sententiam sequi placuit. Nunc qui essent Archiatri, quodve eorum munus, nō admodum difficile est percipere. Si quidem verisimile vnicuiq; apparere potest, vt hodie saepenumero contingere cernimus, ita etiā antiquitus contigisse, vt qui vel artis praestantia, vel quopiam apud Imperatores fauore pollerent, in eius atq. familiae medicos cooptarentur, atq; horum cum aliquis moreretur, alter in eius locum subrogaretur: in qua subrogatione, quoniam interdum ob fauores nōnulli indigni locum obtinebant, ea lex condita est, quae in Cod. lib. 9. ti. de Profess. & med. cap. 11. habetur, ne scilicet quis in Archiatrum eligi deberet, nisi communi meliorum iudicio comprobaretur: nemo enim erat, qui, vt Archiatri locum impetraret, nō omnem moueret lapidem, nō modò ob dignitatem ac gloriam, verum & ob honestissima stipendia, ceterave priuilegia, quibus illi fruebātur. Scribit Plinius. l. 29. c. 1. annua horum medicorū stipendia apud principes fuisse CCL. Hs. quae ad monetae nostrae rationem redacta, faciunt vngaricorum sex millia, & sexaginta. Semuncialem vnum, duodenarios nouem, duplos quattuor, simplum vnum. Quae tamen non omnium Archiatrorum merces erat: cùm in legibus habeatur. Archiatros ab Imperatoribus, praeter alimenta subministrata, quampluribus alijs priuilegijs atque fauoribus donatos esse; quae omnia mercedis instar, quòd multi forent, ipsis donabantur, perinde ac temporibus nostris medici aliqui in Pontificis Romani curia, & in aliorum Principum domibus ob solam sportulam, aliasve gratias operam sua medendo exhibent. De ijs sermonem factum à Galeno puto, vbi 9. de Plac. Hipp. & Plat. alios lucri caussa medicinam exercere scribit, alios ob honorem, alios ob sibi legibus concessam immunitatem, ac reipublicae vacationē. Iam verò illorum munus quod esset, ex loco Cod. citato cap. 10. scire vnicuiq. licet: vbi ex verbis illius legis apertè dici potest, Archiatros cùm à populi commodis commoda reciperent salaria, non solùm Principis familiae, eiusq. personae inseruisse, verū etiam pauperibus sine vlla mercedis spe obsequi, nec turpiter diuitibus inseruire obligatos fuisse, neq; propterea inferendum est archiatros vrbis, à palatij Imperatoris diuersos extitisse, quādo rationi est consentaneum eosdem, qui stipendia ex redditibus populi capiebāt etiam si imperatori, & aulae inseruirent, populo quoq; medicinam facere consueuisse. Dicebatur verò Archiatros & Archiater, veluti ex auctoribus atque superiori inscriptione, subsequenteq; patet, quae Romae in vetusto lapide seruatur adhuc:

D. M.
A. ACTIVS CAIVS
ARCHIATER SIBI ET
IVLIAE PRIMAE CONIVGI
INCOMPARABILI.

Erant itaque Archiatri medici illi omnes, qui principis sumptibus conducti, eius personae primùm, deinde aulae omni, postremò cunctis pauperibus arte propria Romae operā praestabant: quorum Archiatrorum Princeps quidam senior, prudentia & doctrina praestantior eligebatur, cuius sententia & auctoritate omnes de re medica obortae dissensiones statim dirimebantur; iisque Comes vocabatur & prae ceteris maximam Principis curam gerebat, eiusq; veluti imperium quoddam & potestatem magnam obtinebat, vt ex Cassiodori citato nuper testimonio abūde perspectum est. Nolo propter hoc omnino inficiari, quin in vrbe medicorum collegia quaedam & scholae instituerentur, quorum qui alijs praesidebat, Archiatros interdū vocaretur, vt ex inscriptione Liuij Celsi superius allata, & ex legibus colligi potest: verumtamen qui frequētius in ore hominum versabatur, Archiater, is erat, quem descripsimus.

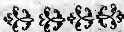
De Cydni fluuij aqua, loci Plutarchi, & Galeni & aliorum Collati. Locus Plutarchi ex Galeno restitutus. Locus Hippoc. emendatus. CAP. II.

Ydnus Ciliciae fluuius est, transiens per mediā Tarsium, ciuitatem olim nō minùs quā Athenas & Alexandriam viris in philosophia, atq; omni alia doctrina praeclarissimis florentem, cuius fluuij aquam frigidam atq; asperam esse narrans Strabo Geographiae 14. eam tū belluis, tū hominibus neruos crassis humoribus occupatos habentibus, atq; podagricis auxiliari scribit. Post quem Vitruuius, necnō Plinius, ex Cassij Parmensis sententia, eandem aquā cruribus podagricorum affusam dolores leuare scripserunt. Quae omnia nunquid vera sint, certè dubitari iure potest: non modò quia frigidū neruis aduersari pro cōperto habent medici, sed etiā quòd Galenus in lib. de Caussis procatarcticis, Alexandrū Magnum aestiuo tempore, dū se in Cydno flumine lauaret, cōuulsione ac tremore torporeve captū fuisse tradit: quemadmodū

posterioribus saeculis Fridericum Oenobarbum Imperatorem eodem flumine lotum interijsse scribunt historici. Nisi igitur dicamus contra Q. Curtij auctoritatem, Cydni aquam blando quodam frigore, vt Pausanias scribit, pollere, & vim detergendi insignem sub voce, τραχὺ, à Strabone, & interdũ ab Hippoc. designatã obtinere, quorum illi dolores ab humore calido nascentes mitigentur, hac verò humores ipsi neruis elidantur: quomodo podagricis & neruorũ fluore tentatis opem ferat, intelligere arduum erit. Quòd si interdũ experientia comprobatum est, frigidum affusum conuulsionem soluere, dum calorem διὰ τὴν ἀντιπερίστασιν augendo humoribus dissipandis aptiorem reddit, non propter hoc Cydni aquam iuuare credendum, alioquin de compluribus alijs aquis frigidis idem foret asserendum. Neque etiam immodicos eius frigore dolores consopiri dicendum, propterea quòd potiùs sic articulis & neruis nocumentũ, quàm auxilium inferretur. Ob hoc. n. dicebat Hippocr. de podagricis loquens, in lib. de Vsu humidorum, ψυχρὸν πολλὸν καταχεόμενον ἰσχναίνει, καὶ ὀδύνην ναρκοῖ. id est, *Frigidum multum affusum extenuat, & dolorem sopit.* Alexandrum autem ac Fridericum id passos fuisse puto, quoniam fortasse nimis labore vel aestu calefacti, aquae frigidae sese immerserunt, Cautum enim est medicorum praeceptis, ne quis dum magnopere calet, in frigida lauetur; quoniam tunc corporis meatus valde aperti ingressum facilem noxio humoris frigori pmittunt: atq; ita nerui calorq; natiuus nõ parum offenduntur, quod quidem minimè verũ est de interno calore, & naturali, quia vbi partes aliquae sunt inflammatae ac rubentes, à frigida, quae influxũ cohibeat, sicq; euacuet, ferè sanantur, vt ob hoc dixerit Hippo. v. Aph. 25. podagricos à frigida largè affusa leuari. Hic adnotare placet qđ scribit Plutarchus in vita Syllae, eum scilicet Athenis agentem, pedũ dolorem torpidum cum grauitate incurrisse, quem Strabo dixit esse ποδάγρας ψελλισμόν. id est, podagrae balbutien. Aquam autẽ Cydni nõ modica detergendi facultate praeditam esse, Plutarchi testimonio confirmatur, qui libro, in quo Desitorum oraculorum caussas quaerit, vt demõstraret posse aquas & spiritus terrae inueniri, a quorum arcana quadam potestate animi humani ad futura praenoscenda disponerentur, alia alijs conuenire, & non omnia omnibus, multis exemplis ac oratione monstrat: ἄλλα γὰρ ἄλλοις οἰκεῖα καὶ πρόσφορα, καθάπερ τῆς μὲν πορφύρας ὁ κύαμος, τῆς δὲ κόκκης τὸ νίτρον δοκεῖ τὴν βαφὴν ἄγειν μεμιγμένον. Βύσσῳ δὲ γλαυκῆς κρόκος καλαμίσγεται, ὡς Εμπεδοκλῆς εἴρηκε. περὶ δὲ τοῦ Κύδνου καὶ τῆς ἱερᾶς τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Ταρσῷ μαχαίρας, ὦ φίλε Δημήτριε, σοῦ λέγοντος ἠκούομεν, ὡς ὁ Κύδνος ἐκκαθαίρει αἰ-

ρει σίδηρον ἐκεῖνοι, ὅτι ὕδωρ ἄλλο μᾶλλον τὴν μάχαιραν, ἢ ἐκεῖνο. καθάπερ ἐν Ὀλυμπίᾳ τὴν τέφραν προσαπλάττουσι τῷ βωμῷ, καὶ περιπηγνύουσιν ἐκ τοῦ Ἀλφειοῦ παραχέοντες ὕδωρ. ἑτέρῳ δὲ πειρώμενοι ποταμῷ οὐδενὶ δύνανται συναγαγεῖν, οὐδὲ κολλῆσαι τὴν τέφραν. id est: *Alia enim alijs propria & conuenientia: quemadmodum purpurae faba, & grani infectorij nitrum. videntur tincturam commixta ducere. Bysso autem glaucae crocus miscetur, vt dixit Empedocles. De fluuio Cydno, & de sacra Apollonis in Tarso machaera, o amice Demetrie, te narrantem audiuimus, quòd Cydnus ferrum illud depurgat, neque machaeram vlla alia aqua magis, quàm illa quemadmodum in Olympia cinerem arae affingunt, & aquam affundentes Alphaei cinerem circumdensant, alio verò flumine id tentantes, nullo possunt coniungere, neque cinerem conglutinare.* Vbi manifeste declarat, Cydni fluuij aquam detergendi repurgandive (cùm ferrum, ex quo machaera Apollinis sacra in Tarso conflata erat, sola depurgaret) vim magnam habuisse. At hic admoneor primum vt putem byssi colorem aureum & flauum à Pausania sibi tributum minime natiuum, & proprium, sed potius ex croci mixtura acquisitum fuisse, quemadmodum hac de re fusius in adnotationibus ad lib. Hippocr. de fistulis locuti sumus, deinde vt paullò ante citatum Plutarchi uerborum corruptum in Graeco Basiliensi codice locum restituam. Vbi enim is siccitatem calori associatam spiritum attenuare, aetheriumque ac purum efficere dixit, statim subiungit, αὐτὴ γὰρ ξηρὰ ψυχὴ, καθ' Ηράκλειτον: quibus nil significantibus, hunc in modum corrigi debet, αὐγὴ γὰρ ξηρὰ ψυχὴ σοφωτάτη, καθ' Ηράκλειτον. eam namque sententiam protulisse Heraclitum in simili prope disputatione scriptum reliquit Galenus eo libello, in quo temperatura corporis animi mores fingi probat: unde etiam locus Hippocratis emendandus est, in 1. lib. de Diaeta. ubi in omnibus codicibus Latinis & Graecis, tam uulgatis, quàm manuscriptis legitur, ἰσχνασίης δὲ πνεύμωνος ἔτος δέεται, καὶ ξηρασίης: cùm legi debeat, πνεύματος, siquidem pulmonem ad prudentiam conferre nulli asserunt, sed spiritus, qui quanto sicciores & subtiliores sunt, tanto mentem acutiorem faciunt.

Loci Aristotelis & Herodoti collati. Darij luxatio à medico Graeco curata. CAP. III.

Mmensae subtilitatis (vt ait Plinius) vir Aristoteles in 2. Politicorum lib. Lacedaemoniorum Reipub. instituta examinans, inter cetera illi vitio vertit, quòd senatoribus per omnem vitae aetatem de rebus magnis iudicia ferre liceret. cùm in senectute id non sine periculo fieri possit: quoniam (ait is) ὥσπερ τοῦ σώματος, καὶ τῆς διανοίας γῆρας. Hanc eandem rationem vsurpauit apud Herodotum in Thalia Atossa Cyri filia, & Darij vxor, quae à Demodene medico Graeco vlcere prauo in mammilla curata, viroque suo, vt bellũ Graeciae inferret, astuto eius medici ita patriam reuisere sperantis consilio, persuadere conata, inter multa alia haec verba protulit: νῦν γὰρ ἄν τι ἀποδέξαιο ἔργον, ἕως νέος ἦ ἡλικίην. αὐξανομένῳ σώματι, συναύξονται καὶ αἱ φρένες, γηράσκοντι δὲ συγγηράσκουσι, καὶ ἐς τὰ πρήγματα πάντα ἀπαμβλύνονται. id est. *Nunc autem, quando aetate iuuenis es, si opus susscipias: nam augescente corpore simul & prudentia crescit, senescente verò consenescit, atque ad omnia opera hebetatur.* Vnde non immeritò apud priscos prouerbio decantatum habetur.

Ἔργα νέων, βουλαὶ δὲ μέσων, εὐχαὶ δὲ γερόντων. id est.

Opera iuuenum, consilia autem mediorum, preces verò senum. quem versiculum Boethus poeta in Athenodorum seniorem sic apud Strabonem in 14. mutauit.

Ἔργα νέων, βουλαὶ δὲ μέσων, πορδαὶ δὲ γερόντων. id est.

Opera iuuenum, consilia autem mediorum, crepitus verò senum.

Athenodorus autem contra ipsum, βρονταὶ δὲ γερόντων, siue Tonitrus senum, dici iussit. Sanè haec omnia non de animae substantia, quam alioquin immortalem credimus, sed de illius operationibus, quae ab instrumentis magna ex parte dependent: intelligi aequius est: etsi medici, ac praesertim Galenus, aliter sensisse inueniantur. Democedis mentio iam impellit me, vt quam is apud Herodotũ citato loco in curando rege Dario operam praestitit, hisce subiungã. Darius. n. in venatu magnam ossis tali luxationem passus, vbi à medicis Aegyptijs, qui omnium primi ea in arte putabantur, varie tractatus esset, nec illi in retorquendo torquendoue quicquã proficerẽt, quin potius malũ augerent; Democedes Crotoniensis Graecis medicamentis

mentis utens, & lenia, post acria admouens, Darium, qui septem noctes iam nihil dormierat, & perpetuo doloris cruciatu pene confectus erat, tandem somni compotem fecit, breuiq; deinde tempore incolumem prorsus reddidit, cum iam posthac validum se fore ad incedendum desperasset. In qua re an solis medicamentis, an etiã manibus os tali restituerit bonus medicus, ex Historici sermone nõ admodum constat: mirum tamen sit, si medicamenta tantùm (quemadmodum ex verbis colligi posse uidetur) adhibuerit, in eo praesertim luxationis genere, quod quando vehemens est, ab Hippocrate, & Galeno omnium difficillime sanari traditur. Atqui nec de his, neque de maioribus adhuc antiquorum operibus multum mirari debemus: quandoquidem eos in chirurgica, quae clinice prius reperta fuit, posterioribus omnibus valde superiores extitisse, Homeri atque aliorum testimoniis faciliter conuincitur.

Hippocratis & Aristotelis loci collati. Galeni de Demonstrationibus libri qui fuerint: & quae Symphonia à Nemesio citata. CAP. IIII.

QVoniam Hippocratem nostris adnotationibus & emendationibus illustratum, non ita citò, vt optamus, edere, publico legendi munere atq; assiduis aegrotorum uisitationibus impediti possumus; interim aliqua ex ipsis in hunc librum sparsim protulimus, ut eruditi, quid in ipso praestaturi simus, ab hisce conijcere ualeant. Hippoc. in lib. de Aer. aq. & loc. Asianos & Europaeos inuicem distinguens, illos ingenio magis, minùs uerò fortitudine ualere scribit, cuius euentus duas potissimum rationes assignat. Alteram, quòd Asiae regio maximam aeris temperati clementiam obtinuit, nullisque propemodum mutationibus subijcitur: Europa contrarium; quod ut ingeniorum bonitati atque menti magnopere confert, sic animorum fortitudini, qui à mutationibus magis excitati, ualidiores fiunt nullum adiumentum praebet. Alteram, quòd Asiani semper regum imperijs subiecti fuerunt, Europaei uerò non modò non seruierunt, uerùm etiam fere semper liberi extiterunt. Nam qui bello & armis non sibi quicquam, sed dominis omnia comparare sciunt, negligentiores euadunt, quemadmodum ceteri spe lucri proprij inflammati quid uis animose audent. Aristo-

teles similiter lib. 3. polit. cap. 10. & lib. 7. cap. 7. Hippocratem secutus, Asianos artibus & mente excellere quidem, vt animis nihil à natura valere, & propterea tyrannis continuò inseruisse scribit: sicut Europaeos ob regionis frigiditatem mente ac artibus inferiores, animis verò & fortitudine superiores, ob idque nullius regis imperium passos esse: inter quos Graecos, veluti medios, non minùs artibus & intellectu, quam armis & animorum viribus pollere. His verò atque multis alijs rationibus demonstrare conatus est Galenus, Hippocratem, Platonem & Aristotelem, animam nostram si non ipsissimam corporis temperaturam, saltem eius sequacem existimasse. Quā sententiam multis, ijsque grauissimis argumentis damnauit Nemesius in 3. cap. lib. de Hominis natura, sub Gregorij etiam Nysseni nomine ab aliquibus falsò vulgati, quo in libro cùm multa ex Galeni commentarijs de Demonstrationibus inscriptis adducat, quae nil propè mutata in libro de Plac. Hippocr. & Plat. necnon in libello, Quòd animi mor. seq. cor. tem. ac alijs editis legantur, fit vt facilè mihi persuadeam, Galenum in libris illis περὶ ἀποδείξεων nequaquam de rebus ad Logicam siue Dialecticam facultatem tantùm spectantibus quemadmodum ineptè arbitrantur nonnulli, tractasse, sed praecipue earum rerum plurimas sub oculis ratione & sensu ponere tentasse, quae apud medicos & philosophos in controuersiam trahuntur: veluti est de sede ac partibus animae, quaestio de affectuum generatione & caussis, de venarum & arteriarum principiis, de testiculorum vsu, aliaque huiuscemodi plurima: quod similiter videtur cōfirmasse Rabi Moses 25. v. partic. aphoris. vbi hunc librum *Probationes* appellat. Quo in loco illud quoque adnotare placet, librum Galeni de Placitis Hippocratis & Platonis συμφωνίαν esse vocatum ab eodem Nemesio, quasi ipsius tempestate sub hoc titulo ab aliquibus legeretur, cùm in illo summorum virorum concordantiae declarentur. Vixit verò Nemesius, Gratiani & Theodosij temporibus, quādo Maximus philosophus Platonicus, Libanius, Basilius, Gregorius Nyssenus, alijque plurimi praeclarissimi viri floruerunt: quae tempora ab aetate Galeni paullò plus 150. annis absuerunt, ut ob hoc non paucam fidem Nemesij scriptis adhibendam censeam.

De Putaminibus fabarum, & quid sit ὄσπειον *Athenaeo.* C A P. VI.

QVòd Theophrastus in 5. de Causis plantarum cap. 21. scribit, fabarum putamina radicibus aut germinibus plantarum nouellarum apposita earum vitam penitùs tollere, etiam à Clemente Alexandrino Strom. 3. & ab Apollonio in Mirabilib. historijs citato, ex quinto de Causis naturalibus (quasi sic liber ille inscriberetur antiquitùs) inuenio. qui cùm addant domesticas gallinas iisdem putaminibus iugiter vescentes sterilescere, neque id à Theophrasto traditum sit, eiuscemodi sententia non exiguam mihi suspicionem parit. Quemadmodum item non admodum probo, Pythagoreos iccirco fabarum esum vetasse, quod comestae, mulieres infoecundas reddant: quoniam, vt meminit Galenus, fabae, si belle nutriunt, & flatulentae sunt, potiùs foecunditatẽ quàm sterilitatem inducere debent. Fabam verò appellatam esse per excellentiam à Clemente Alexandrino in loco citato ὄσπριον, non miror; quandò sic in vsu fuisse apud veteres puto. Vnde Galenus in 2. de Fac. alim. legumina recensens, primam fabam collocauit. Versiculum ab Athenaeo citatum.

Σῦκον μετ' ἰχθεῖς, ὄσπειον δὲ μετὰ κρέας.

de faba interpretari soleo, quam viridem his quoque temporibus homines post carnes, loco bellariorum, esitant, quamve etiam hodie à vulgo Graecorum ὄσπειον passim vocari intelligo.

In Acrothoracis significatione, Clementis Alexandrini locus emaculatus. Cur Lauri folia post coenam adhiberentur. Ebrietatis praecautiones. Pliny locus emendatus. C A P. VI.

ARistotelem in 3. Prob. partic. probl. 2. manifestum est eos ἀκροθώρακας vocasse, qui leniter inebriati delirant, quive de rebus quidem iudicium ferre tentant, sed in iudicando aberrant, quasi medij sint inter sobrios & temulentos; quorum illi iudicandi vim firmam & incorruptam habent, hi verò adeò vino obruti & sepulti

iacent.

iacent. vt neque iudicare, neque ſecundum animi corporisve facultates operari queant. Erotianus in Onomaſtico, vbi θώρηξιν ab Hippocrate οἰνοποσίαν vocari ſcribit, ἀκροθώρηκας etiam vſque ad tempora ſua, eos appellatos ſubiungit, qui non multùm vino repleti eſſent. Plutarchus quoque in 3. Sympoſ. probl. 8. Ariſtotelis ſententiam examinans, idem quod is omnino ſentire videtur, ἀκροθώρακας ſcilicet corpus non adeò diſſolutum habere, vt & moueri, & ſecundum ipſum aliquatenus operari non valeant; at eorum diſcernendi vim minimè liberam eſſe; nempe cùm iudicium phantaſias, & non rationem ſequatur. Itaque non video cur Alexandrinus Clemens diuerſa ſentiēs in 2. Paedagogiae, ἀκροθώρακα minimè rationem ac memoriam offenſas gerere ſcribat; Nam ſenibus Chriſtianis, vt vino vtantur, eouſque indulgens, quoad ἀκροθώρακος terminum non tranſgrediamur, his verbis in 2. cap. vtitur, ἀλλὰ καὶ τούτοις ὅρος ἔσω τοῦ ποτοῦ, μέχρις οὗ τὸν λογισμὸν ἄσειστον διατηρήσωσι, καὶ τὴν μνήμην ἐνεργὸν, καὶ τὸ σῶμα ἀσάλευτον οἴνῳ καὶ ἀκράδαντον. ἀκροθώρακα καλοῦσι οἱ περὶ ταῦτα δεινοί, id eſt: *His autē in potando terminus ſit, quouſque diſcurſum imperturbatum ſeruent, & memoriam efficacem, et corpus vino inconcuſſum & immobile. Acrothoracem vocant circa haec periti.* Quo in loco verum illius vocis vſum omnino ab ipſo ignoratū perſpicitur: niſi contextum corruptum eſſe, & ea verba, ἀκροθώρακα καλοῦσιν οἱ περὶ ταῦτα δεινοί, ab aliquo ignaro primum in margine adſcripta, deinceps à librario ineptè interſerta fuiſſe velimus: quemadmodum eiuſmodi multa eius auctoris hactenus edita commentaria habere apud doctos conſtat. Legimus apud Athenaeum in 4. veteres inter bellaria poſt coenam interdum etiā folia lauri adhibuiſſe, quod pluribus rationibus factum puto. ſed potiſsimùm duabus hiſce: tum vt vi foliorum exiccatoria fumi ad caput elati abſumerentur; tum etiam vt odor vini, ac ciborum, qui ſolet ſaepenumero à ſaturis hominibus grauis emitti, abſconderetur; id quod Martialis in 5. facetè & clarè admodum nobis indicauit:

Foetere multo Myrtale ſolet vino,
Sed fallat vt nos, folia deuorat lauri,
Merumque cauta fronde non aqua miſcet.
Hanc tu rubentem prominentibus venis
Quoties venire Paule videris contrà,
Dicas licebit, Myrtale bibit laurum.

Vt quoque euitarent antiqui ebrietatem, ac interim multùm biberent, interdum lauro, hedera, anetho, ſimilibusque alijs eos coronatos inter potandum legimus: alij pumicem tritum, alij amygdalas

amaras, alij brasicam praemandebant, quasi non praestaret ebrietatis turpitudinem sobrietate cauere, quàm eam succis alijsve medicamentis occultare. Plinius lib. 14. cap. 2. de Apianis vitibus loquens, ita scribit: Vina primò dulcia austeritatem annis accipiunt, & rubra fiunt. Nulla magis vite gaudet. In quibus duo sunt, quae nõ immeritò eruditorum animos turbare possunt. Vnum, quòd vina alba à principio, vetustate non rubra, sed vel pallida, vel flaua, vel fulua redduntur: quemadmodũ Galenus docet 7. de Tuen. val. & 12. Meth. Alterum, ꝙ postrema illa verba quid significẽt, obscurum est. Itaque restitui debẽt, vt in manuscripto Pauli Manutij, omnium post Ciceronem eloquentissimi, codice inuenitur. Vina primò dulcia, austeritatem annis accipiunt. Etruria nulla magis vite gaudet.

Tuberes apud antiquos qui essent. Locus Plinij notatus. CAP. VII.

QVi fuerint apud maiores nostros Tuberes, inter malorum genera relati, neminem, qui apertè declararit, hactenus mihi videre contigit. Iccirco si meam sententiam explicuero, id saltem proficiam, vt alij ad veritatem indagandam, meque sententiam meliorem proferendam excitentur. Ne igitur temerè quicquam affirmare videar, notas aliquas Tuberum ab auctoribus Latinis traditas ante alia indicabo. Tuberes ex Africa regione calida primùm allatas, scribit Plinius lib. 15. cap. 14. vbi fructus proferre baccis, quàm malis similiores statuit. Idem quoque lib. 16. cap. 25. & lib. 17. cap. 16. Tuberes post amygdalas cum Armeniacis & praecocibus florere, (vt Columella lib. 11. in fine ca. 2.) quasi cum ijs etiam mutarentur fructus, & melius inseri pruno siluestri, atque malo cotoneae, quàm granis seri, memorat. Martialis lib. 13. auctor est, Tuberes in agro Nomentano prouenire solitos, quae regio inter Romana suburbia pro aprica habetur. Palladius verò lib. 10. titu. 14. Tuberum fructus dulces facit, menseque Septembri eos granis seri, necnon etiã omnibus malorum generibus prunis & coloneis inseri solitum tradit. Quas omnes notas si ijs arboribus conferamus, quas decem abhinc annis plus minusve ex Alexãdria in Siciliã primùm, mox Neapolim transuectas, ob idque Albercocos Alexandrinas nuncupatas esse scimus, facilè iudicabimus, Tuberes veterum hosmet Albercocos extitisse. Nam hae sunt

arbo-

arbores non admodum procerae magnitudinis, foliaque Armeniacorum ferè gerunt; florent statim post amygdalas, inseruntur praecocijs, persicis, & prunis; seminantur granis Septembre & Octobre, sed insitione meliores fiunt; nascũtur locis calidis & apricis, gelu corrumpuntur; siccam terram, sed arte irroratam, amant: fructus nuce pontica paullò maiores, rubeos, cute laeui, ac dulces suauesque ferunt, vt cuique intelligere liceat, huiuscemodi arbores fructusque maximè cum veterum tuberibus conuenire. Nec quicquã repugnat, quòd Domitiano priùs, quàm iugularetur, Septembri mense oblati fuerint tuberes: quoniam eos adseruatos ea arte esse credendum est, quam Palladius loco praecitato mõstrauit: imo cùm eo tempore, quo iam desierant, fuerint oblati, munus magis imperatore dignum, magisque admirandum fuisse significatur. Neque inferendum est, Palladium, quòd in libro mensis Octobris tuberes seruandi rationem doceat, eos tunc maturari voluisse, quoniam hac in re auctor ille certam legem nõ seruat, cùm etiam in libro Aprilis, zizypha, quae autumno maturantur, seruãdi modum indicet. Martialis item, quamuis tuberes cum malis Punicis adnumeret, nõ propterea putandum est eum innuisse, quòd eodem tempore maturarentur: immò his distichis:

Non tibi de Libycis tuberes & apyrina ramis,
De Nomentanis sed damus arboribus,
Lecta suburbanis mittuntur apyrina ramis,
Et vernae tuberes. quid tibi cum Libycis?

fortè dicere voluit, se ad amicum duo pomorum genera misisse, vnum nuperrimè ab arbore lectum, alterum domi quidem & ipsum natum, sed integrum arte conseruatum. Porrò Plinianum codicem lib. 15. cap. 14. vbi tuberum duo genera habentur, corruptum omnino, ac loco Tuberum legendum esse Zyziphorum, suspicor: quoniam Columella lib. 9. cap. 4. albam & rutilam Zyziphum agnoscit: Galenus Zyzipha 2. de Alim. fac. appellat: nullus autem duo tuberum genera fuisse scribit. Sericum verò colorem Plinio rutilum vel rubrum esse, quem alibi Syricum & ipse, & Aetius, & Paullus Aegineta vocarunt, satis Barbarus in Plinianis castigationibus declarauit. Vnde apud Plinium, etsi legatur modo sericum, modo Syricum de tuberum coloribus, non est quòd diuersos esse colores putemus, siquidem Paullus σηρικὸν, Aetius σύρικον dixerunt.

De

De Menta locus Aristotelis ex Hippocrate illustratus & correctus: Plinij alter ad idem notatus, & ex Lucretio explicatus. C A P. VIII.

Mentam tempore belli serere, olim vetitum fuisse scripsit Aristoteles 20. Prob. sect. caussamq; illam putauit, quòd huiusmodi herba corpora humana refrigerando genitale semen corrumpat, sicque vires, quibus in bello maximè opus est, frangantur. Quo in loco si non καταψύχει sed κατατήκει legatur, vt ego legendum censeo, quando menta non refrigerat, sed potiùs colliquat, Hippocratis sententiam transtulisse alicui videri possit, qui in 2. περὶ διαίτης hunc in modum de Menta scribit: Μίνθη θερμαίνει, καὶ οὐρέεται, καὶ ἐμέτους ἵστησι, καὶ ἢν πολλάκις ἐσθίῃ τίς, τὸν γόνον αὐτοῦ τήκει, ὥστε ῥέειν, καὶ ἐντείνειν κωλύει, καὶ τὸ σῶμα ἀσθενὲς ποιέει. Mentam scilicet calefacere; vrinam concitare, vomitus comprimere, sique ea saepenumero quis vescitur, illius semen ab ipsa ita liquari, vt fluat, ad haec tentiginem arcere, imbecillumque corpus facere. Simili propè ratione Plinius lib. 20. cap. 14. mentã semen humanũ deprauare, atque generationi ineptum reddere tradit: quòd sicuti illa immissa lacti, quo minùs coeat, concrescatve, prohibet, ita semen condensari ab homine in cibo sumpta non finit. Vbi legendum esse, Cohibendo genituram densari, & non, Genitalia, vt in vulgatis habetur, quiuis mediocriter doctus facilè conijcere potest. Nisi genitale, pro genitura Plinium & ibi, & cap. 21. eiusdem libri vsurpasse constaret. Quantum verò ad sterilitatem referat, vel nimia geniturae liquiditas, vel immodica crassities, prae caeteris elegantissimè dixit Lucretius in 4. hisce versibus:

Nam steriles nimium crasso sunt semine partim:
Et liquido praeter iustum, tenuique vicissim.
Tenue, locis quia non potis est adfigere adhaesum,
Liquitur extemplò, & reuocatum cedit ab ortu:
Crassius hoc porrò, quoniam concretius aequo
Mittitur, aut non tam prolixo prouolat ictu,
Aut penetrare locos aequè nequit, aut penetratum
Aegrè admiscetur muliebri semine semen.

Aristo-

Aristotelis error de Epilepsia. Hippocratis locus ad id notatus. Seruij error & Cornarij. Aristotelis alter error, de Sale & Nitro. Breuis adnotatio de Caussis res duratas dissoluentibus. CAP. IX.

Ristoteles sect. prob. 31. quaerens, cur homines soli vel maximè inter animalia oculis peruertantur, inter alias caussas hanc affert, διότι μόνοι ἐν τῷ γένει ἐπίληπτοι γίνονται τῶν ζώων, ἡ δὲ ἐπίληψις διαστροφὴν ποιεῖ. *quòd scilicet soli in animalium genere fiunt epileptici, epilepsia vero oculorum peruersionem inducit.* Hanc verò sententiam omninò falsam esse, vt putem, duo faciunt. Vnum est, quòd ipsemet Aristoteles in libris de Animalibus nonnulla recenset, quae ijsdem morbis, quibus homines tētari scribit, vt oues. Alterum, quòd in libro de Sacro morbo, qui vt Hippocratis à Galeno in primo Prognost. tex. 4. & lib. An sanguis in arter. contineatur, necnon à Caelio Aureliano lib. 1. Pass. chron. cap. 4. citatur, scriptum est, oues & maximè capras epileptico morbo non parum obnoxias esse: quod certè de ouibus valde verisimile, videtur, quae caput in terram ferè detinentes, halitus prauos ac humiditatem crassam facilè in caput trahant, & subinde morbum sacrum incurrant. At caprae, quae alto capite vt plurimùm pascuntur siccaeque sunt, ac perpetuò febrire traduntur, quomodo ouibus magis epilepsiae, quae à larga pituita gignitur, exponantur, non admodum intelligo eo praesertim, quòd Alexandrinus Clemens vij. Strom. tradit, hircinas carnes epilepticis auxiliari fuisse creditum. Nisi dicamus, vt Plutarchus in Rom. prob. capras ceteris animalibus magis comitiali morbo tentari ob meatuū angustiam, quam arguit vocis tenuitas: atque etiam eodem morbo facilè capi eos, qui caprinis carnibus vescuntur: ob quod sacerdotibus eam carnem vetitam fuisse tradunt. Itaque sententia Aristotelis sic moderari debet, vt in sect. 10. Probl. prob. 43. & sect. 31. prob. 26. vbi ait, quòd homo ἢ μόνον, ἢ μάλιστα διαστρέφεται, ὅτι, ἢ μόνον ἢ μάλιστα ληπτὸς ἐν τῇ νηπιότητι γίνεται. id est, *Vel solus, vel maximè oculis peruertitur, quoniam vel solus, vel maximè in infantia epilepticus fit.* Qua ratione in libro de Somno & vigil. praeceptum dedit, vt non solùm pueri, verumetiam nutrices à vino, & praesertim nigro abstinerēt, tanquā id magis quàm album ad caput euaporet. Hic animaduertere placet,

Ser-

Seruium in 3. Georgicorum grauiter peccasse, qui vbi Virgilius ait:

— contactos artus sacer ignis edebat;

putauit sacrum ignem esse, quem Graeci ἱερὰν νόσον vocant; cùm ἱερὰ νόσος nil aliud sit, quàm epilepsia vocata: Ignis verò sacer apud Latinos idem sit, quod apud Arabas Formica, apud Graecos Herpes, apud Scribonium Zona, apud Plinium Zoster, & Circinus. Vnde etiam malè Cornarius, qui apud Hippoc. 2. de Morbis mulieribus, & alibi saepe, ignẽ pro erysipelate vertit, cùm valde erysipelas & ignis sacer differant: vt ex Celso lib. v. cap. 26. & 28. vnusquisque facilè potest intelligere. De hoc morbo sacro scriptum est à Platone 11. de Legibus, Si quis seruum vel phthisi, vel calculo, vel stranguria, vel sacro morbo, aut aliqua alia vulgaribus ignota, longa & curatu difficili aegritudine laborantem, alicui, qui neque medicus, neque gymnasta sit, vendiderit, licere emptori intra sextum mensem ipsum redhibere, excepto sacro morbo, quo laborãtem emptor intra annum restituere potest. Caussam verò, cur hũc morbum exceperit, puto, quia alij enumerati morbi sex mensibus dignoscuntur, & ferè incurabiles euadunt; epilepsia verò, siue morbus sacer, vix intra annum verè à vulgaribus discerni potest, atque curatu difficilis euadit: praeterquàm quòd vbi quis ab epilepsia curatus est, nisi integrum annum accessionem non sentiat, vere curatus dici nõ potest, quod saepe obseruatum sit post vndecimum mensem redijsse morbum. Et quoniam Aristotelis mẽtio est, subiungam hisce quandam illius oscitantiam, quam alioquin perspicacissimus in 4. Meteorol. lib. commisit: vbi, indurata quibus caussis dissoluantur, exponens, de sale & nitro haec dixit: νίτρον δὲ καὶ ἅλες λυτὰ ὑγρῷ οὐ παντὶ, ἀλλὰ ψυχρῷ. Atqui ea non solo humido frigido, sed etiam humido calido dissolui, sensui manifestum est. Nam & si vinum & aqua calefacta, à quibus clarè sales & nitrum soluuntur, possint quodam modo frigida humida appellari, cùm sint sub genere aquae, ac illius propriam qualitatem, nempe frigiditatem, quãtumuis mutata, nunquam penitùs amittant; de oleo tamen calido id affirmare non possumus, nempe quòd ipsemet Aristoteles in eodem libro, nõ sub genere humidi aquei, sed aerei, cui perpetuò iuncta est caliditas, apertè collocauit, ab illoque tam naturae suae vi, quàm igne calefacto salem liquefieri, experientia quotidie comprobatur, praesertim si ipsi alius quisquam humor misceatur, vt faciunt medici, cùm vel oleum rosatum salitum, vel aliquod aliud parare volunt; cur enim solo oleo sal non dissoluatur, puto rationem esse quòd statim fundũ petat, ibique omni humore priuatus minimè liquari possit. Quare

melius erit sic de duratarum rerum dissolutione statuere. Quae à frigido sicco concrescunt, vel à moderato, vel ab immoderato, omnem humiditatem exprimente, talia redduntur: similiter & quae à calido sicco concrescunt, vel à moderato vel ab immoderato, omnem humorem consumente. Concreta à frigido sicco moderato, vt glacies vina, serum & vrina, à calido sicco simpliciter, & etiam à calido humido soluuntur. Concreta verò ab immoderato, aut simpliciter insolubilia sunt, vt adamas, & aliae gemmae, aut non nisi à vehementissimo calore soluuntur: quemadmodum plurima metalla, & cornua, quae magno calore mollescunt. Concreta verò à calido sicco moderato, à calido humido, & frigido humido soluuntur; vt sales, manna, & nitra, quae ab aqua calida actu, & à vino potestate calido, necnon ab oleo calido alteri humori permisto soluuntur. Concreta ab immoderato, vt lateres, fictilia, aut non soluuntur, aut solummodò ab ijs humoribus, qui maximè penetrant, sicut succus citri, & acetum acerrimum est, aqua vitae, & similia, quae aliquos lateres, lapidesve soluunt; quod forsan ignotū fuit Aristoteli, quamuis ex ipso ratio huius habeatur. Nam cùm neget ipse fictiles liquari, propterea quòd aqua eius meatus, per quos spiritus exiuit penetrare non potest: manifestum est, quòd si aliquis humor adeò subtilis inueniatur, vt eos ingredi queat, etiam ex eius sententia poterunt liquari. Inueniuntur autem facilè hisce temporibus: quibus ars chymica, Aristotelis tempestate ignorata, cuius opera subtilissimi ac maximè penetrabiles humores efficiuntur, in facilem vsum tracta, quasique perfecta est.

Locus Hippocratis ex Gellio restitutus, & alter defensus. C A P. X.

AVlus Gellius Noct. lib. 3. cap. 16. haec verba ex lib. Hippoc. de Alimento citat: ἔστι δὲ, καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος γέννησις. Quae cùm ibi ita non habeantur, puto restituenda esse, vbi post, ἐς ἔκπλωσιν σμ. Haec habētur solùm, οὐκ ἔστι, καὶ ἔστι, ita vt vniuersa illa oratio sic constituenda sit: ἐς ἔκπλωσιν σμ. (ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος γέννησις) γίνεται δὲ ἐν τούτοισι. &c. Quae autem verba sequuntur, etsi etiam à Gellio ibidem diuersa ponantur, placent tamē magis, vt sunt in vulgatis Hippoc. codicibus. Explicatio porrò

Ipsorum verborum licet obscura admodum sit, ac Sabinus diligentissimus, vt saepe eum vocat Galenus, Hippocratis interpres, illa clariora facere hac oratione conatus sit: ἔστι μὲν φαινόμενα ὡς ζῶα μετὰ τὴν ἔκτρωσιν, οὐκ ἔστι καὶ ὡς θνήσκοντα μετὰ ταῦτα. καὶ ἔστιν οὖν φαντασίᾳ μὲν παραυτίκα ὄντα, δυνάμει δὲ οὐκ ἔστι. non absurdum tamen mihi videtur, Hippocratem nil aliud docere voluisse, quàm octimestrem partum, non propriè generatum, sed improprie tantùm dici, quasi potius abortus quàm vera generatio sit. Quod enim putarunt aliqui Hippocratem voluisse docere, alibi non superuiuere natos octauo mense, aliquos verò superstites fieri, quemadmodum scribit Aristoteles in Aegypto fieri posse: id sanè placitis Hippocra. nequaquam consonum est, qui in lib. de Octimestri partu monstrat, fieri non posse, vt nati in octauo mense superuiuant. Criminantur aliqui Hippocratem, quòd in iureiurãdo cauerit, ne quis medicinam exercens, mulieri vtero gerenti abortiuum medicamẽtum propinaret, cùm tamen ipse in lib. de natura pueri scripserit, se famulae cuidam grauidae, iussu dominae, ne apud alias mulieres infamaretur, consuluisse, vt saltando genituram deijceret. Quod factum Hippocra. ego hac ratione tueri soleo: foetus nondum animatos corrumpere, vel quò minùs vitam adipiscerentur impedire, ijs temporibus, quibus nondum Christiana lux apparuerat (qua scitur, vt dicebat Tertullianus in Apologetico, festinationem homicidij esse prohibere non nasci) licuisse: at iam animatos, & viuentes, minimè: atque hoc ita fuisse locupletissimus testis est Aristoteles lib. Polit. 7. cap. 16. qui tamen 7. de Hist. animal. ne foetus animaretur, docuit, post coitum locos oleo cedrino simplici, aut cum thure, cerussave esse vngendos. De Hippocratis & Gellij loco cùm iam sententiam meam statuissem, eamque Claudio Puteano communicassem: is retulit, Muretum quoque eum locum restituisse. Iccirco ad ipsum scripsi, vt cuius raram eruditionem, acerrimumque iudicium semper plurimi feci, eius opinionem explorarem. Tandem Muretus hocce dedit responsum.

M. ANTONIVS MVRETVS
HIER. MERCVRIALI. S.P.D.

Cum tuae literae ad vrbem allatae sunt, Tibur iam omnes, vt nos quotannis facere solere scis, secesseramus, eò illas accepi biduo, aut triduo serius: Tibure autem neque Hippocratem habebam neque Gellium. expectandum denuò fuit, dum Roma arcesserentur. Allatis; ecce tibi aliud incommodum. corripit me febricula, non illa quidem, vt euentus posteà docuit, periculosa: sed quae tamen animum nonnullo metu suspensum ab omni scribendi cogitatione auocaret. Haec ideo, ne mireris me ad tuas tardius respondere. Locus est ex libello, περὶ τροφῆς. ἓν ἔστιν, γίνεται δὲ ἐν τούτοισι, καὶ πλέω, καὶ ἐλάσσω, *Huc ego addebam illa ex Gellio: aut potiùs pro illis,* οὐκ ἔστι, *supponebam illa:* ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος φύσις. *Quod si tibi quoque ita videtur, non dubito quin verum sit; sin tu secus iudicas, nunquam mihi dubium erit, quin tua sententia verior sit. Semper enim non in his modò rebus, quarum tua propria possessio est, sed in omni literarum genere, iudicium tuum libentissimè anteponam meo. Vale, meque ama, & certò tibi persuade, te a me mirificè & amari, & coli. Tibure. Kalen. Septemb.*
M D L X X.

Quae sunt Paleales vuae, & Fabriles apud Caelium Aurelianum. Quae Mensae frigidae Plutarcho: & eius locus emendatus. C A P. X I.

Vae sint apud Caelium Aurelianum lib. de Acutis passionibus, vuae Paleales, & quae apud eundem vua Fabrilis, cuius meminit saepius, adhuc multi dubitant. Ego verò ita existimo, plures fuisse modos veterum in seruandis vuis. Nam primò seruabantur in ollis fictilibus, atque in dolijs inclusae, vinaceis stipatae circumsudãtibus, vt manifestè docet Plinius. Seruabantur quoque appensae varijs modis, non tantùm ad escam, verùm etiam ad faciendum passum appellatum, atque alia potus genera. Ex vua nanque resupina suspensa, & in vasis suis seruata, ac thecis naturalibus custodita, vinum acinaticum Veronense, adeò celebratum, & Imperatoribus aestimatum, fieri consueuisse, testatur Cassiodorus 12. Variarum. Ad haec refert Columella, inter multos seruandarum vuarum modos hunc extitisse ferè praecipuũ, quando in labello fictili nouo, paleis quam siccissimis cribatis, vt sine puluere essent, impleto, vuae condebantur; deinde labellum luto paleato circumlinitum, in tabulato siccissimo paleis siccissimis obruebatur. Has vuas Paleales Caelium vocasse puto, nimirum quae humore superuacaneo spoliatae, aegris impunè concedi possent. nisi potiùs eas appellet Paleales, quae colore sunt paleis similes, cùm praesertim addat, Recentes; eo quòd illae vi quadam adstrictoria magis polleant: quales puto fuisse Cydonitas à Columella vocatas. Porrò quae fuerit vocata vua Fabrilis seu fabricia, vt appellat Theod. Priscianus lib. 2. cap. 13. non admodũ difficile est diffinire. Si quidem ea erat, quae in officinis fabrorum ferrariorum suspendebatur, vt igne atque fumo exiccata, diutiùs posset incorruptà conseruari. Idque innuit ipsemet Caelius 4. lib. de Diuturnis pass. cap. 3. dicens, Fabrilem vuam esse dictam vapore fumi siccatam. Vt enim dolia vinorum ad fumũ ponebant antiqui, praesertim Massilienses ac Narbonenses, quo citiùs vetustescerẽt, ac innoxia magis redderentur: ita verisimile est illos vuas fumo exiccatas conseruare potuisse, atque ob id fabriles nuncupasse. Quam rem videtur nõ obscurè expressisse Plinius lib. 14. cap. 2. vbi loquens de vinis vt conseruarentur, ita scribit: Alijs gratiam, quam vinis affert fumus

fabrilis, iisq. gloriam praecipuã in fornacibus Africae Tiberij Caesaris auctoritas fecit. De huius generis vua Horatius 2. Ser. Saty. 4.

Rectius Albanam fumo duraueris vuam.

Cur verò eas in coeliacis, & alijs ventris defluxionibus cõmendet, ratio est, quia fumus & calor officinarum fabrorum ratione ferri, quod gignitur assiduò, non modò exiccat, verumetiam facultatem quandam adstrictoriam & corrobatoriam immittit, quae in huiuscemodi affectionibus non parum cõferunt. Caseum similiter fumo exiccare consueuisse maiores, testatur Martialis hoc disticho:

Non quemcunque focum, nec fumum caseus omnem,
Sed Velabrensem qui bibit, ipse sapit.

Quod Athenaeus. 4. Dipnos. ex Dromea parasito scripsit: Prooemiũ coenae in Chalcide fuisse illustrius, quàm totum Atheniensium apparatum; sub nomine prooemij ostreorum copiam & varietatem indicans veteres in principio coenae ostrea praebere consueuisse mõstrat; quod etiã prae ceteris videtur testari Plutarchus 8. Sympol. 9. vbi haec leguntur, à nobis in quibusdam vtcunque restituta: αἱ γὰρ καλούμεναι ψυχραὶ τράπεζαι, τῷ πρότερον ὀστρέων ἔχειν ὠμὸν λάχανον, ὥσπερ ἔφησεν ὁ Πλάτων, ἀπ᾽ οὐρᾶς ἐπὶ στόμα μεταχθεῖσαι, τὴν πρώτην ἀντὶ τῆς ἐσχάτης τάξιν ἔχουσιν. id est, *Mensae frigidae vocatae, quod ante ostrea olus crudum habent vt dixit Plato, à cauda ad os translatae, primum pro vltimo ordinẽ habent.* Ex quo conijcere quoque licet, Mensas frigidas vocatas, quas nũc Acetaria Latini appellant, & antiquitus in vltimo mensae ponebantur, tempore Plutarchi coepisse primo loco in mensas ferri. Cui etiam adstipulari videtur Martialis, qui lactucam prius vltimo mensae loco positam, sua aetate ante alias dapes esitatam testatur hoc disticho.

Claudere quae coenas lactuca solebat auorum
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

Vixit autem Martialis iisdem temporibus, quibus Plutarchus: cùm alter sub Domitiano, alter sub Traiano, qui Domitiano post Neruã successit, floruerit: vt hac ratione potuerit vterque vsum acetariorũ eo tempore innouatum nobis significare. Hactenus quae ego censeam. Sed ne eruditos vlla ex parte defraudem, vtq; habeãt quomodo in varijs rebus dijudicandis ingenium & iudicãdi vim exercere queant, subiungam his aliam eius Plutarchi loci correctionem, pulchram quidem, & Hieronymi Mei viri acutissimi, qui eam excogitauit, eximia doctrina vere dignam. Est verò illa huiusmodi: αἱ γὰρ καλούμεναι ψυχραὶ τράπεζαι τῷ πρότερον ἔχειν ὠμῶν λαχάνων, ὡς πρὸ ἐλάφρων ὀπλίτην, ἀπ᾽ οὐρᾶς ἐπὶ στόμα μεταχθεῖσαι, τὴν πρώτην ἀντὶ τῆς

ἐσχάτης

ἰχῶ τῆς τάξιν ἔχουσιν. In qua illud quod me offendit est, Plutarchum ad declarãdas nouorum morborum caussas inducere nouum vsum ciborum. Atqui ostrea ante alios cibos comedendi vetus fuit consuetudo, sicut & herbas loco coenae vltimo poni solitas antiquis scimus. Vnde si τῷ πρότερον ὀστρέων ἔχειν ὠμὸν λάχανον, in Mei emendatione reponatur; & gratiam maiorem, & auctoris sententiam verius atque aptius forsan assequetur tota oratio.

Qui sint apud medicos Ichores. Locus Iulij Pollucis de Morbis emendatus. Fauorini erratum. Sudor sanguineus. CAP. XII.

Chores frequenter in ore medicorum versari, nemo ignorat: At, qui sint ij, pauci omnino intelligũt. Iccirco hac in re sententiam meam declarare audebo, non aliunde, nisi ex ipsis auctorum probatiorum scriptis acceptam: Homerus in 5. Iliados sub his versibus:

—ῥέε δ' ἄμβροτον αἷμα θεοῖο
Ἰχὼρ, οἷός πέρ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσιν.
Οὐ γὰρ σῖτον, ἔδουσ', οὐ πίνουσ' αἴθοπα οἶνον,
Τοὔνεκ' ἀναίμονές εἰσι, καὶ ἀθάνατοι καλέονται. Rursus:
Ἣ ῥα καὶ ἀμφοτέρῃσιν ἀπ' ἰχῶ χειρὸς ὀμόργνυ.

manifestum est voluisse Ichorem esse sanguinem Deorum, qui cùm nec pane nec nigro vino vescantur, vt homines, iccirco sanguinem humanum non gignunt, sed Ichorem. Hipp. 2. Epid. circa principium. 4. de Ratione victus, tex. 1. 6. Epid. commento, 2. tex. 38. ichores (vt sentit Gal. in ijs commentarijs) appellauit aquosas atque tenues humiditates à corpore emanantes, quae prout à varijs humoribus secernuntur, sic varias qualitates & appellationes habent, dum alij biliosi ichores, alij melancholici vocantur. Hippocratis sententiam aemulatus Plato in Timaeo dixit, ichorem sanguinis esse blandum serum, acidae verò melancholiae ἄγριον, id est serum. Caeterùm Aristoteles vnum solum ichorum genus agnouisse videtur, atque id nil aliud esse voluisse, quàm sanguinem imperfectum, vel in serum conuersum, vt est apud ipsum videre 3. de Hist. animal. cap. 19. immo in 2. de Part. animal. cap. 4. scriptum reliquit, Ichorem esse partem aqueam sanguinis vel nondũ coctam, vel corruptam. Vnde 4. Meteor. cap. 7. dixit, sanguinem ichorosum non coagulari, quòd huiusmodi sanguis sit pituita & aqua, cùm neque

coctus, neque à natura superatus fuerit; & cap. 10. Ichorem veluti serum, vinum, lixiuium, & alia, aqueae naturae esse statuit. 10. etiam sect. prob. 2. quaerens cur homini maximè omnium animalium sanguis à naribus effluat, id euenire respondet, quoniam cerebro humidissimo est, vnde fit, vt sanguis capitis humiditati plurimae cerebri commixtus, veluti ichor euadat, & subinde venis facilè effluat. Est igitur Aristote. sententia, ichorem esse aqueum sanguinem, vel partem sanguinis aqueam, incoctam, vel in serum mutatam. atque duplex hoc ichoris genus, vel per solam cruditatem factum, vel per corruptionem, & in serum mutationem. Ex primo per coctionem posse fieri sanguinem, apertè scribit Aristotel. 3. de Histor. animal. cap. 19. Celsus lib. 5. cap. 57. appellauit ichorem speciem saniei tenuem, subalbidam, ex malo vlcere emanantem. Dioscorides verò cap. de Corno, succum foliorũ corni viridium, dũ vtuntur, emanantem, vocauit ichorem: quem quasi imitatus Aetius, cochlearũ muccum & ipse ichorem nuncupauit. Iulius Pollux lib. 4. Onomast. cap. 25. vbi de morbis totius corporis loquitur, ichorẽ videtur appellasse morbum quendam capitis vlcerosum, sed suspicor subesse mendum, & vbi legitur: τερηδόνας τῶν φθορὰ ἀπεοφασίςως μάλιςα περὶ κεφαλὴν, σύριγξ, ἄνθραξ, αἷμα, ἰχὼρ, ἕλκος περιτετρυχωμένον. legendum esse, τερηδὼν ὀςῶν φθορὰ ἀπροφάσιςος, καὶ μάλιςα περὶ τὴν κεφαλὴν, σύριξ, ἄνθραξ, ἀθέρωμα, ἀχὼρ ἕλκος περιτετρυχωμένον. Galenus porrò, & in locis citatis, & in 6. de Tuend. valet. secutus Hip. & Platonis sentẽtiam, de qua etiam 8. de Plac. cap. 7. videtur omninò censuisse, ichores nil aliud esse, quàm tenuiorem atque aquosiorem partem vniuscuiuscunque humoris. Sicut enim in lacte adest serũ, quod nil aliud habetur, quàm pars ea sanguinis humidior, quae in caseum vel butyrum verti non potuit: pariter etiam in sanguine atque alijs humoribus tam sanguini mixtis, quàm separatis, reperitur quaedam pars aquosior, quae in substantiam humoris verti non potuit, exactè sero proportione respondens, & ichor vocatur, ac eiusdẽ facultatis est semper, cuius est proprius humor: vt Gal. 4. Acut. 16. Epid. com. 2. text. 28. & 2. de Temp. necnon Paullus lib. 1. c. 100. ex Dioclis sententia clarissimè cẽsuerunt. Neque solùm eiusdẽ qualitatis sunt, verumetiam prout vnà cum sanguine alter vel alter humor abundat magis, sic etiam illius ichor copiosior extat. Et ne decipiatur quis in ichoribus dignoscendis scitu dignum, vbi aliqui humores à sanguine segregati sũt, facilè esse dignoscere illorũ ichores, quando crassiore parte conspissata, facile humidior & tenuior sese prodit. At vbi sanguini permixti sunt difficilius est dignoscere. Ideo

sangui-

ſanguinem ex venis extractum contemplari oportet: qui poſtquàm coagulatus eſt, duas ſubſtantias tenues monſtrat. Vnam, quae magis eſt in ſumma, quamve materiam potulentã eſſe, & vrinam profitemur, quoniam ſi ſeponatur in vaſe, & vrinae comparetur, eſt eiuſdem coloris atque ſubſtantiae. Alteram, quae eſt vicinior ſanguinis ſubſtantiae coagulatae, quaeve medij quodammodo coloris eſt inter vrinam & ſanguinem. Haec igitur ſecunda eſt ichor totius illius maſſae ſanguinis coagulatae: in qua prout hic, vel ille humor abundat magis, ſic huiuſcemodi ichor huius vel illius humoris naturam atque facultatem refert. Hoc cùm ignoraret Heſychius, dixit, ichorem eſſe αἷμα συμπεπηγὸς ἔμπυον σηπεδών. at Fauorinus dixit ichorem eſſe αἷμα πεπηγός, ſiue ſanguinem coagulatum, errans turpiter: cum non ſit ſanguis coagulatus, ſed ea pars humiditatis tenuis, quae à ſanguine coagulato ſeparatur. quod ſi ſanguis reperiatur aliquis, qui totus ferè incoctus ac tenuis exiſtat, ita vt nulla eius pars coaguletur, ichoroſus ſanè nuncupabitur: cuiuſmodi vocaſſe Ariſt. diximus 4. Meteorol. cap. 7. qui in nulla alia re circa ichores à medicis diſcrepare videtur, niſi quia in humoribus alijs ab ipſo ſanguine ſimiles ichores haberi explicitè non monſtrauit. Nam etſi medici ichores in ſanguinem verti negent, poſſumus tamen dicere, Ariſtotelem quoque idem cenſuiſſe de illis, qui fiunt per ſanguinis corruptionem, & in ſerum degenerationem, quanquam poſteà eos, qui fiunt ex ſanguine non cocto, nec à natura euicto, in ſanguinem per concoctionẽ mutari voluerit. Quod fortaſſe neque medici ipſi negaturi ſunt, quando Gal. 6. de Tuen. valet. docere videtur apertiſſimè, quomodo ichores frigidi & pituitoſi à capite in ventriculum delabentes, tum ope medicamentorum, tum ciborum, tum etiam ipſius caloris natiui opera ſint coquendi, atque in melius cõmutandi. Ex his ergo omnibus non eſt arduum intelligere, quomodo potuerint aliqui ſanguinem ſudare: vt eueniſſe interdum referunt Ariſtot. 3. de Hiſto. animal. cap. 16. 3. de Partib. animal. cap. 5. Theophraſtus in lib. de Sudoribus, ex ſententia Monae Medici, & Gal. in lib. de Vtili. reſpir. nam haud quaquam ſanguinem verum, ſed ſanguinis ichorem exiuiſſe venarum meatibus, rationi conſentaneum eſt.

Galeni explicatus locus. Alter Plutarchi mutatus, & ex Celso atque Galeno explicatus. Historia Sabini uxoris notatu digna. CAP. XIII.

Alenus 10. de Simp. med. cap. 1. Xenocratem damnans, quòd stercora aegris voranda daret, probrum ait grauius esse, κοπροφάγον. id est, stercoriuorum audire, quàm fellatorē, aut cinaedum. Subiungit deinceps: καὶ τῶν αἰσχρουργῶν μᾶλλον βδελυττόμεθα τοὺς φοινικίζοντας, τῶν λεσβιαζόντων. Qui verò sint phoenicissantes, & Lesbiassantes apud ipsum, nullibi explicatum habetur. Ego itaque reperio, spurcissimam quandam apud Phoenices libidinis speciem extitisse, qua viri cunnos mulierum lingebant, quave interdum impurissimos homines Romanos vsos esse memoriae mandatum est. Nam Seneca lib. 4. de Beneficijs. cap. 31. *Quid tu, ait, cùm Mamercum Scaurum consulem faceres, ignorabas ancillarum suarum menstruum ore illum hiante exceptare? & lib. 13. epist. 88. Nuper, inquit, Natalis tam improbae linguae, quàm impurae, in cuius ore foeminae purgabantur.* Hos cunnilingos frequentissimè diffamatos, apud Martialem est reperire: qui fortasse phoenicissare dicebantur, quòd labia sanguine rubea saepissime gererent. vnde Martialis lib. 1.

Cunnum Carinus lingit, & tamen pallet.

De hoc meminit Lucianus in Apophrade, & Plutarchus in Caesare. Iam verò λεσβιάζειν, qui esset, ab aliquibus explicatur, obscoenum fuisse turpitudinis genus, quo viri inguina puerorum, vel virorum ore & labijs tractabant, irrumationem alias vocatam & sicuti phoenicissantes labra rubicunda sibi reddebant, sic Lesbiassantes alba. Ob quod Catullus ad Gellium:

Nescio quid certè est, an verè fama susurrat,
Grandia te medij tenta vorare viri,
Sic certè est, clamant Virronis rupta miselli
Ilia, demulso labra notata sero.

Hesychius tamē aliter videtur sensisse, sed qua auctoritate aut ratione ductus, ignoro. Simile his portentum refert Suetonius de Lucio P. Vitellij filio, qui aliòquin innocens & industrius, amore libertinae perinfamis fuit, cuius saliuis melle commixtis, nec clam quidem aut rarò, sed quotidie ac palàm, arterias & fauces pro remedio fouebat.

Veteres igitur, quòd à vera religione recessissent, ferinis atque nefandis vitijs immersos fuisse, nemo miretur quemadmodũ nec flagitiosissimos illos Gnosticos quos scribit Epiphanius viros atque foeminas semen & menstruum libare Deo, & deinde potare solitos. Est apud Plutarchum in lib. de praeceptis sanitatis locus non sine animaduersione praeter mittendus: vbi monet eos, qui aegrotos inuisunt, vt diligenter ab ipsis caussas aegritudinis inquirant, μὴ σοφιστικῶς, μηδὲ περιέργας ἐνστάσεις, καὶ παρεμπτώσεις, καὶ κοινότητας λαλοῦντας, καὶ παρεπιδεικνύμενον ἰατρικῶν ὀνομάτων καὶ γραμμάτων ἐμπειρίαν. Quo in loco quid ἐνστάσεις apud medicos sint, cum nondum mihi notum esset, ἐνδείξεις legendum putabam, quod est vocabulum commune medicorum, vel potius ἀνιστάλσεις, qua voce vsus est Herodotus medicus apud Aetium lib. 5. cap. 129. ad significandam cibi subtractionem: & si mendose apud Aetium legatur, ἀναστάσεις. Ceterum Nicasius Ellebodius, & in medicorum & in aliorum lectionibus versatissimus, magnoque iudicio praeditus, textum integrum esse, nec vllo mendo scatere persuasit: quandoquidem Asclepiadem, qui Democritum secutus, morbos ex atomorum in vacuos meatus ingressu obstructione gigni docuit, huiusmodi ingressum infixionem ve ἔνστασιν vero simile est vocasse. Quod primò colligitur ex Celso, qui in proemio librorum suorum tradit, Asclepiadem contendisse fieri aegritudines, vbi manantia corpuscula per inuisibilia foramina subsistendo iter claudunt, deinde ex Caelio Aureliano, qui in proem. lib. de Acutis pass. ait, Asclepiadem diffinisse phrenitim esse corpusculorum stationem siue obstructionem in cerebri membranis. Galenus vsus est ea voce lib. 6. Apho. 31. his verbis: ἐφ᾽ ὧν ἐστὶν ἔνστασις αἵματος παχέος ἐν τοῖς τῶν ὀφθαλμῶν φλεβίοις. & lib. 13. meth. cap. 2. Apertissimè autem omnium, quid propriè esset ἔνστασις, declarauit Cassius medicus, quem ideo Asclepiadis sectatorem fuisse conuincitur, quia frequentissimè eam vocem vsurpauit. Is enim probl. 76. quaerens, cur in dolore capitis tinnitus fiant, ita respondet: ὅθι τὸ ἀκουστικὸν πνεῦμα κραδαίνεται ὑπὸ τῆς ἐνστάσεως τῆς περὶ τὰ μέρη συστάσης. ἔνστασις δὲ ἐστὶν ὄγκος ἐν λόγῳ θεωρητοῖς ἀραιώμασι διὰ σφήνωσιν. Quae porrò essent Methodicorum κοινότητες, omnes ferè medici norunt: quando clarum est, eius factionis medicos ad quasdam ab ipsis vocatas communitates, nempe στεγνὸν καὶ μανόν, omnes morbos reducere consueuisse. Atqui παρέμπτωσις, fuit Erasistrati medici dogma, qui, vt locupletissimè testatum facit Celsus in proem. libri sui, & Galenus in cap. 3. eius libri, in quo disputat, An sanguis in arterijs contineatur, hoc profitebatur,

fitebatur, ſpiritum in ſeipſis duntaxat arterias continere, & vbi in ipſas a venis pulſo ſpiritu transfunderetur ſanguis (quae vocabatur παρέμπτωσις) inflammationes, & alios morbos ſuboriri. Hiſce omnibus adijcere libet, quod refert idem Plutarchus in fine eius libri, qui inſcribitur ἐρωτικὸς de Sabini Romani vxore, quae cùm vtero gereret, atque dum aliae mulieres ſecum lauabantur, vteri tumorem caelare optaret, eo vnguento, quo ruffas & aureas comas reddebant, vniuerſum corpus ab vtero liniuit. Id verò, vt ait auctor, habebat λίπασμα σαρκοποιὸν ἢ χαυνωτικὸν σαρκὸς, ὥστε οἷον χύσιν τινὰ ἢ διόγκωσιν ἐμποιεῖν. ἀφθόνῳ δὴ χρωμένης τούτῳ πρὸς τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος, αἰρόμενον, καὶ ἀναπιμπλάμενον ἀπέκρυπτε τὸν τῆς γαστρὸς ὄγκον. id eſt: *Pinguitudinem carnis effectricem, vel carnis laxatiuam, ita vt veluti diffuſionem quandam inflationemve ingeneraret. Quo cùm largè in reliquis corporis partibus vteretur, id tumefactum & repletum, ventris tumorem occultauit.* Quod autem eſſet illud medicamentum, certi nihil tradi poteſt: (quando ſcimus innumera propemodum eiuſmodi extitiſſe apud antiquos medicamenta) poſſumus tamen conijcere, illud ex eorum genere fuiſſe, quae magna caloris vi aut humores ex alto ad ſummum trahendo, aut ex ipſis diffuſis flatus gignendo, cutem & omnem extimam corporis partem in maiorem molem attollunt: qualia ſunt rubificantia, & veſicas inducentia, calx ſcilicet, auripigmentum, thapſia, ſulphur: haec enim alijs rebus commixta, veteres ad capillos excolendos, & pulchriores efficiendos adhibuiſſe, notatum habetur apud Galenum, atque Oribaſium. De hoc *Sabino* refert Dion Nicaeus in vita Veſpaſiani; quòd cùm ſe Iulio Caeſare prognatum venditaret, ac propterea Caeſar eſset appellatus, tandem in quodam bello ſuperatus, rus abijt, ibiq; in ſepulchrum ſubterraneum, quod anteà inciderat, ingreſsus eſt, vbi cum vxore Peponila nouem annos delituit, ex eaque duos filios habuit, interim cunctis illum interijſse opinantibus.

Plutarchi locus restitutus de Signis pestis, ex Hesiodo, & Hippocrate: Strabonis ad idem locus. Empedoclis historia diuerso modo à Plutarcho & Laertio relata. Quid fuerit ἄπνους Empedoclis, & Laertio, & Galeno. CAP. XIIII.

PLutarchus in initio lib. de Defectu oraculorũ, declarans quomodo paruae res interdum magnarum sint indicia, medicinam in exemplũ profert, quam duobus signis aestatem pestiferam significare, nimirùm aranearum copia, & ficus foliorum vernorum cum cornicis pede similitudine scribit. Quoniam verò Hesiodus in 2. de Operibus & diebus, tradit, ficus folia cornicis pedibus similia veris noui argumenta esse, atque idem quoque Hipp. 6. Epid. sect. 7. confirmat: vnde si veritati consona Plutarchi sententia esset, sequeretur, semper debere aestatem pestilentem esse cum semper vere folia ficus sint talia: ad credendum impellor, Plutarchi locum mendosum esse, atque ita restituendum: ἰατρικὴν δὲ λοιμῶδες θέρος ἀραχνίων πλήθει προδηλοῦν, καὶ θρίοις ἔαρ νέον, ὅταν κορώνης ποδὶ ἴκελα γένηται. i. medicam vero artem pestiferam aestatem aranearum copia praenunciare, & folijs ficus ver nouum quando comicis pedibus sint similia. Huc quoque pertinet, quod a Strabone memoriae mandatum est lib. Geogr. 3. Hispanis esse peculiarem muscarum multitudinem, quam saepe consequi pestis consueuit: vt Romani interdum in Cantabria aliquos sint constituere coacti, qui muscas venarentur, & secundum mensuram capturae mercedem acciperent. Nam μυῶν potiùs siue muscarum quã μυῶν, siue murium, quemadmodum legunt alij, ibi scribendum esse vt credam, facit & Plutarchi auctoritas, cum muscae araneis sint similiores, & ratio, quòd mures gignantur à sicca putredine, quae aerem non contaminat, atque à muribus quidem sata vastantibus fames saepe inducta, non pestis, legatur. Accedit Plinij auctoritas, qui lib. 10. cap. 27. scribit Elaeos Myagrum deum muscarum inuocare consueuisse, ipsarum multitudine pestem afferente. Est & apud Laertium in Empedocle historia à Timaeo excepta, & à Suda repetita, scilicet Empedoclem Etesijs aliquando vehementer flantibus,

adeò vt fruges corrumperent: excoriari asinos, factisque vtribus eos collibus & montium verticibus admoueri, ad cohibendos flatus, iussisse, cessantibusque ventis ab euentu rei κωλυσανέμον vocatum esse. Haec historia quoniam parum fide multis digna videtur, ea sanè verisimiliorem existimo, quam Plutarchus in lib. περὶ πολυπραγμοσύνης narrat his verbis ὁ δὲ φυσικὸς Εμπεδοκλῆς ὄρων τινὰ διασφάγα βαρὺν, καὶ νοσώδη κατὰ τῶν πεδίων τὸν νότον ἐμπνέουσαν, ἐμφράξας, λοιμὸν ἔδοξεν ἐκκλεῖσαι τῆς χώρας. *videlicet, Empedocles cũ animaduertisset grauem quendam & pestiferum austrum per montis scissuram in campos mitti, obstructa ea, pestem à loco auertisse visus est.* Quid porrò esset ἄπνυς Empedoclis, quo ille, vt Laertius & Suidas narrant, dicebat hominem sine pulsu & spiratione triginta dies seruari, à quoquam explicatum non inuenio. Galenus sanè lib. 6. de Locis affect. ca. 5. meminit Heraclidis Pontici libri, qui ἄπνυς inscriptus erat, vbi, is, vt videre est, affectiones explanabat, quibus aegri absque respiratione, pulsu, aliove vllo motu reddebantur, & inter alia casum foeminae exanimis septem diebus ad vitam reuocatae narratum eo scribit Plinius lib. vij. cap. lij. In hoc itaque libro forsan ab Heraclide monstratum est, quid fuerit, nunquid medicamẽ, an potiùs (vt ego existimo) morbus, vteri praefocatio vocatus, vel ipsi similis. Quicquid sit, hoc certum puto, apud Laertium non, ἄπνουν igitur Heraclitus, sed Heraclides: nec, Absque strepitu aut putrefactione, sed Absq; spiratione, ex Suida & Galeno esse legendũ: apud quem, eundem Heraclidem, cuius Laertius meminit, significari opinor. Quamquam etiam vbi Suidas habet, ἄσιτον, & Laertius ἄσηπτον, legendum ἄσφυκτον, ex Galeno in loco citato certum habeam.

Plinij locus emendatus. Hippocratis locus à Plinio citatus, & explicatus. CAP. XV.

Pponam loci Pliniani non inutilem emendationem: in quo explicando mirum est, Hermolaum Barbarum doctissimum adeò insigniter dormitasse. Lib. enim 16. c. 20. sic in omnibus ferè codicibus scriptum reperitur: Harum generi non decidunt, oleae, palmae, lauro, myrto, cypresso, pinis, hederae; rhododendro: & quamuis herba dicatur Sabina rhododẽdrũ, vt nomine apparet, à Graecis venit, alij nerion vocarunt, alij rhododaphnon,

dodaphnon, sempiternum, fronde rosae similitudine, caulibus fruticosum. Putauit Barbarus rhododendrum à Plinio herbam Sabinam dici. Quod sane à veritate longe alienum est, quando rhododendrum & Sabina multum differunt, ipseq; Plinius lib. 24. ca. 11. dicit, rhododendron tempore suo nomen Latinum non inuenisse, quam tamen Apuleius post Plinium lauream rosam vocauit. Itaq; sic Plinianus contextus restituendus est: Hederae, rhododendro, & (quamuis herba dicatur) Sabinae. Rhododendrum, vt nomine apparet, à Graecis venit. Nam Plinius vult dicere, etiam Sabinae nō decidere folia: & quia de arboribus erat sibi sermo, iccirco addit ea verba: Quamuis herba dicatur: deinde persequitur rhododendri tractationem. Hunc verò locum etiam Melchior Guillandinus, herbariae rei, omnisque eruditionis vir peritissimus, ita ante me restituerat: vt mihi carior & certior esse debeat emendatio, quia in eādem cum viro acri iudicio praedito sententiam fortuna quadam inciderim. At haec Plinius lib. 38. cap. 5. scribit; Hippocr. tradidisse, non prandentium exta celeriùs senescere, verùm id remedijs non *epulis cecinisse*, quòd multo vtilissima sit temperantia in cibis. Hippocratis similem sententiam nullibi adhuc inuenire mihi licuit, nisi in 2. Acutorum morborum victus libro, vbi scriptum est eos, qui prādere consueuerūt, si prandium dimiserint, imbecillos fieri, ignauos, praecordiorum doloribus torqueri, ac veluti suspensa viscera gerere: quod etiam in libro de Veteri medicina fusiùs dixit. Quem locum si *Plinius* nobis indicare voluit, aliter quam fecerit Barbarus eius verba erunt interpretanda: quod scilicet prandium intermissum voluerit Hippocrates, secundum Plinium, ijs nocuisse, qui à morbis detinebantur, & curationis gratia temperatè viuebant; non autem ijs, qui valetudine fruebantur, ac inter epulas quotidie versabantur, quibus alioquin vtile erat à prandio abstinere, cùm lautissime ferè semper coenarent. Nisi magis placeat (quemadmodū in lib. Artis veteris scriptum est) dicere, alijs prandium conducere ob necessitatem; quia si non prandeant, offenduntur; & non his, qui aut ob voluptatem, aut ob aliquem alium casum alterutrum faciunt.

Loci Hippocratis restituti, & collati Lucretio. Aristotelis locus restitutus, & alter defensus.

CAPVT XVI.

IN principio eius Hippocratis libri, qui περὶ γονῆς inscribitur, haec leguntur verba: ἡ δὲ γονὴ τοῦ ἀνδρὸς ἔρχεται ἀπὸ παντὸς τοῦ ὑγροῦ τοῦ ἐν τῷ σώματι ἐόντος. id est: *Viri semen ab omni humore corpori inexistente proficiscitur*. Quae non paucã eruditis multis difficultatem peperere, non satis intelligentibus; quomodo à quolibet humido secernatur semen. Sed cum ipse legerim in vetustissimo Vaticani codice, non, ἀπὸ παντὸς ὑγροῦ, sed ἀπὸ παντὸς ὑγιέος, id est, non Ab omni humore, sed Ab omni sana corporis parte: ita restituendum locum, atque omnem ambiguitatem tollendam putaui. Ratio est, quoniam inferius Hipp. non tantum ab omni humore, verumetiam à solidis, & mollibus partibus; tandemque ab vniuerso corpore semen emanare scribit, quod etiam habetur in lib. de Sacro morbo, vbi perhibet à toto corpore semẽ proficisci, sed à sanis partibus sanum, ab aegris aegrum. Ad haec Aristot. 1. de Gen. anim. cap. 17. & 18. vbi aduersus Hipp. non paruam, eius tamen nomine suppresso, habet de semine disputationem, monstrat eius sententiam fuisse (quod etiam alibi Hipp. sensisse reperitur) semen tantum à partibus integris, non mancis atque deprauatis proficisci, argumento quòd claudi (quanquam hoc non semper fieri vult Hipp.) ex claudis nascantur, quoniam à partibus vitiatis semen non ducatur. Hipp. autem opinionem, etsi Aristoteles ibi euertere omni studio contendat, eam tamen aliquando in Prob. secutus videtur, sicuti 14. sect. quando reddens caussam, cur venere vtentes resoluuntur, atque debiliores redduntur, idem ait, quod Hipp. quoniam scilicet ex vniuerso corpore semen profluit, & paucum ex multo nutrimento, sicuti τὸ ἄμυλον ἐκ τοῦ σαιτος vt legit Gaza, vel ὁ μυελὸς ἐκ τοῦ σίατος, vt posse legi suprà etiam monstratum est, siue (quod in 13. Prob. ait) quoniam semen paruum quid existẽs, magnam vim habet, si quidem ex multo paucum conflatur. Theophrastus 5. de Caussis, cap. 7. scribit, viti si medulla extrahatur, vuas absque acinis fieri, atque eum euentum illis fauere, qui semen ab omni corporis parte duci putant. Eandem Hippocr. sententiam veluti antiquam habuit Lucretius in quar. hisce carminibus.

Ex homine humanum semen ciet vna hominum vis:
Quod simul atque suis eiectum sedibus exit,
Per membram atque artus decedit corpore toto,
In loca conueniens neruorum certa.

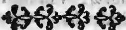
In eodem Hipp. de Genitura libro haec scripta inueniuntur: ἧσσον δὲ πολλῷ ἥδεται ἡ γυνὴ τοῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ μίξει, πλείονα δὲ χρόνον ὁ ἀνήρ, id est, *Multò minùs in concubitu delectatur foemina, quàm vir, longiore autem tempore vir.* Sed postrema in manuscripto antiquo leguntur, πλείονα δὲ χρόνον ἢ ὁ ἀνὴρ, videlicet mulierem minùs in coitu viro delectari, sed diutiùs ipso perdurare in voluptate. Quod verissimum esse ea ratio persuadet, quoniam vir calidior (quicquid senserit Parmenides) muliere existens, velociores motus obtinet, quorum meritò ardentiùs & citius desideria sua terminat; mulier verò vt est frigidior ad cuncta, atque tardior, sic in voluptate finienda frigidiuscule se habet, ac perdurat magis. Id Messalina prostitutae libidinis foemina satis aperte declarauit, quae, & si centies in die viro sese commiscuerat, potiùs tamen delassatam, quàm satiatam se praedicabat. Ad hoc item allusisse potuit Tiresias ille, qui iudex electus ad decernendum, Iouisne an Iunonis maior esset in concubitu voluptas; sententiam tulit, viros ardentiùs, mulieres pertinacius amare, atque concumbere. Sic namque Arabum opinio est intelligenda; quando maiorem mulieri, quàm viro voluptatem tribuunt. Scribit ibidem Hippocrates, ex quacunque corporis viri parte plùs prodierit in genituram, quàm mulieris, quòd partus ille magis patri adsimilabitur: vndecunque verò à corpore mulieris plus venerit, mulieri similior euadet. Quam sententiam, sicut & quàmplurimas eius libri alias Lucretius, qui primus rerum naturas Romana lingua explanauit, ac plurima ab Epicuro, Democrito, & Hippocrate mutuatus est, hisce versibus explicuit:

Semper enim partus duplici de semine constat,
Atque utri simile est magis id quodcunque creatur,
Eius habet plus parte aequa quod cernere possis,
Siue uirum soboles, siue est muliebris origo.

Porrò in lib. de Natura pueri, quem esse ueluti partem quandam libri de Genitura facilè ex fine unius, & alterius principio colligitur, scriptum est, ἤντι γυνὴ ἐγγαστρὶ ἔχουσα νόσημα ἔχῃ μὴ συγγενὲς ἐν τῇ λοχίῳ καθάρσει, ἀπόλλυται. Vbi cùm obscurum sit, quid sibi uelit. μὴ συγγενὲς, clarum euadet si, quemadmodum in manuscripto antiquo legitur, in hunc modum restituatur: μὴ συγγενὲς ἐὸν τῇ λοχίῳ καθάρσει. Qui enim morbi a familiaribus puerperio perturbationibus

bus

bus valde diuersi contingunt, lethales ferè sunt: quòd necessarium sit aliquam magnam adesse caussam, quae morbum inducat, nec à naturalibus purgationibus vincatur, quaeque & purgationum molestijs, & partus laboribus reiecta, malorum prauam societatem gignat. Addam hanc coronidem, illud euenisse libro de Natura pueri, quod multis aliis Hipp. commentarijs contigit, qui transmutati, imminuti atque aucti sunt, uel prioribus illis seculis, quando circa libros homines negligentiores erant, vel quando Adriano imperante à Capitone & Dioscoride in unum collecti sunt. Nam praedicto libro apud me compertum est totam eam partem importunè interiectam fuisse, ubi longo sermone de caussis differitur, quibus terra & aquae nonnullae hieme calent, aestate frigent, quandoquidem neq; praesenti materiae quicquam ferè conuenit, nec ullo modo ei disputationi aptari potest, quam de augmento plantarum tam in supernis quam in infernis partibus instituit. Itaque uidebunt eruditi, an tota ea tractatio sit ex eo loco tollenda, atque in librum de Aer. aq. & locis transferenda, in eam scilicet partem, quae olim lib. de Vulneribus capitis malè interiecta conspiciebatur. Athenaeus 7. Dipnos. refert, Aristotelem in lib. περὶ ζωϊκῶν, scripsisse, piscem asellum solũ inter animalia cor in uentriculo habere: quam rem ex anatome falsam esse probare conati sunt Rondeletius, & Saluianus. Ego autem cum intelligam hoc fieri non posse, ut cor ibi sit, ubi cibi coquuntur, Philosophum adeò stupidum fuisse, ut hoc uerum putaret, nunquã crediderim. Iccirco si id unquam scripsit Aristoteles, nihil aliud significare uoluit quam immensam eius animalis uoracitatem, magnamque stomachi, respectu cordis, amplitudinem. Sicuti namque eos, qui uentrem ferè non habent prominentem, dicimus in dorso illum gerere: similiter piscem, qui magnum stomachum haberet, cor pusillum, dixit Aristoteles cor in uentre habere. Clemens Alex. 2. Paedagogiae cap. 1. Voraces, inquit, & eos qui mentem in uentrem infodiunt, assimilari asino pisci, quem Aristoteles dicit solum ex alijs animalibus cor in uentre habere. Quamquam aptiùs fortè defendere Aristotelem possumus, si (quod scripsit Apuleius in prima pro se ipso oratione) eum dicamus scripsisse, asellum piscem in media aluo gerere cor, cùm alia animalia potiùs medio in pectore habeant.

Quibus

Quoties veteres in die manducarent.
CAPVT XVII.

INter doctos diu fuit nō parua quaestio, semelne in die tantùm, an saepius veteres manducarent. M. Antonius Muretus, vir elegantissimus & doctissimus in hoc laborauit. vt etiam quater in die manducasse interdum probaret; in quo certè non fefellit. Attamen ego hāc rem sic statuendam existimo. Graecos, & praesertim Hippocratis tempore, nullam huiusce consuetudinis legem firmam habuisse; sed multos ter, plures semel, plurimos bis cibum sumere consueuisse: vt Cardanus omninò deridendus videatur, qui quòd tempore Hippocratis ter & plus ederēt, totidem etiam eos cacasse, in com. secundum Prognost. scripsit. Id autem clarissima Hippocratis auctoritate confirmatur, qui in 2. de Rat. vict. in acut. morb. vbi sanorum hominum consuetudines multis verbis exponit, sic loquitur: ἐπεὶ καὶ τοῖσι δὶς σιτεομένοισι τῆς ἡμέρης, καὶ τοῖσι μονοσιτέουσιν. αἱ ἐξαπιναῖοι μεταβολαὶ βλάβας, καὶ ἀῤῥωστίην παρέχουσιν, καὶ τοὺς μέν γε μὴ μεμαθηκότας ἀριστᾶν, εἰ ἀριστήσουσιν, εὐθέως ἀῤῥώστους ποιέει καὶ βαρέας ὅλον τὸ σῶμα, καὶ ἀσθενέας, καὶ ὀκνηρούς, ἢν δὲ καὶ ἐπιδειπνήσωσιν, ὀξυρεγμιώδεας, id est: *Quippe siue bis, siue semel duntaxat in die, quis cibum accipere solitus est, si subitò consuetudinem mutauerit, noxam imbecillitatemq́; subibit. Etenim prandium assumens, qui id non consueuit, protinus imbecillus, grauis, aegrotus, segnisq. redditur.* Et paullo post sic scribit, καί τοί γε πολλοὶ εἰσὶν οἳ εὐφόρως φέρουσι τρεῖς σιτόμενοι τῆς ἡμέρης ἐς πλῆθος, οἳ ἂν οὕτως ἐθισθῶσιν. id est: *Quamquā sunt nōnulli quibus nihil molestiae affert, ter in die cibo repleri, praesertim si ita educari consueuerint.* Ex quibus & alijs multis eo in loco scriptis facilè colligitur, mores hominū Graecorū in comedendo diuersos fuisse. Quòd verò Plato miratus sit Siculos, atq; Italos bis in die impleri cibis, ita planè intelligendū est, ꝙ rari essent, qui vsq; ad satietatē quotidie bis cibū caperēt; cū Hip. ibidē scribat: ἔτι δ' αὖ μᾶλλον ποιήσειεν ὁ τοιοῦτος, εἰ τρεῖς σιτέοιτο τῆς ἡμέρης ἐς κόρον, ἔτι μᾶλλον, εἰ πλεονάκις. id est: *Maiori tamen molestia afficietur is, qui ter eadē die ad satietatem vsq. cibum ingesserit, ac multò magis si crebrius etiamnū assumpserit.* vbi satietatē ciborū frequentatā in die eadem maximè obesse docēs, monet quoque non fuisse hanc eorum hominum consuetudinē; quod similiter innuit Aristoteles in Probl. vbi medicos concubituris prae

cipere solitos, vt parcè vespere mãducarent, scribit. Sed clariùs hoc testatum fecit Plutarchus, qui 8. Sympos. 6. tradit, olim infames fuisse, qui ante coenã quicquã edebãt: quemadmodum etiam Hippocrates in lib. de Aere, aq. & loc. monens, vt hominum viuendi ratio à medico consideretur, scilicet φιλοπόται, ἀριστηταί, & ἀταλαίπωροι, videtur pransores inter eos collocare, qui non rectam viuendi normam sequuntur. Immo ibidem à Plutarcho notatum est, ἀκράτισμα, & ἄριστον, siue ientaculum & prandium, idem veteribus significasse, atque alterum dictum esse ἀπὸ τοῦ ἀκράτου. id est à mero, quod solum cum pane veteres mane sumebant, vel ἀπὸ τῆς ἀκρασίας. id est ab incontinentia, qua notabantur id faciẽtes; alterum verò, quasi ῥᾷστον, id est facillimum, quòd faciliter pararetur. Vt ex his omnibus colligatur, quàm rarissimos fuisse Graecorum, qui saepius die cibis implerentur, quamquam multi etiam ter esitarent. Ceterùm Romanos ita assueuisse puto, vt scilicet maior hominum pars semel saturarentur, atque id vespere; manè verò aut modicum quid, aut nil omnino sumerent, rarissimi ter esitarent. Quod certè Horatij, Martialis, & aliorum, qui Romanos mores posteris tradiderunt, probare possem scriptis: sed vnum Galeni testimonium mihi sat erit, qui in lib. de Tuen. val. 5. senes nutriendi rationem exponens, satiùs esse ducit illos ter cibum sumere, atque illud factitasse Antiochum medicum, ac Telephum Grammaticum monstrat, quasi hoc praeter communem aliorum viuendi morem esset. In 6. quinetiam eiusdem tractationis lib. eorum victus rationem docens, qui negocijs districti sunt, considerari mandat, meliusne sit in die semel, an bis comedere, atque hoc ex consuetudine diffiniri debere: quasi certò sciret, homines Romae (nam in libro illo ad Romanos vt plurimum sermonem habere certum est) modò bis, modò semel comedere consueuisse, rarissimè verò ter; vt etiam ex Cornelio Celso in principio librorum suorum de Medicina intelligere possumus, necnon ex Plutarcho, qui in loco nuperrimè citato scriptum reliquit, priscos Romanos moderatè prandere seorsim, cum amicis verò coenare consueuisse, ideoque coenam quasi κοινὴν, id est communem ipsis appellatam esse. Quod verò de ientaculo & commessatione à Latinis auctoribus memoriae mandatum est, sic accipio, pueros ferè solos ipso vsos: perinde ac hodie vbique ferè gentium hoc vsurpatum est, vt pueri summo mane semper aliquid cibi capiant. Ea propter in Curculione Plautus facit Phedromum adolescentulum Veneri ientaculum vouere: similiter & in Truculento Phronesium meretrix sic ait:

non nouisti obsecro?
Qui illic apud me erat, huius pater pueri ille est, vsque ad ientaculũ iussit ali.
Idem significauit Martialis lib. 14. hoc disticho:
Surgite iam pueri, vendit ientacula pistor.
Cristataeque sonant vndique lucis aues.
Praeter pueros & senes, qui valetudinis gratia vtebantur ientaculo, nullos alios vnquam vsos puto; quòd si aliqui erant, qui vterentur, protinus tanquam incontinentes notabantur. Ita quoque de merenda apud Afraniũ, & alios (quae erat, vt Nonius docet, cibus post meridiem sumptus) censeo dicendum. Sicuti & illos non parua infamia affectos existimo, qui comessationes seu cibos post coenam sumebant, atq; Comessatores nomine indecoro vocabantur, vt non mirũ sit, Clementem Alexandrinum in 2. Paedagogi, vehementer in pueris quoq; prandiola, coenas, epulas atq; merendas, quae omnia ἀγάπας, id est, charitates aliqui appellabant, damnasse. Quemadmodũ pariter mirum alicui videri non debet, si Aulus Vitellius Imperator luxuriosissimus & incontinentissimus, epulas suas saepe trifariam, interdum quadrifariam dispertiebat in ientaculum, prandium, coenam, comessationem, quibus omnibus, sicut ait Suetonius, vomitandi consuetudine sufficere poterat.

De Ptisana, & Aqua hordei Arabum.
CAPVT XVIII.

EX hordeo Achilleio ab Hippocrate 3. de Morbis, & Aristophane vocato, hoc est magno, & optimo, vt in Linguis exponit Galenus, atque etiam Theophrastus 3. de Caussis plant. ca. 17. & 8. de Hist. capite 4. apud veteres Graecos, & Latinos primò factos inuenio panes (quãquã Athenaeus hunc panem deterrimum omniũ hordaceorum facit) Graecis olim in maximo precio habitos, Romanis verò, vt Plinius lib. 18. refert, damnatos, ob id seruis, & gladiatoribus alẽdis destinatos. Huiusmodi panes autẽ interdum μάζαν apud veteres, & praesertim Hippocratem vocatos fuisse puto; licet Erotianus Mazam apud Hippocratem factã putet ex omni farina cum oxymelle, aut posca, aut mulsa, aut aqua. Neque quisquam mirari debet, quòd hoc ita à me constituatur: siquidẽ

nec ipse ignoro, ab Hippocrate, Galeno, & posterioribus panes ex hordeo à maza distingui, veruntamē cùm ἄρτος penes antiquos pro tritico frequentissime vsurpetur, vbi Arist. 21. sect. Prob. & Hippoc. lib. Artis vet. panes & μάζαν comparant; clarum est, pro maza ab ijs hordeaceos panes intelligi: vti etiam ab Aristophanis interprete vetustissimo & probatissimo in fabula, Pacis nomine inscripta. Ex hordeo quinetiam far efficiebatur, atque id erat hordeum incisum, alendis cohortalibus auibus opportunum, vt habemus apud Columellam lib. 8. cap. 4. 5. 11. atq; Palladium lib. 1. cap. 28. Fiebat & farina, quae aqua cocta Puls appellabatur, & interdum lacte miscebatur, quemadmodum meminit Gal. lib. De Atten. vict. c. 6. De hac scribit Plinius, eam Graecis ignotam fuisse. Efficiebatur quoq; polenta, ἄλφιτος à Graecis nuncupata, quam Plinius auctor est, Romanis olim ignotam, apud Graecos verò celebratam extitisse, nēpe qua ipsi milites suos alerent, in hoc à Romanis damnati. Constabat haec varijs modis, sed laudatissima ex recenti hordeo, modice frixo, deinde molis fracto, & post aqua perfuso, ac cocto. Fiebat praetereà ptisana, quanquam ptisanam etiam ex oryza & tritico fieri consueuisse memorant Horatius 2. Ser. Galenus 1. de Alim. facul. & Plinius lib. 18. Fiebat vltimò aqua, de qua apud Arabas, Auicennam, Auerroem, & alios celebris est mentio: quamquam sub nomine aquae hordei ptisanam quoq; complectantur Arabes: apud Graecos verò & Latinos nunquam fere habeatur mentio aquae hordei, nisi sub nomine cremoris ptisanae. Igitur alijs omissis, de ptisana & Aqua hordei verba faciam, quoniam de his medici in primis agunt. Ptisanam inuenio apud Graecos, atque Latinos scriptores fuisse nomen rebus multis commune. Nam primò omnia frumentacea, deglubata, ac pistillis decorticata, ptisanae appellatione vocata inuenio, ἀπὸ τοῦ πτίσσειν, quod est pinsere, vel decorticare, sic enim legimus apud Galenum 1. de Alim. facult. 6. & 9. ptisanam ex Chondro, quae erat species zeae δίκοκκος, necnon triticeam, de qua etiam habetur mentio apud Hippocratem in lib. περὶ παθῶν, qui Maior de morbis ab Erotiano inscribitur, & Aristotelem primo Probl. 38. Plinius autem lib. 18. cap. 17. mentionem facit ptisanae oryzae, de qua loquens Horatius 2. Ser. dixit, Vas ptisanarium oryzae. Columella pariter lib. 2. cap. 7. ex hordeo potissimum factitatam esse ptisanam perhibet. Dicebatur secundò ptisana de omnibus his non solùm crudis & deglubatis, sed etiam coctis aqua; veluti monstrat Plinius loco citato, & Galenus 8. Meth. 7. cap. 6. vbi docet parandum esse chondrum coctum instar ptisanae. Tertiò dicebatur proprie de

hordeo,

hordeo, vel decorticato solùm atque deglubato, sicut monstrare videtur Pollux: de quo Martialem locutum puto, quando 12. lib. scripsit in Panicum:

Frumentum, milium, ptisanam, fabamq; solebas
Vendere.

& de quo loquitur Constantinus lib. 17. vbi pro curatione doloris capitis boum laudat ptisanam crudam, vel etiam de hordeo decocto Ptisana verò ex hordeo decocto apud Galenum lib. de ptisana, ita efficiebatur. Hordeum mundatum, decorticatum, integrum, non contusum, vt monet Galenus loco citato, & Auerroes 5. Collect. 31. in aquae purissimae ponebatur decem partibus (apud Constantinũ lib. 3. Geopon. & apud Paullum Aeginetam lib. 1. capit. 78. quindecim) atque sic ad ignem maximè ebulliebatur, quousque hordeum intumesceret: deinde ad lentum ignem coquebatur, quousque totũ hordeum colliquesceret, atque aqua illa succulenta euaderet. Sicq. ptisana simpliciter, ptisana hordei, ptisana tota, ptisana non colata apud veteres appellabatur, quemadmodum scribit Galenus 1. de Acut. 26. 28. & 1. de Alim. 9. vbi etiam dicit, coquos saepe consueuisse ptisanam haud tantum coquere, quantum erat necesse. Quòd si haec ptisana percolabatur sacculo, vel stamine, ita vt pars succulenta retineretur, terrestrior verò & lignosior abijceretur, iam non amplius sic vocabatur, sed ptisana colata, vel πτισάνης χυλός. id est, Succus ptisanae nuncupabatur: ita vt apud Galenum duplex tantum esset ptisana hordeacea, non colata siue tota, & colata vel succus, hordei (Hordeatam vocant Itali) & haec est illa Aqua hordei, in quam dicit Auicenna ingredi de corpore hordei. Est tamen sciendum, vt habemus à Galeno in libro de ptisana, & ab Auicenna Fen. 1. quarti, veteres, quando in ptisana requirebant vim abstersoriam, consueuisse eam parare ex hordeo non decorticato, quod docet Gal. lib. de ptisana, & 1. de Alim. facult. cap. 9. Atque de huiusmodi ptisana loquitur Plinius lib. 22. cap. 25. vbi dicit: *Ptisanae, quae ex hordeo fit, laudes vno volumine condidit Hipp. quae nunc omnes in Alicam transeunt. Contrà quanto innocentior est Alica? Hipp. tantùm sorbitionis gratia laudauit, quoniam lubrica ex facili hauriretur, quoniam sitim arceret, quoniam in aluo non intumesceret; quoniam facilè redderetur, & assuetus hic cibus in febre bis die posset dari, tantum remotus ab istis (Diatritarios à Galeno damnatos, qualis fuit Thessalus, intelligit) qui medicinam fame excercent*. De hac eadem loquitur Galenus, quando Hippocratis commendationem ptisanae, quam habet 1. de Acut. 28. & per totum librum exponit. Condiebatur autem ptisana varijs mo-

dis modò aceto, pipere, melle, sapa, cymino, amygdalis, modò alijs: pessimus omnium iudicabatur ille, quando parum coquebatur, & sapa vel melle & cymino miscebatur; potiùs (ait Gal. 1. de Fac. alim. ca. 9.) Cyceon appellandus (erat enim Cyceon, vt notat Erotianus, potio farinae commixta, vel, vt Gal. docet 6. Epid. com. 6. tex. 5. Homerum ac Hippocratem vsurpasse, mixtio cibi & potus, necnon polentae & vini) quàm ptisana, de qua locutum puto Hesychium, quãdo ptisanam dixit esse cyceonem, & etiam Apicium Opsodaedalũ in 4. vbi condituram ptisanae recenset. Nos certè meliùs eam lacte seminum peponum vel amygd. dulcium & saccharo cõdimus. Praeter hanc ptisanam, apud Latinos & Arabas fiebat Aqua ex hordeo tam decorticato, quàm non decorticato: & est illa, in quam dicit Auicenna nil de corpore hordei ingredi. Accipiebatur pars vna hordei electi & emundati, aquae partes xx. ac bulliebant quousq; pars quinta remaneret: deinde colabatur atque exprimebatur: abiecto hordeo, sola aqua expressa reseruabatur pro vsu. Hanc Celsus Cremorẽ ptisanae dixit libro 3. cap. 7. & alio in loco vbi in vicem vini Cremorem ptisanae dat. Vnde patet, omnes Galeni interpretes hallucinatos, vbi χυλὸν πτισσάνης transferunt Cremorem ptisanae, cùm transferre deberent, Succum, quoniam cremor ptisanae apud Latinos est aqua hordei expressa, non succus ipsius substantiae hordei, vt apud Galenum. Nec me latet, apud Arabas extitisse diuersas mensuras in facienda aqua hac: quando Auicenna, Mesue, & Auerroes praedictam monstrarunt, Auenzoar verò & Halyabas aliam. Sed hoc euenit, pro vt magis vel minus nutrientem ac refrigerantem eam reddere studebant. Itaque si quando placet parare hanc aquam pro aegrotis, eamque magis nutrire optabitur; curandum erit, vt multa portio hordei apponatur, veluti octaua, aut decima, aut multum bulliat: sin magis cura erit refrigeratio, paucior erit hordei portio, vt vicesima: atque non tam diu bulliet. Ceterùm quam ex farina hordei Aquam coctam fieri consueuisse monet Auicenna, eam non video in vsu fuisse apud Graecos: puto tamen ipsam Latinos habuisse, atque hanc fuisse eam, quae Romae publicè vendebatur, sub nomine Polentae: de qua etiam mentio est apud Galen. 1. de Alim. facul. 9. & lib. de Atten. vict. 6. Quanquam etiam fieri potest; vt ptisana appellaretur, quam ex pluribus rebus, vt tritico, oryza, parari consueuisse, iam diximus.

QVARTI LIBRI FINIS.

HIER-

HIER. MERCVRIALIS

VARIARVM IN MEDICINAE Auctoribus, & alijs Lectionum.

Liber Quintus.

Quid sit Camum, Acinaticium, Murrhina. CAPVT I.

Vbitauit Cuiacius, vir eruditissimus, in suis Obseruationibus, quid in D.lib.33.de Vino, trit. & oleo, per camum intelligendũ sit; videturq. in eam deflexisse sententiam, fuisse Romanorum Loram. At ea ratione huiuscemodi sententia mihi non probatur, quòd Apicij contextus, cuius testimonio maximè nititur, valde deprauatus est, vt hac de caussa variae eius loci inueniantur lectiones. Quod si legi debeat camum, esse tamen loram minimè vero simile videtur. Quia cùm lorae mentio apud omnes linguae Latinae scriptores creberrima sit, neminem eam camum appellasse constat. Accedit his, vt ait Plinius lib.14. cap.10. loram inter vina operaria recenseri: si quidem Cato propter seruitia huiusmodi potionem factam docet. Itaque puto ego genus aliud potionis fuisse ex varijs rebus commixtae, perinde ac ceruisiam, ita vt cibi potabilis formam referret: quod quia forte peculiare alicui nationi fuit, non est mirum si à plurimis sileatur. Sicut Ammianus Marcellinus lib.26. narrat, Sabaiam fuisse ex hordeo vel frumento in liquorem conuersum in Illyrio paupertinum cibum. Nam Caelius Aurelianus 2.de Morb. acut.cap.10. de ijs, quae catalepsim inducunt, loquẽs, ait: Sciendũ igitur quòd haec passio ex ijsdem caussis antecedentibus fit, quibus aliae quoque passiones efficiuntur, indige-

digestione, vinolentia, carnali cibo, & horum similibus rebus. Atqui vellem Cuiacius potiùs explicuisset nobis, quid fuerit Acinaticium, quod inter vina Legislator ibidem minime recensendū statuit. Scio qui Latinae linguae thesauros construxerunt, eos voluisse acinaticium fuisse loram, seu vinum secundarium, factum ex vuarum acinis aqua maceratis. Sed cùm nullius auctoris fide vtantur, ipsis minime credendum puto: praesertim cùm acinatici Cassiodorus celebrem mentionem fecerit lib. 12. Variarum: quod quia cum acinaticio, de quo in lege scribitur, idem fuisse puto, Cassiodori verba ipsa hic subijciam. *Comitis itaque patrimonij relatione, declaratum est, acinaticium, cui nomen ex acino est, Eutheris aulicis fuisse tenuatum. Et quia cunctae ciuitates inuicem sibi debent necessaria ministrare, quae probantur ad rerum dominos pertinere; ad possessores Veronenses, vbi eius rei cura praecipua est, vos iubemus accedere, quatenus accepto precio competenti, nullus tardet vendere, quod principali gratiae debetur offerre. Digna planè species, de qua se iactet Italia. Nam licet ingeniosa Graecia multiuaria se diligentiae subtilitate commendet, & vina sua aut odoribus condiat, aut marinis permixtionibus insaporet, sub tanta tamen exquisitione reperitur simile nihil habere. Hoc est enim merum, & colore regium, & sapore praecipuum, vt blactam putes aut ipsius fontibus tingi, aut liquores eius à purpura credantur expressi. Dulcedo illi ineffabili suauitate sentitur, stypsis nescio qua firmitate roboratur, tactus eius densitate pinguescit: vt dicas esse vel carneum liquorem, aut edibilem potionem. Libet inferre, quàm singularis eius videatur esse collectio. Autumno lecta de vineis in pergulis domesticis vua, resupina suspenditur, seruatur in vasis suis, thecis naturalibus custoditur: rigescit, non liquescit ex senio, tunc fatuos humores exudans magna suauitate dulcescit. Trahitur ad mensem Decembrem, donec fluxum eius hiemis tempus aperiet, miroque modo incipit esse nouum, quando cellis omnibus reperitur antiquum. Hiemale mustum, vuarum frigidus sanguis, in rigore vindemia, cruentus liquor, purpura potabilis, in oleum nectar, deferuet primùm in origine sua, & cum potuerit adolescere. perpetuam incipit habere nouitatem, non celcibus iniuriosè tunditur, nec aliqua sordium admixtione fuscatur, sed quemadmodum decet, nobilitas tanta procuratur, defluit, dum aqua durescit, foecunda est cum omnis agrorum fructus abscedit. Destillat gemmis comparem liquorem, iucundum nescio quid illacrymat, & praeter quam eius delectat dulcedo, in adspectu singularis eius est pulchritudo. Hoc quanto ocyùs perquisitum, & competentibus precijs aggregatum, chartarijs, qui in rem directi sunt, tradite deferendum, Nec illud negligendum putetis,*

quòd lacteo poculo relucescit: quoniam plus est mirabile, quod potuistis difficilius inuenire. Albedo ibi decora est, & serena puritas, vt illud de rosis, hoc credatur natura esse de lilijs, colore quidem extraneum, sed sapore germanum est, adspectus dispar, & similis in vtroque suauitas. Nam quòd acutè sapit, quòd citò reficit, commune illis intelligitur, sed magis est distantiae quae videtur: illud intueris rubore laetum, hoc inspicis candore festiuum. Et ideo procuratio eorum debet esse celerrima, quando in ambobus esse cognoscitur, quòd pariter expetatur. Hactenus Cassiodorus de Acinaticio. Ex cuius verbis facilè conijci potest, illud fuisse protropi, seu, vt secundum Athenaeum Mitylenaei vocabant, prodromi genus, à Galeno saepe in vsu medicamẽtorum nominatum: quod vt fieret, indicatum habetur à Plinio lib. 14. cap. 9. Erat enim illud inter dulcium genera. Dulcia verò à vinis distincta fuisse, nemo nescit. Ceterùm, Murrhinam vinum fuisse lautissimum myrrhae odore conditũ, Plauti testimonio probare conatus est Plinius lib. 14. cap. 12. cuius sentẽtiam vt damnem, duo me hortantur. Primum illud est, murrhinam nullo modo fuisse vinũ: quando praeter Plauti proposita à Plinio testimonia, vbi vinum & myrrhinam clarè distinguit, etiam Gellij accedit auctoritas, qui lib. 10. cap. 23. mulieres Romanas à vino abstinuisse, & murrhinam potasse scribit. quare si à vino propter libidinem abstinebant, tantò magis à myrrha cõdito vino abstinuissent, nimirùm quod lautissimum atque potentissimum erat. Alterum est à Plauto inter dulcia murrhinam reponi: atqui dulcia appellata à vinis distincta erant, immò etiam si vina fuisse concederetur, myrrha valde amara cùm sit vix fieri potest, quin mixta vino illud amarum reddat. cuius rei non ignari pessimi Hebraei, Christo cruci suffixo, vt recitat Marcus, vinum myrrhatum obtulerunt: vt verò alij Euangelistae acetum & fel quasi vtraque potio insuauissima etiam hostibus offerenda esset. Quod verò Festus docet, antiquos vsos esse murrhata potione: ita intelligendum est, eam nõ in quotidiano habuisse vsu, sed interdum adhibuisse, religionis vel alterius rei gratia: quo pacto refert Plinius lib. 27. cap. 7. absinthium sacris Romanis celebratum peculiariter, quando Latinorum ferijs in quadrigarum certamine victor absinthium bibebat. Nec dicat quis Martialem secus sentire scribentem:

Si calidum potas, ardenti murrha Falerno
Conuenit, & melior fit sapor ille mero,

quoniam murrha pro vase myrrhino ab ipso accipitur. Neque etiã Iulij Scaligeri opinio mihi placet, qui in com. ad librum Theophr. 6. de Caussis plant. cap. 36. voluit, murrhinam vinum fuisse ex baccis

myrti

myrti factum. Si quidem nec nomen, nec vllius auctoritas ipsi fauet: immò verò vt huiusmodi vinum maxima vi adstringendi pollet, sic in quotidiano vsu haberi minimè potest. Quòd autem Adrianus Iunius, praestans medicus, monstrare conatus est, Murrhinam ἀπὸ τῦ μύρυ esse dictam, quasi vinum esset aut altera potio odoribus condita, à ratione quoque alienum videtur. quia etsi nemo dubitet, veteres, vnguenta atque odores vinis commiscuisse, quemadmodum praeter Athenaeum & Pollucem ab eo citatos, Plinius, Plutarchus & Clemens Alexandrinus docuerunt, attamen mulieres, quibus propter omnem libidinis occasionem fugiēdam, murrhina loco vini concedebatur, odoratis potionibus vsas esse, minimè vero simile est. Neque verò nomen murrhinae, vt apud omnes scriptores Latinos inuenitur, inde ortum esse potest; praesertim quòd tēpore, quo huiusmodi potio in vsu apud Romanos esse coepit, nondum luxus adeò creuerat, vt huiusmodi odoramentorum voluptates in potionibus etiam mulieres persequerentur. Quamobrem potiùs ego existimo, murrhinam fuisse artificialem quandam potionem, quae veterum tempestate vulgatissima cùm esset, atque à posteris sit intermissa, vix eius remansit nomen, quod vel à similitudine, vel à mixtione, vel ab aliqua alia re fortè captum fuit. Huic sententiae & Festus & Nonius adstipulantur, qui dicūt, murrhinum factitiae potionis genus extitisse. Haec inter dulcia potiùs, quàm vina reponenda non ob miram aliquam suauitatem, sed quia huiusmodi dulcibus vtebantur frequenter antiqui, quod nequaquam ebrietatem inducant, vt disputat Plutarchus 3. Sympos. 7.

Quae sint Febres Statae, Typhi, Quotidianae, Querquerae. Horatij locus de Hydrope explicatus.

CAPVT II.

Onnulla apud Latinae linguae scriptores febrium inueniuntur nomina, quae à medicis vel minimè vsurpantur: cuiusmodi sunt statae febres, quotidianae, querquerae. Statae febres (quae vox apud Plinium est lib. 28. cap. 8.) dicuntur, vt ego puto, omnes illae, quae certis quibusdam diebus affligunt, quasque à Graecis Periodicas esse vocatas scripsit idem Plinius lib. 10. cap. 3. ait enim Festus, Stata sacrificia à Catone & alijs veteribus esse dicta, quae certis diebus fieri debent: ita vt febres Statae op-

rae opponantur Vagis à Celso vocatis, quae scil. nullam firmam habent diem, qua inuadant, πλανήτας dicunt Graeci. Has etiã typhos esse vocatas memorat Isidorus 4. orig. quamquam ab Hippocrate in lib. maiore de morbis, typhi quinque tractentur, qui multùm ab eiuscemodi febribus differunt: nec aliud esse ab aliquibus putantur, quam stuporis attoniti genera, de quo loquebatur Arnobius lib. 1. aduersus gentes cùm dixit quòd si mentis elatio, & typhus qui appellatur à Graecis, obstaret vt lib. ij. quod typhus est, sapientiam dicitis: Porrò quotidianae febres tam apud Terentium in Hecyra, quàm apud Celsum, Plinium, atque alios, sunt quaecunque singulis diebus vexant, siue sint duae tertianae, siue tres quartanae, siue continua, alias Assidua à Celso nominata: quam enim quotidianã propriè medici nuncupant, atque rarissimè fieri constat, Plinius lib. 28. cap. 16. Graeco nomine Amphimerinon vocat. Continuatas febres & Continentes dixit quandoque Celsus: sed qui ex Latinis Continuas febres dixerint, raros omnino inuenies, huiusmodi verò quotidianam febrem siue continuam λειπαρὴν vocat Lucianus in initio lib. de consec. hist. Ceterum Querqueram febrem eam vocatam reperio antiquitus, quae cum frigore & tremore, à Graeco, κάρκηρα, vt docet Festus, affligit. Sic Lucilius.

Iactans me vt febris querquera. & alibi:

Querquera consequitur febris, capitisque dolores.

Sic referente Prisciano, Plautus in Friccolaria. *Is erat mihi bilis aqua intercus, tussis, febris querquera.* Arnobius in 1. lib. aduersus Gẽtes, querqueras atque intercutes morbos curasse Christum ait. Et Minutius Felix in Octauio, querquerum morbũ videtur appellasse rigorem febres vrentes antecedentem Hipp. 1. Epid. com. 1. tex. 22. vocauit φρικώδεις huiusmodi febres. s. in quibus frigus perdurat vsque ad magnam paroxysmi partem, vt ibi Galenus atque 2. de diff. feb. 8. Sed Apuleius in Apolog. & A. Gellius lib. vlt. cap. 1. querceram dixerunt. Nomen huiusmodi, vt opinor, ductum à sonitus imitatione, quem in febre trementes & horrentes edunt, veteres namque plurima hoc pacto nomina effinxisse scimus, Et quoniam de morbis sermonem habuimus, addendus hisce Horatij locus est, qui lib. 2. Carm. ode. 2. hydropici conditiones proponens, appositissimè medicum sic agit:

Crescit indulgens sibi dirus hydrops,
Nec sitim pellit, nisi caussa morbi
Fugerit venis, & aquosus albo
Corpore languor.

Ete-

Etenim cùm sint tres species eius morbi; vna; in qua ventus simul & aqua ventri insidet, Tympanitis vocata. altera, in qua solā aquam venter continet, quam Ascitim vocant: tertia, quando venae & minora totius corporis ambitus spacia praecipue inter carnem & cutem aquoso humore plena sūt, quae Hyposarca, & Leucophlegmatia, vt Celsus quoque testatur, dicitur. de hac postrema loquēs poeta, eam egregiè depingit, & inter cetera nomen Graecorum, λευκοφλεγματίην scilicet quasi exprimens, dixit, Albo corpore, quia sanè sub hoc vitio corpus albescit. Vnde manifestum cuiuis esse potest, quàm ineptè Lambinus Album corpus, pigrum, languidum, & iners interpretari laborauerit. Serenus Horatij imitator sic etiam Hydropem appellauit hocce versu:

Vnguine quo frangit vires languoris aquosi.

Locus Plinij de Mammis explicatus, & defensus, Quis morbus Solstitialis. CAP. III.

Plinius lib. 31. cap. 6. aquae marinae vtilitates proponens, inter caetera haec scribit, *Mammas sororientes, praecordia, maciemq; corporis, piscinae maris corrigunt.* vbi duas eruditis dubitandi dedit occasiones, vnam, quid sibi velint sororientes mammae: alteram, quomodo aqua maris, quae extenuat & desiccat, maciē corporis corrigere sit idonea. Quod spectat primum dubium, sunt qui putant legendum esse, quemadmodū est in vetustis quibusdā codicibus, tam manuscriptis, quàm impressis, Rigentes, loco Sororientes, quam lectionē nec ego improbo, modò pro rigentibus mammis intelligamus eas, quae ob nimiam lactis copiam valde durescunt: sic Dioscorides marinam laudat πρὸς μαστοὺς σπαργῶντας. Verùm lectionem quoque vulgatiorem dictionis, Sororientis, seruari posse existimo, si simpliciter pro Sororientibus, vel Sororiantibus, interpretemur tumentes. nam Festus scribit Sororiare dici mammas puellarum, quando primùm tumescunt: sic Plautus, Tunc papillae primùm sororiebant. Sed quia huiusmodi nimij tumores fiunt, tum à lacte, tum à carne, alijsque mammarum partibus plus iusto crescentibus; potiùs de prioribus Plinij sententia exponenda erit. Posteriores namque tumores pulchritudinem, & non valetudinē impedire solent. & huiusmodi mulieres vocabāt veteres Mammosas, Plautus dixit Mammeatas. neque falsis eae

coer-

coercentur, sed, vt est videre apud Galenum 9. de Simplic. med. capite de Ostreacite, & alibi apud Aetium, Auicennam, & alios, refrigerantibus medicamentis. Serenus de his scribens ita loquitur.

Si castigatas studium est praestare papillas,
Ex hedera sertis ambas redimire memento.

& quae sequuntur. Pro secunda dubitatione, nisi pro macie interpretemur καχεξίαν, id est, malum corporis habitum, quem etiã Celsus Tabem, vt Marcellus Virgilius saepè à Plinio accipi testatur, in suis ad Dioscor. com. lib. 5. ca. de Aqua marina, proculdubio aut errasse Plinium, aut vocem illam deprauatam esse dubitandum erit, eo praesertim, quòd quaecumque ibi remedia ab aqua marina proponit Plinius, aut à Dioscor. sumpsisse videtur, aut saltem ab eodem scriptore, à quo sua Dioscor. accepit. Dioscor. verò καχεξίας meminit, de qua nil loquitur Plinius: nisi fortasse sub macie illam complectatur. Apud Plautũ in Trinummo, seruus ille, qui Philtoni persuadere studebat, ne agrum quendam pro dote capere, multas eius agri pessimas conditiones enarrans, inter alias hanc ponit: *Tum autem Syrorum, genus quod patientissimum est hominum, nemo extat, qui ibi sex menses vixerit, ita cuncti solstitiali morbo decidunt.* Quo in loco quaesitũ est, quis sit Morbus solstitialis. Alij pro comitiali intellexerunt, alij pro repentino, & subitaneo: vt etiam alibi herba solstitialis, quae nata statim moritur. Turnebus doctissimus pro solstitiali morbo ardẽtissimas febres intellexit, quasi illae sub solstitio maximè vagẽtur. Sed etsi demus Turnebo, similes febres canicularibus diebus grassari; attamen solstitium à Canicula multorum dierum interuallo remotum est. Quare puto ego solstitialem morbũ quemcunque prauum & lethalem vocari, quasi innuere velit ille seruus, neminem ibi potuisse sextũ mensem viuere, sed statim vnumquemque tempore solstitiali interire consueuisse. Etenim solstitium periculosum, atque morbosum esse, vnus ante omnes docuit Hippo. lib. de Aere, aquis, & locis. Post quem Arist. 1. sect. Probl. idem confirmauit. Caussa verò est, morborũ multitudo, qui calore veris crescẽte gignuntur, & eo magis in regionibus alioquin insalubribus, in quibus cùm perniciosiores fiant, promptiùs incolae interficiuntur vt in maritimis Senarũ partibus, atque adeò in ipsius Romae ciuitatis suburbijs, tempestate nostra euenire cõspicimus. Forsan autẽ & pro morbo solstitiali, non absonum est intelligere, eũ qui à Graecis Σειρίασις, ab Alexãdro 1. Pro. 98. καῦμα κεφαλῆς, à Plinio ardor capitis, ab Auicenna erysipelas, à Raze sekakilos, ab Hippoc. verò 7. apho. sphacelos cerebri nuncupatur, qui licet potissimùm in infantibus

oriatur,

oriatur, attamen fit etiam in adultioribus, & trium dierum spatio vnumquemque perimere solet in aestate, quando, vt scribit Alexander, potissimum inducitur.

Quaedam ab Aristotele notata de Menstruis, & de Morbo pilari. CAP. IIII.

Etsi Aristot. verè, vt dicebat D. Hieronymus, naturae miraculum fuerit; attamen cum & ipse homo esset interdũ errasse, nequaquam rationi incongruum videtur: eo magis quòd, vt ab ipso scriptum est, πάντα κατορθοῦν, καὶ μηδὲν ἁμαρτάνειν ἐστὶ τῶν θεῶν: ἄνθρωποι γὰρ ἁμαρτάνουσι. Quare si errores aliquos illius detegere conor, minimè quis me audaciorem vocabit: quando praesertim etiam eius errores librorum corruptorum mendis excusare possumus. Etenim vnicuique perspectum puto, quod Strabo lib. 13. & Plutarchus in vita Syllae, de libris Aristotelis memoriae mandarunt, quomodo scilicet primo sub terram occultati fuerint, ibique ab humore & blattis vitiati: tum Appelliconi Theio magna pecunia venditi: post à Sylla Romam vecti, atque Tyrannioni Grammatico qui plurima mutauit atque deprauauit, cõsignati. Sed ad rẽ venio. Aristoteles lib. 7. Historiae animal. cap. 2. scribit, paucis mulieribus singulis mensibus fieri menstruas purgationes, plurimis verò tertio mense, & tamen nemo est tam in rerum cognitione puer, qui nesciat, rem sese contrario modo habere, omnes scilicet mulieres singulo mense purgari, raras tertio, vel aliter. Albertus Magnus, qui vidit huius dicti falsitatem, dum Aristotelem fere transcribebat 9. de Anim. 2. textum illum peruertit, quasi dixerit Philosophus, plurimas singulo mẽse purgari, paucas alternis mẽsibus, seu post tertiũ. Augustinus verò Suessanus in comm. ad eum librum, vt Aristotelem tueretur, dixit, id forsan verum in eius regionibus fuisse. At nugae sunt. Quare puto ego Arist. vera dixisse, modò non Gazam interpretem, sed ipsummet auctorem sua lingua, ita loquentem attendamus: καὶ ταῖς μὲν συνεχῶς, καθ' ἕκαστον ὀλίγαις (sic enim, & non ὀλιγάκις, vt in vulgatis codicibus legendum docent antiquus interpres, & Gaza) τὰ καταμήνια φοιτᾷ, ταῖς δὲ μετὰ δὲ τρίτον ταῖς πλείσταις. id est; *Paucis copiosè singulo menstrua fluunt, tertio mense plurimis.* Quasi ita sentiat Arist. purgari quidẽ omnes vnoquoque

mense, sed aliquas semper copiosè, plurimas non nisi tertio mense copiosè. Particulam autem illam, σωωιχῶς, vel id significare, vel loco alterius quid tale significantis subintrasse, vt credam facit Plinij auctoritas, qui omnia fere ab Arist. de animalium natura mutuatus, ita lib. 7. cap. 15. de menstruis loquens ait: *Et tale tantumque omnibus tricenis diebus malum in muliere existit, & in trimestri spacio largiùs*. Iudicabunt eruditiores, an meliùs sentẽtia tanti viri defendi queat. Verùm patrocinari eidem non possum, cum lib. 7. de Hist. animal. cap. 11. scribit, tota vbera ita fungosa esse, vt si in poculo fortè mulier pilum hauserit, dolor moueatur in mammis (quod malum pilare vocant) neque sedetur, donec pilus vel pressus exeat sponte, vel cùm lacte exsugatur. Quasi pilus haustus ventriculum, meseraicas, iecur, atque adeò venas ipsas non mutatus pertransire, & ad mammarum cauernas per mille amfractus peruenire queat. quod plane puerile est cogitare. Sed in Lectionibus nostris de mulierum morbis, & quid sit morbus pilaris, & plura alia medicinae mysteria declarauimus.

De duplici Ficu, Locus Varronis emendatus. Plutarchi sententia explicata & emendata de Salsis. CAP. V.

Eteres quoque, sicut & nostrates, ficuum studiosos extitisse indicant varia ipsarum, quae habuerunt, genera, tam simplicia, quàm arte parata; & inter cetera apud ipsos nominatae reperiuntur Ficus duplices: quae quales fuerint nõ satis, mea sentẽtia, explicuerunt Turnebus, atque Lambinus, qui Horatij, Vegetij, & aliorum hac de re mentem interpretantes, ita statuerunt, maiores ficus, alias mariscas nuncupatas, pro duplicibus esse intelligendas. Quod quàm sit à ratione alienum, atque à Vegetij instituto, facilè est diligenti lectori percipere. Quapropter sentio ego, Duplicem ficum ab Horatio, Plinio, atque Vegetio esse appellatam, de qua scribit Columella lib. 12. cap. 15. in hunc modũ: *Alij pinguissimam quamque viridem ficorum eligunt, & arundine vel digitis diuisam, dilatant, atque ita arescere patiuntur: quas deinde bene siccatas meridianis teporibus, cùm calore solis emollitae sunt, colligunt, & vt est mos Afris, atque Hispanis, inter se compositas comprimunt in*

figuram

figuram stellarum flosculorumque, vel in formam panis redigentes, tum rursum in sole assiccant, & ita in vasis recondunt. Hactenus Columella. Ex cuius sermone colligere licet, esse Duplicem vocatam, quoniam in duas partes findebatur, quarum altera alteri superposita, & in formam crucis seu stellae compressa, meritò duplicata ficus dicebatur: erat enim pinguissima, & iucundissima, ob idque & in mensis, & in medicamentis exoptata. Apprimè congruunt huic, quae ab Arist. 22. Probl. 9. scripta sunt, vbi quaerens cur caricae in duas partes diuisae dulcissimae sint, non autem quae vel in plures, vel in nullas? respondet, quia ex partitis in multa humor dulcis difflatus est & consumptus: in solidis pars aquea & insuauis continetur adhuc: quorum neutrum bipartitis inest. Ficum duplicem, loco vini duplicis esse restituendum, apud Plinium medicum lib. 3. cap. 12. satis intelligere potest, qui ipsiusmet verba lib. 4. cap. 16. & Plinij maioris lib. 10. cap. 6. conferre, & expendere voluerit. A ficubus ad carnes venio. Nam quis fuerit carnem in mythico puluere coquendi modus à Varrone apud Nonium indicatus, à nemine notatum obseruaui, ob idque errorem aliquem subesse suspicatus, ita forte legendum esse putaui, *Neque in puluere Libyco coquam carnes, quibus satullem corpora, ac famem ventris.* Etenim memoriae proditum est, plerisque in Libyae locis incolas in arenis solis calore pene feruentibus carnes, quibus vescantur, antiquis & nostris temporibus coquere consueuisse, perinde ac alibi in cinere ad ignem coquuntur. Adijciam his locum Plutarchi de Salitis carnibus, qui in Quaestion. natural. probare nititur, sal, & salsa ad pinguefacienda corpora maximè valere. Cui sententiae non facile accedo: quandoquidem extenuandi potiùs, quàm crassefaciendi facultatem inesse sali compertum est: nisi corpora nimia humiditate luxuriantia, & veluti constipata, contabescant. Sic enim existimandttm est Apollonium Herophili discipulum in ijs, quos crassefacere volebat, halicam, & dulcia respuisse, salsis autem esse vsum, vt siccantia, tenuitateque aperientia alimentum ad partes nutriendas perferrent: nam ὄχημα potiùs quàm τρίχωμα eo in loco Plutarchi legendum esse, rationi consentaneum videtur.

Quo

Quo morbo Pherecydes Syrus obierit. An cor vratur eorum qui cardiaco, & veneno interierunt. CAP. VI.

Herecydi Syro Pythagorae praeceptori multa admiratione digna contigisse scriptum est: Etenim absque vllo magistro omnem philosophandi rationem sibi comparauit: cumque ceteri carminibus rerũ naturas scriberẽt, ipse primus, vt docet Apuleius, soluta oratione vti coepit. Sed de mortis eius genere cõtrouersum est. Nã pediculari morbo ipsum interijsse memoriae prodiderunt Aristoteles. 5. de Hist. animaliũ cap. 31. Plutarchus in Sylla, Serenus medicus, Aelianus lib. 4. de Varia hist. cap. 28. Ceterum Plinius lib. 7. cap. 51. nõ pediculis, sed copia serpẽtium ex illius corpore erumpẽte Pherecydẽ expirasse tradit. quod similiter scripsit Apuleius 2. Floridorũ. In hac controuersia fuerunt, qui putarunt, apud Plinium alium esse morbum, quo interijt Pherecydes, alium pedicularem: eo magis, quòd ipsemet lib. 11. cap. 33. Alcmanem poetam, & Syllam dictatorem, pediculis obijsse dicit: vt etiã Arist. Plutarchus, & alij testati sunt. Ego verò sum huius sententiae, Plinium & Apuleium pro serpentibus, quibus perhibẽt esse extinctũ Pherecydem, nil aliud intellexisse, quàm pediculos: & fortasse aemulati sunt hac in re Diodorũ Siculum, qui lib. 3. ca. 3. de Acridophagorum morbo sermonẽ habens, modò φθεῖρας appellat modo ἑρπετά. Vbi etiam cum eam gentem quãdoque magna scorpionum copia infestatam scribat, ad memoriã reuocat Galeni & Theophrasti contradictionem, quorum hic 4. de Caussis plant. 10. hominem à scorpione ictum non interire, ille verò interire tradit: nisi dicatur, Theophrastum esse loquutũ de Italicis scorpionibus, ac alijs quibusdam, quos innocuos esse affirmat Plinius. Ceterùm pedicularem morbum in corde fieri, vt Aegyptios, qui mortuorũ corpora, valetudinum caussas cognoscendi gratia, diligenter perscrutabantur, inuenisse testatur ille Plinius medicus lib. 4. cap. 1. omninò fabulosum puto: quum neque humores prauos, nedum animalia noxia cordi appropinquare natura patiatur, vt Arist. in lib. de partib. animal. scribit. Vtrùm autem verum sit quod tanquam populare & vulgatum narrat Plinius lib. 11. cap. 37. cor morbo cardiaco interemptorum non vri, sicuti nec veneno sublatorum: haud certus sum: quia cum cor nullum magnum affectũ sustineat, secundùm

Aristotelem & medicos necessariũ plane est, si incombustibile reddi debet, id ob aliquam insignem affectionem pati. Praetereà venena, vt quàm plurimorum generum sunt, sic varijs modis necem inferunt: ob idque minimè veritati consonum est, cor à quolibet veneno flammis resistendi facultatem acquirere, frustraque disputatum fuit, an Germanicus obierit cardiaco morbo, an veneno, quòd cor eius vri non potuerit.

Antipherontis casus ex Aristot. examinatus, Plinij locus de Peste correctus, & expensus, Locus Celsi emendatus. C A P. V I I.

PRoponam hoc in loco eruditis philosophis Aristot. locum, nondum quod ego sciam, ita discussum, vt diligenter considerent, num sententia nostra rationi magis consentanea sit. Is enim lib. 3. Meteorol. narrat cuiusdam historiam, qui semper ante se propriam imaginem ex aduerso intuentem cernebat: cuius euentus caussam reddens, eam fuisse inquit, quòd cùm hebetem videndi aciem haberet, radij visuales minus longe permeare poterant, sed statim ab ipso aere reflexi, illam reddebant imaginem. quod pariter confirmauit Seneca lib. 1. Quaest. nat. cap. 3. Atqui huiusmodi ratio valde infirma mihi videtur, quoniam infiniti propè sunt, qui videndi imbecillitate cuiuslibet gradus laborant, neque tamen simile quicquam ipsis contingit. Praeterea imagines in aere repraesentatae cum sint tenues, solum ab acuto visu discerni posse videntur: propterea id lupo ceruario perspicacissimo animali tribuunt, vt expressas in aere imagines discernat: accedit his aerem continuò agitari, ob quod necessarium est, vt imagines discindantur, ac propterea conspici etiam ab oculatissimo nequeant. Itaque hunc euentum illius potiùs ad corruptae imaginationis vitium ego sanè retulerim: si quidẽ scribit Gale. 1. de Sympt. caussis, cap. 2. aliquibus interdum humores ante oculos apparere, quos qui habent, idolum quoddam se videre in aere imaginantur: atque id cùm dicat euenire vt plurimũ à somno surgentibus, pueris, atque ebrijs, monstrat etiam vigilãtibus ac sobrijs euenire posse, sed quàm rarissimè, vt huic etiã casus raritas consentiat. Haec sententia eo magis cõfirmatur, quòd si Antipheron fuit ille, vt putarunt Alexander,

xander, & Olympiodorus, cuius meminit Arist. lib. de Memoria & remin. (siue fuerit Oritanus, siue Tarentinus) is profectò corruptae imaginationis erat, vt potuerit, instar ebriorum, idolum propriũ in aere se videre imaginari. Sextus Empiricus lib. 1. Hypot. c. 14. Aristotelem ait cuiusdam Thasij meminisse, qui hominis imaginẽ perpetuò seipsum antecedere dicebat. Num autem is fuerit, de quo suprà locutus sum, etsi compertum nõ sit, puto tamen eundem fuisse: vt simul hoc testimonio conuincar, in 3. Meteorol. intelligendũ esse, virum nõ propriam, sed aliam quampiam imaginẽ aspicere consueuisse. Hic inuitor, vt Cor. Celsi locũ expendam, qui lib. 7. de oculorum suffusionibus agens, eas dicit esse incurabiles, quarum color est caeruleus: cùm Paulus Aegineta has curabiles omnino faciat, & iure. Quare loco, Caeruleus, potiùs legẽdum erit, Cereus: eo magis, quòd haec oratio. Si suffusioni color caeruleus est, aut auri similis, minimè accõmodata videtur, quòd inter caeruleum & aureum colorem nulla propè sit similitudo, vt maxima est inter cereum, & aureum, tantummodo maiore & minore differentes gradu. Neque verò quicquam obstat, quòd hoc nomẽ Cereus quàm rarissimè apud Latinae linguae auctores colorem significare inueniatur: quia etiam Celsus aliquibus vsus est, quae rara erant: quanquam interdũ quoque colorem huiusmodi nomine significari obseruatũ est, quemadmodum apud Martialem hoc disticho:

Cerea quae patulo luceat ficedula lumbo.
Cum tibi fortè datur, si sapis, adde piper.

vbi miror, cur Grammatici nonnulli pro Cereo intelligant Pinguẽ: cùm vnicuique res intimiùs consideranti perspicuum esse possit, ad colorem, non ad pinguedinem eam vocem esse referendam. Accius apud Sipontinum sic vocat ficedulas cereas à calore. Virgil. in Buc.

— addam cerea pruna:

quo in loco cerea ad colorem, non ad mollitiem, referri, facit vt credam auctor carminis in Priapum, qui scribit:

Magisque cera luteum noua prunum.

Sed dimissis oculis, alteram Plinij non inutilem emẽdationem proponam: apud quem lib. 7. in fine cap. 50. haec scripta inueniuntur: *Qua in re obseruatum, à meridianis partibus ad occasum solis pestilentiã semper ire, nec vmquam fere aliter, nisi hieme, nec vt ternos excedat menses.* In quibus verbis tria dicuntur, quae minimè experientia cõprobantur. Vnum est, semper pestem incipere à meridionali plaga: Alterum, solùm hieme fieri: Tertium, solùm tres mẽses durare. Nam vt alia praeteream, quis nescit, pestem vere & autumno potiùs grassari,

sari, hieme, quando omnes desinunt putredines, minui & aboleri? Quis praeterea ignorat, saepe annos plurimos ita pestẽ continuasse, vt integra regna extinxerit? immò verò Gal. quoties conqueratur, pestem suo tẽpore grassatam adeò perdurasse, omnes facilè ex eius monumentis intelligunt. Quamobrẽ apud Plinium non Meridianis, puto legendum: sed, In meridianis: quemadmodum & aliqui manuscripti, & etiã nonnulli antiqui typis excusi codices habent. Sic enim rationi consonum est, in meridionalibus hieme, quando apud ipsas tepor est, putredinis parens, fieri pestem: quae deinde ab immensis aestibus ita citò extinguatur, vt tres menses, quibus solis hiemalis quaedam constitutio est, non pertranseat.

In Vitulo marino quaedam notata. De pisce Empiro & Thynno: Locus Lucilij emendatus. CAP. VIII.

E vitulo marino plurima narrant scriptores, quae iure omnibus admirationem pariunt. Inter cetera illud primum est, quod D. Basilius septima in Hexameron homelia memoriae tradidit, eum catulos proprios aliquare perterritos, & fugientes in vterum suum rursum recipere. Quod quidem notatum ab alijs hactenus non animaduerti: referunt tamen, qui Indiarum descriptionem nobis reliquerũt, animal quoddam in Hispania noua reperiri, bursam quandam exteriùs in ventre habẽs, vbi foetus secum fugiẽtes, ne pereant, vel rapiantur, magna cura abscõdit. Plutarchus autem in libello de amore erga prolem, mustellas marinas narrat viuum intra se partum edere, quẽ exire foras ad pascẽdum permittunt, mox dormiturum intra viscera denuò recipiunt. Puerum iam natum in vterum reuertisse, quo tempore Saguntum ab Annibale deletum est, inter exẽpla prodigiorum memorat Plin. lib. 7. cap. 3. Alterum verò est, quod scribũt Arist. Plinius, Aelianus, atque alij vsqueadeò homini inuidum animal esse phocam, vt capta euomat proprium coagulum, ne possit ad epilepsiam curandã (cõtra quam putatur mirificè valere: etsi Cael. Aurelianus id auxilij damnet) in vsu haberi: quamquam hac in re non paruam auctorũ varietatem inspicere licet. Etenim Aelianus lib. 3. cap. 19. in huncmodum scribit: φώκη δὲ, ὡς ἀκούω, τὴν πιτύαν τὴν ἑαυτῆς ἐκρεφεῖ, ἵνα μὴ τοῖς ἐπιλήπτοισιν ᾖ ἰᾶσθαι. id est. *Vitulus marinus (vt audio) proprium coagulum exorbet, ne id epilepticis sit auxilio.* Plutarchus verò 7. Symp. 3.

ἅτε

ἦτε καὶ καταπίνουσα φώκη τὴν πυτίαν ἀναλισκομένην. quo in loco, malè à Cruserio intellecto, non πίτην, sed πιτύαν legēdum esse, ex Aeliano facile conuincitur; vt ex his duobus grauissimis scriptoribus colligatur, phocam suū coagulum, dū se videt captā, deglutire. Ceterùm coagulum cùm in vētriculo animalium fiat, atque ibi maneat, quomodo deuorari possit, nequaquam video. Vnde meliùs censuit Plinius, qui vitulum marinū non deuorare, sed euomere coagulum suū perhibet. Nec obijciendum est, dum vomitur coagulum, non negari hominibus, sed potiùs offerri: quoniam coagulum terrestriū animalium sicut solum efficax est, quando nō mutatum cum ventriculo ex animali capitur, sic vbi extra solum eijcitur virtutem omnem proculdubio amittit. Et quia de piscibus sermo est, adnectam huic nonnulla alia minime vulgaria. Gregorius Nazianzenus in ijs carminibus, in quibus praecepta dedit Virginibus, cuiusdam piscis mentionem facit, quem ἔμπυρον vocari monstrat, hisce versibus.

Ιχθὺς δ' ἔμπυρος ἐστὶ, καὶ οὐ πυρὶ δάμναται ἄπιστῳ
Ἔμπυρος, αἰθόμενος δὲ μέσης διαλάμεται ἄλμης.

Eiusdem meminisse videtur Laertius in fine vitae Empedoclis, vbi eius sententiam de animarum transmigratione proponens, sic loquentem facit:

Ηδη γὰρ ποτ' ἐγὼ γενόμην κοῦρός τε, κόρη τε,
Θάμνος τ', οἰνός τε, καὶ ἐξ ἁλὸς ἔμπυρος ἰχθύς.

Quamquam D. Basilius 8. Homelia in Hexameron huiusmodi sententiam innuens, non ἔμπυρος, sed ἐνάλιος legisse videtur. Ceterum quis sit piscis ἔμπυρος, nondum vidi quicquam certi constitutum: alijs interpretantibus assarum, alijs igneas rubrasque maculas habētem, propter quas apud Athenaeum in 8. pisces nonnulli fluuiatiles ἐμπυροῦντες dicuntur: alijs verba ad Salamandram, de qua in antecedenti sermone loquitur, referētibus. Ego verò alias existimaui, hunc piscē esse Stellā vocatā: de qua Arist. 5. de Histo. animal. 15. & Arist. sequuti Plutarchus, Plinius, Albertus Magnus, scribunt, esse adeò seruidā, vt quaecunque tangat, vel foret, statim adurat. Sed cū Gregorius scribat, empyrum minimè igne domari, & accēsum in medio mari lucere. nō admodū certus sum, cui sentētiae inhaeream. Quaerēt studiosi, an textus Gregorij sit corruptus, an vere vllus talis inueniatur piscis. Thynni abdomina salita, quae Graeci ὠμοτάριχον vocāt, in delicijs fuisse apud veteres, sicut nec hodie contemnuntur, ex hisce verbis Lucillij à Nonio, & Gellio citatis facilè colligitur.

Ad coenam adducam, & primùm hisce abdomina Thynni
Aduenientibus prima dabo, cephaleamque carnem.

 vbi pi-

vbi pisces etiam antiquitus Carnes vocatos esse apparet. Et quoniam Lucillij meminimus, eius locum, vt restitui debeat, indicare placet. Sic legitur apud Nonium.

Audiui quem febris vna, atque vna ἀπεψία
Vini inquam haustus vnus potuit tollere.

qui versus postremus procul dubio mendosus cùm sit, iurarem sic restituendum esse;

Vini non quem (nunquam) *haustus* (cyathus) *vnus potuit tollere.*

Veteres enim, quemadmodum etiam hodie populariter fit, Haustum vocabant potum vna vice factum: vnde haustum facere erat potare, vt adnotauit Sipontinus, & Ouidius 3. Fast. inquit, Exiguis haustibus bibere.

Locus Arist. & Plinij de Pilis palpebrarum expensus. Locus Clementis Alex. ex Athenaeo restitutus. Locus Hippocratis de Veste Dorica. CAP. VIII.

Cribit Arist. 3. de Hist. animal. 11. ijs, qui nimia vtuntur venere, pilos à palpebris defluere: quod item confirmatum inuenitur apud Pliniũ lib. 11. cap. 37. vt hac ratione non sit adeò mirum, in Gallica lue correptis, palpebras depilari, quippe qui plerunque libidinosi, & veneris nimis dediti sint. Sed quid ibidem haec verba Plinij significet ignoro, Mulieribus verò etiam infectae quotidiano. nisi vel vox, Quotidiano, mendosa sit, vel alia desit, scilicet Pigmento, aut quid simile. Etenim mulieres etiam antiquissimis temporibus, quemadmodum nostris, genas depingere consueuisse, nemo dubitat: sed praeceteris id abunde testatum facit Clemens Alexand. 3. Paedagogi lib. cap. 2. vbi muliebrem in fucandis vultibus vanitatem detestans, quosdam Alexidis poetae versus inducit, qui similiter apud Athenaeum lib. 13. sed paullo diuersi leguntur. Inter quos tres hi sunt.

Τὰς ὄφρυς πυῤῥὰς ἔχει τὶς, ζωγραφοῦσιν ἀσβόλῳ.
Συμβέβηκε εἶναι μέλαιναν, κατέπλασε ψιμμυθίῳ.
Λευκόχρως λίαν τις ἐστὶ, πετεύερον δ' ἐντρίβεται.

Quae postrema verba cùm sint corrupta, interpreti Latino multa falsa commiscendi occasionem dederunt. Quare corrigenda sunt: quemadmodum apud Athenaeum leguntur, παιδέρωτ' ἐντρίβεται.

Erat

Erat παιδέρως vnguenti genus quo mulieres immodicum vultus candorem minuebant: sic, vt puto, appellatum, quòd huiuscemodi ementitus color pueros & amantes delectaret, vel potius quòd cóponeretur ex ea herba, quae παιδέρως vocatur: quãquam Pausanias perhibet, Sicyone in vno tãtùm Veneris septo nasci. Est locus Hippo. in lib. de Natura pueri, vbi res humidas compressas incalescere, atque interdum vri docens, exemplo Doricarum vestium confirmare nititur: nempe quas compressas, perinde ac ab igne conflagrassent, interdum se vidisse testatur. Cornarius qui legit δορικὰ Pelliceas vestes transtulit, Gorraeus verò simpliciter Vestes Doricas. Ego autem cùm huiusmodi vocem à nemine adhuc vsurpatam inuenerim, legendum puto, δωρικὰ magisque Gorraeo accedo: quia Doricarum vestium mentionem facit Herodotus lib. 5. quas forte ex materia facile combusti bili contextas fuisse fieri potest: quãdo praesertim pelliceas non adeò facilè vri experientia cõprobat. illud huic loco placet adnectere, non facilè haberi ex scriptoribus, veteres vllos esse pellibus ita lanatis & concinnatis vsos ad depellendum frigus, quemadmodum hodie apud omnes est in vsu, scio antiquissimis temporibus plerasque gentes pellibus, & pro indumentis, & pro stratis esse vsas, sed omni tempore, nec solùm ad arcendum frigus, vt nouissimis temporibus.

Qui morbi sint Oscedo, Corcus. CAP. X.

AVlus Gellius Noctium Atticarum lib. 5. cap. vlt. quendam narrat in iure stantem, clarè nimis atque sonorè oscitauisse: ob quod propè fuit, vt plecteretur, tanquam illud indicium vagi animi foret, & hallucinantis, & fluxae, atque asperae securitatis. Sed cùm ille deierasset, inuitissimum sese, ac repugnantem oscitatione victum, tenerique eo vitio, quod Oscedo appellatur, tum notae iam destinatae exceptum esse. Ex quibus Gellij verbis colligitur, oscedinem nil aliud afferre mali, nisi inuitas oscitationes. Isidorus autem lib. 4. Etymolog. cap. 8. de eodem vitio sermonẽ habens, hunc in modum illud definiuit: *Oscedo est, qua infantium ora vlcerantur, dicta ex languore oscitantium.* Vnde secundum hunc scriptorem oscedo idem est, quod apud Graecos medicos Aphtha, apud Arabas Alcola, apud Aretaeum Vlcera Syriaca & Aegyptia, sic vocata, quòd in ijs regionibus magnus eiusmodi

vlcerum prouentus sit, quae cùm oris internas partes penè vrant, & depascantur, os crebrò aperiri, & oscitantes emulari faciunt. Ego verò oscedinem vitium oris aliud puto extitisse: & forsan id quod Plinius lib. 25. cap. 3. Stomacacem, quasi dicas, oris vitium à medicis Graeco nomine vocatum tradit: nam herbam Britannicam, quam ait illi morbo auxiliatam esse, ad oscedinem similiter curandam fuisse commendatam testati sunt Apuleius, & Marcellus Empiricus cap. 11. vbi eum manifestè oscedinem ab aphthis separasse cognoscitur. Accedit & Quinti Sereni auctoritas, qui inter dentiũ, & oris vitia oscedinem connumerat, tanquam morbus esset, qui os depascens, tandem dentes decidere faceret, vnde forsan oscedinis, quasi os edentis nomen emanasse, si existimet quis, non errabit, Vtcunque sit, oscedo minimè vitiũ esse potest, quo homines tantummodo frequenter oscitare cogantur: quandoquidem Hippo. de hoc sermonem habens lib. 2. & 6. Epid. com. 2. tex. 10. dicebat, συνεχέων χασμέων ἰητήριον μακρόπνυς, id est, *Frequentium oscitationum longa spiratio est remedium*. quem locum dum exponeret. Galenus 3. de Diff. resp. 10. eodem pacto scripsit, Sanari à retento spiritu oscitationem, quo singultum. immo verò idem Hippoc. 7. Apho. 52. oscitationem etiam vino aequaliter aquae permixto finiri docuit. Vt ob haec omnia minimè debuerint medici in multis conquirendis auxiliorum generibus adeò esse solliciti, si oscedo, ita leue malum fuisset. Neque pariter opinandum est, eum à Gellio nominatum tam saeuo morbo laborasse, qualis ab alijs statuitur oscedo: alioqui in iure stare & respondere quomodo potuisset, non video. Quamobrẽ apud Gellium forsan praestabit, Oscitatio, & non Oscedo legere: vt vitium illud fuerit, quod ab Hippoc. sub crebris oscitationibus loco citato comprehensum est: non cuius Isidorus, aut alij meminerunt. Hactenus de Oscedine. Ceterùm Marcellus Empiricus sui libri cap. 21. morbum quendam nominat, quem hactenus apud neminem alium inuenire mihi licuit, & est Corcus: cuius remedia nulla alia proponit, nisi meras incantationes. vt hinc conijciam, nomen illud magicum potiùs, quàm medicum esse. Veruntamen si quis coniecturae locus esse potest, cùm inter praecordiorũ vitia à Marcello recenseatur, quis forsan existimare posset, morbum aliquem praecordiorum extitisse: eo magis quòd Plinius lib. 20. cap. 15. & 32. herbae cuiusdam mentionem facit, quam Corchorum esse vocatam, & praecordijs auxiliari docet.

Quis sit morbus qui insputatur. quis Sonticus. an Colicus morbus Hippocrati notus fuerit. Quis canis morbus apud Gal. C A P. X I.

Orbus, qui insputatur, à Plauto in Captiuis omnium primo sic appellatus, quis esset apud veteres, in controuersiam posuerunt eruditissimi viri: & extiterunt, qui Herpetem miliarem aliàs Volaticam nuncupatam, fuisse constituerent, ea ratione adducti, quòd huiusmodi genus vlcerum non modò contagiosum sit, quale suum facit Plautus, verumetiam à vulgaribus atque medicis frequentissimè sputo curetur. Veruntamen horum sententiam satis Plinij auctoritas refellere videtur, qui libro decimo capite 23. & lib. 28. capite tertio, disertissimis verbis monstrat, epilepsiam eam fuisse morbum, qui insputabatur. Sed incertum est adhuc, quis fuerit insputandi modus, cùm à nemine ita explicatum inueniatur, quin semper dubitandi relinquatur occasio. At sum ego eius sententiae, id fecisse priscos hac in re, quod faciunt hodie in plerisque regionibus, vt vbi epilepticus vel occurrit, vel morbus nominatur, sputum emittatur, tanquam huiuscemodi conspuitio ad auertendam à sese morbi perniciem conferat. Neque vero simile videtur, vel in aegrotantis faciem, vel alio pacto aduersus ipsum conspuitionem faciendi consuetudinem extitisse. Epilepsiam esse morbum sonticum apud veteres, vt credam facit in primis auctoritas Plinij. qui lib. 36. cap. 19. verba transferens Dioscoridis, de lapide Gagate, vbi hic habet epilepsiam, ille transtulit sonticum morbum. Adhaec glossario habetur sonticus morbus ἱερὰ νόσος. praetereà in lege 12. Tabu. vetabatur, ne quis in ius vocatus excusaret morbum vllum, praeter sonticum, nam qui decumbebant ob grauem morbum, sanè citra legem erant excusati, sed qui leuiter aegrotabant, ij omnes vocati, necesse erat vt adessent, praeterea laborantes morbo comitiali, quòd & in foro, & in comitijs infaustum haberetur, si quando epilepticus in morbum incidisset, neque verò Festum improbo, apud quem Aelius stilo ait sonticum morbum in 12. Tabu. significare certum cum iusta caussa, neque Gellium, qui lib. vltimo cap. 1. scribit, legumlatores pro morbo sontico intellexisse quemcunque vehementiorem vim grauiter nocendi

cendi habentem, nam Iulianus lib. 42. Dig. de re iud. id clarè definiuit, vbi sonticum morbum esse existimat, qui rei agendae impedimento sit, quòd similiter scriptis mandatum est à Venuleio lib. 21. Dig. De edic. edicto in fine. Cur porrò Hera, vt est apud Laertiũ aestimationem vocarit sacrum morbum, non satis intelligo. Sed forsan haec erant vocabula populi, vt illud de quo Galenus primo Progn. 22. vbi frequentem oculorum nictationem naturalem, ἴσον vocari scribit, quod tamen à nullo alio proditum habetur, etsi etiam in antiqua eius libri interpretatione ea verba desiderentur. Ab epilepsia ad Colicum dolorem transeo: quem nec ab Hippoc. nec ante Cornel. Celsum ab vllo alio veterum medicinae scriptorum nominatum habemus: immo Plinius lib. 36. cap. 1. auctor est, Tiberiũ Imperatorem omnium primum id genus morbi esse expertum. Vnde mirantur complures, quomodo Hippocratem vel vulgatissimus morbus latere, vel frequentissimus eius aetate non esse potuerit. Res autem mea sententia ita sese habet. morbum quidem colicum & fuisse & innotuisse antiquitùs, sed Ilei nomine esse vocatum. Omnia enim intestinorum atque ventris tormina vno ferè Ilei vocabulo significata apud antiquos medicos intelligunt, qui in ipsorum monumentis voluendis diligenter sunt versati. Facit autem comprobatam magis hanc nostram sententiam grauissimi scriptoris Cornelij Celsi auctoritas, qui lib. 4. cap. 13. ita scribit: *Diocles Carystius tenuioris intestini morbum χόρδαψον, plenioris εἰλεὸν nominauit. A plerisque nunc video priorem illum εἰλεὸν, hunc κωλικὸν, nominari.* Sic Marcellus cap. 29. Ileum vel colum. Sed & illud multò magis dubium videtur, nempe in quo morbi genere contineatur Canis morbus à Galeno vocatus. Is enim. 2. de Diff. pulf. lib. cap. 3. varias Canis nominis significationes proponens, inter aetera ait, quandoque morbum in facie significare. Scio apud Hesychium, Fauorinum, & alios, morbi canis vocati mentionem haberi: at quis sit, à nemine adhuc explicatum inueni, nisi κυνικὸν σπασμὸν qui est oris tortura ab alijs, intellectum existimemus, quasi simul & Canis nominaretur.

Locus Plinij emendatus. Locus Plutarchi explicatus. Quid sit Colostrum. CAP. XII.

Vi Plinij codices fuisse valde deprauatos negant, ij profectò aut non legisse, aut saltem sese non gustasse eum auctorem ostendunt: vsque adeò aperta, atque nullo auctore digna errata saepe in ipsis commentarijs reperiuntur, quale est quod lib. 2. cap. 27. in fine sub his verbis habetur: *Aues nec venas nec arterias habent*. Quam sententiam absurdissimā esse, vt facile est videre, sic Apes, & non Aues legendum esse quisque vel mediocri iudicio praeditus facilè consentiet. Et miror sanè vsque adeò foedum, & apertum mendum tamdiu sustineri potuisse. Scribit Plutarchus lib. de Comparatione ignis & aquae, in secandis cadaueribus nouacularum acies non aliam ob caussam hebetari, quàm propter immensum eorum frigus. Quod etsi id efficere quandoque fatear; aliam tamen in se rationem subesse arbitror. Experientia enim comprobatum est, pepones; aliosque plurimos fructus, qui vel calidi & humidi sunt, vel saltem non multum frigidi, cùm cultris inciduntur, eorum aciem obtundere. quem effectum potiùs corpusculis viscidis quibusdam adscribendum puto; quae adhaerendo acutiem ferri remittant. Comprobatur autem hoc. quoniam prout huiusmodi corpuscula paulatim dissipantur: & euanescunt, sic cultris pristina acies restituitur. Et ne sit vlla penè inter res hoc capite tractandas similitudo; addam nonnulla de Lacte. Aristot. iij. de Partibus animalium cap. 15. reddens caussam, propter quam lepus coagulum habeat, hunc in modum scribit: τῷ δὲ δασύποδι γίγνεται πυετία, διὰ τὸ νέμεσθαι ὀπώδη πόαν. ὁ γὰρ τοιοῦτος χυμὸς συνίστησιν ἐν τῇ κοιλίᾳ τὸ γάλα τοῖς ἐμβρύοις. Quae verba sic transtulit Gaza, *Lepori coagulum fit quoniam herbam succi lactei pascatur: talis enim humor lac in ventriculo infantium stringit, facitque colostrum*. Sed mea sententia duos errores non obscuros commisit Theodorus: vnum, quòd haec verba, ὀπώδη πόαν, &c. non rectè, Herbam succi lactei, interpretatus est. Nam vt alibi indicauimus, ὀπὸς tam apud Hippocratem quàm apud alios pro coagulo κατ᾽ ἐξοχὴν capitur: quo quidem pacto ab Aristotele capi verò similius est, nempe qui dicat, iccirco coagulum habere leporem, quòd is herbā

coaguli

coaguli effectricem pascatur. Sed forsan Gaza Plinium etiam hac in re imitari voluit, qui eam vocem ex Graecis sic saepe interpretari consueuit. Alterum, & forsan multo maiorem, cùm addidit ea verba, Facitque colostrum, quae nec in Aristotele leguntur, nec vera sunt. Siquidem colostrum, siue colustra, vt docet Nonius Marcellus, est lac nouum in mammillis. Lucilius lib. 8. Satyra 10.

Hiberam insulam fomento omni colore colustra.

& Laberius in Virgine:

Siquidem mea colustra fretus terris studere fecisset sumere aquam ex fonte.

item Plautus in Poenulo.

Meum cor, mea Colostra, meus molliculus caseus.

Plinius lib. 28. cap. 9. Concipere nutrices exitiosum est. Hi sunt enim infantes, qui Colostrati appellantur, densato lacte in casei speciem. Est autem Colostra prima à partu spongiositas lactis. Item libro 11. capite 41. Pullis earum, vbi pingue pabulum, biduo à partu maternum lac gustasse lethale est genus mali vocatur colostratio. Ex quibus omnibus clarissimum est, pueros vocari colostratos, qui aut lacte matris, quae mox peperit, aut nutricis praegnantis vtuntur: atque ob id colostrum seu colostram dici, aut lac nouum, aut lac mulieris vtero gerentis. At nec illud de lacte est silentio praetereundum, quandoque propter eius copiam (vt dixit Aristoteles loco citato) alioquin pinguis & boni, pueris contingere conuulsiones. Quod à Galeno nequaquam fuisse notatum, indicat Rabi Moyses 9. Aphor. part. Cùm tamen id Lucretius non ignorauerit qui in 1. lib. de Natura, ita scripsit.

—hinc candens lacteus humor
Vberibus manas distentis, hinc noua proles
Artubus infirmis teneras lasciua per herbas
Ludit, lacte mero mentes perculsa nouellas.

Quid

Quid sit Ruminatio, & quomodo fiat. C A P. XIII.

COaguli habita in superiori capite mentio, eorũ animalium, quae ruminantia dicuntur, sermonem habendi cupiditatem mihi peperit, quorũ natura à nemine, quod sciam, est hactenus ita explicata, vt illius tractatio absoluta censeri possit. cùm tamen circa ipsam multa sint nõ minùs scitu, quàm admiratione digna. Ego quicquid vel longa obseruatione didici, vel ipse excogitaui, huic quinto libro mandaturus, ab ipsa potissimum voce incipiam. Quod μηρυκάζειν, vel μηρυκᾶν dicunt Graeci, Latini vocant Ruminare: quae tamen voces Graecis duo praecipuè significant. vnum est, minutim incidere: alterum, ex alto trahere. quasi nil aliud sit Ruminatio, quàm cibi ex ventriculo in os attractio. Latinis porrò ruminatio à ruma, quam veteres vocabant Mammam, deducta videtur: quasi ruminare, sit rumare, seu sugere mammas, quando, dum ruminant animalia, mammas ore tractare videntur. Seruius autem, qui ruminare nil aliud dixit, nisi mandere & reuomere, in Bucolicis à ruma, eminente gutturis parte, aut à rumine, quae ex Nonio est ventriculi, vbi cibus conficitur, pars, nomen deductum arbitratur, cuius sententia nequaquam mihi improbatur: quanquam potest illud vocabulum ab erumnis quoque manasse, quando Arnobius contra Gentes lib. 7. scribit, erumnas esse prima in gurgulionibus capita, quà deijcere cibos & referre, à natura est ruminatoribus vitulis datum. De modo autem, quo fit ruminatio, inuenio nihil controuersiae inter Aristotelem & Galenum. Censet enim Aristoteles, ruminantibus animalibus, quatuor esse ventriculos: nimirum ventrem, reticulum, omasum, & abomasum: atque cibum remansum ex vno in alterum mitti, quousque à postremo in intestina labatur; ita vt in primo disponatur, in secundo incipiat confici, in tertio adhuc magis coquatur, in vltimo verò perfectam adipiscatur coctionem. Verùm Galenus 6. de Ana. administ. capi. 3. cibum, ait, primò ex ventriculo reuomi in os: deinde ab ore in reticulum, inde in omasum, tandem in abomasum mitti. Et ne quis dubitet quomodo secunda vice in reticulum, non autem prima, labatur, sciendum est, foramen in gula esse satis angu-

ſtum, quod pertingit in reticulum, & per quod cibus prima vice, cùm ſit craſſior & ſolidior, adhuc minimè tranſire poteſt: tranſit verò ſecunda vice, quando liquidus & mollis ita factus eſt, vt iam tranſire queat. Conciliare tamen licet Ariſtotelem & Galenum, ſi dicamus, illum loqui de tempore, quo inde per foramen commune ingreditur reticulum, & ſic in alios ventres abſque eo, quòd ad os redeat: Galenum verò ſermonem habere de tempore ruminationis, quod, vt dicemus, minimè perpetuum eſt. Atque hoc ſolum intelligendum eſſe de ijs ruminantibus, quae plures habent ventres. Quod ſi aliqua ſint, quae ruminent, & vnum ventrem habeant, vt narrat Ariſtoteles de Mure Pontico, & in Leuitico habetur de Lepore & Cuniculo: procul dubio cibum remanſum ad eundem ventriculum rurſus mitti oportet.

De fine ruminationis. Locus Galeni examinatus & correctus. Cur ruminantia careant dentibus ſuperioribus, & plures ventres habeant.

CAP. XIIII.

IAm vero finem, propter quem ruminationis opus à natura huiuſmodi animalibus ingenitũ fuit, certè nullum meliorem aſſignare poſſumus eo, quem Ariſtot. & alij propoſuerunt: ſcilicet vt melior fiat cibi aſperi & ſolidi praeparatio, coctioque. Etenim cùm animalia ruminantia vt plurimum careant dentibus ſuperioribus, atque cibo aſpero & arido veſcantur, fit vt ab aſperitate cibi palatus & lingua vellicentur: vnde ipſum alioqui ob inopiam dentium vix mutatum deglutientes, immittunt in ventriculum: qui etiam cum aſperitate & duritie eiuſdem cibi vehementer expungatur: expultrix vis ea punctione excitata, cibum extrudere nititur: quod cùm per foramen commune reticulo non concedatur facere, quia cibus tunc craſſior adhuc eſt, quàm vt poſſit illac tranſire, in os retrudit, vbi iterum & melius praeparatus in reticulum ſtatim mittitur. Ad quòd faciliùs obtinendum, dicit Petrus Apponenſis 10. proble. 43. magnopere auxiliari villos in gula exiſtentes duplices, magis longos quàm latos: auxiliatur etiam & ſitus: quandoquidem vt Ariſtoteles quarto de Hiſto. Animal. vlti.

& Plinius libro decimo cap. 13. potiùs iacentia ruminant, quàm stātia: eò quòd dum iacent ventriculus comprimitur a terra, compresſus verò faciliùs idem in os repellit; ſicuti videmus vomentes facilè id agere, ſi manu ventriculum comprimant. Itaque ruminatio videtur omnino huic inſeruire, vt cibus & melius praeparetur & coquatur, alioqui & ſuàpte natura, & ob inopiam dentium coctu difficilis. Ex quo etiam colligitur, quòd ſcribit Ariſtoteles 3. de Part. animal. 14. & D. Baſilius in Hexameron homilia 9. id verum eſſe: nimirùm hiſce animalibus datos eſſe plures ventres, quia carebant dētibus ſuperioribus, ob cornua ad tutelam ipſis neceſſaria. Neque Galenum ſatis mirari poſſum 6. de Anat. adminiſt. 3. ſcribentem, animalia huiuſmodi habere plures ventres, & non indigere ſuperioribus dentibus, quòd vtantur cibo duro & ſpinoſo. Nam licet Ariſtoteles ſcribat de camelo, eum non eguiſſe dentibus ſuperioribus, quia plures ventres habuit, non tamen dicit, quia vtitur cibo duro, propter quem erant potiùs parandi multi quàm pauci. Niſi dicamus Galeni contextum eſſe apud Graecos & Latinos deprauatum, ac legendum ita eſſe: *ἀλλ' οὐ διότι κεράσφορα, διὰ τοῦτο πλείονας ἔχει γαστέρας, ἢ μηρυκάζει, ἀλλὰ τὴν φρυγανώδη ἐσθίειν τροφὴν, καὶ δεῖσθαι τῶν ἄνωθεν ὀδόντων.* id eſt: *Sed non quia cornua gerunt, ideò plures ventres habent vel ruminant: At quia cibo aſpero duroq; veſcuntur, ac ſuperioribus dentibus carent.* Igitur ſic res ſe habet: his animalibus propter tutelam neceſſaria fuiſſe cornua, in cornibus autem fabricandis materiam terreſtrem totam ferè conſumptam nequaquam ſuffeciſſe dentibus ſuperioribus faciendis: & quia cibus durus eis conueniebat ratione complexionis ipſorum, qui propter dentium inopiam, & exiguam praeparationem, difficulter concoquendus erat, coacta eſt natura plures ventres pro dentibus elargiri. Camelus verò, qui & ipſe plurimo cibo duro eadē ratione veſci debebat, haudquaquam, ſi omnes dentes & ventrem habuiſſet, eum probè conficere potuiſſet, ob naturae frigiditatem. Vnde melius fuit, vt haberet quatuor ventres, & materia dentium ſuperiorum in palato & lingua duris efficiendis conſumeretur. Porrò omnia his dentibus priuata animalia duro eſſe palato, vt exiſtimat Auerroes, equidem non puto: nimirum cùm in cornigeris materia in cornibus fabricandis ita conſumpta ſit, vt non ſemper palato & linguae durandis ſufficere queat. Atqui ſi quaeratur, Cur potius facti ſint quatuor, non autem plures neque pauciores, Auer. in com. ad 3. de Part. animal. ca. 14. primo cauſſas reddit, ob quas plures ventres hiſce animalibus ſint dati, inquit ſuiſſe cauſas, priuationem dentium, cibi duritiem, con-

* mirari desinet si castigatū Galenum legat in quo p̄dicta sūt expungenda ut postea legit.

coquendi imbecillitatem (quae fit aut propter caloris natiui infirmitatem, aut propter ineptitudinem instrumentorum coctioni destinatorum) longam distantiam, & magnam cibi ad membra nutrienda dissimilitudinem, ita vt pluribus opus sit transmutationibus. Fuisse verò quatuor, nec plures, paucioresve, ob eã caussam putat Auerroes: vt primus venter cibum inconcoctum reciperet, quod est velut horreum, nihilque fere in illum operaretur: alij verò tres conficerent: qui etiam tres extiterunt, quoniam sic naturae commodum fuit. Nam tria habent duo extrema, atque medium. primus incipit cibum conficere, medius in cibum mediocriter operatur, tertius ipsum perficit.

Quae ruminent: Aristotelis locus expensus.
CAPVT XV.

Vae sint animalia ruminantia, definisse videtur Aristot. 2. de Hist. animal. 17. & 9. de Hist. vlti. quem sequitur Galenus 6. de Anat. admini. 3. & 2. de Natura humana 6. & 1. de Artic. 28. vbi quae carent dentibus superioribus, & plures habent ventres, ea omnia ruminare dixit: quae verò superiores dentes habent, nec ruminare posse, nec multos habere ventres, excipit murem Ponticum, & piscem quendam, qui vocatur Μήρυξ, de quo & Hesychius. Athenaeus verò, Basilius, ac alij, inter pisces scaurũ quoq; ruminare tradunt. Quae animalium genera vescuntur cibo tenero, & habent vnum ventrem, ac vtrinq; dentes, minime ruminant; quãquam Auerr. perhibet (forsan scaurum intelligens) quoddam piscis genus existimatum esse ruminare, quia careat dẽtibus superioribus. At circa has sententias dubia non pauca suboriuntur. Vnum; quia in Leuitico scriptũ est, etiam leporem & cuniculum ruminare. Praeterea narrat Plinius lib. 11. c. 17. elephantum quatuor habere vẽtres, quem tamen nemo dixit ruminare: vt ob haec dicendum videatur; vel hos scriptores esse hallucinatos, vel Aristotelem & Galenũ haec ignorasse. Vnde praestabit forsan ita statuere; cum eodem Aristotele, nempe animalia ruminantia esse cuncta illa, quae coagulum, dũ lactant, habent. Cur verò lepus, cuniculus & mus Ponticus ruminẽt, & vnum solum ventrem habeant, opinor esse rationem, quoniam parua sint animalia, plures ventres habere non potuerũt. Etenim vi-

demus

demus quaecunque habent eos, vel magna esse, vel saltem non parua. Quia verò ventrem nequaquam crassum, sed tenuem & pinguedinis expertem (nam leporem, & cuniculum non pinguescere Plinius lib. 11. cap. 37. dixit, & sensus confirmat) habuerunt, ideo cibū alioqui mollem non facilè sustinent, praesertim quādo multus sumitur, nec dentibus bene praeparatur, sed statim ob timorem deglutitur: ob quod ventriculus oneratus, cibum illum remittit in os; vbi rursus eatenus praeparatur, quatenus à ventriculo facilè confici queat. Immo vt in dissectionibus videmus, cùm natura lepori & cuniculo ventriculum gracilem, ac tenuissimis membranis cuteque tectum dedisset, neque quatuor ventres dare potuisset, vt reliqua ratione haec cō pensaret, praeter ruminationem duo fecit: primò, intestina gracilia ijs pro ventriculo vnò parauit: deinde caecum intestinum, quod in alijs paruum effecerat, in his amplissimum atque capacissimum omnium effecit, quo esset tanquam postremus quidam ventriculus, vbi absolueretur chylus, siquidem huiusmodi intestinum semper materia chylosa plenum inuenitur. Elephantus autem quòd habuerit quatuor ventres, in caussa esse potuit corporis magnitudo, & forsan paucitas dentium superiorum, quos quatuor solùm habere, & veterum auctoritate, & experientia compertum est. Quanquam melius est fateamur, Plinium errasse, cùm Aristotelem malè intellexerit, qui 2. de hist. animal. cap. 2. Scribit, Elephanti intestina adeo sinuosa esse, vt quatuor ventres habere videatur. sicut pariter fefellit lib. 11. ca. 37. vbi dixit, ruminantia geminum ventrem habere. Verùm obijciet aliquis? Si ruminantia in concoquendo cibo laborant, ergo deberent flatus plurimos reddere, & eructare, quod tamen ab Aristotele 10. Probl. 43. negatum est ea facere. Respondeo propter duas caussas in hisce animalibus neque flatum neq; eructationem fieri. Prima est, quia cibo vescuntur omnis flatus experte nimirū, duro atq; arido. Altera, quoniam in primo ventre, vt diximus ex Aristotele, ferè nihil cibus mutatur, vnde nec flatus possunt gigni: in alijs autem & si cibus alteretur, atque aliquis oboriatur flatus, tamen longior est tractus, quàm vt ad os flatus illi perueniant. Cur verò Aristoteles 3. de Partibus animalium dixerit, habentium vnum ventrem lac non coagulari, nisi leporis, certè ignoro: cùm Hippocrates lib. de Aere aquis & locis, & 5. de Morbis; necnon Herodotus tradat, apud Scythas equarum lacte coagulato fieri caseum vocatum Hippacem: nisi dicamus, ipsum de ea, quae fit in ventriculo, nō autem de artificiosa coagulatione, verba fecisse.

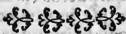
Quando ruminent animalia. Error Alberti Magni. Locus Hippocratis explicatus. Cur coagulum habeant ruminantia, & cur in tertio ventre.

CAPVT XVI.

QVo tempore ruminent animalia sic constituta, nemo in controuersiam reuocauit. Clarè etenim apparet, tempore, quo lacte nutriuntur, nullũ ruminare: eo quia lac facilè coctu, praeparatum & liquidum est, ita vt per foramẽ cõmune cum reticulo in illud e ventre labatur. Albertus Magnus 7. de Animal. c. 4. sentit, ruminantia post septimum aetatis mẽsem ruminare. Sed puto hunc virum deceptum esse ex mala verborum Aristotelis intelligentia: qui cùm loco nuper citato scribit, ruminantia solùm id septem anni mensibus agere, in alium sensum Philosophi orationem accepit. Quamobrem dicendum est, post lactationem animalia incipere ruminationem, atque eam fieri septem dũtaxat anni mensibus, & praesertim hieme. Ratio est, quoniam vere & aestatis initio, quando herbae sunt teneriusculae, faciliùs praeparantur & mutantur in ventre, neq; illum vllo pacto exasperant, aut facultatem expultricem stimulant: vbi verò herbae sunt duriores & siccae. vt in fine aestatis, autumno, & potissimùm hieme, tum aegriùs mutantur, & propterea ventrem vellicant & perturbant, sicque ad reuomendum facultatem expultricem concitant. Etenim dicebat Hippocrat. 1. de Art. 28. boues male agere hieme: quia non possunt depasci herbas alioquì humiles, & iccirco extenuari, cruraque ipsis facile luxari, vere autem refici, & meliùs se habere, quando iam herbae grandiusculae sunt, ex quo loco elicitur, qñ herbas siccas mandunt atque ruminant, non belle nutriri. quod item reliquis contingere ruminantibus existimandum est. Cõmunes, quas hactenus mihi contigit ruminantium conditiones colligere, duae sunt. Vna est, coagulum cuncta habere tempore lactationis: altera, sicca esse, neque adipem habere, sed vel seuum, vt cornigera; vel neque seuum, neque adipem, vt cuniculus & lepus, quem scribit Plinius lib. 11. cap. 37. non pinguescere; vel paucum, vt camelus. Cur ipsis insit coagulum, quod nihil aliud est, quàm lac in casei formam redactum, & quasi fermentatum, nulla potior

tior assignari potest ratio, quàm vel siccitas temperaturae, merito cuius in ventriculo spissatur lac, atq; caseatur: vt ita dicam; vel siccitas atque facultas herbarum coagulantium, quibus matres, dum lactāt, vescuntur. Scimus nanque multas esse herbas, vt cnicum, carduum, & alias, quibus pastores ad lac coagulandum vtuntur. Rem autem ita se habere etiam Aristoteles testatus fuit, qui 9. de Hist. animal. vlt. scriptum reliquit, inter vtrinque dentata animalia leporem habere coagulum, quia vescitur herba coagulandi vi praedita: quae vtrùm sit Satyrion, an lactuca leporina ab Apuleio nominata, non est nunc disputandi locus, eo maximè, quòd alibi huiusmodi Aristot. sententia à nobis copiose examinata fuit. Haec igitur est caussa coaguli; qd reperitur in ruminantibus, scilicet temperatura, vel facultas pabuli coagulatoria, vel vtraque. Iam verò quòd non pinguescant lepores & cuniculi, eadem siccitas caussa dici potest: quemadmodum & Arist. 3. de Partib. animal. capite 5. ei adscripsisse videtur in cornigeris seui generationem, quod scribit fieri, vbi in sanguine multae terrae commixtum est, paucum aquae. Dubitabit hic iure quispiam, cur in habentibus plures ventres coagulum in omaso solùm inueniatur. Huius rei caussam se explicuisse in Probl. tradit Arist. 9. de Hist. animal. vlt. Sed cùm in ijs, quae habentur, illud non reperiatur, putandum est, Arist. in Physicis problematibus, quae desiderantur, à Plutarcho, Apollonio, Athenaeo, Laertioq; citatis, illud declarasse. Ego si quicquam in hac re proferre licet, dicerem, in primo ventre lac parum mutari; in secundo mutari quidem atq; incalescere; sed non adeò, vt possit in casei formam crassefieri; in quarto percoqui, & statim in intestina, inde per meseraicas in corpus distribui; in tertio verò solùm crassefieri posse, atq; ibi retineri: tum quia locus satis calet, & lac praeparatum iam est, vt facile crassefieri queat; tum quia sic crassefactum non facile per foramen abomaso & omaso commune in abdomē transmittitur. Quare inuenitur coagulum in omaso, quia ibi caussa effectrix, nimirum calor, magis crassefacere valet, & quia simul retineri potest: in alijs vel non aeque calor viget, vel ob lubricitatem, si fiat, vt in abomaso retineri nequit. Vnde assentiri nunquam potui Auerroi, qui 3. de Part. anim. vlt. coagulum esse excrementum digestionis tertij ventriculi, atque ob illud, tanquam vesicam propter bilem, id factum esse contendit.

Loca Hippocratis, & Aristotelis de Risu, & insomnijs puerorum examinata. CAP. XVII.

IN lib. de Septimestri & Octimestri partu (malè enim in duos partitus est, siue fuerit Hippoc. auctor, siue potius Polybus, vt sentit Clemens Alexan. vj. Strom.) scriptum habetur, pueros statim in lucem editos, tam uigilantes, quam dormientes, sponte ridere, atque flere: id tamen interesse, quòd vbi uigilant, nunquam titillati, alioue modo excitati, nisi post quadragesimum diem rideant. quasi indicare uelit, risum homini partim natura, partim disciplina comparari. At Arist. 7. de Hist. animal. cap. 10. qui plurima bona ab Hipp. ijs in libris, atque alibi mutuatus, Polybum quidem interdum, Hippocratem nunquam nominat, diuersam sententiam secutus, dixit, pueros ante quadraginta dies vigilantes nec ridere, nec flere, sed tantùm dormientes. Mea sententia est pueros ut à vagitu inchoant hanc miserijs plenam uitam, ita serius risum auspicari: siq; statim à partu & dormientes & uigilantes ridere interdum uidentur, id potius conuulsionis cuiusdam (quod de risu Sardonio fertur) leuis in risus formam labia distrahentis, quàm ueri risus opus esse. Porrò infantes nuper in lucem editos nullo pacto somniare, sed plurimis post quartum duntaxat annum insomnia contingere, ut putauit Arist. 4. de Hist. animal. c. 10. rationi, medicis & experientiae repugnat. Rationi quidem, quòd cùm insomnia in phantasia fiant, atque secundum hanc pueri saltem post ablactationē non minùs quàm belluae operentur, etiam insomnia in ipsis fieri par est. Medicis similiter huiusmodi sententia aduersatur, quoniam Hippo. 3. Aphor. 24. morbos, quibus aetas infantilis subijcitur, recensens, inter alios enumerat pauores in insomnijs factos, quos Gal. ob uentriculum copia lactis indigesti grauatum contingere monet: immo uerò Razes & Auicenna, qui Hippocr. sententiam confirmarunt, post duos à natiuitate menses somniare, licet non recordentur somniorum, tradunt. Postremò qui pueros vix ambulare, & loqui incipiētes obseruant, experientia ipsa inueniunt, plurimos eorum saepe in somnis loqui, exilire, pugnis ferire, atque gesta diurna dormientes quasi repetere, non secus atque adulti somniantes agunt. Vt ex his

omnibus perspectissimum vnicuique esse queat, multò ante quartum annum pueris, secus ac Aristoteles sensit, insomnia euenire. nisi Philosophum maximum ita tueri placeat, quasi puerorum in somnis visa in earum actionum ordine statuenda sint, quas ipsemet Aristot. initio quinti lib. de gen. animal. exemplo ambulantium simulque dormientium, medias inter operationes vigilantium, atque insomnia facit. vel potiùs dicamus, vt idem Aristoteles 7. de hist. animal. cap. 10. infantes quidem somniare, sed somniorum memoriam non conseruare, nisi serò, & post quartum vel quintum annum. Quod autem scribit Plinius lib. 5. cap. 8. Atlantas populos insomnia non videre, qualia reliqui mortales, valdè mihi suspectum est: cum nullum hominum genus reperiri queat, quod brutis in animae functionibus cedat: idem verò Aristoteles libro x. de hist. animal. capite vltimo tradit, praeter hominem somniare quoque boues, equos, canes, pecora capras.

FINIS LIBRI QVINTI.

HIER. MERCVRIALIS
VARIARVM IN MEDICINAE
Auctoribus, & alijs Lectionum.
Liber Sextus.

Καῦσος, *Caussa, caussarij. Quis morbus Cardiacus. Quis Aquaticulus.* C A P. I.

ΑΥΣΟΝ Καύσωμα, & Καύσωνα apud Graecos medicinae auctores esse ardorem, seu febrem ardentem nemo in controuersia posuit. At, quid sit caussa aliquando Latinis, & qui caussarij, non satis inuenio explicatum. Mea est sententia, caussae vocabulum interdum apud scriptores nihil aliud significare quàm valetudinem malam, sed non admodum grauem: Sic Plinius lib. 20. cap. 9. dixit, renum caussas malam eorum valetudinē. Caussarij verò dicūtur tum ij, qui leui qualibet de caussa morbos incurrunt, tum qui aliquo pacto malè habent. Seneca epist. 69. *sic in animo nostro sūt quasi caussariae partes, quibus adhibenda curatio est.* Plin. lib. 25. c. 5. *minimè sanguinem excreantibus; caussarijs vel latere vel faucibus,* Spartianus in Hadriano. *omnes (inquit) caussarios liberalitatibus subleuauit.* Marcellus quoq; Empiricus dentem caussarium, & oculum caussarium dixit, quo pacto Vegetius in caussa esse, pro malè affici vsurpauit. Puto autem inde huiusmodi appellationem acceptam esse, ꝙ ita affecti, habeant semper caussas, quibus sese apud omnes excusent. Atque hunc in modum loquitur. *Atq; id fecerunt, ne caussatio ista aegri corporis perpetuam vacationem daret fidem detrectantibus.* Cardiacum morbum apud medicos Graecos non cordis, sed oris ventriculi, qđ

καρδίαν

καρδιωγμὸν veteres appellant, affectum quendam esse, non solū Galenus Paullus, Aetius atq; alij docuerunt, verùm etiam Aphrodisiensis Alexander lib. de anima 1. ca. 3. & inter Latinos Cornelius Celsus, magnae auctoritatis scriptor lib. 3. c. 19. Auerroes autē lib. 3. collectaneorum c. 25. cum inter cordis morbus vnà cum Syncope, & tremore cardiacem recenseat, aliud à Graecis morbi genus intellexisse videtur; atq; forsan, id est quod Marcellus Empiricus (vt alias diximus) vocauit Corcum: Plautus Cordolium, vulgus suspirium, (quāquam apud veteres aliud suspirium esse constat) Ceterū Latini scriptores an Graecis consenserint in Cardiaci significatione valdè anceps sum. Etenim recentiores nonnulli in id consensisse videntur, vt Cardiacus Latinorum morbus, & Graecorum non differant, quasi sit oris vētriculi ab humoribus acribus cōmorsi affectus, inter quos est Lambinus in comm. ad 2. lib. sermonum Horatij, sat. 3. & pleriq; alij. Inductos autem hos esse existimo Celsi auctoritate lib. 3. ca. 20. vbi Cardiacum morbum languente stomacho fieri tradit. Ego verò apud Latinos Cardiacam aegritudinem etiam esse Syncopen à Galeno, & alijs Cardiacam vocatam, vel καρδιωγμὸν à Gal. 4. lib. acut. 65. indicatum, animaeve defectionem, vt suspicer, multis cōiecturis moueor. Primò enim perspectum est vnicuique, Caelium Aurelianum scriptorem medicinae inter Latinos vetustissimū, lib. 2. de acutis pass. vbi longissimo sermone Cardiacam tractat, non aliam aegritudinem intelligere, quàm συγκοπὴν, siue λειποψυχίαν, aut potius λειποθυμίαν: tum si Plinij loca, vbi hoc vocabulo vtitur, examinemus, facile erit comprehendere, apud ipsum non oris ventriculi, sed cordis morbum significari: quandoquidē remedia sinistrae māmae, quae est cordis secundum vulgares regio, non stomachi ori, in Cardiacis apponenda praecipit. Etenim lib. 20. c. 8. ait, & Cardiacis illinuntur super sinistram mammam ex aceto. lib. 23. c. 9. & Cardiacis in mamma sinistra, lib. 24. cap. 13. Cardiacis vel sic per se imponuntur à mamma sinistra, item stomachi doloribus. Ad haec cùm in affectione oris ventriculi vinum non tutum sit, &, vt ait Celsus, ad vinū festinare non oporteat, nisi necesse sit, dicatq. Plinius lib. 23. cap. 2. Cardiacorum morbo vnicam spem in vino esse, manifestè videtur Syncopem ipsam designare sub Cardiaco morbo, cui Syncopi semper vinum ex vsu est, ad quam respiciens Iuuenalis, vina generosa Cardiacis accommodata, & necessaria facit his versibus, Sat. v.

Ipse capillato diffusum consule potat,
Calcatamq́ tenet bellis socialibus vuam.
Cardiaco nunquam cyathum missurus amico.

Quae tamen in oris ventriculi affectione Cardiaca omnino(vt dixi) damnat Celsus. Praetereà M. Cicero Cardiacos cum alijs recenset, qui mente alienantur: Celsus verò citato loco, in Cardiaco Graecorum morbo constare mentem scribit, vt non videatur dubitandum, quin Cardiacus Latinorum morbus non sit semper oris ventriculi affectus, sed & cordis, atq; is, qui in syncope Cardiaca, & animi deliquium nuncupatur. Accedit hisce, quòd si (vt ex Plinij auctoritate alibi diximus) eorum, qui Cardiaca intereunt, cor vri non potest, sanè id insigniter in ea aegritudine affici, & ob id à Cardiaca Graecorum, sub qua os ventriculi offensum est, non parum distare; Quā sententiam (si licet nostra brutorum vitijs conferre) Vegetius lib. 2. mulorum medicinae cap. 4. apertissimè confirmat, hunc in modum scribens: *Cardiacus is est, cui cor dolet: Cardiacus autem fit, quoties sanguinis illa corruptio stomachi, vel thoracis impleuerit venas, cerebrumq́ percusserit, cor etiam pestiferi humoris labe constrinxerit, quae valetudo inducit mentis alienationem, & corporis sudore monstratur, ex quo difficillimè liberatur.* Conspicuus magis est error recentiorum circa aqualiculi (de quo etiam nonnulla diximus in 1. cap. libri primi) significatum, quem dicunt haud totum ventrem animalium, & praesertim suum designare, sed solum eam partem, vbi sordes recipiuntur. Sūt autem decepti auctoritate Theodori Gazae, qui apud Aristotelem lib. 1. de hist. anim. cap. 13. partem ventris infimam ἦτριαιον vocatam, aqualiculum nescio quo spiritu interpretatus est. Aqualiculum verò esse locum vbi conficiuntur cibi clarè demonstrat Seneca epist. 91. ita scribens. *Receptas, inquit, in os fruges concurrens inter se duritiès dentium frangit, & quiquid excidit ad eosdem dentes, lingua refertur, tunc verò saliuae miscetur, vt facilius per fauces lubricas transeat, cùm peruenit in ventrem, aqualiculi feruore concoquitur, tunc demum corpori accedit.* Vegetius quoque lib. j. Veterinariae, cap. 40. explicantissimis hisce verbis Senecae sententiam confirmat. *Primum venter ipse qui aqualiculus nominatur, totius corporis obtinet dominatum, in cuius capacitate cibus potioq. miscetur, ac per digestionem naturali calore decoctus, separatis humoribus partem ad substantiam membrorum conuertit in sanguinem, & partem in vrinas resoluit, partemque secum trahit in stercora.* Rursus ibidem: *atque in intestinorum partibus, quae ducuntur ab aqualiculo vsque ad collum, quod appellatur* ἔντερον. Tertullianus in libello aduersus Physicos. *Deus enim tibi venter est, & pulmo templum, & aqualiculus altare.* Augustinus etiam lib. contra Secundinum Manichaeum, ca. 22. Manducando eas in officina aqualiculi purgantis. Ceterum cum Marcellus Empiricus cap. 20. aquali-

culum à stomacho distinguat, fortè pro stomacho (quod aliàs monuimus) os ventriculi intellexit, pro aqualiculo verò eiusdem fundum, quem pariter alios intellexisse non est rationi dissentaneum, si consideremus eos ita appellasse locum, vbi prae calore cibi conficiuntur, cuiusmodi ventriculi fundum à medicis nuncupatũ esse nemo ignorat. Isidorus lib. xj. orig. porci aqualiculum esse, atque hinc ad ventrẽ fieri translationẽ docet, cui videtur fauere auctor glossarij hisce verbis, κοιλία aqualicum, κοιλίδιον ἐκζεστόν aqualiculum, vel loco dictionis aqualicum, legendum etiam esse aqualiculum puto.

Quid sit ὠμόλινον apud Hippocratem, Hesychius, Glossarij auctor, & Fauorinus correcti, Nonnulla de ficu ex Hippocrate, atque de eadem, et sanguine ex Aristotele animaduersa quaedam. CAP. II.

Ocis huius ὠμόλινον, quam interpretes ferè semper linum crudum malè vertunt, várium apud Graecos scriptores fuisse vsum inuenio. Plutarchus in lib. περὶ ἀδολεσχίας vbi tonsoris cuiusdam garruli meminit, sic lineum pannum quem collo barbitonsores circunligãt appellasse videtur. Apud Galenum verò lib. de cõpos. medic. s. l. in fine cap. 1. clarũ est nihil aliud significare, quàm asperum & rudem pannum lineum. Ceterum apud Athenaeum lib. ix. & apud Eustathium v. lib. Odyss. ὠμόλινον nihil aliud significare cõstat, quàm id linei panni genus, quo veteres manus conspurcatas & sordidas detergebãt, quodque vt melius emundaret, ex crassiore & asperiore, necdum cocto, seu dealbato lino contextum fuisse rationi consentaneum est, quemadmodum & id forsan intelligi potest lib. 2. Gal. ad Glauconem cap. vj. cùm, vt rudes, & sordidae mappae calefactae ad fouendum in ventris doloribus vsurpẽtur, praecipit: licet aliqui interpres loco ὠμολίνου: στερμολίνου ibidem legisse videantur: in glossario vetere, reperitur ita scriptum, linteum ὠμόλινον, & rursus, ὠμόλινον crudarium, vbi potiùs sudarium esse legendum difficile non est iudicare. In Hesychio verò, & in Fauorino lexicographis ὠμόλια τὰ ἄγρια ὀθόνια, vbi in vtroque ὠμόλινα legẽdum esse nemo nõ videt. In cap. 40. Ecclesiastici ὠμόλινον genus panni linei omniũ vilissimi, quale saccum alias, aut apud nonnullos populos caneuacium vocatum inuenitur significare. Ad Hippocratem

venio

venio, apud quem cũ decies & quare plus minusve huiusmodi vox vsurpata habeatur in lib. de fistulis; eam pro filo crudo, id est, nec aqua nec lixinio vnquam macerato accipi non dubito, quem deinde imitatus est Paullus lib. vj. ca. v. & ante ipsum Cornelius Celsus, vbi de fistulis tractat. Verùm lib. 2. de morbis, nec non lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, cum iubeat in suppuratione thoracis, atque in aqua intercutem, post factam incisionem, modiceque pus & aquam eductam, fieri linimenta ἐκ τοῦ ὠμολίνου, adducor vt credam, ijs in locis vel interpretandum esse linum à lineis quisquilijs emundatum, vel stuppam ipsam vocatã, quam & hodie chirurgos ad varia linimenta vsurpare scimus. In lib. porrò de natura muliebri; vbi paullò post medium semel, & item in fine mentionem ὠμολίνου facit, cùm ita scribit, ἐπὶ ὀθονίου ὠμολίνου, pannum ex lino crudo tenuiorem intelligẽdum esse puto; quo etiam pacto legendum in 1. lib. de morbis mulieb. non autem ἐπὶ κτενίου ὠμολίνου, vt habetur in vulgatis codicibus, & vt Cornarius errorem ignorans, malè interpretatus est, absque labore cognoscere potest, qui animaduertat idem medicamẽtum sub ijsdem penè verbis describi, quod bis in lib. de natura muliebri descriptum legitur. At quod me magis anxium tenet, illud est, Hippocratem, siue alium auctorem in lib. περὶ παθῶν, in Ischiade & podagra, cum caetera remedia non conferunt, locos dolentes ὠμολίνῳ vri mandare, quae vstio quomodo, & qua materia fieri debeat, cùm hoc tempore remedium non sit vsitatum, nõ sum admodum certus, nisi eo in loco etiam stuppam rudiorem interpretemur, quasi haec materia minori molestia, & celerius comburat, quàm vel candens ferrum, vel lignum. nam in lib. de internis affectionibus carneas partes ferro candente, osseas autem ac nerueas fungis vult esse vrendas, fortasse quòd carnes cum humidae sint, valentiorem atqueficciorem ignem sustinent: quae verò sunt siccae, vt ossa & nerui, nisi blandiore igne tractentur, periculum imminet, ne exsiccata nimis corrumpantur, & propriam amittant constitutionem. Gnidium granum vrendi facultate pollere omnes sciunt. hoc autem scribit Plinius, cap. 21. lib. 13. appellatum esse ab aliquibus linũ. Hippocrates in libro modo citato περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, praeclarè de vomitu concitando scribens, vult inter caetera ad vomitum faciliorem reddendum accommodata, illud quoque esse obseruandum, vt inter edendum frequẽter, & paullum bibatur, a cibo autem vinum multum dulce sumatur, simulque ficus, placenta, & mellita accipiantur, addit esse vomendũ, donec ficus exeant, hoc est, vsquequo totus cibus acceptus exierit: etenim ficus etsi primò sumptas, exire post omnem alium cibum.

Aristoteles quoque forsan ab Hippocrate edoctus scripsit 1. Probl. vigesimae secundae sectionis, quo in loco huiusce euentus caussam indagans dixit, id fieri, quòd ficus suo pondere statim fundum petat, atque inde solum post reliquos cibos exeat. At mea est sententia illud potiùs cõtingere, quia ficus praesertim sicca, tenacitate sua firmius adglutinatus ventriculi tunicis, vt iccirco diutius adhaereat, neque nisi vomitu aliorum ciborum antecedente euulsa prodeat. Quis enim credat ficum cydonio, pyris, carne bubula esse grauiorẽ? Aequius illud quoque ferendum est, quod vbique ferè idem philosophus, praesertim 2. de Part. animal. cap. 4. profitetur, sanguinem scilicet intra corpus nequaquam cõcrescere, quòd prae calore semper humidior conseruetur, extra verò congelari ob frigus, quo accedente humor aqueus effluit; ob idque sanguinem aliquem fibris, quae partes frigidae sunt, priuatum, minus congelari etiã extra corpus. nam vt sit verum sanguini corpore effuso deesse calorẽ, qui eum conseruabat, natiuum, ac propterea eum congelari; attamen falsum est, illum & intra corpora nõ concrescere, quãdoquidem & per vrinam, & per sedem, & vomitum non rarò sanguinis conglobati grumos reijci cõspicimus, qui quidẽ nõn ob frigus, cùm ex corpore calente veniat, sed quia à proprijs locis, quorũ facultate peculiari conseruatur, omne locatum, discedens, à vi sui conseruatrice deseritur.

Loca Aristotelis expensa, Gaza reprehensus. Loca Hippocratis examinata de Anthino vnguento, & de vino anthosmia. CAP. III.

Aristoteles 5. Probl. sect. Probl. v. quaerens, διὰ τί κιβδηλιῶντες καὶ οἱ ὑπὸ λιμοῦ pedum tumoribus afficiuntur, eam vnam esse rationẽ scribit, quòd tam fame laborantes, quàm κιβδηλιῶντες consumuntur, illi quòd prorsus alimento destituantur, hi verò quòd cibo, quem capiunt minimè perfruantur. Qui sint apud Aristotelem κιβδηλιῶντες non satis expressisse videtur Gaza, cum vertit, cibo vitioso vescentes: nam vt verum est interdum pedes ijs intumescere, qui prauis cibis nutriuntur, sic plerumque fallit; quare satius est vertere, pallentes, seu ictericos: nã eam vocem id significare adnotauit Hesychius, praeterquàm quòd res ipsa & mirè quadrat. Siquidem longa icteritia laborantes, & pallentes, cùm cibum quem sumunt prae bilę nequeant conficere,

ex eo

ex eo humores crudi geniti, & suo pondere inferiora petentes, pedum tumores inducunt. Porrò de inedia laborantibus prae inertia, hunc in modum scribit Hesiodus lib. ἔργων καὶ ἡμέρ.

Μή σε κακοῦ χειμῶνος ἀμηχανίη καταμάρψῃ,
Σὺν πενίῃ λεπτῇ δὲ παχὺν πόδα χειρὶ πιέζοις.

Quem locum dum interpretaretur Proclus, ita scriptum reliquit: ἕως τοῦ πόδα χειρὶ πιέζοις, τῶν λιματτόντων τοὺς πόδας φησὶ παχύνεσθαι, τὸ δὲ ἄλλο σῶμα λεπτύνεσθαι; καὶ εἰς νόμος ἐφεσίῳ, μὴ ἐξεῖναι πατρὶ παῖδας ἀποθέσθαι ἕως ἂν διὰ λιμὸν παχυνθῇ τοὺς πόδας. ἴσως δὲ καὶ τὴν ἀπὸ καθίσεως καὶ ἀργίας πάχυνσιν δηλοῖ τῶν ποδῶν. γίνεται γὰρ τοῦτο τοῖς ἐπὶ πολὺ καθημένοις ἐὰν οὖν ἐν τοῖς ἀλεεινοῖς οἴκοις ἀργὸς καθιζάνοις, λεπτῇ χειρὶ διὰ λιμὸν τοὺς παχεῖς ὄντας πόδας πιέζοις ὡς ὁ Πλούταρχος: δεῖται γὰρ τὸ ἐν ἡμῖν θερμὸν ἵνα μένῃ τῆς ἔξωθεν τροφῆς, ἣν οὐ δεχόμενον δαπανᾷ τὸ σῶμα, καὶ αὐτοῦ τι ἀποσπᾷ. διὰ ἀσθένειαν δὲ ἀδυνατοῦν ἀλλοιῶσαι τὸ ἀποσπώμενον ἄπεπτον ἀφίησιν. καὶ αὐτὸ μὲν τὰ μέσα καὶ τὰ ἄνω λεπτύνει τοῦ σώματος ἐν οἷς ἐᾷ πλεῖον ἐκεῖνο δὲ ἄρα τὸ ἄπεπτον εἰς τὸ κάτω φέρεται, καὶ οὕτω δὴ παχύνει τοὺς πόδας. id est: *Quousque pedem manu premens foueam facias, fame laborantium pedes ait crassescere, reliquum verò corpus extenuari. & in epheso lege cautum erat patri minime licere filios exponere donec ob famem sibi pedes essent crassefacti: forsan vero significat crassefactionem pedum quae à sessione & inertia inducitur. Hoc enim ijs contingit qui plurimum sedent, si igitur in tepidis domibus piger sedeas, tenui manu ob famem crassefactos pedes premens, foueam facies, vt Plutarchus ait. Nam vt calor noster perduret externo alimento eget, quo vbi priuatur, corpus consumit, ab eoque aliquid trahit, sed cum attractum ob imbecillitatem alterare nequeat, crudum dimittit, & ipse quidem medias ac superiores corporis partes, in quibus plurimus est, extenuat: id verò quod crudum est ad infernas fertur, atque sic pedes crassos reddit.*

Hippocrates in primo de morbis cùm μύρου ἀνθίνου bis meminerit, doctissimus Barbarus in suis ad Dioscoridem adnotationibus dubitauit, num id vnguentum & οἰνάνθινον idem esset. atqui si Galeni libellum de vocibus Hippocratis legisset, vtique ea de re nihil addubitasset, quandoquidem ibi clarè docet ἄνθινον μύρον idem esse Hippocrati, quod σούσινον, καὶ κρίνινον μύρον, à quibus differre oenanthinum, siue ex floribus labruscae cōfectum, vt est apud Dioscoridem, & Athenaeum, siue ex eiusdem folijs, vt est apud Theophrastum, nemo ignorat. Illud forsan non ita certum est, qua ratione, si anthinum oleum calidū erat, eius loco Hippocrates rosaceum

vſurparit, niſi dicamus in capillorum defluuio conuenire reſiccantia & adſtringentia remedia, ob idque tam roſaceum, cuius vis modicè adſtrictoria eſt, quam ſuſynum vel liliaceum, quae exſiccandi facultate pollent, Hippocratem commendaſſe. οἶνος ἀνθοσμίας quis veteribus eſſet etiam controuerſum video. Hippocrates enim lib. de ſterilibus ita ſcribit: ὁ δὲ οἶνος ἔσω ἀνθοσμίας ὡς εὐωδέστατος καὶ ξηρότατος. Quae verba Caluus ita tranſtulit, vinum vetus odoratiſſimũ: Cornarius verò, vinum odorum fragrantiſſimum; ſed vterque, licet vocis vim explicuiſſe videatur, atque ille Erotianum imitatus ſit, qui in Hippocratico onomaſtico Ariſtophanis teſtimonio vſus, odoratum vinum, & ſuaue eſt interpretatus. neuter tamen rem ipſam planè eſt aſſecutus. nam Athenaeus primo dipnoſ. ex ſentẽtia phoeniae Ereſij ſcribit, anthoſmian ſolitum parari ex quinquaginta muſti partibus, & vna aquae marinae; atque generoſiorem fuiſſe factũ ex nouellis, quàm ex vetuſtis vitibus hunc in modũ ſcribẽs phaenias Ereſius de vino anthoſmia ſcribit, Muſti vigintiquinque partibus aquae marinae vna infunditur, atque ita fit anthoſmia, rurſum, fit validior anthoſmia ex vitibus nouellis, quàm ex vetuſtis, ſubinde ait, vuas acerbas cum ſimul coaceruantes ſepoſuerunt fit anthoſmia. Ex quibus colligitur non vnam rationẽ huiuſmodi vini factitandi extitiſſe. Theophraſtus pariter laudans anthoſmian vinum, quod in Thaſi Prytanaeo dabatur tãquam iucundiſſimum, cum melle & maſſa triticea id fieri ſolitum prodidit. Ex quo loco Euſtathius in ſecundo odyſſ. colligit huiuſcemodi vinum facticium fuiſſe. Ego verò potiùs genus vini ex peculiari vitis genere factum, necnon marina paratũ, atque ita ab odore vocatum, quemadmodũ nos moſcatellum à muſcatula nunc vulgo, olim Apiana vocata vua dicimus, apud Hippocratẽ eſſe vt exiſtimem, illud me impellit, quòd is tribuit anthoſmiae duas conditiones, vt ſit odoratiſſimus, atque ſicciſſimus; quod quidem par non eſſet fieri, niſi certum genus vini deſignaret. Galenus in vocibus Hippocratis ἀνθίνην οἶνον interpretatur ἀνθοσμίαν, quãquam loco ἀνθοσμίαν, malè olim legeretur τὸν ἀνθοσμένον. An porrò illud nomen ſortitum eſſet à loco, an à certo vitis genere ita vocato, vt videtur addubitaſſe Suidas, an à floribus, qui immiſcerentur, nec ego compertum habeo: etſi Plutarchum ſciam 4. Sym. prob. primo, ἀνθοσμίαν vinum illud iucundum, quod eo in conuiuio potabant, vocaſſe. Cum autem anthoſmia minimè inebriaret, vt ex Ariſtophanis Ranis comprobare videtur Suidas: fit vt putem, florem vini apud Latinos ſcriptores diuerſum quid deſignaſſe, nimirum quo potius generoſum, atque facilè inebrians vinũ ſignificaretur. Ob idque

ex En-

ex Ennio apud Fulgentium ita scriptum est. *Haec anus admodum frigutit, nimirum se sauciauit flore Liberi*. & Plautus in Casina: *Quid est, nisi haec meraco percussit se vspiam flore Liberi?* Quibus locis explicandis illud forsan accommodatur, quod scribit Galenus iiij. de vsu partium cap. iij. dum vina feruent, partē subsidere, & vocari faecem, partem verò aeream & leuem supernatare, vocarique vini florē, qui plurimus in vinis subtilibus reperitur, quemque bibitum caput petere, & ebrietatem inducere, rationi est valde consentaneum.

Ἰσχνόφωνοι *qui apud Hippocratem, loca ad id Aristotelis & Galeni considerata, Nonnulla de Demosthene.* CAP. IIII.

Hippocrates in 2. Epidem. Sect. v. in initio, duo digna animaduersione scripta reliquit. Vnum est, ἰσχνοφωνίαν solui à superueniente varice. Alterum est, Τραυλὰς ἰσχνοφώνους, & alios quosdā νοσήματα ἔχειν ἰσχυρῶς μελαγχολικά. Propter quae hoc loco nobis cōsiderandum est, qui sint ἰσχνόφωνοι apud Hippocratē: cur morbis melancholicis adeo subijciantur, demum quomodo à varice ἰσχνοφωνία soluatur. Hesychius de ischnophonia ita scribit: ἰσχνόφωνος, λεπτόφωνος, ἀπεχόμενος τὴν φωνὴν. Vnde colligi potest, eam & vocis tenuitatem, & impedimentum significare. Sic complures inuenio interpretes, quorum alij vocis haesitantiam, alij verò tenuem vocem interpretantur. Caeterum Galenus secundo in primum. Epid. tex. 78. scribit, ἰσχνοφώνους καὶ λεπτοφώνους, etsi vtriusque nomen idem significare videatur, inter se tamen differre, quòd λεπτόφωνοι fiant ob asperae laryngis arteriae angustiam, ἰσχνόφωνοι ob naturalem musculorum laryngem mouentium deprauationem, ambos tamen tales euadere propter natiuae caliditatis in prima formatione imbecillitatem, Addit, sicuti ἰσχνόφωνοι fiunt ob musculorum laryngis natiuum vitium, ita τραυλὰς effici ob prauam linguae conformationem. Ex quo sermone facilè colligi potest, Galenum eius fuisse sententiae, vt existimaret, eo in loco apud Hippocratem ἰσχνοφώνους esse, qui à natura voce tenui sunt conformati. Porrò Aristot. xj. Prob. sect. probl. xxx. caussam quaerens propter quam pueri sunt μᾶλλον ἰσχνόφωνοι, quam viri, eam esse respondet, quod sicut & pedes minus sustentare, minusque ambulare, similiter & linguam minus cōtinere

valent,

valent, & propterea quod infantiae proximiores sunt, eò minus loquuntur, sed belluarum more duntaxat vociferantur. Declarans deinde quomodo ἰσχνοφωνία oriatur, & à caeteris similibus vitijs differat, hunc in modum scribit. ἡ μὲν οὖν τραυλότης τοῦ γράμματός τινος μὴ κρατεῖν, καὶ τούτου οὐ τὸ τυχὸν: ἡ δὲ ψελλότης τοῦ ἐξαιρεῖν τὶ ἢ γράμμα ἢ συλλαβὴν, ἡ δὲ ἰσχνοφωνία ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι ταχὺ συνάψαι τὴν ἑτέραν συλλαβὴν πρὸς τὴν ἑτέραν, ἅπαντα καὶ διὰ ἀδυναμίαν: τῇ γὰρ διανοίᾳ οὐχ ὑπηρετεῖ ἡ γλῶσσα. ταὐτὸ δὲ τοῦτο, καὶ οἱ μεθύοντες πάσχουσι, καὶ οἱ πρεσβύται. Quibus ex verbis perspectum esse vnicuique potest ἰσχνοφωνίαν Arist. esse linguae vitium, quo illa prae infirmitate assequi animi conceptus nequit. Nec contrariam sententiam habuit Aristoteles probl. 35. vbi rationem indagans qua ἰσχνόφωνοι submissa voce loqui non possint, ideo esse inquit, quòd fiat haesitantia linguae propter impedimentum aliquod insigne, quod omnino vocem auferret, nisi magna vi obsisteretur, & subinde vox alta ederetur, siquidem illud etiam impotentiae cuidam attestari planè videtur. Itaque videtur apud Aristotelem alia omnino, & ab alijs caussis esse ἰσχνοφωνία, quàm apud Galenum, ambo tamen in eo conueniunt, huiuscemodi vitium ob caloris natiui imbecillitatem oriri, sed illud secundum Aristotelem non modò natiuum, verum etiam adscititium esse potest. Vnde verò ea imbecillitas contingat, dubitans ille Probl. liiij. & lx. quasi & à frigiditate loci in quo vox fit, & animi efferuescentia, vt in iratis gigni queat, simulque dubitationē soluens, a refrigeratione oriri, quasique apoplexiam quandam partis esse statuit. Iam verò quae sit penes Hippocratem ἰσχνοφωνία, nondum ex ante dictis certò cōstituere licet. Ego autem existimo nullam aliam esse, quàm linguae haesitantiam ab Aristotele explicatam; atque illam quidem potiùs adscititiam quàm natiuam. ἰσχνοφώνους porrò eos esse qui a generationis principio vocis haesitantiam sortiti fuerunt, cur sic arbiter ea est caussa, quòd a varicibus superuenientibus nequaquàm vitia natiua, sed accidētaria tantum, praesertimque ab humore melancholico instrumenta vocis refrigerante, simulque imaginationem laedente orta soluuntur, scilicet humore eo a capite ad testes delapso, ibique venas attollente: nam potiùs id varici testium, quàm crurum tribuit Hippocrates, quod magna inter testes, & vocis instrumenta (vt ibidem dicit) sympathia sit, merito cuius & tussis tumore testium, & testis tumidi a tussi soluantur. Atque ἰσχνοφώνους sustinere morbos valde melancholicos, solummodò dici potest de ijs, qui a natura huiuscemodi morbo obnoxij inueniuntur, cuiusmodi fermè sunt corpora, praecipueque capita naturali constitutione frigida

gida habentes. Nam & Hippocrates 7. Aphor. Aphor. 40. scribit, ἢν ἡ γλῶσσα ἐξαίφνης ἀκρατὴς γένηται μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτο γίνεται, quo in loco pro linguae incontinentia praedictam haesitantiam ab Aristotele descriptam ideo interpretor, quod ferme philosophus iisdem verbis vtatur, dum ἰσχνοφώνους pueros nō posse τῆς γλώττης κρατεῖν scribit. Vnde sicuti ingenij Cardani vanitatem, qui pro huiuscemodi incontinentia aduersus Galenum & alios, petulantiam, ac turpem obscaena loquēdi licentiam vel dicacitatem interpretatur, non irridere non possum, sic valde ipsum Galenū miror, qui quasi Hippocratem damnans, illius euentus nullā aliam caussam sese inuenisse profitetur, quam succi melancholici proprietatem. Certe Aristoteles multo melius ipsam & inuenit & nobis explicuit, qui sect. probl. 11. probl. 38. quaerens propter quid οἱ ἰσχνόφωνοι μελαγχολικοί, respondet, melācholici proprium esse imaginationem celeriter sequi, quod quidem faciunt ἰσχνόφωνοι: quorum ad loquendum impetus ipsorum facultatem praecurrit, tanquam anima citius rem sibi apparentem sequatur, quam instrumenta obedire queant, quod item faciunt τραυλοί: etenim aeque Aristotelem atque Hippocratem τραυλοὺς & ἰσχνοφώνους simul conferre, eisdem ferè verbis vtrumque vti satis efficax argumentum esse videtur ad probandum, amborum de haesitantia, & incontinentia linguae vnam extitisse sententiam, & iccirco iure à sapiētissimo sene dici, haesitantes lingua, vt pote a natura melancholicos, morbis valde melancholicis tentari. Iam verò Demosthenem hoc ἰσχνοφωνίας vitio laborasse locupletissimum testem habemus Plutarchum, qui cum sese ab orationibus politicis abstinuisse, quod ἰσχνόφωνος esset, alicubi scribit, tum & in initio eius vitae quomodo esset ἰσχνόφωνος latius narrans, ἦν δὲ, inquit (ὡς ἔοικε) καὶ φωνῆς ἀσθένεια, καὶ γλώττης ἀσάφεια, καὶ πνεύματος κολοβότης ἐπιταράττουσα τὸν νοῦν τῶν λεγομένων τῷ διασπᾶσθαι τὰς περιόδους. Linguam vero inexplanatam atque haesitantem coniectis in os calculis versus simul recitans, vocemque currendo, & in adscensu difficili dißerendo exercens, necnon orationem, aut versus intento spiritu pronuntians, expugnauit, prorsusque correxit. Cum enim spiritu arctiore esset, Neptolomo histrioni, vt idem Plutarchus in decem oratoribus tradit, decem millia drachmarum dedit, quo integras versuum periodos vno spiritu proferre ipsum faceret.

An veteres pane frigido, vel calido vescerentur. Quid sit imaginosum apud Catullum. C A P. V.

APud maiores nostros res quaedam ita vulgares & apud omnes tritae erant, vt posteris eas scriptas tradere quisque negligeret. Quare nos forsan nimiũ curiosi, aut simplices videbimur, si res tẽpore nostro nemini dubias cum vetustis moribus cõferentes in dubium reuocemus, vt est de pane, quo nulla pene hodie natio inuenitur, quae frigido nõ vescatur: attamen ita incertum est, an sic veteres ipsum ederent, vt nihil forsan magis, cùm nullum scriptorem habeamus, qui illud certo definierit. Nam vsus calidi panis non ignobiles testes habeo, in primis autem Hippocratem, qui lib. ij. de morbis dũ leucophlegmatiam doceret, de cibis sermonem faciens, σιτίοισι, inquit, χρῆσθαι ἄρτῳ καθαρῷ ψυχρῷ. vanum, & puerile profectò fuisset praeceptum illud de pane frigido, si consuetudo non fuisset calido vescendi, quemadmodum hodie nemo est medicorum, qui aegris vt panem frigidum edant, praecipiat. Nec quidquam obest, quod idem Hippocrates in libro περὶ τῶν παθῶν dicat, panem calidum siccare, quemadmodum & in lib. de victus ratione morborum acutorum, quoniam idem etiam ait de carnibus calidis, quas plerique omnes comedunt, quanquam & illud addit, Si vel cum aliquo humido sumantur, vel ipsis superbibatur, minimè siccare. Sed praeter Hippocratem, est & Plutarchus qui in libro περὶ ἀοργησίας, inter errores ob quos seruis & vxoribus irascuntur homines, adnumerat, Si vel quid exustum, aut fumum redolens, vel sine sale, vel si panem frigidiorẽ apponant, quasi sicut salem ante omnes alios cibos sic panem calidum mensae requirerent. Nisi forsan pro frigidis vetustos & exoletos intelligas, vt Aristoteles intellexisse videtur sect. probl. xxj. lib. v. dũ scribit, panes pridie factos esse leuiores calidis, vt pote frigidiores, quod pariter aliquis colligere posset ex ijs Galeni verbis, quae apud Athenaeum libro tertio leguntur, cap. 15. vbi de panibus cùm sermo habeatur, οἱ δὲ (ait) τελείως παλαιοὶ, καὶ κατεψυγμένοι ἀτροφώτεροι, σατικοί τε κοιλίας, καὶ κακόχυλοι: quasi cum panes frigidi ita damnantur, haud rationi consentaneum videatur, eos in vsu quotidiano habitos esse, nisi scriptoris nõ ignobilis Caelij Aureliani authoritas obstaret, qui 5. lib. tardarum passionum cap. vltimo, sermonem habens de ratione extenuandi corpora

pinguia, hunc in modum scribit, *Panem damus frigidum fermẽtatum autopyrum: est enim minus nutriens, & magis si fuerit veteratus.* Ex quo loco duo clarissimè videntur colligi posse: nimirum & calentes panes in quotidiano vsu fuisse, & pro frigidis, minimè vetustos esse intelligendos. Quare in eam sententiam potius inclino, panes consueuisse edere nobiliores non quidem prorsus calentes, sed qui nuper calorem deposuissent, velutique tepidi essent: refrigeratos autem nimium atq. inueteratos vilibus solùm, atq. pauperibus esse seruatos. Iosephus Scaliger summi ingenij & singularis eruditionis vir, in suis ad Catullũ adnotationib. multis satagit, vt ostẽdat, Poetã vbi scribit,

Propinqui quibus est puella curae,
Amicos, medicosque conuocate:
Non est sana puella: nec rogate
Qualis sit, solet haec imaginosum,

sub voce, imaginosum, morbũ aliquem intelligere, cui & ipsi assentior, quod medicos accersiri iubeat. Sed de genere morbi si ab ipso aliquantisper dissensero, forsan ipse, qui medicus nõ est, medici in re medica iudiciũ vsquequaque nõ detrectabit. Corybantas inter insaniae genera ab Aretaeo medico vetustissimo relatos esse iamdudũ in libro iij. harum lectionum indicauimus, & quamquã ipsi cedamus eiusmodi aegrotũ imaginosum à Poeta vocari, quòd qui eo teneantur, sonitus atque cantus audire videantur, vt ex Platone comprobauit; attamen minimè asserendum ab ipso fuit, medicos huiuscemodi morbum aut ignorasse, aut tacuisse, cùm Galenus lib. περὶ διαφορᾶς συμπτωμάτων, cap. iij. referat, Theophilum quendam medicum imaginatione ita laborasse, vt putaret tibicinas quosdam in angulo domus assiduò sonare, & pulsare, & propterea illos expelli postularet. Catullum autẽ potiùs tertiũ insaniae genus à Celso propositũ nobis designasse existimo, de quo is libro iij. cap. xviij. loquens ita scribit. *Tertium insaniae genus est ex his longissimum, adeo vt vitam ipsam nõ impediat, quod robusti corporis esse consueuit. Huius ipsius species duae sunt: nam quidam imaginibus, non mente falluntur, qualem insaniẽtẽ Aiacem vel Orestem poetarum fabulae ferunt: quidam animo desipiunt.* Nam phrenitim non intelligi à Poeta ex eo puto, quòd semper cum febre sit, quam eum in muliere alioqui sana non finxisse par est. Fallitur in eo quoque Scaliger, quod Corybantismum putet esse morbum à Graecis vocatum ἄγρυπνον κῶμα, quoniam in hoc languentes oculis quidem apertis manent, à varijs imaginibus occupati; at quòd cantus, aut sonitus sentiant, à nemine medicorum scriptum, à nemine obseruatum est, cùm huiuscemodi aegri non loquantur.

Quapro-

Quapropter miror quoque Plinium, si tamen ita scripsit, lib. xj. cap. xxxvij. dixisse, oculis apertis dormire, Corybantiam Graecos dicere, cùm non sit quemquam inuenire apud Graecos huiusce sententiae auctorem neque morbo vlli adaptari possit, quod Plinius aliquibus hominibus sanis quasi ex natura contingere narrat.

Locus Plinij examinatus. Quid sit sumere aquam. Cur mulieres nouiter nuptarum collum filo circumdarent. C A P. V I.

IOsephum Scaligerum acerrimi ingenij, atque reconditae eruditionis virũ esse semper praedicaui. Sed vt solent foecunda arua saepe luxuriae segetes corrũpere, sic feruida ingenia interdum vltra veros scopos ferri non est mirandum. Is enim in suis ad Propertium adnotationibus Plinij locum dũ corrigere tentauit, quam deformauerit potiùs, atque eius auctoris praeclaram venustatem obscurauerit, facilè vnusquisque intelliget. Nam Aristoteles iiij. de hist. animal. cap. x. pisces dormire ex eo videtur probare, quòd quietè permaneant, & quòd facilè manibus capiantur, εἰ μὲν μὴ διὰ τοὺς φθεῖρας καὶ τοὺς λεγομένους ψύλλους: *hoc est nisi à pediculis, & pulicibus infestentur*, quae animalia ait ita copiosa in profundo maris gigni, vt piscatorum retia interdum edant. Iam verò hunc locum proponens sibi Plinius, cap. 47. libri 9. hunc in modum scribit. *Adeoque nihil non gignitur in mari, vt cauponarum aestiua animalia, pernici molesta saltu, & quae capillus maxime caelat, existant.* Vocat Plinius pulices appositissimè cauponarũ aestiua animalia, quòd aestate potissimum, atque in cauponarum tabernis magna foecunditate appareant; molestiã quoque eas suis illis saltibus magis, quàm morsibus inferre, omnes, & praesertim mulieres testari possunt. ob quod pulices maritimos saltarellos hac ratione plerisq. nationibus vocari certũ est: sicut nemo est, qui nesciat pediculos maximè omniũ in capite, atque sub capillis ipsis esse. Itaque satis manifestum esse potest illud (conopeorum aestiua animalia) à Scaligero excogitatum, non modo verbis Plinij obliquè admodum accõmodari, verùm etiam falsum esse, culices pernici saltu infestare, cùm minimè saliant, sed morsu potiùs & strepitu iniucundo molesti sint.

Mali culices, ait Horatius, *ranaeque palustres*
Auertunt somnos.

Non minus etiam vir ille doctissimus à vero scopo aberrauit, cum apud Ouidium aquam sumere, esse vrinã capere, & nescio quae alia docens, quasi de nouo quodam inuẽto magnopere gloriatur. Atqui pauci inueniuntur, qui ignorent, meretrices potissimũ post initam venerem loculos aqua colluere, & veterum, & nostra tempestate cõsueuisse. vt ferè vbicunque Ouidius sumptionis aquae meminit, de hoc ipso vsu locutum esse non sit dubitandum. Imò verò scorta vas huic aquae destinatũ inter caetera turpitudinis instrumẽta habuisse complures scriptores testantur. In primis autem Demetrius Phalereus non longè à fine sui libri de elocutione, exẽplum adferens, eorum, qui res turpes proprijs atque indecoris nominibus appellant, καθάπερ, inquit, ὁ τῆς τιμάνδρας κατηγορῶν ὡς πεπορνευκυίας τὴν λεκανίδα, καὶ τοὺς ὀβολοὺς, καὶ τὴν ψίαθον, καὶ πολλὴν τὴν τοιαύτην δυσφημίαν ἑταίρων κατήρασε τοῦ δικαστηρίου, vbi λεκανίδα nõ aliud fuisse, quã vas huiuscemodi aquae continendae accommodatum totius eruditionis peritissimus, ac Italiae phoenix Victorius iure significauit, qui praeter alia id etiam monstrauit à M. Cicerone Appium Caecum, qui Claudiam aquam Romam diduxerat, inductum esse Clodiam exprobrantem, quasi aqua illa incestè vteretur, cui etiam rei lepidissimè allusisse censet Epigrammatis antiqui auctorem, qui Priapum viam ad Fontem viatori his versibus indicantem fecit.

Vade per has vites, quarum si carpseris vuas,
Cur aliter sumas, hospes habebis aquam.

Adnectam huic & aliam antiquarum mulierum consuetudinem à plerisque ignoratam, nec scitu indignam. Etenim dum virgo nupta prima nocte cum marito concubitura erat, colli mensuram filo circundato capiebant; postero mane eodem filo collum mensurabãt: quod si latius quàm vt filo comprehenderetur, inueniebant, defloratam esse ea nocte pro certo habebant: sin verò nihilo maius euaserat, adhuc pro integra habebant, aut antea fuisse deuirginatã censebant. Atque huius consuetudinis prae caeteris meminisse videtur Catullus in nuptijs Pelei & Thetidis sub his versibus,

Non illam nutrix orienti luce reuisens,
Hesterno collum poterit circundare filo.

Neque id absque ratione factum videtur: siquidem, vt memoriae proditũ est ab Aristotele 7. de hist. animal. cap. 1. praecipue vox mutatur in asperiorem & minus acutam, quo tẽpore coitus inchoatur, vt qui vocem conseruare velint, à coitu ipsis adstinendum sit: Vnde & facile conijci potest, instrumẽta voci famulãtia, quae intra collum posita sunt, primo coitu dilatari, & cõsequenter collũ augeri, forsan

quòd

quòd ſemen dum ab vniuerſo corpore, & praeſertim à capite ſecundum Hippocratem, & alios veteres, per colli vaſa praecipitatur, vias illas vi quadam cogat, atque ampliores reddat, vel quod corpus in primo coitu magnopere agitatum, vbique, & maximè circa collum ſpiritibus, & humoribus diffuſis repleatur, atque in maiorem molem attollatur. Miror tamen medicos noſtros de huiuſcemodi ſigno ad corruptas mulieres dignoſcendas inter alia nihil poſteris reliquiſſe: quoniam ſi propoſuiſſent, forſan Sinagrius ille Veronenſis epiſcopus, quem hac in re damnauit D. Ambroſius lib. viij. Epiſt. lxiiij. ad virginem ſtupri accuſatam coarguendam minimè genitalia ſecreta inſpici iuſſiſſet, ſed hoc facili, atque alijs honeſtioribus argumentis veritatem conſequi potuiſſet, quibus vſum eſſe oculatiſſimum & diligentiſſimum Democritum veriſimile eſt, quando, vt refert apud Laertium Athenodorus, puellam Hippocratis comitem prima die cõſpicatus, ita ſalutauit, Salue virgo, poſtridie verò quòd cognouiſſet ex adſpectu ſolo eam fuiſſe illa nocte vitiatam, hunc in modum appellauit, Salue mulier.

Quid ſit papauer fici Tertulliano. Quid ſpica Ciliſſa Propertio. Nonnulla de nardino vnguento. CAP. VII.

Tertullianus auctor grauiſſimus lib. contra haereſes hunc in modum ſcribit. *Etiam de oliuae nucleo mitis, & opimae, & neceſſariae oleaſter exoritur, etiam de papauere fici gratiſsimae & ſuauiſsimae ventoſa & vana caprificus exſurgit*, vbi quid verbũ illud inſolens fici papauer ſit, cùm à nemine alio proditum habeatur, iure dubitari poſſet, quòd enim Ariſtoteles cap. x. lib. vij. de hiſt. animal. tradit, excrementum ab infantibus nuper in lucem exeuntibus primùm ſanguineum, mox lacteum eiectum à mulieribus μηκώνιον, ſeu vt vertit Gaza, papauerculũ eſſe appellatum, ad praeſentis loci explanationem nihil planè attinet. Quare eius ſum ſententiae, vt etiam cap. iij. libri prioris obiter ſignificaui, granũ fici, ob ſimilem ſemini papaueris paruitatem, à Tertulliano papauer eſſe vocatum, eò maximè quòd Theophraſtus iij. cap. ij. lib. de hiſt. & cap. 1. lib. iiij. de cauſſis plantarum, ſermonem faciens de his arboribus, quae ex ſemine naſcentes plerumque degenerant, ex oliuae nucleo oleaſtrũ, & ex fici ſemine caprificũ naſci ſcribit; quaſi nobiliſſimũ hũc philoſophũ imitatus Tertullianus, ea ſcriptis prodiderit. In-

uenio dubitatũ de Spica Ciliſſa q̃ ſit apud Propertiũ, cùm ita ſcribit.

Terque lauet noſtras Spica Ciliſſa comas.

Nec deſunt qui crocum interpretẽtur. Ego verò haudquaquam de ipſo mero croco, ſed potiùs de crocino vnguento, quod in ſolis Ciliciae locis diu maximè laudatum ſcribit Plinius cap. 1. lib. xiij. eſſe interpretandum cenſerem: Vnguenta enim & in ignem, & in capita, & in pedes, vt pote interdum liquidiora profundi ſolita, praeter Theophraſtum, Plinium, & Athenaeum, vniuerſa ferè antiquitas teſtatur, atque omnium maximè Euangeliſta Marcus, apud quem legitur. Mariam in domo Simonis leproſi vnguẽtum ſpicatum fracto alabaſtro ſuper caput Chriſti effudiſſe: quo praetereà teſtimonio nardum Ciliciam ſpica carere, & propterea de ea Propertium loqui non potuiſſe probent, non ſatis video, cùm ſi ibi nata ſpicam habet, in Cilicia quoque eãdem habere, nulla ratio neget. Iam verò & Dioſcorides, & Plinius qui Indicum & Syriacum nardum caeteris quaſi pares praeferunt, certè nos feſelliſſent, ſi ſpicae inſignem differentiam tacuiſſent, eò maximè quòd Galenus 1. de antid. ca. 14. de indica loquens, apertè docet Spicam nardi dici, cùm ſit radix. quia Spicae formam aemuletur, non quòd ſit vere Spica. At forſan de nardo etiam non inconuenit Poetam interpretari, vt ſub nomine Spicae Ciliſſae nardum Syriacum intellexerit. Siquidem Galenus nardum ſimpliciter Spicam vocaſſe non ſemel inuenitur, nec me dehortatur ab hac ſentẽtia, quod Hermolaus Barbarus videatur ex huiuſcemodi Galeni appellatione colligere, nardum è Cilicia carere Spica, quoniam ipſius ſolum eſt coniectura, nulla auctoritate, aut ratione firmata; quòd ſi ita magis placet, ſic quoque nomine Spicae nihil prohibebit vnguentum nardinũ interpretari, cum & apud Horatium, & apud alios frequenter ſub nardo vnguentum id comprehendatur. Et quoniam nardini vnguenti mentio incidit, nonnulla adnotare placet circa vnguentum, quod memorat Marcus Euangeliſta, cap. 14. Mariam ſuper caput Chriſti effudiſſe, quodque alij piſticum, alij Spicatum pretioſum eſſe ſcribendum maluerunt, quaſi nardinum vnguentum modò ex folio, modo ex Spica fieret, & propterea interdum Spicatum, & interdum foliatum vocauerint. Ego verò foliatum appellatũ à nardino & Spicato diuerſum fuiſſe exiſtimo, tum quia id ex Galeno viij. lib. meth. cap. v. & vj. lib. de tuenda valet cap. x. & xij. ac 2. & 3. lib. de med. loc. cap. 1. ſatis probari poteſt, tum quia malabathrũ folium vocatum propriè foliato nomẽ dabat, vt ex Dioſcoride, cap. 66. lib. 1. probat Manardus, etſi Plinius cap. 2. lib. 13. in deſcriptione nardini foliũ reliquerit, neq; ſcio qua auctoritate

tate

tate Hermolaus Barbarus in cõm. ad Dioscoridem scripserit, Galenũ prodidisse, nardinũ Romae vocatũ esse Spicatum, cum illud tantũ in Galeni scriptis hactenus inuenerim, Spicatum, & foliatũ fuisse inuenta opulẽtarum mulierum, & iccirco pretiosa, atque Romae in magna existimatione habita. Iam vero quid apud Euangelistam sit vnguentum nardinũ Spicatum (si Spicatum legi debeat) pretiosum, nondum constat certè: puto ab ipso intelligi mixtionem quandam vnguentorum à Maria factam esse, quae vt odorem de se insignem funderet, Spicatum, vt liquidior, atque aspersioni idonea fieret, nardinũ adposuit. Etenim consueuisse vnguenta spargi, atque id in animo habuisse mulierem ex superius traditis, & ex ipsius facto satis patet. Porro spicatum crassius fuisse, quam vt posset fundi & consequẽter ad fundendũ nardino indiguisse, Galenus clarissimè videtur significare lib. iij. med. local. cap. 1. vbi de aurium dolore inflammationes sequente sermonem faciens, monet, cum Spicatum, & foliatũ vnguenta pretiosa crassa, atque densa ita sint, vt fundi nequeant: si quando infundi debẽt, ijs nardinum commiscere necesse esse. Illud hisce addere placet Veteres medicos non modo extrinsecus nardino vnguento vti, verum etiam potandum praebere consueuisse. Idque manifestissime habetur scriptum apud Galenum lib. viij. de compos. med. S. l. cap. iij. sub hisce verbis, ἢ νάρδινον μύρον, ἢ τῶν λίαν πολυτελῶν τι δίδου μεθ' ὕδατος. quanquam Erotianus in explicatione vocis κάμμαρον, Lycum reprehendens dubitet, an in febribus intus vnguenta administrari queant. apud Plautum etiam vini nardini mentio habetur, etsi eius conditura adhuc mihi sit ignota.

De cerebri membranis locus Macrobij correctus. Locus Erasistrati de inedia. Loca Hippocratis, Aristotelis, & Plinij de dentibus expensa. CAP. VIII.

MAcrobius lib. vij. cap. ix. cerebrum nequaquam sentire, sed in ipso propter mẽbranas fieri dolorem monstrans, haec verba habet. *Et cerebrum quod tactu sui hominẽ vel torquet, vel frequenter interimit, non suo sensu, sed vestitus sui, id est, omenti, hunc importat dolorem*. In quibus valde dubito particulam (id est omenti) merũ glossema esse ab indocto scriba interserum. Nam praeterquàm quod dictio (omẽtum) à nemine ad aliud significandũ, quàm membranosum rete stomacho, & intestinis supra posi-

tum, quod ἐπίπλοον Graeci vocant, inuenitur vsurpata, etiam ratio ipsa docet non potuisse à Macrobio eo in loco ad μήνιγγας cerebri significandas vsurpari, tum quia nec vnquam ip se alias, nisi in eodē capite paullò suprà, vbi etiam operimentum legendum suspicor, nec alius vnquam illa sic vsus est, tum quia particula explicatiua. id est, postulat subsequentem dictionem praecedente clariorē: quod quidem in ea ratione multum abest, cùm omentum in eiusmodi significatu longè inusitatius, & obscurius sit pro cerebri mēbranis, quàm vestitus. Quare, vt ego puto, prorsus delenda est ea particula (.i. omēti) quae in margine cùm hunc in modum (.i. operimenti) à sciolo aliquo posita fuisset, atque tempore quatuor à primo elemētis obliteratis sic legeretur, ò menti, a scriba demū facta est vox omenti, atque contextui, vt multa alia ineptè inserta: quanquam etiam praeceps scriba debuit in interserendo pro voce operimenti scribere omenti. Vnde non possum satis mirari Vertunianum illum, qui cum Hippocratis libellū de capitis vulneribus Latino, seu potius Romano, atq. ipsius Celsi sermone interpretari profiteretur, μήνιγγας cerebri omenta potius, vno hoc Macrobij loco, quam membranas Celsi, & aliorum optimorum scriptorum auctoritate interpretari maluit, nā etsi vox illa bis vere a Macrobio esset vsurpata, non video cur dum Hippocratem Romanè loquentem facere cupit, pro voce Romana peregrinam, & a nullo alio propositam substituere voluerit, si Scaligerum suum criticorum nostri temporis principem consuluisset, non dubito quin pro singulari suo iudicio huiusmodi Macrobianam vocem ex eius ore subtraxisset, aut quomodo Macrobianus codex sit emendandus, libere vt solet, indicasset. Huic adnectere placet aliud memoria dignum, quod ab Agellio adnotatum inuenitur. is cap. iij. lib. xvj. Erasistratum scribit in libro diuisionum prodidisse, eorum, qui triduum totum a cibo abstinent, vsque adeo considere, & coarctari intestina, vt fames, quam dicebat ob vētris, atque intestinorum vacuas, & patentes fibras oriri, nulla fiat, ex eodem addit, Scythas, si quandò inediam sustinere cogebantur, fascijs arctissimè intestinorū regionē, ne esurirent, vincire consueuisse, vt non sit admiratione ita dignū, quod alias ab Hippocrate in fine lib. περὶ σαρκῶν, siue potius ἀρχῶν proditū est, posse hominē septem totos dies sine cibo viuere: quodq; & olim factitasse, & nunc Graecorum monachos facere narrāt qui saepe & septem, atq; pluribus diebus, absq; vllo cibo viuant, neq. fame cruciētur, ob id ἀσκηταὶ appellati. Ab Erasistrato ad Hippocratem transeo, cuius in ij. Epid. lib. sect. vj. haec sunt verba, οἱ μακρόβιοι πλείςυς ὀδόντας ἔχυσι, quae deinceps mutuatus est Aristote-

les secũdo de hist. animal. tertio. & sect. prob. xxxiiii. prob. j. vbi quaerens cur qui raris dentibus sunt, ij. minus viuãt iccirco id fieri respõdet, quod animalia plures dẽtes habẽtia viuaciora sunt: ratio quidẽ ieiuna satis, atq. tãto philosopho indigna: cũ aeque obscura sit caussa, propter quam animalia pluriũ dentiũ sint viuaciora, atque illa, ob quam raros dentes habentes minus viuant. Quare forsan melior est alia ab eodem decima prob. sect. prob. 41. assignata, vbi quaerẽs, cur qui raris dentibus sunt, vt plurimum viuant minus, id euenire scribit, quod huiusmodi homines ossa capitis compacta, & dẽsa habeãt, quasi vt brutis aliquibus ordo alter dentium deest ob cornna, sic homini rari fiant dentes ob materiam in compingendis capitis ossibus cõsumptam. Iam vero quorum ossa capitis densa sunt, cum cerebrũ alioquin imbecillum ipsis non diffletur, ac subinde putredinem cõtrahat, ob id celerius intereunt, vt hac etiam ratione dicat Philosophus, mulieres viris breuioris esse vitae, quòd earum capita commissuris, & halitibus careant, licet de commissuris id falsum esse quotidiana experimenta doceant. Atq; illa forsan caussa accommodatior reddi potest, eos qui pauciores dentes habent, minus cibum mandere, ac propterea in ventriculo minus coqui, sicq; frustratis assiduo, & in stomacho, & in iocinore coctionibus, fieri, vt radicale humidum, & natiuus calor puro & copioso pabulo frustrẽtur, simulq; citius deficiant. Addam & illud, mirum esse, quod Plinius dicat aliquibus piscibus dentes esse etiam in cauda, cum Arist. 3. de partibus animal. c. 1. a quo ea verba accepit, id minime scribat, neque ratio pati videatur: sed forsan haec Plinij simplicitas efficit: quemadmodum etiam cùm dicit dentes nudatos inficere specula: non enim à dentibus, sed ab halitu dum nudantur dentes, maculari ipsa certum est. Illud vero ab ipso recte adnotatum fuit, dentes qui à flammis non domantur, à pituitae tabe perforari, & consumi, tantum potest assiduus humoris etiam in durissima illapsus.

Locus Hippocratis correctus. Qui fuerint βλητοὶ, *seu icti apud veteres. Quod morbi genus, telum.* CAP. IX.

HIppocrates siue Polybus ij. περὶ νουσῶν inscripto libro inter alios pene incognitos, quos nominat morbos, vnum memorat ἄρθρα τοῦ σπονδύλου μονος σπασθέντα. cùm autem Galenus primo de articulis, atque ante ipsum Erotianus in Onomastico tradiderint sic vocari solas ossium cõiunctiones, aut vbi ossa cõiunguntur, nõ cauum, sed alterũ

capitu-

capitulatū, atq. cauū subiens, quomodo in pulmonibus ossiū penitus expertibus huiusmodi coiunctio adaptari queat, ignoro. neq. vero satisfacit mihi, quod Gal. 8. de vsu partium c. 14. ἐπίφυσιν cerebri articulatam dixerit, quoniā illud quidē καταχρηστικῶς dici potuit, at articulos pulmonis dicere conuulsos, nullam praesertim in Hippocrate verisimilitudinem habet: quare multo satius est existimare, loci illius deprauationem aut ab omnibus interpretibus ignoratam, vel saltem dissimulatam fuisse, cùm non ἄρθρα, sed ἄορθρα legi debeat. Galenus enim in vocum Hippocratis explanatione ita memoriae prodidit. Ἄορθρον τὸ ἀπηρτημένον τοῦ πνεύμονος μέρος ἑκατέρωθεν, ὡς ἐν τῷ περὶ νούσων τῷ μείζονι, ἔτι δὲ καὶ ἄορτρον τὸ αὐτὸ τοῦτο ἐνίοτε καλεῖ, ὡς Διοσκουρίδης οἴεται, οὐ πάνυ δὲ σαφὲς ἐστὶν. idest: *Aορτρον est pars vtrinque à pulmone dependens, quemadmodum in maiori de morbis libro (hic enim est liber* περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν, vt Galenus docet 3. de articulis, tex. 18.) *Appellat autem interdum etiam ἄορτρον, vt Dioscorides putat, sed non admodum manifestum est.* Quae vero sint illae partes vtrinque à pulmone dependentes, & si clare explicatum non inueniam, eius tamen sum sententiae, Hippocrati pulmonis asperas arterias bronchia vocatas significare: nam in libro de locis in homine, vbi haec leguntur, φθίσις δὲ γίνεται, ὅταν ἐς τὸ αὐτὸ ὥσπερ τῷ ἐμπύῳ ὁ ῥόος γένηται διὰ τοῦ βρόγχου, καὶ τῶν ἀορτέων, αἳ ξυνέχουσι τὸν πνεύμονα καὶ τὸν βρόγχον, Vetus codex manuscriptus habet ἀορτρέων. Sicut etiā paulò infrà, vbi in vulgatis legitur, ἐχούσας τὰς ἀόρτας, scriptum est ἀόρτρας. Pollux quoq; lib. 2. & Erotianus ex Epiclis, & Lyci Neapolitani sententia ἀόρτρας Hippocrati significare bronchia pulmonis, & asperae arteriae clarissimis verbis docuerunt. Adeo vt cum ἄορθρα ἄορτα & ἄορτρα idem sint apud Hippocratem, si ita locus ille secundi de morbis corrigatur, quem morbum intelligat, non obscurū amplius futurum est; atque eò magis in hac sententia confirmor, quòd in libro de internis affectionibus, de vlcerata pulmonis arteria prius tractat, mox de conuulsa, haud secus atque in secundo de morbis. Idem Hippocrates in primo de acutis libro de ijs pleuriticis sermonem faciens, qui alioquin male habentes importuno ptisanae integrae vsu moriūtur, eos scribit à veteribus putatos esse βλητοὺς id est, ictos, duas ob caussas, tum quòd mentis laesione, atque spiritus difficultate teneantur, tum quòd vbi interierunt, ea lateris parte, qua inflammatio & dolor fuit, macula veluti sanguinis eo attracti, & subinde refrigerati atque congelati apparet, haud secus atque in ijs conspici solet, qui aliqua parte percussi sunt. In Coacis quoq; inscriptis praenotionibus cùm loqueretur de peripneumonicis, hac sententiā

protu-

protulit. *Si igitur vehementer inflammentur appendentes vtrinq. pulmonis partes, vt in latus incumbat, resoluũtur ea parte corporis, quae morbo respondet, & liuores secundum latus fiunt. Hos autem veteres* βλητοὺς id est: *ictos appellabant.* Ex quibus verbis conijcio Latinos quasi Graecorum imitatores, lateris dolorem telum nuncupasse, & proptereà à Sereno medico sic scriptum inueniri.

Est & vis morbi, quod telum commemoratur,
Cùm subitò dolor insanus furit incitus ictu.

Quanquam Isidorus lib. quarto Originum cap. 6. scribat, lateris dolorem esse vocatum telum, quòd dolore corpus transuerberet quasi gladius. Quare, vt alias scripsi, mirari satis non possum, quomodo Stephanus Atheniensis in primo com. in Hippocratis prognost. tex. v. prodiderit, etiam eos, qui peste interempti maculas in corpore habent, βλητοὺς, quasi à Deo percussos, & castigatos esse vocatos, nisi placet quoscunque similibus cum maculis mortuos sic esse vocatos; quemadmodum Hippocrates seu Polybus in iij. de morbis libri initio βλητοὺς pariter vocatos docens, qui ob cerebri morbos mente capti citò pereant, in eam sententiam dicit varijs morbis iugulatos esse βλητοὺς appellatos, modò mente laesi, atque citò interirent. Sic enim apoplexia mortuos gutta, & percussione occidi vulgus quotidie dicit.

Gazae errores in Aristotele detecti de strumis. Aristoteles correctus. Varronis locus de Fascino interpretatus. CAP. X.

IN ijs qui a natura excarnes & graciles sunt, venas maiores esse, ac propterea magis conspici apud medicos omnes compertissimum est, secus autem fit in ijs, qui vel morbo, vel alia aliqua ratione emaciantur: quippe quibus & venae, & nerui cùm simul extenuentur, eas minus ob exilitatem apparere rationi consentaneum est, idq; cum significare nobis voluisset Aristoteles 3. de hist. animal. cap. 16. his verbis vsus est. ἔστι δὲ διαιρετὴ σάρξ πάντη, καὶ οὐχ ὥσπερ τὰ νεῦρα καὶ αἱ φλέβες ἐπὶ μῆκος μόνον: λεπτυνομένων οὖν τῶν ζώων ἀφανίζονται, καὶ γίγνονται φλέβια, καὶ ἶνες, εὐβοσίᾳ δὲ πλείονι χρωμένων πιμελὴ ἀντὶ σαρκῶν. Quae nescio quo spiritu doctissimus Gaza ita peruertit, vt quòd nunquam Aristoteles somniauit, nec vlla ratio patitur, cum traducat, quasi in animalibus gracilescen

tibus

tibus carnem aboleri, atque in venas, & fibras transire dixerit. Non minus videtur Gaza caecutisse in alijs duobus locis, lib. 8. de hist. animal. cap. 21. & 23. in primo enim cum Aristoteles de morbis suū verba faceret; prae caeteris duo genera eos malè habere scribit, & vtraque χραύγαν dici, quorum alterum est capitis dolor, alterum vero alui pro fluuium: vbi quomodo vocem illam χραύγαν Gaza verterit strumā, sane diuinare non possum: id quidem scio dolorem capitis, & alui profluuium paulò minus a strumis differre, quam scabiem a podagra, cum illae nihil aliud sint, quam tumores duri in ceruice potissimum, & collo orti, χοιράδες a Graecis vocati, vt notat Aetius lib. 15. cap. 5. quod in porcorum gutture huiusmodi tumores adenosi strumis similes reperiantur. Iam verò in xxiij. cap. eiusdem libri Aristoteles cum de morbis boum gregalium tractaret, duobus eos sollicitari tradit, podagra, & altero, quod χραῦρος λέγεται. quem cur strumam interpretatus sit Gaza plane ignoro, eò magis quod & strumam & febrem in bobus idem esse dicentem Aristotelem facere clare videtur. quod porro in Aristotelis codicibus Graecis legitur de suibus χραύγαν, emendandum esse χραύραν seu potius χραυρᾶ, & antiquus interpres, & Trapezuntij translatio, & eadem vox alibi praesertim cap. 23. octaui de historijs animal. vsurpata testatum faciunt. eam verò sicut in bobus febrem significare prodit Aristoteles, quòd forsan bubulcorum vocabulum esset, sic in suibus & capitis dolorem, & alui profluuium, non autem, strumam, quae aliud genus morbi est, tam in hominibus, quam in belluis, apud rusticos significasse, atque secundum eos esse Aristotelem locutum verisimile est. Cur autem Gaza in hunc scopulum turpiter impegerit, Plinij, quem in omnibus sequi consueuit, auctoritatem effecisse existimo. hic enim cum lib. 8. cap. 51. sues duobus potissimum morbis obnoxios esse, nimirum anginae, & strumis scribat, ipsum idem putauit Gaza docere, quod Aristoteles. Qui eosdem broncho tentari, & alio genere, quod χραύρα dicitur, scribit, vnde & bronchum, anginam & χραύραν strumam vertit: qua voce cum etiam vtatur Aristoteles cap. 23. eiusdem libri, similiter quoque transferendam iudicauit; sed si hac in re Plinium sequi voluit Gaza, dupliciter lapsus est, tum quia bronchos Aristoteli, & angina Plinio minime eadem est, cum eum morbum dicat Philosophus fieri in qualibet corporis parte, angina vero circa fauces tantummodo oriatur, tum quia struma Plinio, vt & Columellae lib. 7. cap. 10. & Vegetio lib. 2. cap. 23. & omnibus Latinis mulomedicis longe aliud morbi genus est, ac τὸ χραυρᾶν. Nec ipsi quidquam fauet, quòd Aristoteles nullo alio in loco

struma-

ſtrumarum mentionem faciat; minimeque veriſimile videatur, morbum ita in ſuibus praecipuum ab ipſo fuiſſe praeteritum, quoniam hic morbus minime eſt inter lethales, de quibus tantum ſibi erat ſermo inſtitutus. ad haec ſi huiuſmodi aegritudinem nominare ſibi placuiſſet, aequum erat vt proprio vocabulo χοιράδος, non alieno & inuſitato vteretur. Quare Albertus Magnus malè hoc in loco à Sueſſano reprehenditur; cum ſatius ſit, vt & ipſe, & interpres antiquus, atque Trapezuntius egerunt, nomen Graecum eo in loco retinuiſſe, quàm vt Gaza, Latinum inepte & indecenter adpoſuiſſe. ab equis ad aſinos, vt eſt in prouerbio. M. Varro 6. libro de lingua latina cuiuſdam antiquae conſuetudinis mentionem facit, qua pueris ad auuerruncandas faſcinationes, collo res turpiculas appendebant. Huiuſmodi vero res turpes fuiſſe veretri imaginem ex aliqua materia conflatã multi exiſtimarunt. Ego verò potius omnem rem turpem a Varrone ſignificatam eſſe, atque inter alias illius herbae radicem, quae Satyrion orchis vocata eſt, ex eo puto, quod Plinius lib. 26. cap. 10. eam faſcinis vtilem prodit. Quod ſi ab Horatio, & in luſibus Virgilianis Inguen appellatum faſcinum inuenitur, alia ratione, quam hoc loco explicare vetant boni mores, factum eſſe pro certo habeo. Cur autem veteres huiuſcemodi remedio ad faſcinantium vitandas noxas tantum tribuerint, non alia potior apud me ratio eſt, quam quod pueros oculis attente intuentium, & ſermonibus nimis laudantium male affici credebant, vt ex Plutarcho v. Sympoſ. vij. & ex Alexandro ij. probl. quinquageſimo probl. aliiſque plurimis clariſſime comprobatur. Iam verò turpes res collo appenſas, ac ſubinde ſtatim oculis occurentes poſſe eos ab aſpectu & intenta puerorum intuitione repellere, ſimulq; animos à laudibus, & ab admiratione, ac proinde a faſcino deflectere, nemo dubitare debet; Vt forſan hac ratione moti ſerui illi, cum Aeſopum (quemadmodum in eius vita legitur) vidiſſent omnium hominum turpiſſimum, dixerint, ab hero pro domus faſcino emptum fuiſſe.

Quid fuerit per circulos Methodicorum curare. Quae apud Hippocratem pituita antiqua, recens, & epidemia. Quod salsamentum Graditanum. CAP. XI.

Nter caetera quae legimus apud methodicos medicinae sectatores obscura dogmata, illud non postremum est, quod apud Caelium Aurelianum, atque alios inuenitur, nimirum circulis fieri solita curatio. Vt enim Synesiũ in Graecis scriptoribus non ignobilem omittam, qui in Caluitij encomio hunc in modum scribit. ὗτοι μὲν οὖν εἰσὶν οἱ ταῦτα δυσυχεῖς, οἱ τὲς καλεμένους κύκλους ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ὑπομένειν ἀναγκαζόμενοι. Est quoque Vegetius apud quem lib. veterinariae artis 2. cap. 6. saepius huiuscemodi cycli etiam in curandis brutis habetur mentio. Vt autem conijcere licet ex Caelio Aureliano cap. 1. lib. 1. de tardis passionibus, cyclus erat quidam rerum ad victus rationem, aliamq. curationem pertinentium stato dierum tridui potissimum ordine constitutus vsus, quem propter duos fines adhibebãt vel ad resumendas vires, & ἀναληπτικὸν κύκλον, siue resumptiuum circulum vocabant: atque hic potissimum in ciborum, & exercitationum recto vsu versabatur, vt ex Galeno quoq; περὶ τῆς ἀναληπτικῆς sic loquente intelligere licet: vel ad corpusculorum in sua loca reductionem, & hũc μετασυγκριτικὸν, id est recorporatiuum appellabant, quem & victus ratione, & medicamentorum administratione perfici solitum ex Paulli Aeginetae c. 63. lib. 3. colligitur: quanquam Galenus secundo de med. localib. c. 2. doceat, metasyncriticam curationem eam fuisse, ad quam alijs remedijs frustra tentatis, tanquam ad sacram anchoram recurrebãt. nam Methodici Asclepiadem, Soranum & Themisonem eius sectae principes sectati, in ea fuere opinione, sanitatem in corpusculorum apta commixtione, & meatuum symmetria positam esse: aegritudinem verò in eorundem à proprijs meatibus recessu, & ad praeter naturalem statum transitu, vnde medicamenta id praestantia μετασυγκριτικὰ nuncupata inueniuntur, quãquam hoc nomen etiam alij medici, Galenus scilicet, Oribasius, Paullus, Aetius, transtulerint ad ea remedia, quae sua vi humores ab altioribus partibus ad extimas trahunt,

hunt, quasi hoc quoq; sit corpuscula in proprias sedes atq; meatus quodam pacto reducere, in quo sanitatis amissae recuperationem esse positam ijdem methodici profitebantur, vt prae caeteris hac de re copiosè scribit Galenus cap.4.lib.3.methodi medendi.

Inter res aliquo pacto obscuras collocari quoq. potest pituita epidemia, antiqua, & recens, quarum mentio habetur apud Hippocratem in lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν. Caluus enim cum videret voci ἐπιδήμιον, vocē, νεώτατον, esse ab Hippoc. oppositam, eam pro vetusta interpretatus est, cuius sententiam eò minus cogor probare, quod eodem in lib. paullò infrà etiam antiquae pituitae quam albam vocat, mentio habetur. Pituitam nescio quam à Platone in Timaeo esse nūcupatam recentem, seu nouam, cuius etiam meminit Hipp. non ignoro, cum albam pituitam ex recente carne eliquata, & in ampullas cōuersa fieri docens ita subiungit. φλέγματος δὲ νέου συνισαμένου ὀρρὸς ὕδρως καὶ δάκρυον. Non me pariter latet ibidem ex vetustissima carne eliquata bilem atram, ex noua autem flauam fieri scriptum esse. Verum quis auctor ἐπιδημέου φλέγματος meminerit, nunquam obseruare mihi licuit. Itaque suspicor pituitam nouam humorem crudum esse à Galeno vocatum: antiquam verò quam & albam medici vocant, eam esse, quae alicubi firmata sit in corpore, sicuti epidemiā, quae huc atq. illuc perlata nullibi firmam sedem habet, sed vagatur in corpore. in qua sententia tum maximè confirmor, dum considero ab Hippocr. post curationem ἐπιδημίου φλέγματος, eius quae in ventre sit firmata, pituitae curationem proponi. Eodem in lib. Hippocr. curationem instituens illius hydropis, quae vitio lienis contingit, Gaditanum salsamentum commendat, cuius quoq. mentio habetur apud Athenaeum 3.lib. Dipnosoph. quid autem sit Gaditanum salsamentum explicatissimè docuit Oribasius c.j.lib.4.collect. vbi scribit, laudatissima omnium salsamenta fuisse Gaditana, quae Sardae suo tempore vocabantur. sic etiam Galenus 3.de alim.fac. Sardas inter salsamenta cunctis alijs praetulit. Vnde qui dubitant, an Sardae in Oceano gignantur, hanc rem ignorasse planè comprehenduntur. Apud Gades narrat Strabo pascua eius bonitatis fuisse, vt pecora caseum absque sero faciant, ac propterea cogantur opiliones prae pinguedine lacti aquam adfundere, si coagulari caseus debet.

De

De Arquato morbo. Erasistrati locus de Scythis. Quomodo homo possit diu sine cibo viuere, Plinij locus explicatus. CAP. XII.

Veterum complurium eam reperio fuisse sententiam, illis, qui arquato morbo laborant, omnia crocea, seu lutea videri. Varro in Eumenidibus. *Nam vt arquatis & veternosis lutea quae non sunt, aequè vt quae sunt lutea videntur*; Lucretius in 4.

Lurida praeterea fiunt quaecunque tuentur
Arquati.

Sextus Empiricus similiter primo Pyrrhonicarum hypot. bis asserit ictericis omnia videri pallida. & Cassius Medicus Prob. 26. ita scribit. *Sic aurigine si externos imaginantur colores, pro affectus in oculis consistentis ratione.* Post quos etiam Galenus noster lib. primo de caussis sympt. cap. 2. & lib. de oculis Part. 4. cap. 6. ictericis omnia tũ apparere flaua, cum tunica oculorum cornea, bile rubea cum sanguine infecta est. Caeterum neque Hippocrates neque Celsus, neque Caelius Aurelianus, neq; alij multi, immo verò neque Aetius, neque Auic. qui diligentissimi in signis huiusce morbi proponendis fuerũt, quidquam hac de re meminerunt, nisi quòd Auicennas li. 3. fen. 31. tract. 4. cap. primo, & Auerroes 3. col. 38. nescio quid huiusmodi insinuasse videntur. Vt, cum nec ipse (qui innumeros ictericos, quorũ oculi maximè flaui erant, curaui) obseruauerim vnquam ipsis quae videbant, crocea, aut pallida apparuisse, nec quenquam alium medicum intellexerim qui illud obseruauerit: de veterum fide (quos forsan sine experientia secutus est Galenus) parum dubitare cogor. Nisi dicere placeat hoc interdum contingere, sed rarissimè, atque tum solum, quando tunica cornea bile tota est saturata. Hippocrates in calce libri de principijs, seu vt eruditissimus Zuiggerus eum librum diuisit, in lib. περὶ αἰῶνος haec scripta reliquit, εἰ τις ἐθέλει ἑπτὰ ἡμέρας φαγέειν ἢ πίνειν μηδὲν, οἱ μὲν, πολλοὶ ἀποθνήσκουσιν ἐν αὐτῇσιν: εἰσὶ δὲ τινες, καὶ οἱ ὑπερβάλλουσιν, ἀποθνήσκουσι δ᾽ ὅμως. Quam sentẽtiã quasi digito indicãs Plinius in postremo c. 11. libri, dixit inediam septimo die nõ esse lethalem, cũ aliqui etiam vndecimã sine cibo & potu attigerint. Hoc enim videtur etiam Hippocrates voluisse, homines quidem posse absque potu & cibo vltra septimanam durare, sed paullò post occumbere:

cumbere: quod etsi cibum capiant, venter tamen tamen eũ recipiat, cum ieiunum intestinum prae inanitate simul coaluerit: intestina autem exinanita in seipsa contrahi, ac propterea nec cibum capere, nec desiderare ex Erasistrati lib. primo διαιρέσεων (cuius loci etiã alibi est mentio a me facta) confirmauit Gellius c. 3. lib. 16. cuius verba, quoniam alibi non leguntur, atq; eruditionem antiquam prae se ferunt, hic libenter subiungam, ἐλογιζόμεθα οὖν διὰ τὴν ἰσχυρὰν σύμπτωσιν τῆς κοιλίας εἶναι τὴν σφόδρα ἀσιτίαν. καὶ γὰρ τοῖς ἐπὶ πλεῖον ἀσιτοῦσι κατὰ προαίρεσιν ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις, ἡ πεῖνα παρακολουθεῖ, ὕστερον δ' οὐκ ἔστι. deinde paullum infrà: εἰθισμένοι δέ εἰσι καὶ οἱ Σκύθαι, ὅταν διά τινα καιρὸν ἀναγκάζονται ἀσιτεῖν, ζώναις πλατείαις τὴν κοιλίαν διασφίγγειν, ὡς τῆς πείνης αὐτοὺς ἧττον ἐνοχλούσης. σχεδὸν δὲ καὶ ὅταν πλήρης ἡ κοιλία ᾖ, διὰ τὸ κένωμα ἐν αὐτῇ μηδὲν εἶναι, διὰ τοῦτο οὐ πεινῶσιν: ὅταν δὲ σφόδρα συμπεπτωκυῖα ᾖ, κένωμα οὐκ ἔχει. Qui verò Scythae ad tolerandã inediam latis cingulis sibi ventrem arctè ligarent non satis compertum habeo: cum Hipp. in lib. de Aere, aquis, & locis, memoriae mandarit Scythas corpora fluida ac lata habuisse, quod corpora fascijs non ligarent, vt Aegyptij. Nisi dicamus id ab Hipp. de quotidiano Scytharum vsu proditum, vt verisimile sit, cùm ipsi alioquin non praecincti incederent, tempore famis sustinendae cinctos incedere cõsueuisse. Et quanquam Hieronymus Cardanus de infantibus, quòd fascijs nõ stringerentur apud Scythas, locutum Hipp. velit, ego tamen id sentire non possum cur potiùs Aegyptijs comparet, quàm alijs nationibus, quarum pleraeq; infantes fascijs ligare in more habuerunt. Vtcunq; sit, à plerisq; veteribus testatum inuenio, non defuisse qui sine vllo cibo pluribus diebus vitam traduxerint. Id enim in primis ex Aristotelis sententia affirmauit Olympiodorus in comm. ad Phaed. Pla. Plutarchus quoq; 8. Symp. 9. Tymonis auiam memorat cõsueuisse singulis annis per plures menses in Cilicia e cauernis absq; vllo cibo latere. Albertus magnus lib. 7. de anima, & ipse refert se vidisse melancholicum quendam, & mulierem, qui pluribus septimanis sine cibo vixerunt: ne in medium adferam quod tempestate nostra de puella Germana, quae duobus annis sine cibo vixit, à compluribus literis consignatum, & disputatum est. multa quoq; huiusmodi naturalia exempla recensuit Gregorius Lilius Geraldus in lib. dialogismorum. Neq; verò hoc prorsus à ratione alienũ mihi videtur quoniam vt animalia hieme latentia nihil edunt, & tamen superuiuunt, tum quia extrinsecus occluso corpore nulla fit euaporatio, nulla penè intestini humoris consumptio, tum quia magna ipsis anteacto tẽpore accumulata est crudorum succorum copia, quae ad sustentan-

dam pluribus diebus vitam sola sufficere queat, sic non inconuenit reperiri posse homines, qui hisce de caussis & viuere diu valeant, & carere cibo externo cùm internum habeant. vt verè miraculum fuerit Christi seruatoris nostri, & Moysis ieiunium, quorum corpora si essent sana & quam temperatissima, naturali ratione quadraginta totos dies sine cibo minimè superuiuere potuissent. Quod autem Plinius ibidem scribit, vnum hominem perire inexplebili semper esuriendi (malim esuriendo) auiditate, non admodum intelligo: nisi appetitum caninum à medicis appellatũ soli homini lethalem esse velit. nam etsi canes, aliaq; complura animalia eo famis genere tentẽtur: haudquaquam tamẽ ab eo vt homines iugulantur. Nam Gal. 3. ca. 6. de locis affect. seleucidas aues in Asia esse scribit, quae locustas iugiter edant, easq. celeriter excernant. Quod vitij genus alijs quoque animalibus esse naturale perhibet, vt hac ratione inter brutorum morbos à veterinarijs minimè hic recenseatur.

Locus Hippocratis & Galeni examinatus. Qui brocci. Loca Plinij expensa. CAP. XIII.

Hippocrates 3. sect. 6. Epidem. Tex. 28. hoc oraculum scriptũ reliquit ὀλιγοσιτίη, ἀκοπίη, ἄδιψον: quo antiqui interpretes sapientissimum senem nihil aliud docuisse arbitrati sunt, quam eos qui modice cibos capiunt, neq. siti neque lassitudine admodum tentari. Horum aũt sententiam ea ratione in commentario refutare conatus est Galenus, quòd etsi cibi parcitas pituitosis naturis, atque sanguine optimo praeditis conferre possit: minimè tamen eam omnibus vtilem esse, praesertim verò biliosis & indigentibus, ab ipsomet Hipp. in lib. de ratione vict. acut. proditum est. Atqui si magnam Aphorismorum Hipp. partem expendamus, paucos omnino inueniemus, in quibus sententia ex toto vera comperiatur: vt aliqui etiam sint, qui vix in vno vel altero veritatem habeant, quemadmodum ipsemet Galenus longo sermone testatum fecit 2. Aphor. 21. 6. aph. 31. atque alibi saepe. Quare veterum interpretatio mihi multò magis probatur, quàm Galeni dicentis, in ea sentẽtia Hippocratem nos monere voluisse, vt in omnibus quae agimus, cibi parcitatem, sitis atq; lassitudinis carẽtiam proposita habeamus. Etenim gladio quo in alios vsus est, feriri potest: nimirum haudquaquam cunctis commodum esse, vt cibo parco vtantur, cum multo

calore natiuo praediti, multum quoq. cibum (vt ait Hippoc.) requiratant. Accedit & illud, huiusmodi sententiam atq. phrasim illi comparem esse *6.epid.* com.4.tex.28. Ἀγρυπνία βορρὸν, τὸ ὕδωρ βορρὸν, quam non alio modo interpretandam esse voluit Galenus, quàm hanc veteres exponebant. Id itaq. statuatur, cibo parcè vtentes neq. siti neque lassitudine vexari, quod facta modici cibi recta coctione atq. distributione, totius corporis partes irrigentur, alanturque: sicuti, qui nimio cibo vtuntur, in coquendo laborantes, simul sitiunt & veluti onere grauantur. Vnde malè Lucretius in 4.

Nec refert quidquam quo victu corpus alatur,
Dum modo quod capias concoctum didere possis
Artubus, & stomachi humectum seruare tenorem.

Malè etiam Celsus in suae medicinae initio, semper multum esse edẽdum, dum modò cõcoquatur, consulebat. A siti ad labia in potus vsum & ipsa à natura excogitata transeo. Nam labeones inuenio veteribus appellatos, qui vtraq. labia tumida & prominentia haberẽt: Broccos verò, qui superius tantum. In glossario vetere Brochus ὁ τὸ ἄνω χεῖλος ὠδηκώς. Quare Plinium lib. 11. ca. 37. ita puto intelligendum, labra à quibus Brocci labeones dicti. Iam verò Broncos alios esse perspectum est, tum ex Nonio in voce Bronci, tum ex Varrone 2. de re rustica, qui ambo tam dentes prominentes & inflexos, quam eos, qui huiusmodi dentibus sunt, Broncos vocant: ob quod paullò infrà apud Plinium vbi de equorum aetate ex dentibus cognoscẽda loquitur broncitatem, non bronchitatem legendum puto. Simplicitatem Plinij in eodem capite quin detegam facere non possum, qui dentibus ex eo virus quoddam inesse probat, quod ex aduerso nudati, nitorem speculi hebetent. Etenim id minimè vlla virulentia faciũt sed quia vbi nudantur, halituosus spiritus ore, per dentium interstitia manans atq. speculo denso allidens, concrescit, humorq. factus superficiei obducitur: vnde imagines minime purae amplius reddi possunt, donec humor ille detergatur. Illud verò ibidem obscurè ab ipso scriptum est, cùm ita ait. *Sed in felle nigro insaniae caussa homini, morsq; toto reddito.* Nam bilem flauam incendio viscerum combustã atq. nigram redditam scio, & maniam & necem inferre: sed vt sola eius portio haec omnia facere apta est, sic minime tota vnquam cõburatur & atra euadat, sed forsan pro, toto reddito, voluit Plinius id intelligere, quod medicorum filij docent, nempe vomitus, & egestiones nigras esse exitiales, quanto sunt copiosiores.

Locus Aristotelis explicatus de pinguibus corporibus. Tertulliani locus declaratus de fungo aurium, & emendatus. De fungo lucernarum Cornarij error. CAP. XIIII.

Ristoteles quinto cap. eius libri quem de breuitate, & diuturnitate vitae inscripsit, cùm conditiones humidi illius quo vita viuentibus prorogatur, proponeret, primo loco constituit eius firmitatem, vt nimirum difficilè exsiccetur, atque ea propter τὰ λιπαρὰ ἄσηπτα. id est pinguia putredini minus subiecta esse, cùm aere q minimè putrescit, plena sint, explicatissimè subiunxit. Quoniam verò vsu quotidiano compertum est, carnes quò sunt pinguiores, eò celerius putrescere, ac ipsemet Aristoteles 2. de part. animal. cap. 5. animalia quae pinguescunt, citius senescere, atq; subinde (quod Hippocrates quoque in Aphorismis memoriae prodidit) interire testatus est, interpretes magnopere laborarunt, vt summũ philosophũ à falsi crimine vindicarent: sed neminem adhuc qui sit eius accuratè mentem assecutus, mihi legere contigit, itaq; statuendum est ante alia vocem hanc λιπαρὰ, qua vsus est Aristoteles apud omnes probatos scriptores non quaeuis pinguia significare, sed ea tantummodò quae oleosam pinguedinem habent. id & ipsemet manifeste significauit, cap. 10. lib. 4. meteorolog. vbi cùm fuligines ἐκ τῶν πιόνων, nidorem verò ἐκ τῶν λιπαρῶν manare dixisset, in fine tandem capitis ait, olei & oleosorum omnium esse nidorem, vt manifestum sit nomine λιπαρῶν, ab ipso oleum oleosaq. corpora cõprehendi: iam verò oleum nempe aere plenum à putredine liberum esse omnes illi sciunt quos simul etiam non latet, oleum vltra centum & plures annos durare, aliaq. corpora sibi immersa imputria conseruare. Quòd si etiam arbores, quas oleosas Plutarchus 6. probl. 2. Sympo. & alij complures scriptores nominant, expendamus, vt est Larix, pinus, cupressus, cedrus, quis nescit omnium viuacissimas, perpetuò frondentes, minusq. alijs putredini obnoxias esse, quinimmo & oleã ipsam viuacissimam esse, vltraq. ducentos annos durare Plinius exẽplis propositis narrat in extremo ca. lib. 16. Cedriam quoque, quae est cedri arboris oleum, vt tradit Galenus 4. de simpl. med. à putredine corpora tueri omnes sciũt: vt facile à contradictione Aristote-

lem

lem vindicare liceat, si vbi pinguibus viuacitatem attribuit, de oleosis eum loqui statuamus: de alijs autem, quando pinguia facilè putrescere atque mori scribit. Oleosorum mentione inuitor, vt hoc in loco aliqua proferam de fungo aurium, cuius meminit Tertullianus, cap. x. lib. de spectaculis, hunc in modum. *Tales enim cicatrices caestuum, & callos pugnorum, & aurium fungos à Deo cum suo plasmate accepit.* Est itaque eo in loco fungus (vt ego puto) genus id tumoris laxi, qui à Graecis vocatur ἧλος, siue clauus, seu abscessus, quique sicuti fit ab humoribus crassis in parte carnosa collectis, ita quoq; fit ex contusa carne in ichorem pituitosum resoluta: huiusmodi namq. tumorem in olea arbore, fungum vocari perhibet Plinius lib. 17. c. 24. quem puto imitatum Tertullianum vocasse fungum eum tumorem, qui dum loci circa aures vehementer percutiuntur, ex contusa carne, vel pituita eò attracta producitur, eò quòd mollitie tumida fungi laxitatem & figuram aemulatur, quo pacto forsan ibidem vocauit spongias Retiariorum. Nam & ob eiusmodi similitudinem homines bardos & stupidos vocari à Plauto fungos, ab alijs pulmones scimus: quemadmodum etiam Virgilius vocauit fungos recrementa circa accensam lucernam, ad fungi formam concreta, vt irridere liceat Cornarium, qui in fine lib. 3. comm. med. turpiter existimauit Plinium lib. 18. cap. vltimo, & lib. 28. cap. 2. de huiusmodi fungis loquentem, de terrestribus fungis locutum esse, quasi illis veteres pro lucernarum ellychnijs vterentur, & de ijs sermonem faciat Plinius, quem etiam lippis notum esse potest, de recrementis circa lucernas concrescentibus verba facere. sed etsi haec de fungo aurium ad Tertulliani locum probari queant, illud tamen dubium esse potest, an aurium legendum sit, quòd antecedentibus verbis instrumenta malo iungentibus minimè ea vox videatur commoda; vnde forsan loco, aurium, praestaret, rudium, legere: etenim constat ex Suetonio in Caligula cap. 32. & Lampridio in Commodo: gladiatores rudibus id est ligneis virgis depugnare consueuisse, quarum percussionibus fungos seu tumores inducere solitos fuisse, rationi consentaneũ est. Nam Gal. quoq; lib. 1. de loc. affect. cap. 1. & Auic. p. 3. trac. 4. cap. 14. in fracturis capitis nasci fungos tradunt, quando membrana cerebrum cingens affecta est. Vt autem Athletae inter luctandum huiusmodi fungos vitarent, auribus tegmenta adhibebant, quae Pausanias & Plutarchus Amphotidas esse vocata perhibent.

De herba ad venerem faciente. De quibusdam venenis. Error Galeni de plumbi natura. Plumbum oculi vitium apud Plinium. Quid sit paralysis, & phthisis Tertulliano. CAP. XV.

Vi rerum Indicarum, & earũ praesertim, quae orbe veteribus etiam non ignorato, sed à recentioribus saltem indicato, obseruantur, historias memoriae prodiderunt, inter alia referunt eas gentes herbae cuiusdam Amfiam appellatae vsu mirificè ad Venerem exercendã potentes fieri: quam qui existimarũt opij succum esse, eos longe à veritate recedere arbitror, quod Venus calore constet, opium autem frigidum sit. Sed cum animaduertam Theophrastum scriptorem naturae rerum insignem, cap. 20. lib. 9. de plantis fecisse mentionem cuiusdam Indi, à quo herba adlata tam esu, quam solo genitaliũ tactu alios duodecies in die, ipsum verò etiam septuagesies venere vti praestabat, & indicam historiam esse veram, & Theophrasti aetate, & ab Indis nouiter detectis huiusmodi herbam mitti consueuisse puto. quod verò herbae genus esset, vt eo tempore minimè cognitum fuit, ita quoq; nunc ignorari non est admiratione dignum. Narrat idem Theophrastus propositi lib. cap. 15. & 16. tanquam rem nouam & ferè miram, inuentã esse venenosam radicẽ, quae diei spatio homines interimeret. Aliã verò esse apud Scythas, quae statim gustata interimat. At multò admirabilius est, quod Ioannes Len in calce septimae partis descriptionis Africae retulit nempe in Nubia venenum nasci, cuius si granum decem viris praebeatur, quarta horae parte omnes interire, si verò vni tantum tradatur, statim mori, atq; illud vendi aureis centum pro qualibet vncia, vetitum autem esse illud extra regionem proferre. Neq; illud silendum est, cuius meminit Nicolaus Florentinus tract. 4. serm. 4. cap. 6. & trac. 3. eiusdem serm. summa 2. cap. 9. Franciscũ Ordelafum Foroliuij patriae meae capitaneum habuisse veneni genus, quod solo odore mortem inferret, & quo supra cadentes prunas iniecto, omnes circumiacentes statim necarentur. Vtrum id metallum, vel quidpiam aliud esset, non est facile diuinare. Certè de metallis adijcere Iubet, ipsorum naturã, atq; generationẽ ab Aristotele

tele 3. & 4. meteorol. traditam, Galenum ignorasse, qui praeterquã quod apertè illud de hydrargyro ingenuè fateatur, 9. de simpl. in plũ bi tractatione satis apertè indicat, vbi cùm in plumbo multam aqueã substantiam, & aeriam, cum pauca terrea ponat, quis non videt, ipsum & philosophi rationibus, qui metalla omnia ex vaporibus humidis & siccis, ac propterea ex aqua & terra optime percoctis & cõmixtis constare ostendit, nec non sensui grauissimum esse plumbũ non ob aliud, quam ob aquae & terrae copiam sine aere attestanti contradicere? Neque vero argumenta, quibus nititur Galenus vllo pacto absurdam huiusmodi sententiam confirmant, quod vel nugae sint plumbum augeri, & mole, & pondere sub dio positum, vel id si verum sit, ex eo proficisci, quod superficies plumbi ab aeris ambientis diuturna actione corrumpatur: cuius corruptionis merito pars terrestris, quae magis ab humida castigabatur, veluti valentior effecta maius de se pondus prodit, vt pari ratione etiam eos vehementer errare conspiciatur, qui argentum quod motu illo intestino agatur, aereum esse autumant, cã nihil aliud sit, quàm succus aqueus, & terreus optime percocti atq; commixti, quibus inclusus arctissime aer, cum exire nequeat, perennem illum motum agit, etsi ob aquae, & terrae copiam grauissimum esse manifestè appareat. Caeterũ quid sit illud oculi vitium, quod plumbum vocari, atq; molybdaenae herbae facultate curari memoriae prodidit Plinius cap. 13. lib. 25. nondum mihi satis compertum est, etsi in lib. illo Galeni nomine Isagoge inscripto, plus centum viginti oculorum morbos legerim: posset tamen aliquis suspicari, nisi vel locus mendosus sit, vel aeque morbus, atque herba ignota sint, forsan plumbum Plinio significare id genus suffusionum, quod coloris plumbei est, quodq. medici sanabile faciunt. Si enim molybdaena, vt nonnulli suspicantur, persi caria sit, ea sane discutiendi potestate mirifice valet, qua in curandis sine manu suffusionibus opus est. Oculi vitia mihi ad memoriam reuocarunt glossatorum Tertulliani lapsum, qui vbi 15. cap. 10. lib. de anima scribit, Paralysis mentem prodigit, phthisis seruat, existimarũt nomine phthisis oculorum aegritudinem ita vocatam intelligere. Nam paralysis, quae passim apud medicos partis alicuius corporis resolutionem significat, & in qua rarissimè mens offensa est, Tertulliano nulla alia est, quàm apoplexia nuncupata, quae cum totius corporis paralysis, seu (vt Hippocratẽ, & alios appellasse monet Caelius Aurelianus, ac ipsemet Galenus secundo de symp. causis cap. secundo, appellauit) resolutio sit, proculdubio vt sensum, & motum ex toto aufert sic mentem prorsus perdit: paralysis verò nomen id quoq;

antiquitus designasse, locupletissimum testem & Tertulliano paullò vetustiorem habemus Cornelium Celsum, qui c. 17. li. 3. monet sui ipsius aetate etiam tum paralysim significasse apoplexiam. Phthisis autem vocabulũ ita simpliciter prolatum nihil aliud quidpiam inuenio vnquam significasse, quàm ex pulmonis vlcere, febre, aliave occasione totius corporis cõsumptionem, in quo exitiali morbo corpus paullatim deficere, mentemq; inconcussam seruari quotidiana experientia vberrimè docet. Adijciam & alium Tertulliani locum, a doctissimis correctoribus, & interpretibus minime animaduersum: is. n. lib. de anima cap. 51. haec habet, vngues autem cum neruorũ exordia sint &c. vbi legendum esse exodia, ratio, & authoris scopus docent, si quidem nullus est, vel mediocriter in rerum natura versatus, qui ignoret neruos non ab vnguibus oriri, sed in eos desinere: vocem autem (exodium) pro fine antiquis vsitatam fuisse certum est. Nec minus miror eosdem interpretes dubitare quis fuerit Arius eiusdem lib. cap. 54. commemoratus, quum non videatur dubium, quin sit celeberrimus illae philosophiae Augusto adeo charus, & familiaris.

De Melancholia Cicero notatus. De Veterno Plauti notata quaedam. Quid fuerit suspirium quo laborauit Seneca CAP. XVI.

M. Cicero 3. Tusculanarũ quaest. libro haec memoriae prodidit, *Graeci autem maniam unde appellent, non facilè dixerim: eam tamen ipsam distinguimus nos melius quàm illi. hanc enim insaniam, quae iuncta stultitiae patet latius, à furore disiungimus. Graeci volunt illi quidem, sed parum valent verbo: quem nos furorem, melacholiam ipsi vocant: quasi verò atra bili solum mens, ac non saepe vel iracundia grauiore, vel timore, vel dolore moueatur.* In quibus primum licet mirari, quomodo tãtus scriptor de maniae nomine illud ignoret, quod neque nesciant grammaticorũ pueri, deinde cur, dicat Graecos melancholiam vocare, quem Latini furorem appellant. Hippocrates enim & reliqui Cicerone priores medici, tantum abest, vt melancholiae nomine intellexerint furorem à Latinis appella-

appellatum, vt potius apud ipsos μανία nihil aliud sit, quàm ipsissimus furor quod etiam glossae veteres satis apertè significarunt. Iam verò melancholia & mania, tametsi vtraque delirium definiatur absque febre, id tamen interest, quòd melancholia à frigidis humoribus fiat, remissumque delirium sit: mania verò & vehemens mentis commotio & à calidis & acribus humoribus efficiatur: quae omnia furori latinorum conuenire nemo nõ intelligit, quamquam non inficior semel Hippocratem xxj. lib. sexti Aphor. maniam pro melancholia vsurpasse. Plautus in Menechmo introducit medicum vocatum, vt Menechmum curaret, qui priusquam eum adeat, senem interrogat, quo morbo is teneatur, num laruatus sit, an territus, num eum veternus, an aqua intercus teneat: Vbi nemo fere est, qui pro veterno lethargum non intelligat. Ego vero cũ videam Cornelium Celsum vbi de lethargo agit potius Graeco vocabulo delectari quã veternum nominare, fit vt putem minimè à latinis sic eum morbum fuisse vocatũ, & ideo pro veterno eam posse intelligi hydropis speciem, quae ἀσκίτης à Graecis vocatur, quaeque ab aqua intercute in eo distingui potest, quod licet à Celso omnia hydropis genera aquae intercutis nomine vocentur, tamen sic propriè videtur appellanda esse ea species, quae hyposarca dicitur, eo quòd inter carnem & cutem sit aqua collecta. Vel id si non placet, phtisim interpretari quoque licebit. Nam in glossis antiquis sic scriptũ inuenitur. ὕδρωψ. Intercus, aqualis, veternũ, & rursus veternosus, φθισικὸς ὑδρωπικός. Festus etiam testatur Catonem veternosum appellasse hydropicum, vbi dixit. *Veternosus quam plurimum bibit, tam maxime sitit.* Apuleius pro phthisi accepit li. x. hisce verbis: *Totumque corium veterno, atque scabiosa macie exasperanti*, & lib. x. vbi scribit. *Furcifer iste venenum praesentarium comparare sollicitus, centumque aureos solidos offerens pretium me non olim conuenerat, quod aegroto cuidam dicebat necessarium, qui morbi inextricabilis veterno vehementer implicitus, vitae se cruciatu subtrahere gestiret*, nisi postremo hoc loco pro veterno potius torporem quendam interpretari lubeat, quemadmodum etiam plerosque optimos latinitatis auctores inuenio, eos veternosos appellasse, qui in agendis rebus segnes, quasique somnolenti sunt. Sic enim Cice. veternũ reipub. dixit, & Tertull. lib. de pallio: veternum segnitiem vocat hisce verbis. *At qui nullis vitijs adulor, nullis veternis parco*, & lib. de animal. cap. 18. *veternosum Platonis sermonẽ dixit*. In Eunucho Terentius senem torpidum & segnem veternosum appellat. Plinius quoq. in initio cap. 17. lib. 28. clarè lethargicos à veternosis distinguit. Anhelitus difficultatẽ grauissimam, quam graeci

ὀρθοπνοίαν vocant, primus Seneca latino nomine donasse, eamque suspirium appellasse videtur 57. epist. quo deinde etiam in brutis vsi sunt veterinarij medici. sed cum is malum suum quod sic vocauit, intra horam desinere consueuisse tradat, certumque sit, orthopnaeam multò diutius protrahi, valde sum anceps, quae propriè illa fuerit aegritudo, nisi tamen dicere placeat fuisse quidem ipsissimā spirandi difficultatem, sed in ea suffocationis periculum haudquaquam plus hora durasse, quanquam & cordis palpitationem fortasse quispiam fuisse existimauerit quòd in ea non modo grauissima anhelandi difficultas, quasique suspiratio adsit, verumetiam suffocationis periculum vsque adeo praesentaneum, vt nisi intra spatium horae prorsus finiatur, omnino exitium adferat, *quis enim ait ipse diu expirat?* Cur autem medici morbum hunc mortis meditationem vocauerint, non satis assequor, nam qui id de philosophia scripsit, apte quidem locutus est, at de anhelitus difficultate, aut si mauis palpitatione cordis, in quibus vix cuiquam mens superest, idem asserere, praeter rationem & vsum esse videtur, vnde forsan melius dixissent exercitationem, cùm (vt in antecedentibus verbis ait Seneca) huiusmodi aegritudo nihil aliud sit quàm animam agere.

Quis sit panis lotus Galeno. Et aquaticus Plinio. Quid Scribonio lotum vomitorium. CAP. XVII.

Vis sit ἄρτος πλυτὸς seu panis lotus, cuius meminit Galenus v. c. lib. 1. de ali. fac. & alibi cum nuspiam ab ipso clarè indicatum habeatur, iure & de eo, & de ipsius apparatu à rectè faciēdae medicinae studiosis nonnullis quaeri video. Nam eiusmodi panum haud fuisse certum quoddam genus, sed potius quādam communis iam conflati praeparationē, phrasis & verba ipsiusmet Gal. abunde docere possunt. Siquidem τὸ πλυτὸν ἄρτον κατασκευάζειν, minime de eo qui conficiatur nouiter, sed qui iam pridem factus, quoquo pacto praeparetur accommodatè dicitur. Adhaec reddere panem minus nutrientem, minus obstruentem, ex terrestri aereum, leuem, & aquae instar suberis supernatātem, cuiusmodi loquitur Gal. nequaquam ei congruit, qui nouum componat genus panis, sed qui iam factum mutet, & paret, vt hinc persuasum habeam panem lotum fuisse certe eum, qui in communi habebatur

vsu, at lotione permutatum, ob eamque nouis & diuersis conditionibus donatum. Verum qua ratione lauaretur, puto Orib. cap. vlti. lib. 4. collect. ex Antilli sentia docere voluisse, vbi monstrat, fieri cõsueuisse ex medulla triticei panis fermentati, atque hesterni, trita, deinde assata, atque tamdiu in calente saepiusque mutata aqua immacerata, donec in tumorem eleuetur, ac totum fermentum euanescat. Hoc quoq. Auic. Gal. seu potius Oribas. interpres lib. 2. tract. 2. c. 572. vbi de abluto pane loquitur, indicare voluisse videtur, etsi illud minus exactè praestiterit, ac vel ab illius interprete non leuiter sit peccatum, cùm Gale. aquae eiusmodi panem supernatare dicentem interpretatus sit, perinde ac dixerit in stomacho eum supernatare. Hunc eundem esse panem aqua madentem apud Celsum c. xix. lib. ij. & apud Plinium lib. xxij. cap. xxv. vt existimem eo potissimum impellor, quòd imbecillimis edulijs, hoc est minimum nutrientibus, quemadmodum Galenus, adnumerat, nec non leuissimum cibum faciunt. Itaque non obscurum cuiuis esse potest multum interesse inter panem lotum, & Parthicum, seu aquaticum à Plinio lib. xviij. cap. xj. commemoratum, cui si nostrũ quodpiam panis genus aequiparari potest, illud sanè erit, quod hodie pleraeque nationes, praesertim Germaniae maximè spõgiosum, & leuissimum parant, ac buffettum populari vocabulo cõplures Italici vocant: hic etenim inanissimus, & propterea leuissimus est, simulque ab ipso aqua trahitur. Horum duorum generum cur Athenaeus, lib. 3. dipnos. in prolixa illa panum propè omnium enarratione nihil meminerit. puto caussam fuisse, partim quia ignorauit vt noua, partim quia potius ad medicum, quam ad ipsum pertinebant. Scribonius Largus auctor antiquissimus, & à Galeno interdum citatus in suo de med. lib. veneni opij curationem tradens, vomitum faciendum esse mandat pinna, vel loro vomitorio: Quid autem fuerit lorum vomitorium, à nemine vspiam traditum mihi licuit hactenus inuenire: quae verò mea sit suspicio paucis docebo. Nonius Marcellus exponens quae fuerit nautea veteribus, cuius non semel facta est mentio Plauto, inquit eã fuisse aquam de corijs, vel quod est verius, aquam de sentina. Atque Festus eandem esse ait herbam granis nigris, qua vtuntur coriarij, sic vtramque vocatam vt vero simile est, à nausea, quae ab ipsis excitatur. Modo ex ambobus hisce scriptoribus colligo coria huiusmodi aqua, & herba tractata, non minus atque herbam ipsam & aquam prae odoris, & gustus grauitate nauseam, & vomitum concitare potuisse, proptereaque lora ex ijs facta vomitoria esse nuncupata, quòd instar corrigiae, & pinnae in os demissa,

tetro

tetro illius herbae, & aquae odore ac sapore infecta vomitum facilè cierent.

De ructu nonnulla notata. De vomitu Plinij error. De singultu Aristoteles notatus. CAP. XVIII.

Ristoteles xxxxiiij. probl. sect. x. solum hominem eructare, iumenta verò crepitum ventris edere, cornigera, & aues neutrum facere caussis cuiusque additis apertissimè docuit; quod si verum est, mirari possumus, cur Columella cap. vj. lib. vj. & Vegetius lib. veterinariae iij. cap. iij. omnia ferè à Columella verbotenus mutuatus, dixerint inter alia signa bouis cruditate ventriculi laborantis esse crebros, quos emittit, ructus: nisi dicere placeat vel sonitus, quos faciunt crudi boues, nequaquam veros esse ructus, sed similes, vel Aristotelem intellexisse de ijs, quoi alioqui sana corpora edũt, Columellam vero & Vegetium de morbosis esse locutos, quasi belluae dum sanae sunt, nunquam ob rationes ab Aristotele adlatas ructent, sed vnus homo. Illud & hoc loco notare placet, quod scriptum est à Galeno in com. ad iiij. lib. Hippocratis περὶ διαίτης ὀξέων nimirum ad prouocandos in flatuosa ventriculi aegritudine ructus, Sabinum Hippocratis interpretem mandasse, vt ex vase oris angusti potetur, quod qua ratione moueat ructus, non est facile intelligere, nisi sit, quia qui ex vase huiusmodi potant, frequenter oesophagum & laryngem moueant, vnde ventriculus quoque aliquo pacto motus flatum expellat: vel quia sic bibentes diu in hauriendo spiritum contineant, ob quod calor & expultrix facultas excitata flatuosos halitus vehemẽtius extra propellant. Quoniam verò ructui non prorsus dissimilis vomitus est, licet hoc in loco Plinij erratum indicare, qui lib. xj. cap. xxxvij. de intestinis sermonem faciens, canes scripsit ea habere superna parte latiora, inferna autem angustiora, & propterea solos inter bruta vomere, quia repleto propter angustias supprimitur cibus, quod accidere non potest ijs, quorum spatiosa laxitas in inferiora transmittit. Nam praeterquam quod Columella, Vegetius, alijque veterinarii, & sues, & iumenta vomere docuerunt, quotidiana etiam experientia mõstrat, feles domesticos frequẽtissimè vomere ne Aristotelis à quo Plinius discere poterat, testimonium producam, qui non solum libro de hist. animal. viij. cap. v. hyaenam scripsit canes aliaque animalia venari

hominis

hominis vomitionem imitando, verumetiam in fine lib. ix. de histo. animal. scripsit, ea animalia esse fluentioris alui, quibus crura longiora sunt, ad vomitum autem propensiora, quae latum pectus habent, idque tum in quadrupedum genere, tum in auium, tum etiam in hominum ita esse magna ex parte compertum haberi. Vomitui non prorsus absimilis motus est singultus, quem esse oris ventriculi peculiarem passionem nemo medicorum ignorat, vt valde deceptus sit Galeni interpres quidã, cum lib. ij. de Sympt. caussis vocem κατὰ στόμαχον interpretatus est, secundum gulam, non autem secundum os ventriculi, quemadmodum antiquus interpres transtulit, quare nisi dicamus Aristotelem pro singultu non hunc affectum, sed alterum & pueris, & mulieribus plorantibus familiarem intellexisse, de quo latini scriptores creberrimè loquuntur, vt Catullus:

Frigidulos vdo singultus ore cientem

Sanè pueriliter errasset, cum xxiij. partic. prob. id est dixerit, in partibus spiritui trahendo dicatis singultum oriri, qua de alibi etiam vberius sum locutus.

An veteres habuerint ocularia. Quid Galenus tractauerit in libro: an grammaticus possit esse criticus? Loca Plinij & Senecae dubia. CAP. XVIIII.

LA est omnium artium conditio, vt quod olim dixerit Aristoteles in Rhetoricis, fore vt in dies veterum artificum inuentis noua adijcerẽtur, id quotidie & in medicina, & plerisque alijs conspiciamus. Nam ocularia vitrea vulgo nuncupata, quibus hebetes visiones mirificè homines adiuuant, certum est veteribus omnibus ignota fuisse, quãdo non solũ prisci medici, aut perspectiui, ad quos maxime eorum facultatem cognoscere pertinebat, nihil de ipsis memoriae prodiderunt, verum etiam nullus alius scriptor reperitur apud antiquos, qui huiuscemodi instrumenti debilem visum habentibus vsque adeo necessarij, vtilis, ac tempestate nostra vulgatissimi, vllam fecerit mẽtionem. quo vno argumento vti soleo aduersus Thesaurorum latinorum consarcinatores, qui conspicilium, siue conspicillum apud Plautum idem esse quod ocularia nostra persuadere conati sũt; praeterquã enim quòd minimè rationi consentaneum est, id instrumentum, si antiquitus

innotuisset, medicos in primis in curandis visionum debilium affectibus debuisse tantum remedium alto silentio praeterire, neque etiam perspectiuos similium affectuum rationes silere; est & Nonij testimonium, qui conspicillium appellatum docet locum, vnde aliquid clanculum conspici posset, quem fieri consueuisse vitro obductum, per quod videre, & non videri liceret, vt nunc in fenestris frequenter vsurpamus, mihi veri simile fit, atque hunc in modum forsan intelligendus est Plautinus locus, vbi haec verba scripta erant; Cedo vitrum, necesse est cōspicilio vti. Quanquam autē instrumentum vitreum oculis infirmis accōmodatum antiquis medicis ignoratum fuisse tutò asseram, haudquaquam tamē ita nouum inuentum est; vt prorsus auorum nostrorum parentes illo caruisse existimem, cum & Gordonius, qui paulò minus abhinc tercentis annis claruit in cap. de visus debilitate, necnon Guido Gaulliacus ipso quinquaginta annis iunior eodem in cap. oculariorum, quae senes ad conspiciendas minutas litteras adhibent manifestè meminerint. Galenus eo in libro vbi de proprijs commentarijs tractationem habet, inter alios adnumerat vnum hoc titulo. Εἰ δύναταί τις κριτικὸς εἶναι καὶ γραμματικός. Curiosi verò nimis quam par sit rerum Galeni dubitare solent, quidnam ab ipso in eo librò disputaretur, iccirco vt his quoque aliqua ex parte satisfiat, sciri opus est, Galeni tēpestate Pyrrhonieam sectā magnopere viguisse, atque ob id eū multa ex eiusce generis doctrina deprompsisse, quemadmodum inspicere licet, si quis in ipsius monumentis diligenter sit versatus. Iam verò, vt est apud Sextum Empiricum lib. j. aduersus Mathematicos cap. 7. grammaticum à critico differre putatum est, haud secus atque ministrum ab architecto, cùm criticus omnis logicae peritus haberetur, grammaticus vero linguarum interpres; quoniam autem complures (vt idem Sex. docet cap. viij.) tribuebant etiam grammatico posse considerare; quae sunt in poetis, & alijs scriptoribus, dum interpretantur obscura eorum dicta, simulque iudicare quae sunt bona, & mala, quae germana & sincera, quaeque adulterina, ea propter verisimile videtur Galenum ibi disputasse, vtrū hoc sit verum posse grāmaticum hoc agere, an potius ad criticum pertineat. Multa sunt à scriptoribus memoriae mandata, quae cū ratione euidenti careant, firmaque experientia ijs minime attestetur, mihi semper suspecta fuerunt; Ex quibus duo hoc in loco commemorabo, vt lectores cogitent, an ipsi vel rationem, vel experimentum pro ipsis inuenire queant. Vnum est, quod scribit Plinius, serpentes vbi hominem percusserint minimè amplius à terra recipi: alterum est à Seneca proditum

rum lib. nat. quaest. ij. cap. xxxi. & liij. nempe animalia venenosa, vbi à fulmine tacta sunt, verminare, eum prius nunquam vermes faciāt, & vinum à fulmine congelari, cumque ad pristinum statum redit, si potetur ab homine, eum dementare, & exanimare. Scio enim mira esse quae faciunt fulmina, sed cùm maxime calidū & siccum sit, quo modo congelare vinum possit, facile probari non potest.

Homines lupos, et ex foeminis mares fieri quo modo verum sit. Quid sit mori per sapientiā apud Plinium. alius Plinij locus indicatus. CAP. XX.

ETsi Herodotus in Melpomene Neuros populos quotannis lupos fieri, ac deinceps homines redire sese credere neget. Platoque vij. de Repub. fabulam esse fateatur, qua confictum est Lycaonem & Parrhasium Arcadas in lupos degenerasse, id tamen cum plerisque auctoritatis magnae scriptoribus Pōponio Mela, Solino, Eustathio, Varrone, Pausania, Plinio, Ouidio, Agellio, Ausonio, Augustino, tum de Neruorum gente, tum de alijs inueniam proditum, vt in hanc sententiam veniam, huic adeo decantatae narrationi, aliquid vero simile esse coniunctū, nimirum eiusmodi homines & gentes ea melancholiae specie laborasse, quam medici graeci lycantropiam, barbari & latini insaniam lupinam appellāt, quave, si interdum aliqui tententur, ita sese lupos esse imaginantur, vt syluas oberrent, nocte vagentur, clament, percutiant, aliaque luporū opera edant, quibus vulgares inducti, postmodum eos esse lupos factos verè existimarint. Nam populum vniuersum potuisse, nedum priuatos homines aliquo vel vitio aeris, vel victus prauitate, humores es tetros melancholicos statis tēporibus colligere, atque ijs demum in corpore efferuescentibus huiuscemodi symptomata incurrere, minimè rationi atque experiētiae dissentaneum est, cum alioquin proditum sit, in quadā Galliae prouincia virgines pene omnes quodam melancholico furore raptas sese in aquas praecipites dedisse, ac extinctas esse. hunc quoque morbum fuisse illum, quo Nabucdonosor rex fuit septem annis vexatus, forsan absonum non videbitur, si cuncta illius symptomata cum hoc conferantur. Neque minus credere licet, quod a multis, & praesertim a Plinio lib. ij. ca. iiij. scriptū est, qui sese in Africa quandam inter

nuptias ex femina statim marem effectum vidisse testatur. Mulieres enim instrumentum quoddam virili mentula paulo minus, at certè non dissimile a natura sortitas esse, quod latens foemineo sexui nihil immutet, nimium vero excrescens foras extuberet, atque magnam in omnibus actionibus mutationem pariat, anatomicorum filij & sciunt, & aperte affirmant. Verum Hippocratem huiuscemodi sexus mutationem (quod aliqui male conscij putarunt) voluisse significare, cum in fine lib. vj. epid. Phaetusae Pythei vxoris, nec non Namysiae Gorgyppi coniugis corpora virilia effecta esse, pilosque ac barbam emisisse scribit, tantum à vero abest quantum verissimum est huiuscemodi conuersionem solis virginibus contingere, atque tum dumtaxat, cum menses profluere, & libidinis aestus incedere (cuiusmodi commemoratae ab Hippocrate iam vetustiores & diu nuptae haud quaquam erant) incipiunt. Voce enim ἀνδρωθῆ, non solùm 6. Epid. verum etiam in lib. de articulis, atque alibi vsus inuenitur Hippocrates, non cum mutationem sexus, sed corporis ad robur & virilitatis profectum indicare intendit. Quod verò putant ad huiuscemodi sexus commutationem confirmandam valde conferre quarundam plantarum inter sese cõmutationes, a Theophrasto in primis, atque alijs rei rusticae peritis propositas, in eo quoque mirificè hallucinantur, quia etsi demus (quod tamen Theophrastus apertè nuspiam docet) lolium in triticum mutari quemadmodum contra in lolium mutatur triticum, attamen longe diuersa ratio est, cùm plantis id contingat ob semen, quod vel nutrimento, vel loco, vel aere mutatum vim generandi minime amittit, sed infirmiorem acquirit perinde ac semen virile in vtero feminae alteratum, loco maris feminam, vel etiam dissimilius aliud atque mõstruosum genus producit, neque enim videre est vnquam triticum natum in lolium, aut sysimbrium in mẽtam degenerasse: vt multo minus id de animalibus, atque adeo ipso de homine huiuscemodi fabulas confingere liceat. Insaniae mentio mihi ad memoriam reuocat Plinij locum non admodum intellectu facilem ijs, qui medici non sunt, nam lib. 5. ca. 5 1. scribit esse aliquem morbum per sapientiam mori: quod an ludens, vt saepe solet, an serio dixerit, interdum dubitaui, cum phrenesis, de qua locutum eum puto, minime sapientia, sed potius desipientia, atque insania mortem adferat: dictam vero sic docuerit Plato in Timaeo, quod a septo transuerso nomine φρενῶν antiquitus vocato originem ducere crediderint veteres, atque iccirco eo affecto, vbi mẽtis sedem ponebant, sapientiam tolli. Porro de phrenesi verba facere Plinium satis clare indicant subsequentis capitis initio adscripta

verba,

verba, vbi ſapientiae aegritudinis ſigna referens, fimbriarum curã, & ſtragulae veſtis plicaturas, quae omnia medici phrenitidis ſigna faciunt, praecipue cõmemorat. At quid exiſtimandũ eſt de eo, quod idem auctor ex Ariſtotele prodidit memoriae cap. xviij. lib. ij. nimirum nullum animal. niſi aeſtu maris recedente exſpirare, obſeruatumque id multum in Gallico oceano, & dumtaxat in homine compertum, vix enim, imo ne vix quidem induci poſſum, vt exiſtimem Ariſtotelem philoſophum maximũ rem vſqueadeo a ratione, & vſu alienã propoſuiſſe. Ecquis ignorat qualibet hora, vel potius quolibet diei & noctis momẽto animalia bruta, atque homines interire?

Nicander emendatus & explicatus, De Tumoribus Pedum prae fame. Hesiodus, Aristoteles, Plutarchus notati, Lex Ephesiorũ de exponẽdis filijs. CAP. XXI.

Thenaeus in ijs de coronis fragmentis, quae Cantheri ſtudio graecè edita habemus, ex Nicandro nonnulla proponit, quae cùm apud ipſum poetam legere nõ liceat, quibuſdã dubitandi occaſionem praebent. Inter caetera autem eſt carmen hoc: σὺν δὲ καὶ ὑψήεντα Πανὸς μένος &c. quo non eſt manifeſtũ ſatis quid docere voluerit. eruditiſſimus enim Dalechãpius in ſuis laudatiſſimis ad Athenaeum adnotationibus, pinũ ijs verbis à Nicandro ſignificari arbitratus videtur. ſed vt ab eius ſententia diſcedã, ea ratio me hortatur, quòd ibi Nicandrum non de arboribus, ſed de coronarijs tantum herbis ſermonem inſtituiſſe apparet. Itaq; primum ſic ſcribendum literula mutata puto: σὺν δὲ καὶ ὑψιέεντε Πανὸς μένος id eſt ſimul autem & altus Pani ſtimulus. Pro ſtimulo autem panis ſatyrium herbam Nicandrum intellexiſſe pro certo iurarem. Primùm quia haec inter coronarias non ignobilem locum ſemper habuit: Deinde quòd Satyri, quorum veluti princeps Pan fuit, libidinoſiſſimi cùm ab omnibus definiantur, atque ſatyrium id nomẽ ſit adeptum, quòd ad libidinem excitandam magnopere valeat, ipſum panis ſtimulus appoſite & venuſtè à Poeta videtur appellatum. Heſiodus in libro ἔργα καὶ ἡμέραι, praeceptum dat agricolis vt diligentes ſint, ne hiemis ocium eos egenos & pauperes inueniat, neuè ob famem craſſum pedem comprimãt digito, nam ijs (de quo etiam cap. iij. nonnulla diximus) qui diutina fame ſunt detenti, pedes intumeſcere etiam Ariſt. docuit v. probl. ſec. in cuius euentus reddenda

causa, cùm philosophus totum illud consumptioni & colliquationi corporis tribuendum esse simpliciter dixerit, Plutarchus, vt perhibent Moscopulus atque Proclus in comm. ad Hesiodum, multo explicatius causam eandem proposuit, dicens calorē nostrum vt perdurare queat externo egere alimento, quod vbi non fruitur, corpus consumere, atque ipsius aliquid attrahere, cumque prae imbecillitate attractam materiam conficere totam nequeat, partem crudiorem in pedes delabi, sicque eos tumidos & reliquū corpus tenue reddi. Addit Proclus quiddam apud neminem forte hactenus obseruatū, legem fuisse in Epheso, quam cap. iij. ad verbum proposui, vt nunquam patri liceret filios exponere, nisi prae fame ipsis pedes crasse fierent. Nam olim apud varias gentes in more erat cùm alendis filijs non sufficerent, vt aliquot ex ijs in vijs cuilibet capiendos exponerent: quemadmodum etiam nunc Barbarae gentes non desunt, quae omnem penè humanitatem exutae, filios haud secus atque agnos veterum more vendunt. est quoque lex in Cod. de patr. qui fil. distr. vbi propter egestatem, & victus gratia patribus filios vendere permittitur.

Cur Hecticarum febrium non meminerint Veteres, error Gazae detectus. Aestates quid Plinio sint, & de vlceribus rotundis. CAP. XXII.

Vr Veteres siue Graeci, siue Latini vsque pene ad Galeni tempora hecticarum febrium non meminerint, plerisque mirum videri posset, eo maxime quod Hippoc. quē nullus morbus latuit, & tanto minus vulgati ac frequētissimi, cuiusmodi est hectica, nullibi mentionē fecisse reperitur. ego verò semper existimaui, cum febres hecticae à putridis plerumque originē ducant, ac dum inchoant, ipsarum naturam ita sapiant, vt Athenaeus in hoc à Galeno, si diariae excipiātur, probatus, voluerit febres omnes esse putridas, ab ipsis ea minimè discretas fuisse: vbi verò iam consumatae sunt, sub φθίσεως siue tabis nomine comprehendisse. licet enim propriè φθίσις, siue φθοὴ corporis consumptionem, pulmonis vlcera consequentē Hippocrati significare soleat, cōmuniter tamen quaelibet insignis corporis emaciatio ac consumptio, hic quoque apud graecos vt apud latinos Tabes nuncupatur. Idque tum ex

libro de nat.hum. & ex libris de morbis cuiq. compertũ esse potest, tum etiã ex Festo, qui Tabem dicit esse vocatam aegritudinem omnẽ, quae corpus tabescere faciat. Hoc autem si perspectum habuisset eruditissimus Gaza, haudquaquam tentasset apud Aristotelem sect. 19. problem. 37. loco vocis, εὐεκτικοὶ, substituere vocem, ἑκτικοὶ, sed potius iudicasset omnia haec verba διὸ καὶ οἱ ἑκτικοὶ siue εὐεκτικοὶ, esse purum glossema textui ab ignaro scriptore insertum, aut certe aliam aptiorem corrigendi eum locum rationem inuenisset. Et quoniã Aristotelis problematum incidit mentio, aliam in ijs Gazae oscitantiam adijcere placet. Arist. enim 33. prob. sec. 15. haec verba habet: ἀποψοφοῦσι δὲ μᾶλλον ἢ πτάρνυνται, καὶ ἐρεύγονται καθεύδοντες ἢ ἐγρηγορότες, quae verba Gaza transtulit perinde, ac Aristoteles dicat, dormientes magis eructare quàm vigilantes, quod nõ modo experientiae planè contrariũ est, verũ etiã Aristoteles in subsequentibus verbis ea de re nihil dixit. Vnde puto, vt sententia vera sit, ita interpretãdum esse, emittunt magis crepitus, quàm sternutant, & eructent dormientes quàm vigilantes. Quod antiquus etiam interpres, qui cũcta ad verbũ transfert, optimè intellexisse videtur, vt ob hoc, quod Aristoteli in lectionibus de puerorum morbis cap. de nausea & vomitu, vitium tribuebam, nunc soli Gazae adscribendum esse compererim. Plinius lib. 28. cap. 12. cum docet fimum vituli cum oleo & gummi manu subactum, emendare aestates quãtum ipse puto, eas cutis desquamationes, aut cocturas à populo alicubi vocatas intelligit, quae aestate pueris potissimum oboriuntur, quaeque ab Hippoc. 3. aphor. 21. ἱδρῶα, à latinis sudamina, & à Polluce ἐξανθήματα θερινά, id est papulae aestiuae nuncupantur. Nam Plinium, qui circa rerum appellationes saepenumero lasciuire solet, minime mirandum est huiusmodi vocibus vsum, aut potius abusum esse, alioquin latinitatis non malum authorem, sed illud magis inquisitione dignũ est, Vtrum Vlcera rotunda difficilia sanatu sint, quemadmodũ Hipp. lib. de vlceribus, Alexander 1. probl. 91. & Cassius probl. 1. docuerunt, dubitari posset. siquidem secus experientia docet, neque valet quod haud quaquam sponte curentur, sed excidere ea oporteat, vt sanitatem consequantur, siquidem inter alia id exploratissimum est, vlcera cauteriorũ rotunda quantumuis lata atque profunda, non multo negocio, sed sponte, & sine vlla noua excisione coalescere, simulque ad consumatam cicatricem perduci.

Locus Caesaris de Impubertate cognoscenda examinatus. Alter Mosis de Virginitatis signo notatus. CAP. XXIII.

C. Iulius Caesar vj. de bello Gallico lib. vbi Germanorũ narrat mores, inter alia scribit, apud eos, qui diutius impuberes mãsissent, maximã tulisse laudem, quòd sic statura, vires, neruiq. alantur, & confirmentur. Addit subinde haec verba. *Intra annũ verò vigesimum foeminae notitiã habuisse in turpissimis habent rebus, cui rei nulla est occultatio, quòd promiscuè in fluminibus perluuntur, & pellibus, aut paruis rhenonum tegumẽtis vtuntur, magna corporis parte nuda.* In quibus verbis nonnulla sunt quae tanquã obscura discussione digna sunt. Primũ enim facile cognitu nõ est, quomodo in pubertate, seu pilorũ circa genitalia priuatione, statura alatur, viresque & nerui confirmentur, vt propterea impuberes sint cõmẽdandi, siquidem illud naturae opus est, nec homines à rebus naturalibus vllam merentur laudem, sed ab ijs, quae in ipsorũ sita sunt potestate. Adhaec pilorum generatio vti nec staturam nec vires minuit, sic ipsorũ nuditas, minime ad augendum robur valere quidquã potest: Praeterea quomodo qui ante vigesimum aetatis annum foeminarum consuetudinem habuerint, cognosci valeant, aut ob quotidiana & communia balnea, aut ob corporis integumẽtorum breuitatem decernere non est adeo tutum; Nisi de primo dicamus quemadmodũ nonnulli, apud Caesarem eos appellari impuberes, qui nulla adhuc venere sint vsi, quod tamẽ à sermonis vsitata Caesari proprietate longe recedit. Putaui quandoque ita esse legẽdum. Qui diutissimè impuberes permanserunt, maximam inter suos ferunt laudẽ (hoc alij staturam, alij vires, neruosq. confirmari putant.) Intra annũ vero vigesimum faeminae notitiam habuisse in turpissimis habent rebus: cui rei nulla est occultatio &c. quasi impubertas cognosceretur dũ promiscuè lauarẽtur. Sed si pro impubertate pectinis glabritiẽ intelligamus, poterit quidem quadrare, quod sic cognoscatur, at minimè ipsi conuenit, vt alat staturã & vires. Quod si à venere abstinentiã significet Caesar sub impubertatis nomine, illud certe ad alẽdam staturam & vires efficacissimum est, cum venere corpora eneruari cõpertissimum sit, verumtamen haudquaquam clarum est quomodo cognosci possit inter lauandũ. Itaque scire oportet, maximam

partem eorum, qui primùm cum foeminis concumbunt, id ligamentum quo glandi praeputium cōiungitur frangere, ac ob id summum glandis aliquantisper detectum semper manere, ita vt conspicientibus quibusuis non admodum attente, etiā appareat, quod minimè in veneris expertibus videtur, quippe qui glandē semper obtectam praeputio gerant. Hoc tamen nō in omnibus perpetuum, sed in plerisque est, cum aliqui etiam inueniantur, qui nunquam ligamentum illud fretum vocatum vsu veneris rumpant, semper autem verum sit eos qui glandem detectam habēt, (nisi sint more Iudaeorum recutiti) venerem esse expertos. Ergo impuberes, hoc est nullam venerem expertos, hac ratione, vt ego puto, veteres Germani à foeminarum notitiam habentibus dignoscebant, atque seram in iuuenibus venerē (quod ait quoque Tacitus in lib. de moribus Germanorū) magnoperè commendabant. Huic rei non dissimilis altera occurrit, satis & ipsa lubrica. Nam sapientissimus Moyses, quod 22. Deuteron. literis cōsignatum habetur, vt nonnullorum audaciam retardaret, qui virginitatis antea violatae vxores falso accusantes, eas repudiare iniuste tentarent, sanxit, si quis hoc apud Iudices ageret, parētes accusatae mulieris signa primi concubitus obseruata proferrēt, quae si vera inuenirētur, mulier innocēs liberaretur, maritusque plecteretur; contrà verò si signa falsa essent, mulier lapidibus à proximis caederetur. Caeterum hac in re illud quaerendum est, quaenam sint ea signa, quibus virgo probari possit. Nam scio plerosque sentire, membranam illam hymenē vocatam primo concubitu effractam, sanguinem profundere, quo deinde tincta linteamina atque indumēta, virginitatem tunc tantum violatam testari possunt. Atqui hoc minime firmū videtur, quemadmodū in lege vsque adeo graui necesse esset, quoniam saepe vsuuenit, vt vel propter aetatem flaccida reddita hymen absque sanguinis effusione prima venere rumpatur, vel paulatim longo placidi coitus vsu, lōge lateque sine vlla effractione dilatata consumatur. quemadmodum ex anatome ipsa conspicitur, alas vteri vocatas in virginibus saepenumero absque vlla intermedia membrana cohaerere, ac ob id primo cōgressu arctas illas vias esse, quae paulatim deductae nullum sanguinem profundunt. Imo verò etiam defloratae mulieres huiusmodi ficta sanguinis profusione, sese non raro tanquam virgines imprudentibus iuuenibus venditare consueuerunt, vt vndique appareat, signum a linteaminibus sanguine maculatis sumptum valde infirmum esse. Quare cum nullum virginitatis certum & irrefutabile signum haberi queat, dicendum est omnibus alijs minus incertum haberi, quod a cruentatis

indumentis capitur; ac propterea istud licet non ita firmum Moysen recipere voluisse, ne penitus hominum prauitati licentia in innocentes peccandi concederetur.

Quae sit smyrna medicorū apud Arist. Alter ipsius locus notatus de auribus & vlceribus. CAP. XXIII.

ARist. 12. problem. sect. 1. rationem quaerens ob quam suffituum odor melius quodam debito interuallo, quàm propè sentiatur, totam odoris ipsius vim temperamento, quod ab aere suscipitur tribuēs, in exemplum adducit medicorum myrrham; Quam sentētiam Petrus Aponensis exponens, myrrham huiusmodi locum aliquē fuisse videtur existimasse, vbi res odoratae, cuiusmodi muscus est reponerentur, quasi vbi huiusmodi locus aperitur, proximè non percipiantur odores, quippe qui in aere nondum extenuati ac depurari sint. forsan autem in eiusmodi opinionē lapsus est Aponensis, quòd ignoraret σμύρνην apud graecos nihil esse aliud, quam myrrham à latinis vocatam, esse enim locum vllum aut vas ita antiquis vocatum, hactenus reperire mihi non licuit. Sed huiusmodi peccata atque etiam maiora committere solet barbarus scriptor. Itaque persuasum habeo, Aristotelem de nulla alia re fuisse loquutum, quàm de ipsa myrrha, quae apud veteres inter odoramenta & praesertim quae sufficiuntur, semper primatum tenuit, adeo vt Athenaeus. 15. dipnosop. testetur nomine myrrhae cuncta vnguenta Aegyptijs esse appellata. Plutarchus etiā in fine lib. de Iside & osiri, scribit Aegyptios consueuisse meridie myrrhae odore vti, quod tunc aer grauibus vaporibus à solis attractione imbutus insigni myrrhae odore emendetur. Caeterum cur Arist. dixerit ἡ σμύρνη τῶν ἰατρῶν, id est quod quaeritur, nam ita sentio, sic vocatam esse ab Arist. eam quae stacte dicitur, quamque medicis contra morbos plerosque vsitatam fuisse nemo ignorat, Quoniam vero, vt narrat Theophrastus in libello de odore, duplex erat, alia pura, alia balanino oleo confecta, priorem siue sponte fluentem, siue ex myrrha tusa expressam intellexisse non dubito, nempe quae sui crassitie minime propè ita olet, quemadmodum vbi extenuata aere remotius odoratur, vt ob id scribat quoq. Theophrastus, myrrham ad fundendum odorem gratum, moderato igne tractandam

esse. Idem Arist. 32. part. probl. 7. quaerens causam, cur sinistra auris pertusa citius vt plurimum, quàm dextera coalescat, siue vt vertit Gaza compaginetur, inquit ideo fieri, quia humidior & calidior est, humidiora verò & calidiora corpora vulnerata citius curari ostendit exemplo plantarum tenellarum, atque aetarum, in quibus iuuenes citius ad curationem perducuntur, quam senes. In qua sententia duo sunt quae offendunt, alterum est partes sinistras esse calidiores & humidiores, nam si rem ipsam expendamus, aequè ambae partes sunt constitutae, vt nullum huiusmodi discrimẽ esse posse videatur. Si etiam quid Hippoc. hac de re sentiat cogitemus, is initio lib. de sacro morbo, videtur potius dexteras partes calidiores constituere, quod vasa ampliora habeant. Alterum est, an verum sit corpora senum aegrius a vulneribus curari: siquidem quae sicca sunt corpora multo citius ab vlceribus liberari conspiciuntur, imo hac ratione dicebat ipsemet Aristo. vlcera eorum, qui in mari versantur cito sanescere: nisi pro Aristotele dicere placeat, sanari vulnera interdum per generationem carnis, interdum per simplicem vnionem, atque ad illam curationem corpora calida & humida valere magis, ad hanc vero sicca, sed saepius in hoc peccauit Aristot. vt dixerit vlceribus humida conuenire: quemadmodum p. problem. 49. etsi ibi pro, ὑγροῖς, legendum esse ξηροῖς dictionis ipsius ratio postulare videatur.

Pulcherrimus Plutarchi de Purpura locus, nunquam antea a quoquam examinatus, & diligenter explicatus. CAP. XXV.

Lutarchus in Alexandro cum Susis captis, eum regem ingentes thesauros comperisse dixisset eosque connumerare pergeret, haec, scripta reliquit. ὅπου, φησὶν, καὶ πορφύρας ἑρμιονικῆς εὑρεθῆναι τάλαντα πεντακισχίλια, συγκειμένης μὲν ἐξ ἐτῶν δέκα δεόντων διακοσίων, πρόσφατον δὲ τὸ ἄνθος ἔτι, καὶ νεαρὸν φυλαττούσης, αἴτιον δὲ τούτου φασὶν εἶναι τὸ τὴν βαφὴν διὰ μέλιτος γίνεσθαι τῶν ἁλουργῶν, δι' ἐλαίου δὲ λευκοῦ λευκῶν, καὶ γὰρ τούτων τὸν ἴσον χρόνον ἐχόντων τὴν λαμπρότητα καθαρὰν, καὶ στίλβουσαν ὁρᾶσθαι. id est, *vbi narrat etiam Purpurae Hermionicae inuenta esse quinque millia talentum, compositae quidem iam annos ante centum nonaginta, sed recentem adhuc florem & nouum seruantis. Causam autẽ huius serunt esse, quod tinctura melle fiat*

puniceorum, oleo vero albo candidarum, quippe quarũ aetate pari splendor purus & fulgens conspiciatur. Ex quo loco a nemine fere animaduerso dubitari video, quaenam esset illa purpura; quo pacto melle facta esset, cùm huius apud nullum alium auctorẽ mentio habeatur, demum quae fuerint candidae purpurae oleo albo integrae conseruatae. Fuisse non pannos, lanam, aut sericum purpura tincta, sed ipsammet purpurae substantiam, adducor vt credam, tum quia tanto tempore fuisse conseruatam eiusmodi materiam non adeo verisimile est, tum quia in conficienda purpurae tinctura; neque Seneca, neque Plinius, neque Pollux, neque Cassiodorus, qui eius cõficiendae rationem diligenter persequuti sunt, nec alius auctor, mel vspiam commemorarunt. Praeterea ex Cassiodoro colligere licet primo lib. var. epist. 11. consueuisse contusa & simul coaceruata conchylia sex menses absque alio mangonio integra seruari: Neque quomodo lanae aut serico tinctis verba de flore à Plutarcho prolata accõmodari queant, facile video; cum propriè id nomen succo illi purpurarum ab omnibus scriptoribus tributum inueniatur, vt iure quoque idem βαφὴ, siue tinctura ab ipsomet nuncupatus sit, quod illo solo tingerentur cuncta, quibus siue sponte siue artificio inhaerebat, sic enim Apollodorus apud Athenaeum. lib. 3. βάμμα eundem succum appellasse inuenitur. Itaque res quantum ipse iudico, hunc in modũ sese habet. Conchylia siue purpurae, aliae erant puniceis, aliae candidis corticibus tectae, nam sese candidas habuisse Gesnerus testatur, vtraeque tamen eundem succum ab Aristot. lib. 5. de hist. anima. cap. 15. Plinio lib. 9. cap. 36. & Plutarcho florem nuncupatum emittebant: captae igitur purpurae diligenter contundebantur cõtusae, si erant paruae, vt Arist. docet loc. citato simul cum testis tundebantur, ob faciliorem succi expressionem, ac in massam vna cum succo redactae, si ante sex mẽses in vsum ad infecturã trahẽdae erãt, absque alio conseruabantur, sin autem multo tempore durare debebãt, puniceorum massae in melle, candidarum in oleo ex oliuis immaturis, albis a Galeno atque ab alijs saepenumero nominatis, facto, immersae conseruabatur, adeo vt succus veluti recenter mactatarum purpurarum integer & floridus longo tempore maneret. Sed si purpurae magnae erant, quemadmodum Vitruuius. lib. 7. cap. 13. & Pollux lib. 1. cap. 4. tradunt, ijs conchas auferebant, atque ita modo integras carnes totas sale cõditas: modo succũ illum in candida vena ab Aristot. & Plinio commemorata contentum, & à carne separatũ, similiter melle & oleo a corruptione tuebantur. Atque hoc est quod in fine illius capitis voluit nobis significare Vitruuius hisce verbis.

Id autem

Id autem propter salsugniem cito fit siticulosum, nisi mel habeat circumfusum. Quasi vero succus ille, quem Vitruuius vocat ostrum cito corrumperetur, nisi ita melle fuisset mersum vt vnde quaque circunfusum id habuisset. Vt enim oleum ad tuendas à putredine res magnã vim habere omnes sciunt, sic melle non modo alia corpora, quemadmodum etiam li. 11. diximus, verum etiam humana cadauera per annos plurimos conseruari solita fuisse prae caeteris testatum habemus apud xenophontem v. rerum graecarum, & Columellam li. 12. Plinius quoque narrat sese principatu Claudij vidisse Hippocẽtaurum in melle allatũ. Et Varro in sciomachia scribit, Heraclidem Põticum plus sapientiae habuisse, ꝙ praeceperit vt comburerentur corpora, quàm Democritum, qui voluit vt in melle seruarentur, quasi si id factum esset à vulgo ingens mellis caritas extitisset. Vt ex ijs omnibus liceat conijcere, cadauera purpurarum vna cum flore, vel florẽ ipsum vna cum suo folliculo tot annos melle ac oleo cãdido immersa, fuisse integra seruata, ac propterea Plutarchum qui sciebat vix sex menses conchylia contusa manere, nec succum florem vocatum vltra conseruari posse recentem, addidisse rationem tot annorum durationis, ac sub voce βαφὴν intellexisse vel totum eum rudem contusarum purpurarum aceruum, ob idq. talenta illa potius fuisse ponderis, quam precij, vel (quod magis credo) ipsum met florem cum vaginula sola, aut etiam cum carnibus extractum, atq; hinc etiam colligi potest Grammaticos inutiliter disputare quo modo Horatius dixerit Olores purpureos, cum purpura quoq. alba reperiretur: nam & Albinouanus sic dixit niuem purpuream: & Val. Flaccus lib. 4. dixit salem purpureum. i. candidissimum. His illud quoq. addi potest, qđ apud Plutarchum legitur in lib. de defec. oracul. & a nullo alio quem ego viderim notatum est, nempe purpurae colori, vt illustrior & speciosior redderetur, addi fabam consueuisse, quemadmodum ostro siue grano infectorio nitrum, & bysso crocum.

De Bysso & serico Nonnulla. CAP. XXVI.

De Bysso etsi plura scripsimus id adnotationibus ad librum Hippocr. de fistulis, antecedens tamen purpurae disputatio, vt hic quoque de Bysso aliqua proferam, magnopere me inuitat: erunt autẽ quatuor, quae à nobis hac de re breuiter explicabuntur. Quot genera eius essent: Quis modus faciendi: Quis color, & in quem potissimũ vsum a veteribus traheretur. etenim duo ipsius genera extitisse, Marinam scilicet, & terrestrem intelligere facile possunt ij, qui in legen-

dis scriptoribus non oscitanter versati sunt. Marinam Byssum Arist. 5. de hist. animal. cap. 10. fecisse videtur lanae rudimentum quoddã, vel potius lanosa filamenta, quibus Pinae conchae perinde saxis adhaerent, atq; ex ipsis oriantur. Nec me latet Athenaeum loco ἐύσσου falso βύθου legisse, atque hac de re Gesnerum nonnihil disputasse. Iam vero terrestrem lini tenuissimi & preciosissimi genus quoddam fuisse Plinius in primis lib. 19. cap. 1. necnon Pausanias in Aeliacis atq; Achaicis disertè indicarunt. Vtrum autem hoc genus hodie alicubi reperiatur, non admodum facile est discernere. scio Lypsium acerrimi iudicij atque calidi ingenij virum, mihiq. Romae iamdudum ob suam singularem doctrinam notum, in suis ad Tacitum notis putasse, Byssum à nobis desiderari, verùm vt vsqueadeo preciosa res omnibus seculis maxime aestimata penitus sit extincta, vix credere possum, quemadmodum neque ijs plane assentior, qui Gossypium nostrum siue Bonbacem appellatum, quoq. plebs Chinensis hodie induitur, Byssum antiquorum esse existimant, quod in eo albedo commendetur, nec alium colorem magis commendabilem facile recipiat, vt ob hoc valde suspicer potius idem linũ hodie apud Hebreos, & in Aeliaca, aliisque regionibus reperiri, licet ad nos non perferatur, vel quòd carius sit, quàm vt expediat per ferre, vel quia in regionibus quoq. nostris, neq. minus bonum nec minus subtile nascitur. Olim existimabam telas Mussollos vocatas ex huiusmodi lino factitari solere, sed certior factus ex Gossypio siue cotone eas fieri, sententiam mutare volui. Byssum ex arboribus depecti cõsueuisse Strabo lib. 15. & Philostratus in Iconibus sensisse videntur, sed cũ ij Byssum & sericum confundant, ipsorum sententia, quae nullos alios auctores habuit, mihi minime probatur. Immo verò & seri & parari eo modo, quo nunc, aut non admodum dissimili semper existimabo, donec viri eruditi grauioribus rationibus in aliam sententiam me auocabunt. Porrò qui Byssi proprius color esset non exactè à quoquam definitum inuenio. Pausanias certè flaui & aurei coloris fuisse memorat, at si ea, quae scribit Plutarchus lib. de defectu oraculorũ aduertantur, huiuscemodi colorem sibi à croco, quo eius tinctura parabatur, acquisiuisse facile est iudicatu: vt ob id in eam sententiã veniam, eius purum colorem non admodum fuisse venustum, quẽadmodum nec nostratis lini, sed vt hodie summa arte, ipsius candor quaeritur, sic antiquitus flauitiem in eo & desideratam & quaesitam esse. Ex Bysso marina maiores vestimenta parare consueuisse inter recentiores putarunt Rondeletius, atq. Massarius, pro quibus forte videtur esse nobilissimus auctor Tertullianus, in lib. de pallio, vbi ita scribit.

scribit. *Nec fuit satis tunicam pangere & serere, ni etiam piscari vestitũ contigisset; nam & de mari vellera, quae muscosae lanositatis lautiores conchae comant.* Quinimmo ad latũ quoddam angustae telae genus Bononiae vidi, quod ex marina Byßo compositum esse a viro fide digno scriptum est, at ex terrestri veteres diuersa vestimenta, nec non ex eadem, retorta, redimicula, Tentoria, & cingula texisse non solũ graeci & latini scriptores prophani, verum etiam sacra Biblia plerisque in locis apertè monstrant. Putauit idem Lipsius, sericũ Iulij Caesaris aetate primùm venisse in vsum, neque idem fuisse quod hodie paßim habetur. Ego verò vt aliter sentiam me hortatur crebra illa mentio, quae in sacris libris de serico habetur, etsi illius faciendi & in vsum parandi ratio forsan non ante Iustiniani tempora in Europa innotuerit, si vera sunt quae Procopius etiam apud Volaterranum, & Zonaras narrant, nec non Galenus significat, qui rarissimum sua aetate sericum fuisse plerisq; in locis scribit. Quinimmo Chinenses qui ipsimet seres sunt, & quibus publicè in vsu sunt sericeae vestes, vsque adeo antiquum & nostro serico simillimum habent, vt qui ex ea regione in Lusitaniam illud deuehunt, nullum penè discrimen cognoscãt. Nec deflector ab hac opinione, quod Virgilius, Diodorus, Strabo, Plinius, Marcellinus & alij scripserint sericum depecti consueuisse ex arboribus, aut quod Pausanias vermiculum qui facit sericum a nostro diuersum describat, eumq; quintum annum viuere asserat, cũ noster vix annum attingat: siquidem & genera diuersa, & coeli ac aeris varietas id efficere potuit, quemadmodum hodie apud Chinenses certum est vermiculos sua sponte in arboribus sericum texere, ac propterea vsque adeo copiosum & pene vilem eius vsum esse.

An lien sit aquae sedes, Hippocratis locus explicatus.
CAPVT XXVII.

EA sunt hominum ingenia, vt saepe vno impetu aliquam veritatem inueniant, quã antea multis curis & studijs reperire non potuerunt, quemadmodum nuper mihi contigit, qui in adnotationibus ad quartum Hipp. librum de morbis, cum dubitauerim quid ibi auctor significare voluerit, dum lienem aquae locum appellauit quẽ omnes medici melancholici humoris crassi nimirum ac terrei, non aquei sedem fecerunt, nunc tandem quid

vetustissimus auctor significare voluerit me cõsequutum esse spero. Itaque dico melancholiam esse quidem humorem crassum, sed copioso sero permixtum: perinde ac nonnullorum animalium lac multum serum pauco caseo commixtum habet. Vnde hac ratione huiusmodi humor ab Hippocrate aqua nuncupatur, qui etiam 6. epid. sec. 11. scripsit pauidorum, idest melancholicorum sanguinem esse ichorosum, quemadmodum & Arist. 5. probl. secti. nonae à lienosis sãguinem ὑδατώδη, id est aquosum prodire scripsit. Porrò causa quamobrem melancholico succo coniungatur copiosus humor aquosus, est frigiditas & cruditatum frequentatio, quae in melancholicis corporibus committuntur, vt ob hoc in lib. de affect. ad lienosos curandos inter cetera iure commendauerit diureticorum vsum. Nam & Bionem quendam narrat 11. epid. sect. 11. à lienis morbo copiosa vrinarum excretione euasisse. Neque obstat quod Gal. 13. meth. cap. 17. scripserit lienem nullam habere conspicuam viam, per quam possit vrinae beneficio exinaniri, quoniã vt 6. epid. sect. 5. perhibet Hipp. natura absq. vllo doctore vias sibi ad euacuandos humores parat, quae nobis incognitae sunt: praeterquam quod medicamenta vrinam prouocantia crassos succos colliquant, sicq. colliquatos ad vesicam deducunt, alioquin imprudẽter Gal. in curanda quartana diureticorum vsum probasset. Ex quibus omnibus intelligi quoq. potest ratio, ob quam melancholici & maerentes adeo frequenter & copiosè lachrymas fundunt, nempè quod ipsorum sanguis serosus redditur, ab eoq. per contractionem cordis in oculis, cum quibus ipsi est sympathia, potissimum exprimatur serum, quẽadmodum etiam, & currentibus, & nimio risu diffluentibus lachrymas fundi dicebat Arist. 5. probl. 35. Igitur vbicunq. Hipp. vocauit succum melancholicum aquam, vt in lib. de nat. pu. & 4. de morbis hoc pacto si interpretemur melius erit, quàm si dicamus ipsum φλέγμα vocasse bilẽ ἀπό τῦ φλέγεσθαι, vt Prodicus dicebat aquam serum, seu pituitam dilutam & bilem tam atram, quàm flauam.

Locus

Locus D. Augustini de uxoris Loth in Salis statuam conuersione explicatus, & ex Hippoc. comprobatus. CAP. XXVIII.

D. Augustinus primo de mirabilibus Sacrae scripturae locis ita scribit. *Sed dum haec assumpsimus, quod nihil in Dei creatura contra naturam sit, sed insita natura semper in omnibus gubernetur; qualiter vxor Loth in Salis statuam vertitur contra humanam corporis naturam, in hac mutatione gubernationem salis natura in humano corpore esse nullus ambigit, qui lachrymarum salsitudinem comprobauit quae à turbato felle, vt dicunt medici, egredientes salis naturam, quem in recondito naturae sinu recipiunt, de oculis fluentes, & saporis comprobationem ostendunt. & non solum in lachrymis sed et in phlegmate & tussi expresso sputo pectoris sapitur, quod salis natura per humanum corpus inseratur. Potens ergo rerum gubernator, cum totum in partem vertere cupit, quod in modica parte latebat per totam infundit. Atque hac ex causa cum vxorem Loth statuã Salis vertere voluit, pars illa tenuissima Salis, quae carni inerat totum corpus infecit.* Ex quibus verbis nonnulla certe mihi colligi videntur non sine consideratione praetereunda; quorum primum est illud conuersionis vxoris Loth in salis statuam fuisse quidem ex parte rei miraculum, at aliqua ex parte secundum naturam extitisse. quasi salis succus naturaliter humano corpori, sit insitus. Aliud est haud ingentem, sed exiguam aliquam salis portionem in corpore humano omni tempore inueniri. Tertium est huiusmodi salis portionem Dei voluntate vxori Loth ex intimis corporis penetralibus in vniuersum corporis ambitum fuisse effusam, ibiq; pro ipsius siccitate, & ambientis potentia induratum totum corpus saxeam velutique statuam euasisse. Iam vero quod attinet ad primum minime dubitandum esse puto, quin etiam reliquorum saporum generibus in constituendo humano corpore salsus quoque conueniat. Idque à magno Hippocrate clarè significari, & in libro de prisca medicina, & in libro de natura humana. Hoc enim medicis veteribus concedere videtur, quod corruptis ideis, & potentijs elementorum in constituenda hominis fabrica, dulce, amarum, album, nigrumque conueniunt, vbi etiam certum est, sub extremorum tam saporum,

quam colorum nomine cunctos etiam alios medios, inter quos sapor salsus connumeratur, complecti. Neque ab huiusmodi sententia adducor quod Arist. Theophrastus, Plutarchus, Plinius aliique complures scriptum reliquerint id interpretari oportet de consumata tum generatione, tum nutritione, alioquin vsu atque ratione comprobatum est, quod idem scripsit Plutarchus tertia quaest. naturalium nimirum ex sale generari in nauibus mures, atque ad alenda & pinguefacienda corpora insignem operam salis vsum conferre, quod Apollonium Herophili discipulum salitis carnibus homines pinguefacientem factitasse idem Plutarchus ibi commemorat. De secundo vero quemadmodum dixi minime ambigere debemus ex principiorum corporis miscella, & in ipso generationis ortu, & post in nostris corporibus sapores omnis generis suboriri atque id a lachrymis, quae in infantibus etiam salsae effluunt, manifestè significari, atque hac in re vehementer illum vanissimi ingenij Paracelsum errasse, quod salem ipsum atque eum copiosum inter vera, & praecipua corporis principia collocauit. Neque diffiteor lachrymas aliter quandoque oriri, sed vt ipsa salsedo apud medicos modo ex putrefactione, modo ex biliosi seri cum pituita admixtione modo ab exhalationibus siccis humido commixtis efficitur. Sic a ratione alienum non est ex eodem sero naturali ipsas lachrymas, aut originem, aut saltem occasionem salsedinis nancisci. Quod porrò tertio loco dicebat Augustinus exiguam illam naturalis salis portiotionem in ambitum corporis tractam concreuisse, vniuersumq. corpus eximie violatum in saxeam salis massam fuisse transformatum, id perinde contigisse putandum est, atq. id quod fieri quotidie spectamus in Ictericis, seu Arquaticis, quorum intima bilis pars in extimam corporis superficiem restagnans id totum lucidum, amarum atque aridum, & instar flauarum statuarum penitus deformatum reddit; idque euidentissime expressit Hippoc. loco de prisca medicina citato, cum dixit: *In homine inest & amarum, & salsum, & dulce, & aridum, & acerbum, & insipidum aliaque sexcenta quae pro copia, & viribus varias habent facultates, & haec quidem mixtione & mutua inter se contemperatione neque cernuntur, neque quenquam molestia afficiunt. At vbi horum quidpiam secretum fuerit, & per se extiterit, tunc, & conspicuum fit, & hominem molestia afficit:* Vt his omnibus defendi posse tanti scriptoris authoritas videatur, dum dixit eam cõuersionem non prorsus miraculum, neq. contra naturam esse factam.

Quid ſit apud D. Gregorium Colatum, Iuritheum, & Cognidium. CAP. XXIX.

QVid D. Gregorius lib. 6. regiſt. epiſt. 37. ind. 15. voluerit intelligere pro colato, Iuritheo, atque Cognidio quaeſitum eſt ab illuſtriſſimis, & doctiſſimis viris. Ego autem quam de ijs ſententiam habeam, breuibus explicabo. In primis autem eſt conſiderandum, quas proponit ſanctiſsimus, atque eruditiſsimus vir, potiones extitiſſe & licet (vt narrat Herodotus lib. ſecundo tempore ſuo in Aegypto non eſſent vites: quemadmodū tempore Anacharſis nō fuiſſe in Scythia perhibet Ariſtoteles, apud quem legitur eum ita dicere ſolitum in Scythia non ſunt Tibicines; quia ibi non ſunt vites, nihilominus, ſi quae ſcribunt Galenus, & Alexander intueamur, vtrobique vina naſci, & fieri conſueuiſſe apertum erit. Is enim tertio comm. ad lib. Hippocratis de vict. acut. text. 8. narrat ſe ſe in Aegypto (quod tamen mirum, neſcio quo ſpiritu, putat) vina tenuia, & imbecilla reperiſſe. Hic vero libro primo. Probl. 55. & ſecundo lib. Probl. 6. quaerens cur in Aegypto, quae eſt calidiſsima regio, vinum frigidum gignatur contra autem in ſcythia, quae eſt frigida, fiant vina calida, reſpondet iccirco fieri, quoniam vbi coelum feruidum eſt, terra aperitur, per quam expirans natiuus calor minime poteſt hebetatus ſuccum coquere vitis, & eum potentē reddere, ex aduerſo in Scythia cum ob frigus externum calor intra terram cogatur, ibi auctus potenter coquit, & conſequenter ſuccos calidos, & generoſos efficit; niſi quoque dicere libeat Aegypti ſolum ob Nili inundationem paludoſum eſſe, & propterea ferre vina aquoſa, & tenuia, qualia Rauennae produci dixit Martialis, & ante ipſum Plinius: immo Theophraſtus ob eandem cauſſam memoriae mandauit in Aegypto flores, & fructus pene eſſe inodoros. Quae omnia praefari mihi placuit, vt ante cetera conſtitueretur, non modo in Aegypto fuiſſe vina, ſed illa imbecilla & tenuia, quae ſanè à D. Gregorio non expectebantur, cum ex eius ſcriptis conſtet ipſum (forſan ob ſtudia, curas atq. aſsiduas vigilias) aduerſa ſtomachi valetudine vſum fuiſse. Iam vero quid eſset, colatum (ſic enim ſcribendum puto) non arduum eſt apud ſcriptores reperire, quando nulla pene natio erat, apud quam non

essent in vsu musta, seu vina crassiora, atque potentia, vt dulcia, tenuia, & debilia euaderent, calori; quod quia succis fiebat quemadmodum author est Plinius lib. 19. capit. 4. hinc Scribonius largus cap. 122. meminit falerni non saccati, quod Plinius dixisset non castrati succis. Theophrastus etiam author antiquissimus lib. 6. de caus. Plant. cap. 24. mentionem facit ἠθηκῶν οἴνων. i. colatorum quod tamen vini genus Theodorus simpliciter nimis vertit Morale, cum debuerit transferre colatum ἀπὸ τοῦ ἠθεῖν quod significat graecis colare. Erat itaque colatum nil aliud quam vinum debile, dulce, ita succis vel quallo, vt est apud Virgilium vel quopiam alio simili instrumento redditum, & castratum, cuius creberrima mentio penes Graecos, & Latinos scriptores habetur; Et Plutarchus lib. 6. Sympos. quaest. 7. disputans diserte, vtrum sit vinum percolandū, illud ex varijs argumentis docet summatim, apud antiquos vsum percolandi, & castrandi vinum inoleuisse, vt illud defoecatum, atq; purum, & debile redditum ebrietati inducendae minimè aptum esset. Nec dicendum est Aegyptia vina non eguisse colatura ob natiuam eorum tenuitatem, quoniam quaelibet vina initio dum adhuc musti naturam referunt, crassa sunt, vt propterea, qui vellent ea cito fieri clara, & tenuia, saccis percolarent, veluti etiam nunc in aliquibus regionibus fieri animaduertitur; praeter quam quod Sanctus de eo loquitur colato, quod passim Romae habebatur, & quo ipse ob paruitatem quandoque vtebatur. Venio ad Iuritheum, quod iuris excellentis alicuius genus fuisse audacter suspicarer sic appellatum, quia esset veluti ius diuinum, nisi me coniunctio graecae vocis cum latina aliquantisper retardaret, quamquam apud Gregorium doctum potius quam latinum, seu Romanum scriptorem haudquaquam simile vocabulum indecens habendum est, sic etiam Alexander Medicus tradit sanguinem Hircinum pro medicamento vsurpatum χεῖρα θεοῦ. i. manum Dei fuisse vocatum, haud aliter atque hodie quoddam aliud medicamenti genus à populo, & pharmacopolarum plebe manus Christi nuncupatus, quod autem genus iuris esset, quomodoque componeretur minime hactenus diuinare potui, nisi quod vel peculiaris aliqua esset compositio Romae parari solita perinde ac apud spartanos erat ius Album & apud Euripidem Iouis lac, vel forsan ipsis à Medicis praescripta, quam tamen stomachus repudiaret. nam & Cicero Tironi si recte memini ius damnabat tanquam κακοστόμαχον. De cognidio diligenter, quatenus licuit; sed hactenus nihil inuenire concessum est, quod ambigendi occasionem penitus adimat. Dicam tamen duo, quae

mihi

mihi attente cogitanti occurrerunt. Vnum est contextum esse mendosum, & forsan legi debere (praesumens coum, Gnidium requiro) quasi vir beatissimus instar Timothei illius quem D. Paullus vinum potare hortabatur, ob stomachi debilitatem, vina debilia, & iuscula non sustineret, sed validioribus indigeret, ob idque primum sumeret Coum, deinde Gnidium, quae non admodum erant dissimilia sicuti Gnidus, quae vrbs super quoddam Asiae minoris promontorium sita parum ab Insula Co Hippocr. patria distabat. Etenim vinum Coum aqua marina moderate temperabatur, vt notum est ex Athenaeo lib. 1. Rhodiũ vero plus accipiebat aquae marinae, vnde sicuti hoc inutile erat, ita illud iuuabat, & cùm caput nulla crapula grauaret; aluum soluebat. Gnidium porro ipsum abunde nutriebat, atque aluum sollicitabat, quamquam pro vino Coo nil prohibet, quin Chium vinum intelligamus, cum apud Stephanum vtroq. nomine eadem Insula vocetur, Chium autem vinum celebratissimum fuisse in Asia Hipp. & Gal. plerisq. in locis, necnon Plinius & Athenaeus citato loco sunt testati quippe quod ad coctionem mirum inmodum valeret, copiosè nutriret, sanguinem optimum generaret, blandissimumq. existens corporis molem augeret. Huiusmodi vero vina, atq. alia cuncta optima ex Graecia, alijsq. regionibus in Alexãdriam sicuti etiam Romam olim transuehi consueuisse quando nõdum illarũ vrbium imperia corruerant, omnes pene historici fatentur. Aliud quod ad hanc rem melius forsan decernendum dici posse arbitror est Cognidium fuisse vinũ ex Coo, siue Chio, & Gnidio mixtis confectum, quod veluti priuatam Alexandrinorum vini mixturam iucundam, atq. stomacho firmãdo accommodatam Gregorio misserat anno ante acto Alexandrinus Episcopus, & quod cum Romae non sincerum, sed aqua vitiatum, & proinde nomine tantũ non substãtia Cognidium stomachisq. infirmis inutile venderetur, vt à Cauponibus Italis Falernum adulterari solitum meminit Plutarchus 2. sympos. 10. voluit, quasi modestia quadam singulari iterũ stomacho suo eiusmodi vino succurri postularet. vt enim hodie ex varijs vinis simul mixtis quaedam non ingrata apud plerosque conficiuntur, sic non est absurdum existimare, vel apud Alexandrinorum primates, vel etiam apud Mercatores eos ex Chio seu Coo, & Gnidio vinum confici in more positum quod, & iuuaret, & gustum oblectaret.

F I N I S.

mihi attente cogitanti occurrerunt. Vnum est contextum esse taendosum, & forsan legi debere (praesumens eorum, Gnidium requiro) quasi vir beatissimus instar Timothei illius quem D. Paulus vinum potare hortabatur, ob stomachi debilitatem, vina debilia; & insula non sustineret, sed validioribus indigeret, ob idque primum sumeret Coum, deinde Gnidium, quae non admodum erant dissimilia sicuti Gnidus, quae vrbs super quoddam Asiae minoris promontòrium sita parum ab Insula Co Hippocr. patria distabat. Etenim vinum Coum aqua marina moderate temperabatur, vt notum est ex Athenaeo lib. 1. Rhodiū vero plus accipiebat aquae marinae, vnde sicuti hoc inutile erat; ita illud iuuabat, & cum caput nulla crapula grauaret; aluum soluebat. Gnidium porro ipsum abunde nutriebat, atque aluum sollicitabat, quamquam pro vino Coo nil prohibet, quin Chium vinum intelligamus, cum apud Stephanum vtroq. nomine eadem Insula vocetur; Chium autem vinum celebratissimum fuisse in Asia Hipp. & Gal. plerisq. in locis; necnon Plinius & Athenaeus citato loco sunt testati quippe quod ad coctionem mirum in modum valeret, copiose nutriret, sanguinem optimum generaret, blandissimumq; existens corporis molem augeret. Huiusmodi vero vina, atq. alia cuncta optima ex Graecia, alijsq. regionibus in Alexādriam sicuti etiam Romam olim transferri consueuisse quando nōdum illarū vrbium imperia corruerant, omnes pene historici fatentur. Aliud quod ad hanc rem melius forsan decernendum dici posse arbitror, est Cognidium fuisse vinū ex Coo, siue Chio, & Gnidio mixtis confectum, quod veluti priuatum Alexandrinorum vini misturam iucundam, atq. stomacho firmādo accommodatam Gregorio miserat anno ante acto Alexandrinus Episcopus; & quod cum Romae non sincerum, sed aqua vitiatum, & proinde nomine tantū non substātia Cognidium stomachiq. infirmis inutile venderetur; vt à Cauponibus Italis Falernum adulterari solitum meminit Plutarchus 2. Sympos. 6. voluit, quasi modestia quadam singulari iterū stomacho suo eiusmodi vino succurri postularet: vt enim hodie ex varijs vinis simul mixtis quaedam non ingrata apud plerosque conficiuntur, sic non est absurdum existimare, vel apud Alexandrinorum primates, vel etiam apud Mercatores eos ex Chio seu Coo, & Gnidio vinum confici in more positum quod; & iuuaret, & gustum oblectaret.

F I N I S.

INDEX RERVM ET VERBORVM.

augu-

Cælius

C.

Cardia-

E

F

Gruum

carnes

K

Niua-

Procu-

Q

R

an

Vnguenta

Index.

F I N I S

R E G I S T R V M.

a A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Omnes sunt Quaterniones.

VENETIIS, APVD IVNTAS.
M D XCVIII.